

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI
AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.144.5:343.98(043.3)

LUNGU ANDREI

**PARTICULARITĂȚI ALE APLICĂRII TEHNICII POLIGRAF
ÎN CRIMINALISTICĂ**

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.04 – Criminalistică, expertiză judiciară, investigații operative

Autor:	LUNGU Andrei
Conducător de doctorat:	ODAGIU Iurie, dr. în drept, conf. univ.
Comisia de îndrumare:	GLAVAN Boris, dr. hab. în drept, conf. univ. RUSNAC Constantin, dr. în drept, conf. univ. PARENIUC Alexandru, dr. în drept, conf. univ.

CHIȘINĂU, 2025

© LUNGU Andrei, 2025

CUPRINS:

ADNOTARE (în limbile română, engleză și rusă).....	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DETECȚIEI COMPORTAMENTULUI SIMULAT CU APLICAREA POLIGRAFULUI	20
1.1. Aspectul științific și normativ al aplicării detecției comportamentului simulat în Republica Moldova	20
1.2. Practici internaționale privind utilizarea tehnicii poligraf.....	42
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	67
2. ASPECTE CRIMINALISTICE ALE UTILIZĂRII POLIGRAFULUI ÎN INVESTIGAREA COMPORTAMENTULUI SIMULAT	69
2.1. Criterii de utilizare a tehnicii poligraf	69
2.2. Parametrii de calificare a specialistului poligraf	75
2.3. Etapele efectuării testării cu aplicarea poligrafului	84
2.4. Aplicarea tehnicii poligraf în analiza tactico-criminalistică a comportamentului simulat	124
2.5. Concluzii la capitolul 2.....	133
3. APLICAREA POLIGRAFULUI ÎN INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A UNOR CATEGORII DE INFRAȚIUNI.....	135
3.1. Particularitățile metodologice ale aplicării poligrafului în investigarea criminalistică.....	135
3.2. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei	151
3.3. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor privind viața sexuală	167
3.4. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor contra patrimoniului	182
3.5. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor de corupție.....	189
3.6. Concluzii la capitolul 3.....	201

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	203
BIBLIOGRAFIE	210
ANEXE.....	237
Anexa 1. Evoluția cadrului normativ național în domeniul aplicării poligrafului	237
Anexa 2. Rezultatele cercetării empirice asupra aplicării tehnicilor criminalistice și psihocriminalistice în detectarea comportamentului simulat și obținerea informației ascunse, în cadrul Penitenciarului nr. 9 de tip închis, 2023	254
Anexa 3. Exemple practice de dialoguri și formulare a întrebărilor utilizate în testările poligraf	259
Anexa 4. Rezultatele cercetării empirice asupra diferențelor dintre declarațiile mincinoase și cele adevărate scrise de mână, din perspectiva psihocriminalisticii.....	267
Anexa 5. Rezultatele cercetării empirice asupra reacțiilor psihofiziologice la stimuli vizuali în cadrul examinării poligraf, septembrie-octombrie 2024	271
Anexa 6. Cazul Igriția	276
Anexa 7. Chestionar – utilizarea tehnicii poligraf în cercetarea infracțiunilor (Adresat ofițerilor din urmărire penală și activitate specială de investigații)	282
Declarația privind asumarea răspunderii	285
CV-ul AUTORULUI.....	286

ADNOTARE

LUNGU Andrei. „Particularități ale aplicării tehnicii poligraf în criminalistică”. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 202 pagini de text de bază, bibliografie din 386 de titluri, șapte anexe, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului. Rezultatele obținute au fost publicate în 16 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: comportament simulat, reacții psihofiziologice, cercetare criminalistică, instrumentar tehnico-științific, testare cu aplicarea poligrafului, versiuni criminalistice.

Domeniul cercetării: criminalistică, expertiză judiciară, investigații operative.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în examinarea rolului tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat, prin evidențierea modului în care aceasta poate sprijini orientarea versiunilor criminalistice, clarificarea circumstanțelor comiterii infracțiunii, precum și stabilirea cadrului factologic al faptei. În vederea realizării acestui scop, cercetarea urmărește: examinarea fundamentelor teoretice și conceptuale ale utilizării poligrafului; analiza practicilor internaționale și naționale în domeniu; investigarea dimensiunii criminalistice a aplicării poligrafului; realizarea unei analize critice a aplicării testării la poligraf și elaborarea unor recomandări privind integrarea tacticilor și a metodelor criminalistice corespunzătoare.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea cercetării constă în abordarea sistematică a aplicării tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat, prin evidențierea particularităților tactico-aplicative adaptate contextului Republicii Moldova. Studiul relevă limitele conceptuale și metodologice ale utilizării testului poligraf și formulează propuneri de armonizare cu standardele internaționale. Originalitatea lucrării derivă din îmbinarea analizei teoretice cu demersuri empirice proprii – studii de caz, experimente în instituții penitenciare și un sondaj aplicat specialiștilor – care fundamentează o metodologie aplicativă de tip interdisciplinar.

Semnificația teoretică a tezei. Teza fundamentează un model conceptual integrat de utilizare a tehnicii poligraf în investigarea criminalistică, prin aceasta contribuind la dezvoltarea doctrinei naționale în domeniul urmelor psihofiziologice și al tacticii criminalistice moderne.

Valoarea aplicativă a tezei. Lucrarea propune soluții practice privind utilizarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor de corupție, a infracțiunilor contra vieții și sănătății, a infracțiunilor contra patrimoniului și a infracțiunilor privind viața sexuală.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost expuse în comunicările susținute în contextul conferințelor științifice naționale și internaționale și au fost publicate în reviste de specialitate din țară și din străinătate. Concluziile pot fi utilizate în formarea profesională a angajaților instituțiilor de aplicare a legii și în perfecționarea metodologiilor de investigare criminalistică.

ANNOTATION

LUNGU Andrei. “Particularities of the application of polygraph techniques in criminalistics”. PhD thesis in Law. Chisinau, 2025

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 202 pages of main text, bibliography (which includes 386 sources), 7 annexes, statement of responsibility and the author’s CV. The results obtained were published in 16 scientific papers.

Keywords: simulated behavior; psychophysiological responses; criminal investigation; technical-scientific instruments; polygraph testing; criminalistic versions.

Field of research: Criminalistics, forensic expertise, operational investigation.

Purpose and objectives. The aim of the thesis is to examine the role of polygraph techniques in the criminalistic investigation of simulated behavior, highlighting their utility in guiding investigative hypotheses, clarifying the circumstances of the offense, and establishing the factual framework. The objectives include: analyzing the theoretical and conceptual foundations of polygraph use; comparing international and national practices; examining the criminalistic dimension of its application; performing a critical analysis of the application of polygraph testing and formulating recommendations for integrating appropriate tactics and methods into investigative procedures.

Scientific novelty and originality. The novelty of the research lies in its systematic approach to the application of polygraph testing in criminalistics, emphasizing practical-tactical features adapted to the Moldovan context. The study identifies conceptual and methodological limitations and proposes harmonization with international standards. The originality stems from combining theoretical analysis with empirical work — case studies, experiments in penitentiary institutions, and a survey among law enforcement professionals — forming the basis for an interdisciplinary applied methodology.

Theoretical significance. The thesis proposes an integrated conceptual model for polygraph use in criminal investigations, contributing to the development of national doctrine on psychophysiological traces and modern investigative tactics.

Practical value. The paper proposes practical solutions regarding the use of the polygraph in the forensic investigation of corruption crimes, crimes against life and health, crimes against property and crimes related to sexual life.

Implementation of scientific results. The research results have been presented in papers presented at national and international scientific conferences and have been published in specialized journals in the country and abroad. The conclusions can be used in the professional training of law enforcement employees and in the improvement of forensic investigation methodologies.

АННОТАЦИЯ

к диссертации Андрея ЛУНГУ на тему: «Особенности применения полиграфической техники в криминалистике», представленной на соискание ученой степени доктора наук. Кишинэу, 2025 год

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, основной текст – 202 страницы, библиография (включающая в себя 386 источника), 7 приложений, декларация об ответственности и автобиография. Полученные результаты опубликованы в 16 научных работах.

Ключевые слова: симулированное поведение; психофизиологические реакции; криминалистика; полиграф; следственные версии.

Область исследования: криминалистика, судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность.

Цель и задачи. Цель – исследовать возможности использования полиграфа в криминалистическом анализе симулированного поведения, уточнить его роль в формировании версий и установлении фактических обстоятельств. Задачи включают: анализ теоретических основ; изучение международного и национального опыта; исследование криминалистических аспектов применения полиграфа; проведение критического анализа применения полиграфного тестирования и разработка рекомендаций по интеграции соответствующих криминалистических тактик и методов.

Научная новизна. Новизна исследования заключается в системном подходе к применению полиграфной техники в судебно-медицинском исследовании смоделированного поведения, путем выделения тактических и прикладных особенностей, адаптированных к контексту Республики Молдова. Исследование раскрывает концептуальные и методологические ограничения использования полиграфного теста и формулирует предложения по гармонизации с международными стандартами. Оригинальность работы вытекает из сочетания теоретического анализа с собственными эмпирическими подходами – исследованиями случаев, экспериментами в пенитенциарных учреждениях и опросом, применяемым к специалистам, – что обосновывает междисциплинарную методологию применения

Теоретическая значимость. В диссертации обоснована комплексная концептуальная модель использования полиграфной техники в судебно-экспертной деятельности, что вносит вклад в развитие отечественной доктрины в области психофизиологических следов и современной криминалистической тактики.

Практическая значимость. В диссертации предложены практические решения по использованию полиграфа в судебно-медицинском расследовании коррупционных преступлений, преступлений против жизни и здоровья, преступлений против собственности и преступлений в сфере половой жизни.

Внедрение научных результатов. Результаты исследований изложены в докладах, представленных на национальных и международных научных конференциях, опубликованы в специализированных журналах и сборниках в стране и за рубежом. Выводы могут быть использованы в профессиональной подготовке сотрудников правоохранительных органов и совершенствовании методик судебно-экспертной деятельности.

LISTA ABREVIERILOR

AAP	– Asociația Americană Poligraf
alin.	– alineat
ANI	– Autoritatea Națională de Integritate
art.	– articol
CEDO	– Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950
CNA	– Centrul Național Anticorupție
coord.	– coordonat
FRA	– Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
lit.	– literă
FPG	– parametri de înregistrare a fotopletismogramei
pct.	– punct
RDE	– parametri de înregistrare a răspunsului electrodermal

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

Criminalistica este o disciplină științifică dinamică, ce joacă un rol central în cercetarea infracțiunilor prin valorificarea metodelor tehnico-științifice, tactice și metodice. Pe măsură ce societatea evoluează, criminalitatea capătă forme tot mai diverse și complexe, ceea ce impune criminalisticii o adaptare continuă. Integrarea noilor tehnologii și proceduri de investigare devine astfel o necesitate pentru a face față provocărilor contemporane, inclusiv noilor forme de activitate infracțională, cum ar fi criminalitatea cibernetică, criminalitatea economică, traficul de droguri, traficul de persoane, spălarea de bani și infracțiunile transfrontaliere.

Evoluțiile din domeniul criminalisticii reflectă nevoia permanentă de a combate eficient formele moderne de infracționalitate. Organele de aplicare a legii se confruntă cu provocări majore în investigarea infracțiunilor, ceea ce impune utilizarea unor metode avansate de cercetare criminalistică. Adaptarea instrumentarului tehnico-științific și formarea continuă a specialiștilor sunt priorități în asigurarea unei investigări riguroase și a unei justiții eficiente. Colaborarea cu instituțiile internaționale, cum ar fi Interpol și Europol, sprijină aceste eforturi și facilitează schimbul de bune practici în domeniul investigării infracțiunilor grave.

Tema abordată se încadrează în preocupările actuale de modernizare a sistemului de aplicare a legii, atât la nivel național, cât și internațional, în contextul consolidării statului de drept și al alinierii la standardele europene.

În contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană [56], modernizarea instituțiilor de aplicare a legii constituie o direcție strategică, sprijinită activ de structuri europene precum Europol și CEPOL. Prin intermediul programelor de formare profesională¹, al schimbului de bune practici și al consolidării cooperării internaționale, aceste organizații contribuie la edificarea unui sistem polițienesc profesionist, adaptat standardelor europene și interoperabil cu instituțiile similare din statele membre².

Un pilon prioritar al acestui proces îl reprezintă îmbunătățirea mecanismelor de investigare a infracțiunilor, prin perfecționarea personalului, digitalizarea procedurilor și instituirea unor structuri specializate. Transformările menționate sunt în deplină concordanță cu obiectivele Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2022-2025, în mod particular cu Obiectivul specific 4.3 – „Creșterea eficienței sistemului de justiție penală prin consolidarea capacităților

¹ Europol – European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, Europol Strategy 2020+, Delivering a Safer Europe. Disponibil: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/europol_strategy_2020.pdf.

² CEPOL – European Union Agency for Law Enforcement Training, Single Programming Document 2024-2026. Disponibil: <https://www.cepola.europa.eu/thematic-areas/cepola-exchange-programme>.

instituțiilor implicate în prevenirea, investigarea și sancționarea infracțiunilor” [71]. Strategia subliniază necesitatea fortificării capacităților operative ale poliției printr-o abordare coerentă cu reformarea procuraturii și a instanțelor de judecată.

Tehnica poligraf, cunoscută și sub denumirea de „detector de minciuni”, a captat interesul cercetătorilor și al practicienilor din domeniul criminalistic la nivel internațional de mai multe decenii. La scară globală, testul poligraf este utilizat în diverse tipuri de investigații, de la infracțiuni economice și de corupție, până la cazuri de crimă organizată și terorism. De asemenea, poligraful este aplicat frecvent în domeniul securității naționale, pentru evaluarea personalului și pentru aplicarea filtrelor de integritate, în scopul identificării riscurilor asociate cu nesinceritatea sau cu implicarea în activități ilicite.

Statele Unite sunt lider mondial în utilizarea testului poligraf, atât în investigarea infracțiunilor, cât și în procesele de recrutare din domeniul public și privat. În aproape jumătate dintre statele americane, testul poligraf are chiar forță probantă în instanțele de judecată [219]. Pe locul al doilea se află Canada, unde poligraful este folosit pe scară largă atât în investigațiile criminalistice, cât și în selecția personalului pentru funcții sensibile. Japonia ocupă locul al treilea, aplicând testul poligraf în investigarea infracțiunilor grave, precum și în evaluarea personalului din domeniul securității [221].

În Europa, testul poligraf este folosit într-o varietate de contexte, inclusiv în țări precum Marea Britanie, Polonia, România, Belgia, Germania și Bulgaria. În Marea Britanie, testul este utilizat în mod frecvent pentru investigarea infracțiunilor grave și pentru supravegherea infractorilor eliberați condiționat, iar în Belgia, poligraful este aplicat ca metodă de interviu, deși nu are forță probantă în instanță. În Germania, deși există restricții legale privind utilizarea sa în procesele penale, poligraful este folosit în anchetele polițienești. Totodată, Bulgaria a introdus testul poligraf pentru investigarea cazurilor complexe, încadrându-l în strategiile de combatere a criminalității organizate și a corupției. Această diversificare a utilizării testului poligraf demonstrează importanța sa în combaterea criminalității și în consolidarea proceselor de selecție a personalului în poziții sensibile.

În Republica Moldova, în pofida faptului că mai multe instituții dispun de specialiști în testarea cu aplicarea poligrafului, această metodă este utilizată limitat și cu rezerve. Aplicarea sa se regăsește în special în investigarea infracțiunilor și în verificarea integrității în cadrul proceselor de selecție pentru funcții de responsabilitate sporită. Cu toate acestea, lipsa unui cadru normativ clar și unitar împiedică dezvoltarea și utilizarea eficientă a poligrafului ca instrument criminalistic. Deficiențele legislative existente limitează integrarea coerentă a acestei metode în activitățile instituționale, afectând astfel potențialul său de aplicare sistemică în practica investigativă.

Tema cercetării se înscrie în preocupările internaționale, naționale și instituționale privind modernizarea metodelor de investigare criminalistică și utilizarea tehnicii poligraf în analiza comportamentului simulat. Subiectul abordat se regăsește totodată în direcțiile de cercetare ale colectivului științific, fiind analizat din perspectiva compartimentelor fundamentale ale criminalisticii – metode tehnico-științifice, tactică și metodică – într-o abordare inter- și transdisciplinară. Contribuțiile anterioare din doctrina națională și internațională, precum și cercetările proprii desfășurate anterior de autor au stat la baza realizării actualei investigații.

În Republica Moldova nu există cercetări ample dedicate investigării comportamentului simulat cu aplicarea mijloacelor tehnice, inclusiv a poligrafului. Această temă rămâne relativ neexplorată la nivel național, atât în cadrul sistemului criminalistic, cât și în cel juridic, de aceea tehnica de tip poligraf este extrem de rar aplicată în procesul de investigare a infracțiunilor. Din acest motiv, autorul a considerat necesară o analiză aprofundată a doctrinei internaționale, concentrându-se pe cercetările și practicile dezvoltate în alte state, în care testul poligraf este integrat în mod regulat în investigarea infracțiunilor.

Prin prisma criminalisticii și a doctrinei existente la nivel global, această lucrare își propune să abordeze aplicabilitatea testării cu poligraful în Republica Moldova. Scopul este de a înțelege nu doar potențialul acestei metode în contextul autohton, ci și modul în care poate fi adaptată și integrată în cadrul național, ținând cont de experiențele și rezultatele obținute pe plan internațional. Analiza doctrinei internaționale și a cercetărilor din domeniul criminalistic și psihocriminalistic asigură un cadru teoretic solid pentru evaluarea și dezvoltarea acestei metode în investigațiile criminalistice din Republica Moldova.

Mai mult decât atât, analiza literaturii de specialitate evidențiază că, la nivel internațional, cercetările axate direct pe utilizarea reacțiilor fiziologice în context criminalistic sunt relativ puține. Deși domeniul psihologiei aplicate cuprinde numeroase studii privind testele psihofiziologice, acestea presupun preponderent aplicații noninvestigative. Sunt rare abordările care tratează în mod complex aplicabilitatea tehnicii poligraf în investigarea infracțiunilor, iar lucrările care propun o tactică specializată sau o metodologie criminalistică bine conturată sunt limitate, ceea ce indică nevoia dezvoltării unor cercetări suplimentare în acest sens.

Această disjunctie între cele două domenii de cunoaștere – criminalistica și psihologia – explică de ce există un număr redus de lucrări științifice în acest domeniu. În timp ce specialiștii în criminalistică nu sunt suficient de familiarizați cu concepte precum reacțiile psihofiziologice, stimulii afectogeni și alte procese complexe, psihologii, la rândul lor, au o cunoaștere limitată asupra aspectelor esențiale din criminalistică, cum ar fi modul de operare al infractorilor, tipologiile activității infracționale și metodele de investigare specifice. Această lipsă de intersecție

a cunoștințelor împiedică dezvoltarea unei metodologii integrate și limitează apariția studiilor aprofundate care să abordeze aplicabilitatea poligrafului în investigarea infracțiunilor.

Chiar dacă există articole științifice în acest domeniu, majoritatea dintre ele prezintă un caracter segmentat al cercetării, fără a aborda într-un mod complex aplicabilitatea poligrafului în investigarea infracțiunilor.

În această ordine de idei, admitem că cercetarea de față ar putea prezenta interes și pe plan internațional, având potențialul de a contribui la extinderea perspectivei asupra utilizării poligrafului în investigarea infracțiunilor și la dezvoltarea unei metodologii mai cuprinzătoare, aplicabilă într-un context global.

Abordarea cercetării din perspectiva criminalisticii oferă un cadru complex și bine structurat pentru evaluarea aplicabilității testului poligraf în investigarea comportamentului simulat. Criminalistica, prin natura sa, integrează o varietate de metode tehnico-științifice utilizate în investigarea activității infracționale, iar în acest context, testul poligraf se afirmă ca un instrument valoros de sprijin în analiza comportamentului simulat. Această cercetare se caracterizează printr-o abordare interdisciplinară, îmbinând tehnicile criminalistice cu principiile psihologiei aplicate și psihocriminalisticii, pentru a crea o metodologie unitară, capabilă să răspundă provocărilor complexe din investigarea infracțiunilor. Prin aplicarea acestui model, nu doar că se asigură o rigurozitate metodologică, dar se oferă și posibilitatea de a interpreta mai nuanțat reacțiile psihofiziologice ale subiecților, conturând o imagine detaliată asupra comportamentului simulat și contribuind astfel la îmbunătățirea procedurilor de investigare criminalistică.

Actualitatea temei este determinată de interesul tot mai mare manifestat în Republica Moldova și la nivel european pentru modernizarea mijloacelor criminalistice utilizate în investigarea infracțiunilor, inclusiv prin introducerea și extinderea utilizării testului poligraf. Pe fondul reformelor din sistemul de aplicare a legii și al exigențelor de profesionalizare impuse de procesul de aderare la Uniunea Europeană, apare o necesitate obiectivă de analiză științifică a aplicabilității tehnicii poligraf în contextul național. Lucrarea răspunde acestui demers prin propunerea unei abordări integrate, bazate pe metodele criminalisticii moderne, adaptate cerințelor actuale ale investigației judiciare.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor

Aplicarea testului poligraf în investigarea infracțiunilor constituie un domeniu de interes continuu în criminalistică, fiind analizată în lucrări de specialitate din diverse spații academice și judiciare. În Republica Moldova, contribuții semnificative aparțin autorilor B. Glavan, V. Mîrzac, Gh. Gandrabur, Gh. Golubenco, M. Gheorghîță, D. Ostavciuc, I. Odagiu, L. Luchin, C. Rusnac,

ale căror lucrări reflectă preocupări privind integrarea tehnologiilor moderne în activitățile de investigare penală, în corelație cu cerințele procedurale și tacticile criminalistice.

În România, problematica a fost amplu tratată de către I. Buș, I. Ciofu, T. Butoi, C. Negru, Kiss Csaba, S. Alamoreanu, R. Budai, B.A. Georgescu, R. Gavriș, D. David, V. Cioclei, L. Dilnailil și M. Golu, care au analizat aplicabilitatea testului în investigarea comportamentului simulat, precum și implicațiile sale în plan probator și normativ.

Pe plan internațional, lucrări de referință aparțin cercetătorilor L.G. Alexeev, T.F. Trofimov, V.A. Varlamov, G.V. Varlamov, A.A. Trufanov, A.F. Volînski, dar și specialiștilor americani John A. Larson, Leonarde Keeler, John E. Reid, Gordon H. Barland, David C. Raskin, Charles R. Honts [183], Donald Krapohl, Raymond Nelson și William Yankee. În Japonia, autorii Izumi Matsuda, Tetsushi Ogawa și Hiroshi Tsuneoka au consolidat utilizarea tehnicii prin dezvoltarea testului informației ascunse, devenit practică standard în investigarea infracțiunilor grave.

În pofida dezvoltărilor conceptuale și tehnice, aplicarea testului poligraf în investigarea comportamentului simulat se confruntă cu o serie de disfuncționalități ce țin de sfera criminalistică. Metodologia existentă prezintă lacune, fiind insuficient adaptată la complexitatea investigării infracțiunilor, iar pregătirea profesională a poligrafologilor nu răspunde integral exigențelor specifice cercetării criminalistice. Se înregistrează dificultăți în standardizarea procedurilor de testare, deficiențe legislative persistente, precum și erori de aplicare a instrumentarului, generate adesea de o necunoaștere a principiilor de metodică criminalistică ce fundamentează construcția bateriilor de teste. Aceste aspecte justifică necesitatea unei abordări integrative și a unei revizuirii critice a practicilor curente.

Scopul prezentei teze constă în examinarea rolului tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat, prin evidențierea modului în care aceasta poate sprijini orientarea versiunilor criminalistice, clarificarea circumstanțelor comiterii infracțiunii, precum și stabilirea cadrului factologic al faptei.

Lucrarea își propune să evidențieze potențialul tehnicii în contextul activității criminalistice aplicate, identificând limitele conceptuale și practice ale utilizării sale, precum și direcții de optimizare a valorificării acesteia în investigarea infracțiunilor.

Astfel, în vederea realizării scopului propus, cercetarea urmărește îndeplinirea următoarelor **obiective**:

1) examinarea fundamentelor teoretice și conceptuale ale utilizării testului poligraf în investigarea comportamentului simulat, cu accent pe fezabilitatea instrumentarului tehnico-științific în contextul compartimentelor criminalisticii;

2) analiza comparativă a practicilor internaționale și naționale privind utilizarea tehnicii poligraf în investigarea infracțiunilor, în vederea identificării tendințelor și a dificultăților de aplicare;

3) investigarea dimensiunii criminalistice a aplicării tehnicii poligraf în detectarea comportamentului simulat, prin analiza condițiilor de utilizare, a profilului profesional al specialistului, a algoritmului operațional specific testării și a rolului metodei în cadrul investigației criminalistice;

4) realizarea unei analize critice a aplicării testului poligraf, adaptată diferitelor categorii de participanți la activitatea infracțională, și elaborarea unor recomandări privind integrarea tacticilor și a metodelor criminalistice corespunzătoare.

Ipoteza principală a cercetării rezidă în premisa că testul poligraf, integrat într-un cadru metodologic criminalistic bine structurat și adaptat realităților investigațiilor desfășurate în Republica Moldova, poate constitui un mijloc eficient de identificare a comportamentului simulat, contribuind la formularea și verificarea versiunilor de lucru, precum și la sporirea eficienței activităților de investigare a infracțiunilor.

Aplicarea acestei tehnici, fundamentată pe cunoștințele criminalisticii, poate sprijini analiza riguroasă a urmelor memorial fixate în conștiința participanților la evenimentul infracțional, precum și identificarea intențiilor infracționale nematerializate, contribuind astfel la consolidarea dimensiunii preventive și anticipative a activităților de investigare.

Noutatea științifică a prezentei cercetări constă în abordarea sistematică a utilizării testului poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat, cu evidențierea particularităților tactico-aplicative adaptate contextului Republicii Moldova. Lucrarea propune o analiză critică a cadrului normativ, practic și doctrinar, evidențiind lacunele metodologice și dificultățile întâmpinate în standardizarea procedurilor de testare.

Originalitatea cercetării derivă din:

- analiza diferențiată a aplicării tehnicii poligraf în funcție de tipologiile infracțiunilor investigate;
- identificarea limitelor obiective în valorificarea reacțiilor psihofiziologice ca urme memoriale în investigarea comportamentului simulat;
- formularea unor recomandări de armonizare a practicilor naționale cu tendințele internaționale în domeniul utilizării testului poligraf, din perspectivă criminalistică.

Cercetarea aduce o contribuție la perfecționarea activităților de investigare prin corelarea tehnicii poligraf cu necesitățile concrete ale procesului de formulare și verificare a versiunilor de

lucru, oferind un suport teoretic și aplicativ pentru dezvoltarea ulterioară a acestei direcții în criminalistică.

Sinteza metodologiei de cercetare. Pentru realizarea unei cercetări complexe și riguroase asupra aplicabilității tehnicii poligraf în investigarea comportamentului simulat în cadrul activității de urmărire penală, au fost utilizate următoarele metode de cercetare, atât teoretice, cât și empirice:

- metoda logică – a fost utilizată în contextul analizei conceptuale și structurale a noțiunilor de „comportament simulat”, „tehnică poligraf”, „tactică criminalistică” și „metodologie de investigare”. Această metodă a inclus raționamente inductive și deductive în construcția argumentativă a tezei și în definirea relațiilor dintre conceptele analizate;

- metoda sistemică – aplicată în examinarea cadrului normativ național privind utilizarea testului poligraf, precum și în corelarea acestuia cu aspectele tehnico-tactice ale criminalisticii. A fost utilizată în special în analiza raportului dintre reglementările existente și practica instituțională;

- metoda comparativă – a fost folosită pentru analiza practicilor și a modelelor internaționale de utilizare a poligrafului, în special din SUA, Japonia, Polonia și România, în scopul identificării elementelor aplicabile în contextul Republicii Moldova;

- metoda documentară – a constat în analiza legislației naționale și a reglementărilor interne privind utilizarea testului poligraf în Republica Moldova, precum și a literaturii de specialitate relevante. În acest sens, au fost consultate Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), precum și actele aprobate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, cum ar fi: Regulamentul cu privire la atestarea poligrafologului (Hotărârea nr. 1 din 24.04.2015), Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia (Hotărârea nr. 2 din 24.04.2015), Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului (Hotărârea nr. 3 din 02.03.2016) și Regulamentul privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor și a asistenților acestora (Hotărârea nr. 1 din 30.11.2017);

- metoda calitativă – utilizată în analiza conținutului interviurilor cu specialiști în domeniul aplicării tehnicii poligraf, precum și în examinarea studiilor de caz privind aplicarea poligrafului în cadrul unor cazuri reale;

- metoda cantitativă – reflectată în procesul de analiză statistică a frecvenței și a tipurilor de infracțiuni în care a fost utilizat testul poligraf, pe baza datelor furnizate de instituții competente sau a dosarelor consultate în cadrul cercetării;

- metoda empirică – aplicată în studierea practicii reale a organelor de urmărire penală din Republica Moldova în materie de utilizare a tehnicii poligraf, inclusiv prin analiza unor dosare penale, materiale procedurale și fișe de testare.

Prin coroborarea acestor metode, cercetarea a urmărit atât consolidarea bazei teoretice privind utilizarea poligrafului în criminalistică, cât și formularea unei metodologii aplicabile în practica organelor de urmărire penală.

Importanța teoretică rezidă în construirea unui cadru conceptual complex, care integrează cu rigurozitate testul poligraf în contextul investigării comportamentului simulat. Lucrarea aduce o contribuție relevantă la domeniul criminalisticii, prin conjugarea aspectelor tehnico-tactice ale cercetării infracțiunilor cu particularitățile fiziologice ale comportamentului simulat. Se evidențiază astfel o sinteză interdisciplinară care nu doar extinde, ci și reconfigurează înțelegerea asupra utilizării poligrafului în investigațiile criminalistice.

Prin evaluarea critică a practicilor internaționale și analiza aprofundată a cadrului normativ național, lucrarea oferă un fundament teoretic solid, aplicabil contextului Republicii Moldova. Această cercetare contribuie la literatura de specialitate prin explorarea direcțiilor de aplicare a testului poligraf în investigarea diverselor categorii de infracțiuni, un subiect încă puțin abordat în cercetările anterioare.

Valoarea aplicativă a lucrării derivă din furnizarea de direcții practice pentru utilizarea testului poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat. Pe baza analizei unor studii de caz și a practicilor instituționale, lucrarea propune soluții aplicabile activităților desfășurate de organele de aplicare a legii, contribuind la dezvoltarea unor abordări tactice adaptate contextului infracțional specific Republicii Moldova. Sunt prezentate repere operaționale pentru integrarea poligrafului în investigarea unor categorii complexe de infracțiuni, precum omorurile, infracțiunile de corupție, sustragerile de bunuri și infracțiunile sexuale.

Aplicarea acestor soluții poate sprijini procesul de investigare prin sporirea acurateței în detectarea comportamentului simulat, orientarea versiunilor de lucru și consolidarea probatoriului, reducând riscul de erori judiciare și contribuind la eficientizarea demersurilor criminalistice.

Baza empirică este constituită din analiza unui set de dosare penale gestionate de organele de aplicare a legii din Republica Moldova, în care au fost utilizate metode de evaluare comportamentală prin tehnica poligraf. În sprijinul demersului teoretic, au fost examinate și dosare internaționale relevante, în care s-au aplicat metode similare de analiză comportamentală instrumentală.

Cercetarea a inclus, de asemenea, experimente proprii desfășurate în instituții penitenciare asupra infractorilor recidiviști, testări bazate pe expunerea la stimuli vizuali cu valoare emoțională

diferențiată, precum și un sondaj aplicat unui eșantion de 449 de angajați din instituțiile de aplicare a legii. În plus, au fost efectuate examinări grafoscopice pe un lot de 100 de persoane, în scopul corelării reacțiilor comportamentale cu trăsături specifice ale conduitei simulate.

Toate aceste demersuri empirice au contribuit la consolidarea fundamentării științifice a concluziilor formulate în teză și la susținerea direcțiilor practice propuse în contextul investigării criminalistice.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării au fost diseminate și validate în cadrul unui șir de conferințe științifice naționale și internaționale, organizate de instituții de învățământ superior și centre de cercetare din Republica Moldova și din străinătate. O parte considerabilă a concluziilor formulate pe parcursul cercetării a fost valorificată prin publicarea acestora în reviste științifico-practice din Republica Moldova și din străinătate, cu recunoaștere academică.

Structura tezei. Lucrarea este structurată conform rigorilor academice și urmărește realizarea sistematică a scopului și a obiectivelor propuse, fiind compusă din introducere, trei capitole principale, concluzii generale și recomandări, bibliografie și anexe. Fiecare capitol este organizat astfel încât să contribuie în mod eficient la dezvoltarea teoretică și practică a aplicării poligrafului în investigațiile criminalistice.

Capitolul 1, intitulat „Analiza situației în domeniul detecției comportamentului simulat cu aplicarea poligrafului” reprezintă un demers teoretic cu privire la domeniul detectării comportamentului simulat cu utilizarea poligrafului.

Primul subcapitol este dedicat analizei aspectelor științifice și normative ale aplicării detecției comportamentului simulat în Republica Moldova. Sunt prezentate principalele mecanisme psihofiziologice implicate în testarea cu poligraf, fiind explicate principiile de funcționare ale dispozitivului și modul în care reacțiile fiziologice la stimuli relevanți pot reflecta manifestarea comportamentului simulat. Tot aici este analizat cadrul normativ național privind utilizarea tehnicii poligraf, cu accent pe Legea nr. 269/2008 și actele subsecvente adoptate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, precum și alte reglementări și documente interne relevante.

De asemenea, sunt analizate deciziile relevante ale Curții Constituționale care au vizat reglementările privind testarea cu aplicarea poligrafului, inclusiv pozițiile exprimate de instituțiile implicate în procesul jurisdicțional. Acestea sunt examinate din perspectiva influenței asupra cadrului normativ și a aplicabilității tehnicii poligraf în contextul investigării comportamentului simulat în Republica Moldova.

Al doilea subcapitol conține o evaluare critică a practicilor internaționale de utilizare a poligrafului în investigarea infracțiunilor. Sunt analizate mai multe sisteme juridice din state precum Statele Unite, Japonia, Canada și diverse țări europene, care au dezvoltat metode specifice de aplicare a testului poligraf în context criminalistic. Analiza comparativă a acestor practici permite identificarea unor standarde și bune practici care pot fi adaptate la contextul juridic și criminalistic din Republica Moldova.

Capitolul 2 – Aspecte criminalistice ale utilizării poligrafului în investigarea comportamentului simulat – analizează dimensiunile tactico-criminalistice și operaționale ale utilizării tehnicii poligraf în investigarea comportamentului simulat, în contextul activităților desfășurate de instituțiile de aplicare a legii.

Primul subcapitol este dedicat criteriilor de utilizare a tehnicii poligraf, fiind identificate condițiile și parametrii specifici ce trebuie respectați pentru ca aplicarea acesteia să fie considerată oportună și eficientă în cadrul investigațiilor criminalistice. Acest cadru conceptual servește ca bază de orientare pentru practicienii din domeniu.

În continuare, o atenție deosebită este acordată calificărilor necesare ale specialistului poligraf, cu referire la competențele profesionale, etice și tehnice ce condiționează validitatea rezultatelor obținute. Sunt menționate cerințele de formare și atestare, raportate la standardele internaționale, cu adaptări la contextul național.

Al treilea subcapitol detaliază etapele efectuării testării cu aplicarea poligrafului, prezentând succesiunea logică a activităților de pregătire, testare și interpretare a datelor. Se subliniază necesitatea respectării unor proceduri standardizate pentru obținerea unor rezultate relevante și reproductibile.

Ultimul subcapitol este consacrat aplicării tehnicii poligraf în analiza tactico-criminalistică a comportamentului simulat. Sunt examinate procedurile utilizate în investigațiile criminalistice, accentuându-se necesitatea unui cadru riguros, adaptat specificului fiecărei situații de fapt.

Capitolul 3, intitulat „Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a unor categorii de infracțiuni”, este dedicat aplicării tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a unor categorii distincte de infracțiuni, punând accent pe adaptarea instrumentarului psihofiziologic la specificul fiecărei situații infracționale. Fiecare subcapitol analizează modul în care testarea cu poligraf poate contribui la formularea versiunilor criminalistice, verificarea declarațiilor și delimitarea cercului de persoane implicate.

Primul subcapitol abordează infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei, evidențiind modul în care utilizarea poligrafului poate orienta activitățile de investigare prin coroborarea reacțiilor fiziologice cu elementele cauzei. Se subliniază rolul tehnicii în sprijinirea demersurilor

tactice ale organelor de urmărire penală, inclusiv în situațiile în care probatoriul este limitat sau dificil de administrat.

Următorul subcapitol se referă la investigarea infracțiunilor privind viața sexuală, cu accent pe specificul psihoemoțional al acestor cazuri și pe posibilitatea folosirii poligrafului pentru a verifica versiuni criminalistice în lipsa martorilor oculari sau în contextul declarațiilor contradictorii.

Capitolul continuă cu aplicarea metodei în investigarea infracțiunilor contra patrimoniului, în special în cazul furturilor și înșelăciunilor, unde testarea poate sprijini verificarea ipotezelor formulate pe baza indiciilor indirecte și a declarațiilor parțial confirmate.

Un subcapitol distinct tratează utilizarea poligrafului în investigarea infracțiunilor de corupție, domeniu în care componenta subiectivă a conduitei și lipsa martorilor direcți pot fi suplinite, într-o anumită măsură, prin analiza comportamentului simulat.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DETECȚIEI COMPORTAMENTULUI SIMULAT CU APLICAREA POLIGRAFULUI

1.1. Aspectul științific și normativ al aplicării detecției comportamentului simulat în Republica Moldova

De-a lungul mileniilor, observația empirică [153] a evidențiat un fenomen constant: atunci când ascundem adevărul prin rostirea unei minciuni, acest act este însoțit de o serie de trăiri interioare, urmate adesea de un sentiment de vinovăție. Aceste manifestări – cum ar fi accelerarea ritmului cardiac, roșeața feței, dificultatea de a menține contactul vizual, tensiunea musculară sau mișcările necontrolate ale membrelor – sunt reflexe autonome pe care ființa umană le exprimă, în mod involuntar, atunci când se confruntă cu presiunea de a ascunde adevărul.

Aceste semne sunt expresia unei tensiuni psihologice între realitatea internă a individului și imaginea externă pe care încearcă să o controleze. Studiile moderne în domeniul criminalisticii și psihologiei aplicate, inclusiv cele elaborate de Mariana Grama [52] și Ana Tarnovski [108], au arătat că acest conflict intern generează modificări fiziologice care pot fi înregistrate obiectiv, oferind astfel suport pentru dezvoltarea unor metode științifice de detectare a conduitei simulate, precum tehnica poligraf.

Totodată, în Republica Moldova, deși aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) este reglementată juridic prin Legea nr. 269/2008, cercetarea științifică a acestui instrument a fost relativ modestă. Printre puținele lucrări autohtone relevante se numără monografia lui Victor Mîrzac *Detectorul comportamentului simulat în activitatea de urmărire penală* [78], precum și studiile semnate de Boris Glavan [51] privind utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigație și tehnica specială în organele afacerilor interne. Aceștia, alături de autori precum G. Gandrabur, A. Gandrabur și V. Tverdohleb [47], au contribuit la trasarea unor direcții teoretice privind rolul tehnologiilor moderne în faza de urmărire penală, însă fără a sistematiza o metodologie aplicabilă, integrată în practica investigativă.

Un aspect distinct al cercetării întreprinse în cadrul prezentului demers științific este acela că relevă și dimensiunea nonprocesuală a aplicării tehnicii poligraf, prin intermediul unor studii de caz și experimente proprii desfășurate în instituții penitenciare asupra persoanelor recidiviste, precum și prin teste experimentale bazate pe reacția la stimuli vizuali. Aceste demersuri completează perspectiva teoretică cu una aplicativă, contribuind la fundamentarea unei metodologii criminalistice orientate spre practica urmăririi penale.

Situația actuală relevă lipsa unui cadru unitar de cercetare și instruire în domeniul aplicării tehnicii poligraf în Republica Moldova. Cu excepția unor articole izolate publicate în revistele

științifice locale (*Legea și Viața, Analele Științifice ale Academiei MAI*), nu există o direcție clară sau o platformă instituțională de studiu care să consolideze această temă. În contrast, în alte state, cum este cazul Statelor Unite, Japoniei sau Israelului, utilizarea poligrafului a generat standarde, protocoale și formate de evaluare validate la scară națională, lucru care lipsește în Republica Moldova.

În acest context, cercetarea de față nu doar că investighează un subiect de actualitate și complexitate ridicată, ci vine să acopere un vid în literatura de specialitate autohtonă, propunând un cadru științific aplicabil și adaptabil specificului sistemului moldovenesc. Este, totodată, o invitație la continuarea cercetării interdisciplinare și la consolidarea aplicării riguroase și etice a tehnicii poligraf în activitatea criminalistică.

În numeroase situații am observat manifestări care ne-au permis să detectăm minciunile altor persoane. Aceste manifestări pot include înroșirea feței, contractarea buzelor, strângerea ochilor, evitarea privirii directe în ochii celui care întreabă, tonalitatea monotonă a vocii, râs forțat, întrebare retorică de genul „cine, eu?”, solicitarea repetată de a se reitera întrebarea, simularea unei probleme auditive, mișcări ale mâinilor și picioarelor care arată stânjeneală, agitație a mărului lui Adam [160] și multe altele.

Aceste semne și comportamente nonverbale reprezintă unele dintre indiciile care pot trăda falsitatea în comunicare. Deși fiecare persoană poate manifesta aceste semne într-un mod diferit, ele pot oferi indicii importante privind intenția de a ascunde adevărul. Capacitatea noastră de a recunoaște aceste semne poate fi utilă în diverse situații, cum ar fi relaționările interpersonale, unde autenticitatea și încrederea joacă un rol important.

Este important să menționăm că aceste semne nu sunt neapărat indicative în toate cazurile și că interpretarea lor trebuie făcută cu prudență. Există persoane care pot controla sau disimula aceste manifestări, iar contextul și cunoștințele suplimentare sunt esențiale pentru o evaluare adecvată. De aceea, înțelegerea psihologiei minciunii și a comportamentului nonverbal asociat reprezintă un domeniu complex și în continuă dezvoltare.

Detectarea minciunilor este un aspect important al comunicării umane și poate servi la protejarea intereselor noastre și promovarea unei interacțiuni mai autentice. Cu toate acestea, este important să folosim aceste cunoștințe cu responsabilitate și să ne bazăm pe dovezi solide în luarea deciziilor, mai ales în contexte legale sau profesionale în care consecințele pot fi semnificative.

Suntem conștienți de faptul că unii indivizi mint mai abil decât alții. Aceștia pot fi mai puțin deranjați de actul de a minți sau pot fi mai buni în controlul emoțiilor provocate de minciună, evitând astfel manifestarea semnelor externe observabile de către persoanele mai puțin experimentate în această abilitate. Cu toate acestea, chiar și printre cei mai abili mincinoși (cel

puțin în ceea ce privește semnele externe observabile), există un număr considerabil de persoane care experimentează trăiri interne neobservabile de neliniște sau teamă de a fi descoperiți, mai ales în cazurile grave, cum ar fi comiterea unei infracțiuni penale.

Având în vedere experiența îndelungată a oamenilor în ceea ce privește minciunile și detectarea acestora pe baza diferitelor semne externe menționate mai sus, era inevitabil ca cineva să conceapă ideea că ar putea exista o metodă științifică de determinare a minciunii sau a sincerității prin înregistrarea unor fenomene fiziologice neobservabile, cum ar fi modificările tensiunii arteriale, pulsului și respirației. Desigur, această idee are o bază reală și există o necesitate practică, în special în domeniul cercetării penale, de a dezvolta o metodă care să faciliteze determinarea adevărului și a minciunii într-un mod mai ușor și mai precis decât prin luarea în considerare exclusivă a semnelor externe observabile.

În psihologia judiciară se întâlnesc frecvent astfel de manifestări, mai ales în cadrul activității de urmărire penală, în care se audiază bănuiți, învinuiți și inculpați. În majoritatea cazurilor, aceștia profită de absența unor dovezi decisive și construiesc raționamente plauzibile, împiedicând astfel aflarea adevărului și rezolvarea corectă a cauzelor.

Din punct de vedere rațional și cognitiv, în cadrul dialogului dintre interlocutor și infractor, manifestarea voinței acestuia din urmă de a se apăra de acuzații se desfășoară în mod liber și, uneori, îi conferă chiar un avantaj. Cu toate acestea, același lucru nu se poate spune și în ceea ce privește sfera trăirilor emoționale și a reacțiilor psihofiziologice, unde autocontrolul voluntar, de obicei, nu are efect.

Persoana care a comis o infracțiune se află, de regulă, într-o stare intensă de excitare emoțională în timpul audierii, mai ales atunci când percepe un risc real ca faptele să fie descoperite. Această tensiune internă se manifestă prin reacții psihofiziologice precum accelerarea pulsului, transpirație excesivă, tremor, roșeața feței sau alte semne somatice specifice.

Este important să subliniem că aceste manifestări emoționale și psihofiziologice nu reprezintă în mod direct o probă a vinovăției sau a nevinovăției, însă pot constitui indicii utile în analiza comportamentului simulat. Din perspectivă criminalistică, ele sunt integrate ca repere auxiliare în evaluarea sincerității declarațiilor și în orientarea versiunilor de lucru în cadrul activităților de urmărire penală. Valorificarea acestor semnale contribuie, astfel, la consolidarea deciziilor tactice și la creșterea eficienței procesului investigativ.

Aceste preocupări privind detectarea indirectă a aspectelor de nesinceritate au condus la dezvoltarea unui domeniu vast de cercetare. De-a lungul timpului, numeroși cercetători au abordat această temă, începând cu David Abrahamsen [115] și Carl Jung [194], care s-au concentrat asupra

timpului de latență al răspunsului, adică intervalul dintre întrebare și răspunsul dat, considerând că o latență mai lungă poate indica nesinceritatea.

David Abrahamsen a abordat timpul de latență al răspunsului în cercetarea sa, concentrându-se asupra intervalului dintre întrebare și răspuns în procesul de comunicare. El a evidențiat modul în care acest timp de latență poate reflecta procesele cognitive și emoționale din spatele răspunsurilor individului și a subliniat importanța acestui aspect în înțelegerea comunicării și a dinamicii interpersonale. Cercetarea lui D. Abrahamsen a contribuit semnificativ la înțelegerea modului în care timpul de latență influențează interacțiunea și interpretarea răspunsurilor în context psihologic.

Carl Jung, unul dintre cei mai influenți psihologi și fondatori ai psihologiei analitice, a abordat o varietate de subiecte în cercetările sale extinse. Una dintre lucrările sale cele mai cunoscute și influente este *Tipuri psihologice* [195], care analizează și clasifică diferențele individuale potrivit funcțiilor cognitive dominante, cum ar fi gândirea, senzația, intuiția și sentimentul, și prezintă conceptele-cheie ale tipurilor psihologice introvertite și extravertite.

Prin intermediul acestei lucrări, Carl Jung a oferit o perspectivă complexă asupra naturii umane și a dezvoltat teoria că fiecare individ are o funcție dominantă care influențează modul în care percepem și interacționăm cu lumea înconjurătoare. Această lucrare a avut un impact semnificativ în domeniul psihologiei și a influențat dezvoltarea ulterioară a teoriei personalității și a metodelor de evaluare psihologică.

Este important a menționa că Jung a avut contribuții esențiale în domeniul psihologiei analitice, reflectate în lucrări precum *Archetypes and the Collective Unconscious* [193] și *Man and His Symbols* [192], care au oferit o viziune profundă asupra inconștientului și a manifestărilor simbolice ale psihicului uman, inclusiv în vise.

Alți autori, precum dr. Emilio Mira y López, s-au concentrat pe identificarea modificărilor psihomotorii generate de emoții intense, în special în contextul conduitei simulate. În cadrul studiilor sale privind testele proiective și psihodiagnosticul diferențial, cercetătorul a observat că trăirile afective asociate cu minciuna pot perturba curba experienței motrice, afectând modul în care o persoană percepe și reacționează la stimuli. Aceste fenomene pot fi identificate prin metode instrumentale și teste psihometrice standardizate.

Una dintre lucrările semnificative ale dr. Emilio Mira y López este *Introducción a la psicología médica y al psicoanálisis* (1940) [324], în care autorul abordează fundamentele psihanalizei și relația acesteia cu medicina psihosomatică, precum și rolul conflictelor inconștiente în comportamentul uman. Deși nu a fost un reprezentant clasic al curentului freudian, Mira y López

a integrat concepte psihodinamice într-o viziune clinică aplicată, cu accent pe diagnosticul diferențial.

Contribuțiile sale au avut un impact considerabil asupra dezvoltării psihologiei medicale și a psihiatriei clinice în spațiul hispanic. Prin lucrări precum *Psicodiagnóstico diferencial* [326] și *La personalidad y el carácter* [325], el a influențat înțelegerea modernă a tipologiilor psihice, oferind instrumente conceptuale și practice pentru analiza comportamentului individual.

Este demn de remarcat faptul că Emilio Mira y López a fost preocupat și de educația sanitară, igiena mentală și psihologia aplicată în mediul penitenciar, iar conceptele sale privind interpretarea reacțiilor psihomotorii continuă să fie valorizate în cercetarea contemporană privind comportamentul simulat.

Toate aceste abordări demonstrează că există o preocupare constantă pentru dezvoltarea de metode și tehnici care să permită detectarea nesincerității în mod indirect. Prin explorarea diferitelor aspecte psihologice, comportamentale și fiziologice, cercetătorii încearcă să găsească indicii și modele care să ajute la identificarea persoanelor care recurg la minciună sau nesinceritate în diverse contexte.

În domeniul psihofiziologiei testelor poligraf există o varietate de teorii. Această diversitate se datorează faptului că, adesea, autorii selectează artificial unul dintre procesele sociopsihologice sau psihofiziologice și îl susțin cu argumente științifice. Corpul uman este un sistem complex, iar abordarea unui singur fenomen izolat nu poate rezolva problemele în întregime. Este incorect să ne întrebăm care aspect al funcționării umane este determinant: creierul, inima sau vasele de sânge? Răspunsul la această întrebare este că toate acestea sunt importante și interconectate.

Cu privire la explicarea fenomenului ce stă la baza reacțiilor psihofiziologice, s-au formulat în doctrină trei teorii motivațional-emoționale distincte. Aceste teorii oferă o perspectivă asupra modului în care motivația și emoțiile influențează reacțiile fiziologice observate în contextul testelor poligraf și al altor situații similare.

➤ *Teoria pedepsei* susține că activarea sistemului neurofiziologic în timpul simulării este determinată de anticiparea pedepsei și de stresul generat de posibilitatea expunerii.

Printre autorii care susțin această teorie se numără David C. Raskin, care a subliniat rolul fricii de consecințe în generarea reacțiilor psihofiziologice [249, p. 112-123], John C. Kircher, care a aprofundat modelul activării sistemului autonom în condiții de stres indus de culpabilitate și anticiparea pedepsei [201], precum și William G. Iacono, care a argumentat că reacțiile fiziologice în timpul testării se explică prin anxietatea asociată posibilității de a fi prins, nu neapărat prin actul minciunii în sine [185].

Individul care a comis un act ilegal înțelege în mod clar că, în cazul dezvăluirii faptului săvârșit, va fi supus pedepsei sub forma unei amenzi sau a închisorii pe o durată determinată, iar în anumite circumstanțe grave, poate fi chiar condamnat la închisoare pe viață sau la pedeapsa cu moartea. O persoană mental sănătoasă reacționează negativ în mod natural la pierderea unei părți din venitul său (sub formă de amendă) sau la restrângerea libertății, iar amenințarea directă asupra vieții generează un nivel ridicat de stres și tensiune emoțională. Locurile de detenție nu sunt niciodată zone de recreere sau relaxare, iar perspectiva de a fi închis acolo generează o stare de anxietate puternică.

Suspectul conștientizează că dorința de a coopera cu autoritățile de aplicare a legii și cu sistemul judiciar poate atenua consecințele negative, dar nu garantează scăparea de pedeapsă. Încercarea de a înșela poligraful prin negarea implicării în comiterea infracțiunii investigate reprezintă, de fapt, o încercare de a evita sancțiunile pentru fapta săvârșită. Chiar și în situații în care șansele de a scăpa nepedepsit sunt minime, speranța persistă până în ultimul moment.

Astfel, teoria pedepsei subliniază faptul că anxietatea și frica de consecințele negative ale descoperirii și pedepsirii unei fapte nesincere sau ilegale pot influența reacțiile psihofiziologice în timpul unui test poligraf. Această perspectivă accentuează importanța factorilor emoționali și a amenințărilor în interpretarea manifestărilor psihofiziologice observate în timpul acestor teste.

➤ *Teoria răspunsului condiționat* susține că reacțiile psihofiziologice observate în contextul testării poligraf reprezintă consecințele activării emoționale generate de un stimul condiționat. Această abordare este susținută de cercetători precum Leonard Saxe, care consideră că răspunsurile fiziologice pot fi rezultatul unei asocieri învățate între întrebările relevante și posibilele consecințe negative [265], John Reid, care a aplicat principiile condiționării clasice în interpretarea reacțiilor în timpul interogatoriului [256, p. 83-92], și Charles Honts, care a evidențiat faptul că anticiparea unor întrebări-cheie poate declanșa reacții automate condiționate, independente de culpabilitate [181].

Omul se naște cu o serie de mecanisme înnăscute de activare a emoțiilor. Un sunet puternic sau o pierdere bruscă a echilibrului provoacă frică. Limitarea mișcărilor provoacă furie, în timp ce mângâierea creează o stare de plăcere. Teoria răspunsului condiționat se bazează pe experiența de viață a individului.

Atitudinea subiectivă a unei persoane față de evenimente sau obiecte nu apare odată cu nașterea, ci este dobândită prin propria experiență sau prin experiența altora. Prin urmare, în evaluarea subiectivă a fenomenelor și a evenimentelor posibile, experiența dobândită joacă un rol important și influențează intensitatea tensiunii emoționale.

Organismul uman este „încărcat” cu reflexe condiționate și necondiționate, printre care se numără reflexele alimentare și cele sexuale. Reflexele condiționate sunt dezvoltate pe parcursul vieții. Nu am avea niciodată teamă de un fier de călcat încins, dacă nu ne-am fi ars în copilărie sau dacă părinții noștri nu ne-ar fi convins că fierbințeala înseamnă durere. O persoană nu trebuie să aibă o experiență personală legată de comiterea unui omor sau viol pentru a manifesta o anumită reacție psihofiziologică la întrebările legate de aceste infracțiuni. Este suficient să înțelegem că acestea sunt rele, sunt sancționate de societate, biserică, sunt sancționate conform legii și, cel mai important, au consecințe negative asupra individului.

Există situații în care persoana supusă testării nu conștientizează caracterul ilegal al faptei sale și natura antisocială a acțiunilor săvârșite, iar acest lucru poate crea dificultăți semnificative în timpul unui test poligraf.

Un caz din practica proprie se referă la un individ care, fiind paznic într-o gospodărie, a permis sustragerea de bunuri din locația păzită de el, considerând că face un lucru nobil și prin acțiunile sale face „dreptate”, luând de la oameni bogați și distribuind bunurile celor săraci. Acel caz a fost denumit „Haiducul de Ivancea”.

Astfel, evaluarea primitivă a propriilor acțiuni și lipsa înțelegerii consecințelor sociale ale faptei au condus la absența conștientizării vinovăției și, ca urmare, la absența unor reacții adecvate la întrebările relevante.

➤ *Teoria conflictului* afirmă că reacțiile psihofiziologice înregistrate în timpul testării poligraf reflectă tensiunea internă generată de confruntarea dintre dorința de a ascunde adevărul și motivația de a-l divulga. Această paradigmă explicativă este susținută de cercetători precum Stanley Abrams, care subliniază că intensitatea reacției fiziologice este direct proporțională cu nivelul conflictului intern experimentat de subiect [116, p. 66-70], John Podlesny, care a argumentat că testul poligraf captează activarea autonomă produsă de incompatibilitatea dintre intenția de a induce în eroare și presiunea de a răspunde sincer [245], precum și Paul Ekman, care a recunoscut conflictul emoțional ca sursă majoră de stres psihofiziologic în procesul de disimulare [153, p. 84-90].

➤ Un loc aparte în cercetarea comportamentului simulat îl au *teoriile procesului emoțional*. Această categorie de teorii cuprinde acele teorii care încearcă să descrie procesul emoțional în sine. În general, procesul emoțional începe cu percepția unui stimul, deși în unele cazuri *stimulul* poate fi intern, de exemplu un gând sau o amintire. Partea inițială a procesului emoțional este activitatea dintre percepție și declanșarea răspunsului corporal (adică răspunsul emoțional), iar partea ulterioară a procesului emoțional este răspunsul corporal: schimbări în ritmul cardiac, tensiunea arterială, expresia facială, conductivitatea pielii etc.

Majoritatea teoriilor luate în considerare în această secțiune se concentrează asupra părții inițiale a procesului emoțional, deoarece, conform acestor teorii, emoția specifică ce apare este determinată în această parte a procesului. Cu toate acestea, există dezacord cu privire la cât de simplă sau complexă poate fi partea inițială a procesului emoțional, ceea ce a dus la apariția unor teorii cognitive și noncognitive concurente. Aceste două tipuri de teorii sunt discutate în această secțiune, precum și un al treilea tip, teoriile feedbackului somatic.

➤ *Teoriile cognitive* susțin că procesul emoțional începe cu manipularea informațiilor și, prin urmare, trebuie înțeles ca un proces cognitiv. Această perspectivă diferă de teoriile noncognitive, care afirmă că generarea răspunsului emoțional este rezultatul direct și automat al percepției stimulului.

Există două observații care susțin această poziție cognitivă. În primul rând, diferiți indivizi pot reacționa la același eveniment cu emoții diferite, iar același individ poate avea reacții emoționale diferite în momente diferite de timp față de același stimul [261].

De exemplu, o persoană poate simți ușurare când este concediată de la locul de muncă, în timp ce un coleg poate primi aceeași veste cu groază. Sau o persoană poate fi entuziasmată să fie concediată de la locul de muncă când este tânără, dar să se înfricoșeze câțiva ani mai târziu în fața unei situații similare.

În al doilea rând, există o diversitate mare de evenimente aparent fără legătură care pot provoca aceeași emoție. Aceste evenimente nu au caracteristici sau proprietăți fizice comune, dar pot declanșa același răspuns emoțional [302].

Roseman și Smith oferă exemplul tristeții și subliniază consecințele acestui exemplu pentru o teorie a emoțiilor: tristețea poate fi provocată de moartea unui părinte, divorț, declin al capacității senzoriale, neadmiterea la facultatea etc.

Aceste exemple ridică probleme pentru teoriile care susțin că emoțiile sunt răspunsuri necondiționate la evenimente specifice, determinate de evoluție sau învățate prin generalizare sau asociere.

Teoriile cognitive explică aceste observații prin faptul că modul în care individul evaluează stimulul determină emoția care este declanșată. Fiecare individ are propriile convingeri, obiective, tendințe personale și dorințe înainte de a întâlni evenimentul care provoacă emoția. Evaluarea evenimentului se face în funcție de acești factori.

➤ *Teoriile judecății* sunt versiunea poziției cognitive care au fost dezvoltate de filosofi. Ideea de bază este că o emoție reprezintă „o analiză de bază despre Sinele nostru și despre locul nostru în lumea noastră, proiecția valorilor și idealurilor, structurilor și mitologiilor, conform cărora trăim și prin care trăim” [275, p. 14].

➤ *Teoriile de evaluare cognitivă* explică emoțiile ca rezultat al proceselor mentale prin care individul evaluează semnificația personală a unui stimul. Aceste modele teoretice, dezvoltate de autori precum Richard S. Lazarus [212], Klaus Scherer [268] și Magda Arnold [126], susțin că răspunsul emoțional este declanșat nu de stimulul propriu-zis, ci de modul în care acesta este interpretat în raport cu scopurile, valorile sau starea subiectului.

Aceste teorii se diferențiază de teoriile simple ale judecății, care se bazează pe constructe mai generale, precum convingerile și așteptările, oferind în schimb o analiză mai rafinată a tipurilor de evaluare implicate în generarea emoțiilor. În contextul comportamentului simulat, teoriile de evaluare cognitivă explică reacțiile emoționale și fiziologice observabile prin prisma semnificației atribuite de subiect situației de interogare, gradului de amenințare perceput și resurselor personale de coping. Aceste teorii se concentrează pe procesul cognitiv al evaluării și includ aspecte cum ar fi interpretarea semnificației evenimentului, evaluarea consecințelor și a relevanței pentru obiectivele personale, evaluarea compatibilității cu valorile și normele personale, precum și evaluarea controlului asupra situației. Ele sugerează că emoțiile sunt rezultatul evaluărilor cognitive efectuate de individ în funcție de aceste diferite aspecte.

De exemplu, atunci când un individ întâlnește un stimul negativ, cum ar fi un eșec sau o pierdere, modul în care evaluează această situație va determina emoția resimțită. Dacă individul interpretează evenimentul ca fiind o amenințare semnificativă pentru obiectivele sale, ca fiind incompatibil cu valorile sale personale sau ca fiind în afara controlului său, acesta poate experimenta emoții precum frică, furie sau tristețe.

Prin urmare, teoriile de evaluare cognitivă aduc în prim-plan importanța proceselor cognitive în determinarea emoțiilor și oferă o înțelegere mai detaliată a modului în care evaluările individuale influențează experiența emoțională. Aceste teorii contribuie la înțelegerea complexității procesului emoțional și la explicarea variației individuale în răspunsurile emoționale la aceiași stimuli.

➤ *Teoriile noncognitive* afirmă că emoțiile pot fi declanșate fără intervenția unor procese de judecată sau evaluare conștientă. Potrivit acestei viziuni, reacția emoțională survine imediat după percepția unui stimul relevant, fără a fi necesară o interpretare cognitivă intermediară. Această abordare este susținută de autori precum Robert Zajonc, care a argumentat că afectul poate preceda cogniția în generarea reacțiilor emoționale [316], Joseph LeDoux, care a demonstrat, prin cercetări neurobiologice, existența unor circuite rapide de procesare emoțională ce evită sistemul cortical de evaluare [213], și Antonio Damasio, care a afirmat că răspunsul emoțional poate fi activat pe cale automată, în funcție de memoria somatică acumulată [147].

Aceste teorii au relevanță în contextul analizării comportamentului simulat, întrucât sugerează că anumite reacții psihofiziologice pot apărea spontan, fără deliberare conștientă, atunci când subiectul este confruntat cu stimuli cu semnificație emoțională ridicată, cum ar fi întrebările relevante în cadrul testării poligraf.

Astfel de reacții spontane sunt menționate și în literatura criminalistică, unde se face referire la manifestările reflexe sau necontrolate ale subiecților în timpul audierii. Autori precum Victor Mîrzac [78] și Gheorghe Gandrabur [47] consideră că reacțiile involuntare ale corpului – cum ar fi grimasele, gesturile neconștiente sau modificările de ritm respirator – pot fi utilizate ca indicii suplimentare în evaluarea comportamentului simulat, fără ca acestea să fie precedate de o judecată conștientă.

Teoriile noncognitive sunt în multe privințe o dezvoltare a viziunii psihologice populare asupra emoțiilor. Aceasta presupune că emoțiile sunt separate de operațiunile raționale sau cognitive ale minții: operațiunile cognitive sunt reci și logice, în timp ce emoțiile sunt răspunsuri calde, iraționale și în mare parte incontrolabile față de anumite evenimente. Poziția noncognitivă a fost motivată și de scepticismul față de teoriile cognitive. Susținătorii poziției noncognitive subliniază faptul că o teorie a emoției ar trebui să se aplice și copiilor mici și animalelor, care, se presupune, nu au capacități cognitive descrise în teoriile judecătii sau teoriile evaluării cognitive [304].

În ceea ce privește teoriile noncognitive în sine, există două abordări diferite. Prima dezvoltă o explicație a procesului noncognitiv, dar susține că doar unele emoții sunt noncognitive. A doua abordare descrie procesul noncognitiv într-un mod foarte similar, dar susține ideea că toate emoțiile sunt noncognitive.

Teoriile expuse mai sus ne permit să constatăm o legătură între modul de apariție a emoțiilor ca urmare a unor stimuli și elementele de psihocriminalistică legate de forța motivațională și/sau motivul ce stau în spatele unor acțiuni/inacțiuni în câmpul infracțional.

Astfel, în loc de orice formă de evaluare sau judecată asupra stimulului, se consideră că prima parte a procesului emoțional are caracter reflex. Aceste reacții, declanșate în mod automat în urma perceperii unui stimul cu încărcătură afectivă, pot apărea în afara controlului conștient al individului și sunt deosebit de relevante în activitățile de urmărire penală. În special în timpul audierii, astfel de manifestări, cum ar fi modificările involuntare ale tonului vocii, microexpresiile, ezitățile sau mișcările necontrolate ale corpului, pot constitui indicii valoroase în identificarea conduitei simulate sau în aprecierea autenticității declarațiilor.

Aceste reacții autonome, de natură noncognitivă reprezintă punctul de intersecție dintre teoriile psihofiziologice moderne și aplicabilitatea lor concretă în investigarea criminalistică. În

acest context, se conturează un domeniu interdisciplinar specializat – psihocriminalistica, care își propune să coreleze manifestările comportamentale ale persoanei cercetate cu trăsăturile de personalitate, contextul infracțional și caracteristicile psihocriminologice ale faptei. Această abordare presupune, în mod concret, analiza reacțiilor spontane și utilizarea lor în procesul de investigare, în special în etapa tactică a urmăririi penale.

În criminalistica contemporană, psihologul britanic David Canter – fondatorul așa-numitei „psihologii investigative” – a evidențiat în mod sistematic aplicabilitatea metodelor psihologice în activitatea de investigare criminalistică. Acesta consideră că „psihologia investigativă cuprinde numeroase arii în care psihologia contribuie la investigații – inclusiv profilarea infractorilor” [139, p. 16-18], accentuând necesitatea fundamentării empirice a inferențelor privind autorii necunoscuți, în detrimentul abordărilor intuitive utilizate anterior în anchete.

În Statele Unite ale Americii, această orientare a fost formalizată prin înființarea, în anii 1970, a *Behavioral Science Unit* în cadrul FBI – o structură specializată în studierea comportamentului infractorilor. Astfel, profilarea criminală a fost instituționalizată ca metodă aplicabilă în investigația penală [171]. Pionieri ai acestei practici, John E. Douglas și Robert Ressler, au promovat conceptul de „profilare psihologică” sau „analiză comportamentală criminalistică”, subliniind că modul de operare și indiciile de la locul faptei pot reflecta trăsături comportamentale ale autorului, contribuind la identificarea acestuia [151, p. 132].

În spațiul ex-sovietic, idei similare se regăsesc în lucrările lui A.R. Ratnov, care susține că înțelegerea mecanismelor psihice ale individului are o importanță majoră în procesul investigativ, afirmând că „învățătura despre vinovăție este în mare măsură o problemă psihologică” [378, p. 76]. Această abordare a fost dezvoltată ulterior de autori precum Jurii M. Antonian, care, în lucrarea *Psihologia infractorului și investigarea infracțiunilor*, propune o analiză detaliată a portretului psihocomportamental al făptuitorului și a utilizării expertizei psihologice în activitatea criminalistică [333, p. 92-95].

În literatura de specialitate românească, I. Buș definește psihocriminalistica drept o ramură care se ocupă cu studierea actului infracțional [17, p. 34-39], a formei și a modului de operare, a trăsăturilor comportamentale ale infractorului, precum și a mecanismelor de apărare utilizate de către acesta în procesul de disimulare a adevărului. Totodată, Emilian Stancu susține că integrarea metodelor psihocomportamentale în tacticile criminalistice moderne contribuie la rafinarea tehnicilor de investigare și la creșterea eficienței în descoperirea infracțiunilor, subliniind importanța abordării integrate a aspectelor psihologice în analiza infracțională [101, p. 496-502].

Prin urmare, rezumăm că psihocriminalistica studiază în principal actul infracțional, activitatea infractorului, modul de operare al acestuia, formele și modalitățile acțiunilor/inacțiunilor infracționale [90].

Pentru a evita confuziile conceptuale frecvente în literatura științifică din domeniu, este necesară o delimitare clară între psihocriminalistică și psihologia judiciară. În timp ce psihocriminalistica operează cu instrumente și metodologii specifice criminalisticii, având ca scop identificarea trăsăturilor comportamentale și anticiparea conduitei infracționale, psihologia judiciară se axează pe evaluarea psihologică a subiecților implicați în procesul judiciar, în scopul sprijinirii actului de justiție prin expertize și consiliere.

De asemenea, luăm act de poziția exprimată de profesorul Ioan Buș, precum și de contribuțiile cercetătorilor menționați anterior privind delimitarea obiectului de studiu al psihocriminalisticii, acesta fiind asociat cu activități precum elaborarea profilului infractorului (profiling) și investigarea comportamentului simulat [17].

Generalizând, în contextul teoriilor cognitive, noncognitive, teoriei conflictului, teoriei răspunsului condiționat și al teoriei pedepsei discutate anterior, putem stabili o conexiune semnificativă între aceste paradigme explicative și practica elaborării profilului infracțional (*criminal profiling*) în psihocriminalistică. În literatura științifică din domeniu, profiling-ul este definit drept procesul de analiză sistematică a trăsăturilor comportamentale, criminalistice, criminologice și psihologice ale unui autor necunoscut, pe baza caracteristicilor faptelor comise, a modului de operare și a indiciilor lăsate la locul faptei.

Termenul *criminal profiling* a fost utilizat pentru prima dată în anii 1950 în Statele Unite, în cadrul activităților de investigare ale FBI, iar consolidarea sa științifică se datorează contribuțiilor unor cercetători precum John E. Douglas [151], Robert Ressler [258] și Brent Turvey [292], care au sistematizat metodologia și au corelat-o cu analiza psihologică aplicată investigării penale.

În acest context, specialistul poligraf este obligat să abordeze aceste fundamente teoretice în procesul de analiză a informațiilor disponibile în timpul cercetării infracțiunilor, cu scopul de a contribui la conturarea unui profil psihologic și comportamental al infractorului. Evaluarea atentă a reacțiilor emoționale, a tiparelor cognitive și a factorilor motivaționali relevanți devine un instrument valoros în cadrul tacticii criminalistice moderne, în special în investigarea faptelor comise cu discernământ și disimulare comportamentală.

Teoriile cognitive reprezintă un pilon esențial în abordarea profiling-ului criminal. Aceste teorii ne ajută să explorăm și să interpretăm modelele de gândire ale infractorului, precum și procesele cognitive și judecățile sale legate de comportamentul infracțional. Prin aplicarea teoriilor

cognitive, încercăm să înțelegem cum infractorul evaluează și interpretează stimulii specifici, influențând astfel emoțiile și reacțiile sale.

Pe de altă parte, teoriile noncognitive aduc o perspectivă valoroasă în practica noastră de *criminal profiling*. Aceste teorii subliniază importanța reacțiilor emoționale imediate și a reflexelor infractorului, care sunt declanșate direct de stimuli relevanți, fără a fi nevoie de evaluări sau judecăți cognitive elaborate. Abordarea teoriilor noncognitive presupune că se acordă o atenție deosebită identificării și interpretării răspunsurilor emoționale ale infractorului în timpul procesului de profilare.

În plus, teoria conflictului aduce în discuție tensiunea și conflictele interne care influențează emoțiile și reacțiile psihofiziologice ale individului. În cazul profiling-ului criminal, analiza acestor conflicte interne poate oferi o înțelegere mai profundă a motivațiilor și a comportamentului infractorului.

Teoria răspunsului condiționat subliniază faptul că răspunsurile fiziologice sunt consecințe ale unei activări emoționale determinate de un stimul condiționat. În cadrul profiling-ului criminal, această teorie ia în considerare evaluarea răspunsurilor fiziologice și asocierea lor cu stimulii specifici, care pot dezvălui modele comportamentale și reacții distinctive ale infractorului.

Autorii de referință din domeniul psihocriminalisticii care au contribuit la dezvoltarea analizei comportamentale aplicate investigării penale provin din spațiul românesc, rusesc și anglo-saxon. În literatura de specialitate din România, aspecte de natură psihocriminalistică se regăsesc frecvent în cadrul tacticilor de audiere, în descrierea mecanismelor de apărare ale făptuitorului și în analiza conduitei simulate. Astfel, Emilian Stancu definește rolul observației comportamentale în cadrul tacticii criminalistice moderne [101, p. 496-520], iar Tudorel Butoi tratează sistematic fenomenele de simulare și disimulare în cadrul audierii [22, p. 88-101]. Constantin Negru pune accent pe comportamentele adaptive în contextul presiunii psihologice exercitate în cursul audierii [79, p. 113-126]. De asemenea, Ioan Buș a contribuit la delimitarea conceptuală a psihocriminalisticii, evidențiind reacțiile psihofiziologice ale persoanelor investigate [17, p. 37-42], iar Ion Ciofu a abordat aspecte tactice în raport cu conduita simulat-evazivă a audiaților [35, p. 233-240].

În literatura rusească, contribuții relevante sunt aduse de R.S. Belkin, care propune includerea reacțiilor comportamentale în analiza tactică penală [335, p. 214-228], T.V. Averiianova, care tratează aspectele teoretice ale comportamentului infracțional și modelarea profilului psihocriminologic [330, p. 213-215], V.Iu. Kolesnicenko, care dezvoltă psihologia audierii ca instrument tactic [354, p. 62-74], și Iu.G. Koruhov, care accentuează valoarea criminalistică a reacțiilor necontrolate în anchetă [362, p. 91-96].

Pe plan internațional, autori de referință precum David Canter analizează structura psihologică a criminalului în serie și deduc trăsăturile acestuia prin analiza locului faptei [138]. John Douglas, Ann Burgess, Allen Burgess și Robert Ressler au sistematizat în mod practic profilarea criminală în *Crime Classification Manual* [150], iar Richard N. Kocsis oferă o abordare integrată asupra elaborării profilului psihologic, bazată pe comportamente observabile și context criminogen [203].

Unele particularități ale cadrului normativ național în domeniul aplicării poligrafului (a se vedea anexa 1)

De lege lata, aplicarea testării cu detectorul comportamentului simulat (poligraf) în Republica Moldova este reglementată printr-un cadru normativ dedicat, instituit prin Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), publicată în Monitorul Oficial, 2009, nr. 57-58, art. 161 [65]. Această lege reprezintă primul act normativ specializat care reglementează explicit utilizarea testului poligraf, stabilind principiile, condițiile și limitele aplicării acestuia în activitatea instituțiilor de drept.

Totuși, referințele la utilizarea detectorului comportamentului simulat pot fi identificate și în acte normative anterioare. Astfel, Legea nr. 45/1994 privind activitatea operativă de investigații (Monitorul Parlamentului, 1994, nr. 5, art. 133) prevedea, la art. 6 alin. (2) lit. n) [64], posibilitatea desfășurării convorbirilor cu bănuitul cu aplicarea detectorului comportării simulante. Ulterior, Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații (Monitorul Oficial, 2012, nr. 113-118, art. 373) [68] a menținut cadrul general privind măsurile tehnico-operative, incluzând la art. 18 alin. (3) lit. b) măsura „culegerii informației despre persoane și fapte”, fără a exclude posibilitatea utilizării instrumentelor precum poligraful, în condițiile prevăzute de lege.

Totodată, trebuie menționat că literatura științifică autohtonă a început să acorde o atenție sporită testării de tip poligraf în special în ultimul deceniu. În acest sens, într-un studiu realizat de Ana Tarnovschi și Veronica Boldurat se subliniază faptul că, „în raport cu alte țări, testarea poligraf este relativ nouă în Republica Moldova. De asemenea, putem menționa faptul că, deși investigația poligraf este relativ nouă la noi, suntem cu câțiva pași în față în raport cu țările care îl aplică deja de câteva decenii, însă nu dețin suport legislativ aplicabil” [108]. Această apreciere subliniază caracterul proactiv al Republicii Moldova în instituționalizarea juridică a testării poligraf, comparativ cu alte state unde această practică este utilizată frecvent, dar lipsește un cadru normativ consacrat.

Modelul normativ promovat prin Legea nr. 269/2008 prezintă similitudini evidente cu Проект федерального закона № 478780-5 «О применении полиграфа» din 07.12.2005,

elaborat în Federația Rusă [377]. Aceste similitudini pot fi observate în conținutul proiectului de lege moldovenesc, care preia structura și conceptele esențiale ale modelului rusesc, în special în ceea ce privește scopurile testării, domeniile de aplicare și condițiile procedurale ale utilizării detectorului comportamentului simulat.

În opinia lui Victor Mîrzac, lector superior al Catedrei investigații operative a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, „[l]egea privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat reglementează această activitate nu doar în cadrul măsurilor investigativ-operative, ci și la angajarea în câmpul muncii în unele instituții statale menționate în prezenta Lege” [77, p. 120]. Această poziție reflectă extinderea semnificativă a aplicabilității tehnicii poligraf în Republica Moldova, marcând trecerea de la un instrument exclusiv operativ la unul cu utilizări multiple, inclusiv în procesul de recrutare pentru funcții publice cu responsabilitate sporită.

Spre deosebire de Legea nr. 45/1994 privind activitatea operativă de investigații, care prevedea utilizarea detectorului comportamentului simulat strict în contextul activității operativ-investigative, Legea nr. 269/2008 a consacrat un cadru normativ distinct, care extinde acest domeniu de aplicare, integrând testarea poligraf și în procedurile de selecție profesională din instituțiile ce gestionează securitatea statului și ordinea publică.

Un moment important în evoluția cadrului normativ privind aplicarea testării cu detectorul comportamentului simulat îl constituie controlul constituționalității exercitat asupra art. 4 lit. a²) din Legea nr. 269/2008. Astfel, prin Decizia Curții Constituționale din 15 decembrie 2017, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost declarată admisibilă în partea referitoare la includerea Autorității Naționale de Integritate (ANI) în lista instituțiilor autorizate să aplice testarea poligraf. Ulterior, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 10 aprilie 2018 [54], s-a constatat neconstituționalitatea prevederii respective, iar în urma acestei decizii, Legea nr. 130/2021 pentru modificarea unor acte normative [70] a operat excluderea expresă a ANI din cadrul instituțional reglementat de Legea nr. 269/2008. Astfel, au fost abrogate prevederile lit. a²) a art. 4 și a fost eliminată mențiunea referitoare la ANI din art. 3 alin. (4) și art. 4 lit. a), marcând o ajustare legislativă conformă cu jurisprudența constituțională.

Această intervenție legislativă a reflectat nu doar o ajustare tehnică a cadrului normativ, ci și o reafirmare a limitelor constituționale privind utilizarea testului poligraf în procedurile de acces la funcțiile publice. Argumentele prezentate în cadrul controlului de constituționalitate au fost relevante pentru înțelegerea poziției instituțiilor-cheie ale statului.

În opinia scrisă a Președintelui Republicii Moldova s-a menționat că, în general, testul poligraf ar trebui efectuat doar cu acordul persoanei și că „nu există o bază științifică pentru a susține că testul poligraf poate identifica cu exactitate dacă o persoană spune sau nu adevărul în

vederea constatării integrității acesteia.” S-a subliniat totodată că rezultatele testului nu pot constitui probe în procesul judiciar [54, §44].

Parlamentul Republicii Moldova, prin reprezentantul său, a susținut că testul poligraf este justificat ca măsură de prevenire a corupției, contribuind la „selectarea unor persoane competente și profesioniste”, fără a prejudicia onoarea și demnitatea celor testați [Ibidem, §46].

Guvernul Republicii Moldova, prin Ministerul Justiției, a susținut că testul poligraf este un instrument de prevenire și combatere a corupției, dar a accentuat că „rezultatele testului sunt prezumtive, au o funcție orientativă pentru angajator și nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri” [Ibidem, §50].

Centrul Național Anticorupție a considerat că rigorile impuse prin testarea poligraf „nu pot fi interpretate ca încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei” [Ibidem, §52].

Autoritatea Națională de Integritate a confirmat existența unor „discrepanțe între Legea nr. 269/2008 și Legea nr. 132/2016” în ceea ce privește aplicarea testului poligraf, apreciind că argumentele formulate în excepția de neconstituționalitate sunt „întemeiate și pertinente” [Ibidem, §53].

Totuși, pentru a înțelege raționamentul jurisprudențial care a stat la baza excluderii condiției de susținere obligatorie a testului poligraf, este necesar să examinăm modul în care Curtea Constituțională a fundamentat decizia sa. În această ordine de idei, autorul prezentei lucrări consideră relevantă prezentarea pe scurt a argumentelor reținute de instanța de jurisdicție constituțională, întrucât acestea reflectă un echilibru sensibil între exigențele interesului public și protecția drepturilor fundamentale garantate de Constituție.

Curtea constată că respingerea unor candidați ca urmare a desfășurării unui concurs a cărui susținere depinde de rezultatul testului poligraf reprezintă o ingerință în dreptul persoanelor la administrare și în dreptul lor la muncă, garantate de art. 39 și 43 din Constituție [38]. Aceste articole pot fi supuse restrângerilor, cu respectarea art. 54 alin. (2) din Constituție, care impune ca orice limitare să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim și să fie proporțională cu situația ce a determinat-o [38].

Curtea a constatat că impunerea unui rezultat pozitiv obligatoriu la testul poligraf ca cerință de admitere în funcția de președinte sau vicepreședinte al ANI reprezintă o măsură disproporționată, având în vedere că rezultatele acestui test sunt considerate, potrivit legii, „prezumtive și orientative” și nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri [65]. Această contradicție între caracterul orientativ al rezultatului și utilizarea sa cu efect eliminatoriu a fost esențială pentru declararea neconstituționalității prevederii [54].

În analiza sa, Curtea a invocat lipsa unui consens științific asupra fiabilității metodei poligraf [Ibidem, § 77-78] și a reținut că rezultatele acesteia pot fi influențate de factori psihologici sau fiziologici (precum stresul, emotivitatea crescută sau afecțiuni psihice), ceea ce afectează obiectivitatea concluziilor și, implicit, decizia de admitere în funcții publice.

În consecință, prin Hotărârea nr. 6 din 10 aprilie 2018, Curtea a declarat neconstituțional textul „și care a susținut proba detectorului comportamentului simulat (poligraf)” din articolul 11 alin. (12) din Legea nr. 132/2016 [Ibidem, § 93]. Acest pas a permis ulterior Parlamentului să intervină legislativ prin Legea nr. 130/2021, care a abrogat lit. a²) a art. 4 din Legea nr. 269/2008 și a exclus ANI din lista instituțiilor autorizate să aplice testarea poligraf [70].

În contextul interpretărilor constituționale și al cadrului normativ național aplicabil, poate fi observat un efort clar de asigurare a echilibrului între necesitatea utilizării testului poligraf ca instrument auxiliar în selecția funcționarilor publici și protejarea drepturilor fundamentale ale persoanei. Astfel, art. 3 din Legea nr. 269/2008 prevede în mod expres că testarea trebuie să se desfășoare cu respectarea drepturilor și libertăților omului, în spiritul legalității, umanismului și al caracterului științific, fără a leza onoarea sau demnitatea persoanei [65]. Aceeași linie este urmată și de poziția exprimată de Parlamentul Republicii Moldova în cadrul procedurii constituționale, potrivit căreia testul poligraf contribuie la selecția unor persoane competente și integre, fără a aduce atingere demnității persoanei testate [54, § 47].

O poziție similară este cea exprimată de dna dr. Mariana Grama de la Universitatea de Stat din Moldova, care în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (USM, 2019), a subliniat că „prin folosirea poligrafului nu se lezează cu nimic integritatea sau demnitatea individului, care-și conservă toate calitățile sale volitive și rațional-afective” [52].

Un alt caz analizat de Curtea Constituțională, în care testarea la detectorul comportamentului simulat a fost menționată expres, este cel al Sesizării nr. 146a din 12 decembrie 2016, înaintată de deputatul Grigore Cobzac. Acesta a solicitat controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 2495-VII din 8 decembrie 2016, prin care domnul Eduard Harunjen a fost numit în funcția de Procuror General al Republicii Moldova [97].

În esență, autorul sesizării a formulat mai multe critici privind legalitatea procedurii de desemnare, susținând, printre altele, că domnul Harunjen ar fi deținut calitatea de membru al Consiliului Superior al Procurorilor în ultimele 6 luni anterior concursului, contrar art. 17 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură [69]. De asemenea, s-a invocat faptul că membrii Consiliului Superior al Procurorilor care au organizat concursul nu ar fi fost detașați din funcțiile lor, încălcând astfel art. 69 alin. (8) al aceleiași legi. În plus, s-a reclamat lipsa

transparenței în desfășurarea procedurii și absența unei verificări complete a integrității candidatului, inclusiv prin testarea la poligraf.

În ceea ce privește acest ultim aspect, Curtea a reținut că procesul de verificare a candidaților la funcția de Procuror General a inclus toate etapele legale prevăzute. Astfel, conform art. 17 alin. (7) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură, candidații au fost informați despre inițierea verificării în conformitate cu Legea nr. 271/2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice, precum și cu Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). Candidații au semnat declarațiile de verificare și și-au exprimat acordul scris pentru testare [66].

În continuarea celor expuse, Curtea a analizat, în mod distinct, fiecare dintre argumentele aduse de autorul sesizării. Astfel, cu privire la acuzația de lipsă a transparenței și a unei verificări complete a integrității, instanța a examinat dacă procedura de selecție a respectat prevederile legale referitoare la testarea candidaților, inclusiv prin utilizarea poligrafului.

Potrivit art. 17 alin. (7) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură, candidații la funcția de Procuror General sunt informați despre inițierea verificării în conformitate cu Legea nr. 271/2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice și Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), semnând în acest sens declarațiile de verificare și acordul scris pentru testare [41, § 35].

În baza acestei reglementări, Consiliul Superior al Procurorilor a declarat, în Hotărârea nr. 12-250/16 din 22 noiembrie 2016, că în urma avizelor consultative ale Serviciului de Informații și Securitate și a datelor furnizate de Inspekția procurorilor, nu au fost identificate circumstanțe de natură să compromită integritatea candidaților [Ibidem, § 93]. În ceea ce privește testarea la poligraf, s-a constatat că „nici unul dintre candidați nu a picat testul la detectorul comportamentului simulat”, rezultatele fiind tratate confidențial, în conformitate cu art. 3 alin. (5) din Legea nr. 269/2008 [Ibidem, § 38].

În concluzia examinării, Curtea Constituțională a reținut că sesizarea nu îndeplinește cerințele de admisibilitate necesare pentru declanșarea controlului constituționalității. Potrivit instanței, argumentele prezentate de autorul sesizării nu au relevat suficiente temeiuri juridice care să justifice o examinare în fond a Decretului prezidențial privind numirea Procurorului General. În consecință, sesizarea a fost declarată inadmisibilă, în baza art. 26 alin. (1) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, precum și a art. 61 alin. (3) și a art. 64 din Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995 [41, § 41].

De asemenea, în practica judiciară este remarcabilă Decizia de inadmisibilitate nr. 61 din 6 iunie 2024, pronunțată de Curtea Constituțională în cauza privind excepția de

neconstituționalitate a art. 3 alin. (4) din Legea nr. 269/2008, ridicată de avocatul Pavel Savițchi în interesele inculpatului Ion Sculea, în dosarul penal nr. 1-258/2023, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul central. Autorul a invocat faptul că norma contestată omite să reglementeze competența instanței de judecată de a dispune, în cursul procesului penal, testarea la detectorul comportamentului simulat, afectând astfel posibilitatea inculpatului de a-și susține nevinovăția [40, § 1-5].

În motivarea sesizării s-a susținut că această lacună legislativă afectează în mod direct exercitarea dreptului la apărare și încalcă principiul egalității armelor, componentă centrală a dreptului la un proces echitabil, garantat de art. 6 §1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, acest principiu implică faptul că fiecare parte într-un proces trebuie să beneficieze de o oportunitate rezonabilă de a-și prezenta cauza – inclusiv mijloacele de probă – în condiții care să nu o dezavantajeze în mod semnificativ în raport cu partea adversă [140, § 33].

Cu toate acestea, Curtea Constituțională a constatat că autorul sesizării nu a oferit o argumentare concretă privind modul în care această omisiune legislativă ar aduce atingere dispozițiilor constituționale invocate. În consecință, prin Decizia nr. 61 din 06.06.2024, Curtea a respins sesizarea ca inadmisibilă, reținând că simpla enumerare a articolelor din Constituție, însoțită de citate din jurisprudență, nu echivalează cu formularea unor critici veritabile de neconstituționalitate și nu îndeplinește standardul minim de motivare prevăzut de lege [40, § 18-20].

În această ordine de idei, argumentul privind necesitatea unor mecanisme suplimentare de susținere a apărării este susținut inclusiv de jurisprudența constituțională americană. Astfel, Amendamentul al Cincilea din Constituția Statelor Unite protejează persoanele împotriva autoincriminării, instituind principiul conform căruia nimeni nu poate fi obligat să depună mărturie împotriva sa. Această garanție se aplică inclusiv în contextul utilizării testării cu detectorul comportamentului simulat, care poate avea implicații asupra autoexpunerii la fapte cu potențial incriminator.

Complementar, Amendamentul al Șaselea conferă fiecărui acuzat dreptul la un proces echitabil, inclusiv dreptul de a obține și de a prezenta probe în apărarea sa. Acest drept implică accesul la mijloace efective de verificare a veridicității afirmațiilor, inclusiv prin tehnici științifice, atunci când acestea pot contribui la stabilirea adevărului judiciar [294; 295].

În jurisprudența americană, o decizie semnificativă privind admisibilitatea rezultatelor testelor poligraf a fost pronunțată de Curtea Supremă a statului Arizona în cauza *State v. Valdez*, 91 Ariz. 274, 371 P.2d 894 (1962) [278]. Potrivit acestei hotărâri, rezultatele testelor poligraf pot

fi admise în instanță dacă există o stipulare prealabilă între părți privind admisibilitatea acestora. Această decizie a influențat și alte jurisdicții, care au adoptat reguli similare privind utilizarea testelor poligraf în procesul penal [285].

Această poziție este reflectată și susținută de Vladimir Vasilița și Andrei Lungu în lucrarea *Analiza comparativă a cadrului normativ cu privire la procedura aplicării poligrafului în procesul penal pe plan internațional* [111]. Autorii subliniază că, în anumite jurisdicții, testele poligraf pot fi utilizate ca mijloc de probă în procesul penal, în special atunci când sunt îndeplinite anumite condiții procedurale și există acordul părților implicate.

Un argument suplimentar privind relevanța testării cu detectorul comportamentului simulat în contextul procesului penal este oferit de Studiul realizat în cadrul Proiectului „Soluții pentru o justiție incoruptibilă”, susținut financiar de Ambasada SUA în Moldova și publicat în 2013. Studiul subliniază faptul că, deși există dispoziții legale care prevăd testarea personalului din cadrul unor instituții-cheie, cum ar fi Legea nr. 170/2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate (art. 10 alin. (2)), Legea nr. 320/2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului (art. 38), precum și Legea nr. 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție (art. 13 alin. (4)), aplicarea acestora rămâne sporadică. Autorii remarcă faptul că, înainte de formularea unor politici sau intervenții legislative, este importantă înțelegerea avantajelor și a limitărilor tehnicii poligraf, aceasta putând contribui la consolidarea unui sistem judiciar mai integru și mai transparent³.

În urma Deciziei Parlamentului Republicii Moldova nr. 35A din 1 februarie 2018 privind controlul parlamentar asupra executării Legii nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), Centrul Național Anticorupție (CNA) a transmis o informare oficială (scrisoarea nr. 08/385 din 22 februarie 2018), care conține date statistice referitoare la aplicarea testării poligraf în cadrul activității instituțiilor de aplicare a legii. Conform acestui document, în anul 2016 au fost supuse testării 63 de persoane, dintre care 55 la solicitarea CNA și 8 la solicitarea Procuraturii Generale.

Pentru anul 2017, se constată o creștere semnificativă a numărului de testări, totalizând 148 de cazuri, dispuse de către Procuratura Generală, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (PCCOCS), Autoritatea Națională de Integritate (ANI) și Procuratura Anticorupție.

³ „Testarea benevolă cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției”, în cadrul Proiectului „Soluții pentru o justiție incoruptibilă”, Chișinău: Ambasada SUA în Moldova, 2013, p. 26. Disponibil: https://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilon4/Studiul_testarea_benevola_cu_aparatul_poligrafic_a_reprezentantilor_sectorului_justitiei_-_Ambasada_SUA-_2013.pdf.

Aceste date relevă o tendință ascendentă în utilizarea testării cu detectorul comportamentului simulat în activitatea organelor de urmărire penală, fiind valorificată ca un instrument auxiliar în procesul de verificare a veridicității informațiilor, elaborare a versiunilor investigative și consolidare a evaluărilor comportamentale în cadrul procesului penal.

În lucrarea *Justiția penală și drepturile omului. Cercetare sociologică*, autorii Igor Dolea, Victor Zaharia, Vasile Rotaru, Elena Croitor, Veronica Mihailov și Alexandru Cebanaș, sub egida Institutului de Reforme Penale, exprimă o poziție rezervată față de utilizarea testului cu aplicarea poligrafului în cadrul procesului penal. Aceștia subliniază că „respectivul aserțiuni științifice determină subiectul oficial competent a da soluții cauzelor penale sau a contribui în acest sens, a decide asupra propriei poziții relative folosirii mijlocului tehnic dat la administrarea probelor pe cauze penale, cu 30,6 % din judecători și 18,5 % avocați împotriva oricărei utilizări a poligrafului în justiția penală, excluzând cele mai mici excepții și chiar activitatea operativă de investigații” [44, p. 55]. În continuare, autorii afirmă că „tehnica poligraf nu este infailibilă, așa precum nu este nici subiectul care efectuează examinarea, iar fundamentarea concluziilor privind vinovăția sau nevinovăția unui subiect, fie și indirecte, fără să existe în acest sens o anumită marjă a siguranței – este inadmisibil” [Ibidem, p. 56]. Se estimează că „rezultatele testului cu aplicarea poligrafului sunt doar cu puțin mai bune decât simpla întâmplare (61 % acuratețea testului)” [Ibidem].

În viziunea prof. Mihail Gheorghiu, cercetarea criminalistică presupune restabilirea evenimentului infracțional pe baza „celor mai diverse elemente de fapt, circumstanțe, date în baza cărora ofițerul de urmărire penală va restabili complet evenimentul produs în trecut” [50, p. 55]. Autorul subliniază că în cadrul urmăririi penale, „treptat se formează caracteristica criminalistică a evenimentului infracțional produs”, iar în acest proces „apare necesitatea de a elabora și a verifica o mare diversitate de versiuni vizând natura sau valoarea anumitor fapte, circumstanțe și relațiile dintre ele” [Ibidem, p. 55]. Din această perspectivă, activitatea de elaborare a versiunilor implică inevitabil recursul la metode și mijloace criminalistice diverse, inclusiv instrumentarul tehnic sau tehnico-științific, capabil să sprijine analiza factuală a versiunilor formulate. Întrucât scopul declarat este stabilirea completă a circumstanțelor relevante, utilizarea unor procedee specializate, cum este și testul cu aplicarea poligrafului, se poate înscrie în logica demersului investigativ, cu respectarea cadrului legal și a principiului coroborării probelor.

În opinia exprimată de Victor Mîrzac, testul cu aplicarea poligrafului este o metodă psihofiziologică utilizată de mai multe decenii în activitatea de descoperire a infracțiunilor, fiind considerat, în accepția sa, un mijloc tehnic de cunoaștere a adevărului în cadrul procesului penal. Potrivit autorului, rezultatele testării pot fi utilizate pentru excluderea persoanelor neimplicate din rândul suspecților, pentru stabilirea circumstanțelor care califică sau agravează unele fapte cu

caracter penal, pentru soluționarea contradicțiilor dintre declarațiile persoanelor implicate și pentru fundamentarea unor măsuri suplimentare de verificare [77, p. 126].

În completarea cadrului legislativ primar și a jurisprudenței Curții Constituționale, aplicarea testării cu detectorul comportamentului simulat este reglementată prin Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 3 din 2 martie 2016 [53]. Aceste norme detaliază aspectele procedurale și tehnice ale testării, stipulând, între altele, etapele pregătitoare, criteriile de selecție a întrebărilor, condițiile de desfășurare a examinării, precum și modalitatea de redactare a raportului de analiză. Documentul instituie obligația respectării principiilor de legalitate, confidențialitate, respect pentru persoana testată și obiectivitate a procesului analitic, fiind complementar prevederilor Legii nr. 269/2008.

Normele stabilesc, de asemenea, condițiile în care poate fi utilizată informația obținută în procesul examinării, inclusiv limitările privind caracterul probator sau administrativ al rezultatelor, în concordanță cu dispozițiile art. 3 alin. (5) din Legea nr. 269/2008, care interzic divulgarea informației fără consimțământul persoanei testate. Prin urmare, aceste norme metodice nu doar operaționalizează prevederile legii, ci și fundamentează standardul profesional și deontologic al activității examinerilor.

În sprijinul cadrului normativ stabilit de Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) și Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat nr. 3 din 2 martie 2016, Guvernul a emis Hotărârea nr. 475/2014. Prin acest act au fost instituite mecanisme de reglementare suplimentară a domeniului, vizând în special aplicarea coerentă și instituționalizată a testării în cadrul proceselor de selecție și control intern [55].

În completarea arhitecturii normative privind aplicarea testării cu detectorul comportamentului simulat, Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului a aprobat un set coerent de acte secundare care reglementează aspectele profesionale, deontologice și disciplinare ale activității examinerilor. Astfel, prin Hotărârea nr. 1 din 24 aprilie 2015 a fost adoptat Regulamentul cu privire la atestarea poligrafologului, precum și înregistrarea poligrafologului și a asistentului acestuia, iar prin Hotărârea nr. 2 din aceeași dată a fost instituit Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia. Ulterior, prin Hotărârea nr. 1 din 30 noiembrie 2017 a fost aprobat Regulamentul privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor și asistenților acestora. Aceste acte asigură o reglementare internă a activității profesionale, consolidând standardele de calitate, etică și responsabilitate în domeniul testării cu poligraf.

1.2. Practici internaționale privind utilizarea tehnicii poligraf

În practica internațională, utilizarea poligrafului în investigațiile criminalistice a devenit o metodă recunoscută și aplicată în peste 75 de țări din întreaga lume, inclusiv în țări precum SUA, Canada, Japonia, India, Israel, Polonia, Bulgaria, România, Ucraina. Aceste țări au adoptat metode avansate de înregistrare și interpretare a reacțiilor psihofiziologice ale persoanelor prin intermediul poligrafului, având ca scop principal stabilirea gradului de implicare sau neimplicare a acestora în săvârșirea infracțiunilor.

Istoria aplicării poligrafului se întinde pe o perioadă de peste un secol, iar fundamentul științific al acestei metode este unanim recunoscut. Având la bază principii solide din domeniul fiziologiei și psihologiei, poligraful a devenit o unealtă de investigare esențială pentru identificarea și evaluarea informațiilor relevante la cercetarea criminalistică.

Cu toate acestea, limitele admisibilității utilizării poligrafului în instanțe de judecată rămân un subiect diversificat și controversat.

Cercetările privind utilizarea poligrafului în practica internațională demonstrează că domeniul de aplicare al acestuia este extrem de vast. Pe lângă utilizarea în investigarea infracțiunilor, poligraful este folosit și în domeniul privat, activitățile polițienești, armată, servicii speciale și alte structuri de forță. Totuși, testele efectuate cu ajutorul poligrafului sunt cel mai frecvent întâlnite în cadrul activităților desfășurate de organele de poliție, unde acesta a devenit o componentă importantă în investigarea infracțiunilor și evaluarea credibilității informațiilor.

În **Statele Unite ale Americii**, John A. Larson și Robert A. Gesell au avut un rol semnificativ în evoluția poligrafului. În colaborare, aceștia au dezvoltat în anul 1920 un aparat poligraf portabil, care a devenit un instrument esențial în investigarea infracțiunilor. Acest aparat a fost utilizat în principal de către Larson în timpul activității sale la poliția din Berkley [328, p. 16].

De-a lungul timpului, metoda de testare și tehnica poligraf au fost îmbunătățite de către cercetători precum Leonarde Keller și John E. Reid [256, p. 3-19]. Contribuțiile lor au permis aplicarea poligrafului în procesul penal nu numai în SUA, ci și în alte părți ale lumii. Îmbunătățirile aduse metodologiei de testare și tehnicii poligraf au avut un impact semnificativ asupra cercetării infracțiunilor.

Rolul de pionier al cercetătorilor americani în promovarea și dezvoltarea tehnicii poligraf este incontestabil. Statele Unite ale Americii au fost la vârful inovației în acest domeniu, contribuind semnificativ la avansarea și rafinarea instrumentarului de tip poligraf.

În SUA, metodele utilizate pentru testarea poligraf sunt variate și adaptate în funcție de obiectivele testării. Aceasta include distincția între teste simple și complexe, selecția metodei de

evaluare, tipul întrebărilor utilizate și structura testului propriu-zis. Această diversificare a metodelor permite adaptarea tehnicilor de testare la nevoile specifice ale fiecărui caz și asigură un grad înalt de acuratețe și relevanță în rezultatele obținute.

În anul 1966 a fost înființată Asociația Americană Poligraf (AAP)⁴, o organizație profesională dedicată instruirii, dezvoltării metodelor și standardelor de testare cu aplicarea poligrafului, precum și promovării creșterii profesionale continue a specialiștilor poligrafologi. AAP este formată din experți și profesioniști de înaltă calitate în domeniul examinărilor poligraf, cercetători care împărtășesc un angajament comun față de interesul public prin dezvoltarea și promovarea corectă a practicilor aplicării poligrafului, cu respectarea normelor științifice și etice.

Asociația Americană Poligraf are drept scop principal să promoveze excelența în domeniul aplicării poligrafului și să ofere resurse și suport profesional membrilor săi [119]. Prin furnizarea de instruire de înaltă calitate, dezvoltarea și revizuirea standardelor, precum și prin organizarea de conferințe și evenimente educaționale, AAP contribuie la creșterea cunoștințelor și competențelor specialiștilor poligrafologi.

Prin aderarea la AAP, membrii se angajează să respecte etica și standardele profesionale în aplicarea instrumentarului de tip poligraf. Aceasta include aplicarea metodelor și a tehnicilor valide, obiective și bazate pe cercetare științifică, precum și respectarea confidențialității și protejarea drepturilor persoanei.

Asociația Americană Poligraf reprezintă o sursă importantă de expertiză și ghidare în domeniul aplicării tehnicii poligraf, contribuind la consolidarea încrederii publicului în această tehnică de testare.

În 2019 Asociația Americană Poligraf a standardizat la nivel național procedura testării cu aplicarea poligrafului [122].

În anul 1983, ca urmare a cazurilor atestate de scurgere de informații din administrația președintelui, Ronald Reagan a emis directiva „Protecția informației conexe securității naționale”⁵. Această directivă legifera utilizarea poligrafului în investigarea cazurilor de divulgare nesancționată a informației clasificate. Sub incidența directivei cădeau toate persoanele care aveau acces la informațiile ce țineau de secretul de stat – mai mult de 2,5 milioane de funcționari publici, în jurul a 1,5 milioane de angajați ai companiilor private contractate de către stat⁶. Această măsură

⁴ Asociația Americană Poligraf (AAP) este o asociație profesională a examinatorilor poligraf. A fost înființată în 1966. Are aproximativ 3 000 de membri.

⁵ Directivele de Decizie privind Securitatea Națională (NSDD) au fost emise de președintele Ronald Reagan și asistenții săi cu președintele pentru afaceri de securitate națională pentru a stabili politica oficială de securitate națională pentru îndrumarea instituțiilor de apărare, informații și politică externă ale Guvernului Statelor Unite.

⁶ NSDD 84, Safeguarding National Security Information 11 Mar 1983.

a avut ca scop întărirea securității naționale și prevenirea scurgerilor de informații sensibile în administrație.

Directiva a avut un impact semnificativ în promovarea utilizării poligrafului în contextul investigațiilor de securitate. Prin impunerea testelor poligraf, se urmărea identificarea și eliminarea potențialilor informatori și protejarea informațiilor clasificate. Aceasta a reprezentat o etapă importantă în dezvoltarea practicii utilizării poligrafului și a contribuit la consolidarea securității naționale în Statele Unite ale Americii.

În anul 1985, în Statele Unite ale Americii, autoritățile federale au adoptat o serie de măsuri care au extins utilizarea testării cu tehnica poligraf în cadrul investigațiilor privind scurgerile de informații clasificate. Aceste măsuri au stabilit condițiile de aplicare a testului poligraf în cazuri sensibile, în contextul intensificării preocupărilor pentru protecția informațiilor secrete în perioada Războiului Rece.

Tot în acel an, Departamentul Apărării a primit atribuții extinse privind evaluarea cu poligraf a personalului care avea acces la date clasificate, vizând un număr de peste patru milioane de angajați guvernamentali și contractori. Măsurile aveau drept scop consolidarea securității instituționale și prevenirea scurgerilor neautorizate de informații.

În vederea asigurării unei instruiți specializate pentru aplicarea corectă a testării, în anul 1986 a fost creat un institut dedicat pregătirii poligrafologilor în cadrul structurilor guvernamentale federale. Această instituție, cunoscută astăzi sub denumirea de National Center for Credibility Assessment (NCCA) [231], a devenit principalul centru de formare pentru personalul implicat în aplicarea tehnicii poligraf în agențiile federale americane.

Această etapă de extindere instituțională și profesionalizare a aplicării poligrafului a consolidat poziția acestei tehnici în structurile americane de securitate și investigație. Totodată, ea a oferit baza pentru dezvoltarea unui cadru metodologic unitar și pentru standardizarea formării specialiștilor implicați în examinările cu poligraf, mai ales în contextul protejării informațiilor clasificate.

În anii următori, însă, pe fondul dezbaterilor privind drepturile angajaților și limitele intruziunii în viața privată, s-au manifestat tendințe de reglementare și restrângere a utilizării poligrafului în afara contextului guvernamental. Astfel, în anul 1988, Congresul Statelor Unite a adoptat *Employee Polygraph Protection Act (EPPA)* [293] – act normativ care a impus restricții semnificative asupra aplicării testului poligraf în domeniul privat. Legea a stabilit reguli clare privind temeiurile, condițiile și interdicțiile legate de utilizarea testului în procesele de angajare sau în alte forme de evaluare profesională, cu scopul de a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale salariaților și a vieții private.

În același context, către anul 1990, a fost întocmită o listă a agențiilor federale care aveau dreptul să utilizeze poligraful în activitatea lor. Aceste agenții includ Armata, Forțele Aeriene, Marina, Corpul Marinei, FBI, CIA, NSA, Serviciul Poștal al Statelor Unite, Serviciul Secret, Administrația pentru Combaterea Drogurilor, Biroul de Alcool, Tutun și Arme de Foc, Serviciul Marshalilor Statelor Unite, Biroul Vamal al Statelor Unite și Serviciul de Investigare al Apărării. Aceste agenții, datorită naturii specifice a activităților lor și a necesității de a asigura securitatea națională, au fost autorizate să utilizeze poligraful în procesele lor de selecție, evaluare și investigații.

Pe o perioadă îndelungată, testările cu utilizarea poligrafului au fost utilizate în principal ca instrument de investigare în cadrul activităților polițienești. Cu toate acestea, în practica judiciară a multor state americane, rezultatele testărilor poligraf nu au fost considerate suficiente pentru a fi utilizate ca probe. Deciziile instanțelor de judecată au necesitat o fundamentare științifică solidă și demonstrații certe ale fiabilității și infailibilității poligrafului.

Un exemplu în acest sens este o decizie a Curții Supreme din Pennsylvania, care afirmă că acceptarea rezultatelor testării psihofiziologice în instanțele americane necesită un studiu profund și concludent care să ateste fiabilitatea științifică și infailibilitatea poligrafului [135]. Aceasta subliniază importanța unei fundamentări solide bazate pe cercetări științifice riguroase pentru a conferi validitate și credibilitate rezultatelor obținute prin utilizarea poligrafului.

Considerăm că această abordare judiciară reflectă prudența instanțelor la acea perioadă în ceea ce privește acceptarea rezultatelor poligraf ca probe decisive în procesele judiciare. Evaluarea și interpretarea rezultatelor poligraf sunt subiecte dezbătute și supuse unor criterii riguroase de validitate și corectitudine în domeniul științific. Astfel, aplicarea poligrafului în justiție continuă să fie subiectul unor dezbateri și analize amănunțite, iar conferirea „greutății probatorii” avizului poligrafologului rămâne în funcție de progresul cercetărilor și de dezvoltarea metodologiilor și a standardelor specifice.

Curtea Supremă din New Mexico s-a pronunțat în legătură cu mărturia obținută ca rezultat al testării poligraf, considerând că aceasta este inadmisibilă ca mijloc de probă, chiar dacă participanții la proces și-au exprimat consimțământul scris pentru a fi supuși acestui test [284].

Această decizie subliniază încă odată o abordare precaută din partea instanțelor judiciare în ceea ce privește valoarea probatorie a rezultatelor poligraf. Curtea Supremă din New Mexico a stabilit că, chiar și atunci când persoanele implicate în proces sunt de acord să fie supuse testării poligraf, aceste rezultate nu pot fi considerate o bază solidă pentru stabilirea vinovăției sau a nevinovăției unei persoane într-un proces judiciar.

Pe măsură ce practica judiciară din SUA a evoluat, testările poligraf au obținut statutul de probă științifică, câștigând recunoașterea în instanțele judecătorești ale țării. Această recunoaștere a fost posibilă datorită îmbunătățirii calitative a instrumentarului utilizat pentru detectarea comportamentului simulat și dezvoltării practicii judiciare în domeniu. Cu toate acestea, acceptarea rezultatelor testării poligraf în instanță este condiționată de consimțământul părților implicate în proces.

Curtea Supremă din Arizona a adus claritate în această chestiune, afirmând că rezultatele testării poligraf sunt considerate probe științifice și pot fi acceptate ca mijloc de probă în instanță cu anumite condiții [285]. Aceste condiții includ:

- existența unui consimțământ scris din partea acuzării și a apărării;
- prerogativa judecătorului de a decide admisibilitatea rezultatelor testării poligraf;
- dreptul părților de a adresa întrebări expertului poligraf cu privire la metoda și procedura utilizată, precum și calificările poligrafologului.

Astfel, recunoașterea probelor poligraf în instanță în SUA este supusă unor reguli și proceduri stricte, asigurând astfel transparența și validitatea rezultatelor. Prin intermediul acestor reglementări, instanțele judecătorești încearcă să asigure o evaluare justă și echitabilă a probelor poligraf și să evite potențialele abuzuri sau interpretări eronate ale acestora.

În acest sens, AAP a introdus standarde și proceduri obligatorii pentru toți specialiștii poligraf autorizați.

*Scopul stabilirii standardelor*⁷. Testarea cu utilizarea poligrafului, realizată de către un poligrafolog competent și bine pregătit, care utilizează metode valide (științific fundamentate) de testare și analiză a rezultatelor, este cea mai precisă metodă cunoscută științei pentru determinarea dacă o persoană vorbește adevărul sau minte. În vederea obținerii celor mai precise concluzii prin intermediul poligrafului, Asociația Americană Poligraf stabilește aceste Standarde de Practică pentru membrii săi. În plus, toate testările cu utilizarea poligrafului trebuie să fie efectuate în conformitate cu legile, normele și regulamentele stabilite la nivel federal, precum și la nivelul statelor și autorităților locale.

Considerăm că prevederile legale care limitează admisibilitatea rezultatelor testării poligraf în instanțele judecătorești pot ridica întrebări în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale ale inculpatului, așa cum sunt garantate de Amendamentul VI al Constituției Statelor Unite ale Americii [111; 272]. Acest amendament prevede dreptul la un proces echitabil și dreptul inculpatului de a se confrunța cu martorii împotriva sa [295].

⁷ Aceste standarde fac parte integrantă (Secțiunea III) din noua versiune a Statutului Asociației Americane Poligraf, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2012.

Excluderea rezultatelor testării poligraf în instanță poate fi percepută ca o restricție a acestor drepturi, deoarece poate priva inculpatul de oportunitatea de a contesta probele prezentate împotriva sa. Astfel, neadmiterea rezultatelor testării poligraf în instanță poate fi considerată incompatibilă cu principiul justiției și cu garanțiile constituționale acordate acuzaților într-un proces judiciar.

În Canada, tehnica poligraf este utilizată pe scară largă în cadrul activităților de investigație criminalistică, în procesele de selecție a personalului pentru instituțiile cu responsabilități speciale, precum și în supravegherea operativă desfășurată de autoritățile guvernamentale. Datorită capacității sale de a furniza indicii relevante privind autenticitatea declarațiilor și comportamentul simulat, poligraful este considerat un instrument valoros în etapa premergătoare formulării concluziilor judiciare.

Totuși, sistemul juridic canadian adoptă o poziție de prudență față de utilizarea rezultatelor testului poligraf în procesul judiciar propriu-zis, acestea nefiind admise în mod direct ca mijloc de probă în fața instanței [248]⁸. Această opțiune nu exprimă o contestare a valorii tehnicii în sine, ci reflectă orientarea jurisprudențială către garantarea echității procesuale. Cu toate acestea, în practică, datele obținute prin testare sunt frecvent utilizate pentru orientarea cercetării, verificarea ipotezelor și consolidarea tabloului investigativ, fiind considerate un sprijin semnificativ în activitatea criminalistică.

Influențată puternic de Marea Britanie în ceea ce privește normele de drept, inclusiv cele procesuale, Canada a tratat inițial poligraful cu rezerve mari. La mijlocul anilor '90, aproximativ 120 de poligrafologi activau în Canada. Potrivit experților din Asociația Americană Poligraf (AAP), Canada se situează pe locul doi, după Statele Unite ale Americii, în ceea ce privește utilizarea poligrafului la nivel mondial, folosindu-l în principal în investigațiile criminalistice și, într-o măsură mai mică, în selecția personalului în sectorul public și privat.

Poliția canadiană folosește activ poligraful, în special în cazurile în care este necesară restrângerea numărului de suspecți, identificarea persoanelor implicate sau neimplicate în comiterea infracțiunilor, colectarea de informații suplimentare și stabilirea circumstanțelor în care s-au produs infracțiunile. Totuși, rezultatele testărilor poligraf nu pot fi utilizate ca probă în instanță, iar utilizarea lor se limitează în principal la scopuri investigative.

Japonia se numără printre primele țări din afara Americii și Canadei care a adoptat oficial detecția științifică a minciunii în investigațiile criminalistice [385]. Această abordare se bazează

⁸ R. v. B  land, [1987] 2 S.C.R. 398. Curtea Supremă a Canadei a decis că rezultatele testului poligraf nu sunt admisibile ca probă    procesul penal, invocând riscul de a influența incorect juriul    lipsa unui consens științific absolut asupra fiabilit  tii metodei.

pe utilizarea poligrafului și a altor tehnologii similare pentru a evalua veridicitatea declarațiilor și a determina implicarea sau neimplicarea unui individ într-o infracțiune.

Conceptul de testare cu poligraf a fost introdus în Japonia după cel de-Al Doilea Război Mondial, fiind inițial transferat prin intermediul forțelor armate americane staționate în regiune. Primul specialist japonez format în acest domeniu a fost Toshio Hayashi, care a absolvit în 1951 un stagiu de instruire la Laboratorul de Criminalistică din Orientul Îndepărtat, gestionat de armata SUA [230]. Începând cu 1956, utilizarea testării poligraf a fost adoptată oficial de către structurile polițienești nipone, iar în deceniile următoare, numeroase departamente de poliție prefectorale au fost dotate cu echipamente moderne de testare [178].

Un moment de referință l-a constituit anul 1968, când Curtea Supremă a Japoniei a recunoscut pentru prima dată un raport bazat pe testarea poligraf drept mijloc probator în procesul penal. Decizia a creat un precedent valoros în jurisprudența japoneză, consolidând acceptarea rezultatelor poligraf în cadrul procesului de administrare a probelor [287]. În mai 1971, Biroul de Investigații Criminale al Agenției Naționale de Poliție a adoptat primul standard național obligatoriu privind metodologia testării cu poligraf, stabilind reguli precise de aplicare.

Pentru ca rezultatele să fie admisibile în instanță, au fost instituite cerințe procedurale stricte, printre care: utilizarea unui dispozitiv standardizat, aplicarea unei metodologii oficiale aprobate, efectuarea testului de către un specialist atestat, respectarea stării psihofiziologice optime a persoanei testate și obținerea de reacții clare și concludente [232].

În spațiul **asiatic**, testările cu tehnica poligraf sunt aplicate în mod variabil în mai multe jurisdicții, incluzând state precum Liban, Emiratele Arabe Unite, Hong Kong, Arabia Saudită, Iordania, Kuweit, Malaysia, Pakistan, Thailanda, Taiwan și Filipine. În majoritatea acestor țări, poligraful este utilizat în special de către agențiile de aplicare a legii în investigarea infracțiunilor grave și în procesele de selecție a personalului cu responsabilități sensibile [154].

În anumite regiuni, utilizarea testării poligraf este integrată în procedurile standard ale organelor de urmărire penală, ca instrument auxiliar pentru clarificarea situațiilor ambigue, detectarea conduitei simulate și sprijinirea cercetării. De exemplu, în Thailanda, Departamentul de Investigații Speciale utilizează în mod curent testul poligraf în cauzele de crimă organizată și corupție [148]. În Filipine, poliția națională și agențiile anticorupție utilizează frecvent testarea poligraf în anchete interne și în dosare penale complexe [244].

Cu toate acestea, la nivel regional, există dezbateri cu privire la valoarea probatorie a rezultatelor obținute prin această metodă. În multe dintre aceste țări, poligraful nu este admis în mod formal ca mijloc de probă în instanță, ci este utilizat exclusiv în scop investigativ, pentru orientarea cercetării și evaluarea comportamentului subiecților [271].

În **Israel**, utilizarea poligrafului a fost introdusă în anul 1959. Acesta este larg utilizat de către serviciile speciale și poliție. Rezultatele testelor poligraf, similar cu situația din Canada, pot fi acceptate ca probă în procesele civile.

Inițial, câțiva specialiști au fost instruiți pe baza școlilor americane. În prezent, Israelul are propria școală de formare a specialiștilor poligrafologi.

Poligraful este larg utilizat în Israel, atât în domeniul penal, cât și în domeniul civil. De exemplu, poliția îl folosește în investigarea și identificarea criminalilor, precum și în interogarea suspectilor. În domeniul civil, de exemplu, companiile de asigurări îl utilizează pentru a verifica veridicitatea reclamațiilor.

În prezent, în cadrul poliției din Israel lucrează 12 specialiști poligrafi, care sunt distribuiți în diferite regiuni și fac parte din Departamentul de Criminalistică al Poliției statului Israel. Numărul specialiștilor poligrafi care lucrează în sectorul privat depășește 100 de persoane în prezent [364].

În Israel, există Asociația Israeliană a Poligrafologilor [190] – o asociație privată și voluntară a specialiștilor poligraf, care promovează profesia, respectă etica și stabilește standardele profesionale.

Pentru a deveni membru al asociației, persoana trebuie să îndeplinească cerințele profesionale riguroase: să dețină diplomă de la o școală de pregătire a specialiștilor poligraf acreditată, precum și să parcurgă un stagiu de practică.

Membrii asociației sunt obligați să efectueze teste în conformitate cu standardele și etica profesională.

Asociația Israeliană a Poligrafologilor include examinatori din sectorul privat, din Serviciul de Securitate Generală (Shin Bet) și din poliția israeliană.

Membrii armatei israeliene și poliției israeliene nu reprezintă organizațiile lor, iar apartenența lor se realizează doar la nivel personal.

Asociația Israeliană a Poligrafologilor este singura asociație națională recunoscută ca membru al Asociației Americane Poligraf (AAP), cea mai mare și cea mai importantă asociație a poligrafologilor din lume, care stabilește, de asemenea, standardele profesionale.

Asociația organizează în mod regulat evenimente cu scopul de a îmbogăți cunoștințele profesionale ale examinatorilor, cum ar fi conferințe profesionale, la care participă vorbitori profesioniști și experimentați din Statele Unite. Seminarele sunt considerate obligatorii și se desfășoară anual conform cerințelor Asociației Americane Poligraf.

În cadrul procesului penal israelian, concluziile bazate pe interpretarea reacțiilor psihofiziologice obținute prin testarea poligraf nu pot constitui o bază decisivă în procesul

decizional. Cu toate acestea, forțele de poliție rămân cel mai mare utilizator de poligraf în țară. De asemenea, serviciile de securitate utilizează poligraful în cadrul investigațiilor și în procesul de recrutare a personalului, fiind al doilea mare utilizator de poligraf.

Situația este diferită în procesul civil israelian. Dacă o cauză se află deja în instanță și părțile convin în cadrul ședinței că rezultatele testării poligraf vor influența decizia instanței, persoana care promovează testarea poligraf poate obține avantaj în proces. În acest context, o nouă judecare a cauzei nu este posibilă.

În prezent, în **Marea Britanie**, testarea cu aplicarea poligrafului nu este recunoscută de instanțele de judecată drept o probă admisibilă. Totuși, utilizarea sa nu este lipsită de merite în sistemul legal britanic.

În Anglia și Țara Galilor, infractorii sexuali eliberați condiționat au avut posibilitatea de a opta pentru un test cu aplicarea poligrafului începând din 2007.

În Regatul Unit, serviciul de eliberare condiționată din Anglia și Țara Galilor a obținut permisiunea în 2014 de a impune examinări obligatorii cu poligraf ca parte a condițiilor de eliberare pentru infractorii sexuali, conform prevederilor *Sex Offenders Act 1997*⁹. Această inițiativă a fost implementată pentru a întări monitorizarea și supravegherea infractorilor sexuali eliberați condiționat și pentru a reduce riscul de recidivă în rândul acestei categorii de infractori.

Utilizarea testelor poligraf de către serviciul de eliberare condiționată a avut succes, Ministerul Justiției raportând în 2018 că 166 de infractori sexuali au fost readuși în închisoare de la introducerea examinărilor cu aplicarea poligrafului¹⁰. Mai mult decât atât, examinările poligraf sunt în prezent luate în considerare în cadrul Legii privind abuzul domestic pentru eliberarea infractorilor de abuz domestic în Anglia și Țara Galilor¹¹.

Consiliul Național al Șefilor de Poliție [233] explorează în prezent beneficiile testării cu poligraf în domeniul aplicării legii și posibilitatea extinderii utilizării sale.

Considerăm că, pe măsură ce tot mai multe instituții de aplicare a legii recunosc valoarea testării cu aplicarea poligrafului, este posibil ca aceasta să fie mai larg acceptată în sistemul legal din Marea Britanie în viitor.

În **Belgia**, testarea cu aplicarea poligrafului este considerată o metodă specială de interogare și poate fi utilizată în cadrul investigațiilor penale. Cu toate acestea, conform legislației

⁹ Sex Offenders Act 1997, 1997 c. 51, accesat 13.07.2023.

¹⁰ „Polygraph Testing in the UK: Current Legal Landscape and Its Use by Official Bodies” publicat de Guvernul Regatului Unit la adresa: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/mandatory-polygraph-tests-factsheet>

¹¹ „Domestic Abuse Bill 2020 - Factsheet: Mandatory Polygraph Tests” publicat de Guvernul Regatului Unit, care poate fi accesat la adresa: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/mandatory-polygraph-tests-factsheet>

belgiene, rezultatele testului poligraf nu pot fi folosite ca dovadă independentă în instanță. Ele pot fi utilizate doar în coroborare cu alte mijloace de probă pentru a sprijini investigația și pentru a ghida direcția urmăririi penale. Astfel, poligraful nu are forță probantă autonomă în instanțele belgiene și nu poate fi utilizat ca unică bază pentru a demonstra vinovăția sau nevinovăția unei persoane într-un proces legal.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, **Germania** a fost împărțită în patru zone ocupate. Poliția militară a forțelor armate americane avea „agenți speciali” care lucrau ca examinatori de poligraf. Unii dintre aceștia erau refugiați germani și, prin urmare, vorbeau limba germană. În timp, unii avocați germani de apărare au stabilit contact cu avocații militari americani. În timpul conversațiilor lor, avocații germani de apărare au descoperit că Departamentul de Investigare Penală militar și avocații militari de apărare cereau suspectilor care negau acuzațiile aduse împotriva lor să se supună unui test de poligraf. În acest fel, suspectii aveau șansa de a-și dovedi nevinovăția, de multe ori rezultatul fiind respingerea acuzațiilor.

În 1954, Curtea Supremă a decis (BGHSt 5, 332) [318] că principiile de bază ale dreptului constituțional și ale procedurii penale germane interzic utilizarea testelor poligraf deoarece încalcă libertatea acuzatului de a lua decizii și de a acționa conform propriei voințe. Această libertate a acuzatului se bazează pe principiile dreptului constituțional și ale procedurii penale, precum și pe conceptul unei personalități morale individual responsabile. Încălcările libertății voinței personale sunt interzise, indiferent de consimțământul acuzatului cu privire la încălcarea acestora. Curtea Supremă a considerat că dreptul acuzatului de a decide dacă și cum să răspundă la fiecare întrebare este incompatibil cu utilizarea testului poligraf. Argumentul din spatele acestei decizii susține că în timpul unui test poligraf, o persoană vinovată poate răspunde voluntar la întrebări. În același timp, reacțiile sale involuntare în timpul testului poligraf ar dezvălui faptul că este vinovat, iar această informație este obținută împotriva voinței sale. Această introspecție în sufletul acuzatului încalcă libertatea sa de decizie și acțiune. Prin urmare, testele poligraf trebuie interzise în procesele penale, deoarece fiecare individ are dreptul de a-și păstra o sferă psihică importantă și inviolabilă, care este necesară pentru menținerea și dezvoltarea personalității.

Primul Senat al Curții Supreme Federale din Germania (Bundesgerichtshof) a trebuit să decidă asupra admisibilității unei proceduri de investigație complet necunoscute pentru judecători. Ei nu aveau cunoștințe despre detaliile privind administrarea unui test psihofiziologic conceput pentru a descoperi implicarea unui suspect într-o infracțiune investigată sau judecată. Judecătorii au simțit nevoia de a obține informații despre această tehnică și despre modul în care se administra întregul examen. Din nefericire, judecătorii din Primul Senat nu știau cine în Germania ar fi putut furniza informațiile necesare. Prin urmare, au decis să solicite Laboratorului de Criminalistică al

SUA pentru Europa, aflat în acel moment în Wiesbaden, să trimită un agent special vorbitor de limbă germană pentru a depune mărturie în fața Senatului și a-i informa pe judecători cu privire la instrumentul și procedura de administrare a examenului.

Însă agentul special nu era familiarizat cu legea germană și, într-adevăr, cu greu putea să aibă cunoștințe despre ea. El cunoștea doar sistemul american de justiție penală, care este un sistem contradictoriu cu jurați laici, unde este important ca părțile să „impresioneze juriul”. Având acest aspect în minte, agentul special a încercat să impresioneze judecătorii din Primul Senat.

Ca urmare a acestei neînțelegeri, membrii senatului au concluzionat că trebuie să interzică utilizarea acestei tehnici în procedurile penale pentru a proteja libertatea acuzatului de a lua decizii independente și de a acționa în conformitate cu propria voință liberă (BGHSt, 1999, 44, p. 308) [319].

După pronunțarea deciziei respective, discuțiile cu privire la admisibilitatea rezultatelor obținute prin administrarea acestei tehnici au încetat. Curțile au respins toate cererile apărării de admitere a rezultatelor testelor poligraf.

Lucrurile au început să se schimbe în 1979, când profesorul de drept J. Schwabe a publicat comentarii critice despre decizia Curții Supreme din 1954. Argumentul principal al Curții Supreme a fost că administrarea testului de întrebări comparative încalcă demnitatea umană și respectul pentru drepturile omului. Acest profesor de drept a ridicat întrebarea dacă nu ar fi o încălcare chiar mai gravă a drepturilor omului încarcerarea unei persoane nevinovate în comparație cu participarea la o testare psihofiziologică, solicitată chiar de această persoană [321].

Desigur, există un singur răspuns la această întrebare. Acest articol i-a încurajat pe juriști să prezinte obiecții la decizia Curții Supreme care nu accepta rezultatele testărilor cu aplicarea poligrafului.

În consecință, au fost publicate o serie de articole științifice în revistele juridice în care J. Schwabe ataca decizia Curții Supreme, subliniind neînțelegerea de către Curtea Supremă a rațiunii și a modului de administrare a testului luat în considerare.

Drept urmare, unii judecători și instanțe au îndrăznit să admită rezultatele examinărilor poligraf în probe. Desigur, aceste decizii au fost atacate de procurori. Astfel, aceste cazuri au revenit pentru judecare Curții Supreme de Justiție din Germania, care a decis să emită o nouă decizie de politică în 1998.¹²

¹² DFR - BGHSt 44, 308 - Lügendetektor als Beweismittel.

Curtea Supremă a dispus o audiere și a chemat câțiva oameni de știință să depună mărturie de expert cu privire la validitatea examenelor psihofiziologice, în special a testului întrebărilor de control.

Audierea a fost programată pentru două zile, timp în care experții și-au prezentat opiniile. Primul expert a fost un profesor de fiziologie, care, deși nu avea cunoștințe detaliate despre tehnica poligraf, a făcut apel la rațiune, argumentând că dacă tehnica are un nivel acceptabil de validitate, ar trebui folosită. A comparat-o cu acupunctura și a explicat că, deși nu se cunoaște în detaliu cum funcționează, dacă are rezultate, ar trebui să fie utilizată și să se beneficieze de ea.

Următorul expert a fost J. Schwabe, care a fost invitat să își exprime părerea în fața Curții Supreme. El a pledat în favoarea admisibilității acestei tehnici, cel puțin pentru cei care își mențin nevinovăția și doresc cu disperare să o demonstreze. J. Schwabe a argumentat că utilizarea poligrafului poate contribui la obținerea de dovezi în sprijinul nevinovăției și poate servi drept instrument suplimentar în procesul de justiție [322].

Max Steller, profesor de psihologie criminalistică la Universitatea Liberă din Berlin,¹³ în tratatul său *Habilitationsschrift*, a evidențiat importanța utilizării tehnicii poligraf în investigarea criminalistică. El a analizat studiile și rezultatele obținute în domeniu și a susținut că poligraful poate aduce contribuții semnificative la identificarea și soluționarea infracțiunilor.

Aceste opinii prezentate în cadrul audierii reflectă diverse perspective asupra utilizării poligrafului și pot servi ca bază pentru luarea unei decizii judicioase în privința admisibilității acestei tehnici în sistemul de justiție.

Ultimul expert a fost K. Fiedler, un psiholog clinic care, în remarcile introductive, a subliniat faptul că nu a depus niciodată mărturie în instanță și că nu este interesat de psihologia judiciară în mod special. În mărturia sa, el a evidențiat faptul că baza teoretică a testului cu întrebări de control este extrem de slabă. În ceea ce privește validitatea acestui instrument de diagnostic, el a susținut că rezultatele acestor examinări sunt mai des incorecte decât corecte.

De asemenea, el a depus mărturie cu privire la faptul că testele cu întrebări de control au o validitate foarte scăzută, în special atunci când sunt aplicate în cazul presupușilor agresori sexuali. Această mărturie a avut un impact foarte puternic asupra instanței, deoarece în procesele judiciare legate de abuzul sexual asupra minorilor, adesea ne confruntăm cu situații în care nu există probe directe sau indirecte. Acest lucru înseamnă că pentru persoanele nevinovate, șansele de a respinge o acuzație sunt extrem de scăzute.

¹³ Prof. Dr. phil. Max Steller Dipl.-Psychologe. Institut für Forensische Psychiatrie, Charité-Universitätsmedizin Berlin, Limonenstr. 27, 12203, Berlin. Prof. Dr. phil. Max Steller Dipl.-Psychologe.

Ulterior, s-a constatat că K. Fiedler a utilizat cifre din studiul de validitate în teren al lui Patrick și Iacono [241]. Acest studiu arăta diferența de precizie și fiabilitate dintre testele cu întrebări de control și alte modalități de evaluare, indicând o semnificativă părtinire în eșantionare în cazul testelor poligraf. Fiedler a subliniat că studiul realizat de Patrick și Iacono a descoperit că testele cu întrebări de control adesea duc la un număr crescut de alarme false, ceea ce poate rezulta în incriminarea nejustificată a persoanelor nevinovate, în special în cazurile cu presupuși agresori sexuali.

De asemenea, Fiedler a evidențiat că studiul ilustrează o lipsă de consistență în rezultatele obținute prin intermediul testelor poligraf, sugestiv pentru o validitate redusă a acestei metode. Acest aspect poate avea implicații severe, întrucât persoanele care sunt de fapt nevinovate ar putea fi categorisite ca fiind vinovate, amplificând astfel trauma și nedreptatea suferite de victime.

Fiedler a continuat argumentând că este imperativ pentru sistemul juridic să ia în considerare aceste constatări și să revizuiască modul în care sunt utilizate testele poligraf în procesele judiciare. A subliniat că se impune o abordare mai științifică și riguroasă pentru evaluarea credibilității mărturiilor, în special în cazurile care implică alegații de abuz sexual.

Subliniind că există alte metode și tehnologii mai recente care pot oferi un diagnostic mai precis și mai fiabil, Fiedler a pledat pentru o reevaluare a dependenței de testele poligraf în instanță. A sugerat că un pas înainte ar putea fi colaborarea mai strânsă dintre experții din domeniul psihologiei judiciare și cei din domeniul cercetării, pentru a asigura că metodele utilizate în instanță sunt bazate pe dovezi științifice solide și nu pe tehnici depășite și potențial incorecte.

În concluzia mărturiei sale, Fiedler a subliniat că este responsabilitatea tuturor celor implicați în sistemul de justiție să protejeze drepturile și libertățile individuale ale cetățenilor, inclusiv dreptul la un proces echitabil și imparțial. A invocat nevoia urgentă de reformă în modul în care sunt abordate cazurile de abuz sexual și a îndemnat la o reconsiderare serioasă a rolului și a relevanței testelor poligraf în cadrul proceselor judiciare contemporane.¹⁴

În anul 1998, Curtea Federală de Justiție din Germania și-a modificat poziția cu privire la utilizarea poligrafului în procedurile penale. Deși a abandonat interdicția constituțională din anul 1954 prin două hotărâri bine fundamentate date în 17 decembrie 1998, Curtea Federală de Justiție

¹⁴ Se pare că al patrulea expert a folosit date dintr-un studiu din 1991 de Patrick și Iacono pentru a critica fiabilitatea testelor poligraf, punând accent pe rezultatele slabe obținute de evaluatori independenți. Totodată, el a omis să menționeze rezultatele mult mai pozitive ale evaluărilor efectuate de examinatorii originali și de alți cercetători independenți în studii separate. A neglijat, de asemenea, să sublinieze complexitatea eșantionului de examinări utilizate în studiu, care a inclus diverse categorii de persoane examinate, și nici nu a menționat că replicările ulterioare ale studiului au arătat rate de acuratețe semnificativ mai mari.

a respins totuși testul de control al întrebărilor ca un mijloc de probă complet inutil, în conformitate cu standardele de cercetare actuale.

Raționamentul Curții Federale de Justiție se bazează pe trei expertize ale profesorului de medicină Jänig și ale profesorilor de psihologie Fiedler și Steller, care au respins testul de control al întrebărilor. Un al treilea raport de expertiză realizat de Undeutsch nu a fost urmat de Curtea Federală de Justiție [320].

Printre argumentele Curții Federale de Justiție se numără următoarele:

- Premisa teoretică a testului de control al întrebărilor, și anume că persoana vinovată ar trebui să reacționeze mai puternic la întrebările despre infracțiune din cauza fricii de pedeapsă, nu este dovedită¹⁵.

- Formularea întrebărilor de control este o problemă care nu poate fi rezolvată în mod satisfăcător, deoarece sunt formulate în mod intuitiv, în funcție de personalitatea persoanei examinate.

- Curtea Federală de Justiție, de asemenea, exprimă îndoieli cu privire la validitatea testului de control al întrebărilor. Deși raportul *Undeutsch* indică un procent de reușită între 70 și 90 %, Curtea Federală de Justiție nu este de acord cu această concluzie.

Curtea Federală de Justiție a lăsat deschisă întrebarea dacă testul de cunoaștere a circumstanțelor faptelor, aplicat în cadrul procedurii de investigație, ar putea constitui un mijloc de probă valabil.

Considerăm că, în contextul acestei analize, o întrebare esențială rămâne nerezolvată: *de ce a ales legiuitorul german să se concentreze exclusiv pe evaluarea fiabilității testelor care aplică metoda întrebărilor de control în utilizarea poligrafului?* Alegerea aceasta pare să neglijeze o gamă largă de metode și tehnici alternative și relevante care pot contribui la o înțelegere mai profundă și mai nuanțată a eficienței și a preciziei poligrafului.

Analizând o singură metodă, ne confruntăm cu riscul de a oferi o perspectivă îngustă și poate înșelătoare asupra validității globale a testării cu poligraf. Este esențial să se considere un spectru larg de metode și abordări pentru a se asigura că evaluarea fiabilității poligraf este cât mai exactă și completă posibil. O examinare exhaustivă și cuprinzătoare ar oferi o imagine mai clară și mai detaliată a capacității reale a poligrafului de a detecta adevărul sau minciuna, asigurând astfel că deciziile luate pe baza rezultatelor testelor poligraf sunt informate și fiabile.

¹⁵ Offe & Offe in *Praxis der Rechtspsychologie* 11 (1), 2001, p. 5 urm., care susțin de fapt testul întrebării de control, admit că factori precum accentul, frecvența și intensitatea la adresarea întrebărilor de control sunt, de asemenea, relevante pentru potențialul lor pentru alarmă, totuși poate fi, în cel mai bun caz, parțial standardizată.

Chiar dacă metoda întrebărilor de control poate avea un anumit grad de eficacitate în anumite circumstanțe, nu trebuie ignorate alte metode care pot oferi informații și insight-uri valoroase. Diversificarea metodelor de testare și evaluarea lor comparativă ar contribui semnificativ la îmbunătățirea înțelegerii și a eficienței testării cu poligraf în ansamblu.

În completarea și susținerea observațiilor noastre, o revizuire a cercetărilor de renume¹⁶ privind validitatea științifică a testării cu aplicarea poligrafului arată că aceasta este condiționată de o serie de dimensiuni și de criteriile care variază între studiile de cercetare specifice. Se face referire la faptul că abordarea exclusivă a unei singure metode în evaluarea fiabilității testelor cu aplicarea poligrafului este nu doar insuficientă, ci și potențial înșelătoare.

Neglijarea unui spectru divers de metode și tehnici alternative poate submina înțelegerea autentică și nuanțată a eficienței și a preciziei poligraf. Este imperativ să se adopte o perspectivă mult mai largă, care să includă diversitatea de abordări și tehnici, pentru a asigura o evaluare cât mai exactă și completă a fiabilității poligrafului.

O astfel de perspectivă multidimensională va contribui semnificativ la clarificarea realității capacității testelor poligraf de a detecta adevărul sau minciuna, sporind încrederea în deciziile bazate pe rezultatele testelor cu poligraf [269].

Generalizând, constatăm că în Germania, dezbaterile legate de utilizarea testărilor cu aplicarea poligrafului în cadrul proceselor penale reflectă o gamă largă de opinii și perspective. Existența unor poziții atât pro, cât și contra în literatura juridică și psihologică subliniază complexitatea și sensibilitatea subiectului.

În ciuda unei decizii a Curții Federale de Justiție a Germaniei din 1998, studii mai recente și unii experți continuă să susțină aplicarea testelor cu aplicarea poligrafului pentru exonerarea inculpaților, insistând asupra necesității unor evaluări efectuate de profesioniști experimentați în domeniu. Numeroși avocați și specialiști, precum Meyer-Mews și Offe & Offe, apără utilizarea controlată și atent monitorizată a testărilor cu aplicarea poligrafului, subliniind potențialul acestora de a simplifica și de a accelera procesul de găsire a adevărului în cadrul investigațiilor judiciare.

Totodată, există voci, inclusiv Rogall, care se opun ferm utilizării examinărilor poligraf în procedurile penale, evidențiind limitările și riscurile asociate cu această metodă de testare. Aceste opinii contrare subliniază necesitatea unei analize atente și a unei evaluări riguroase a rolului și a eficacității testărilor cu aplicarea poligrafului în cadrul sistemului juridic german.

¹⁶ Joseph P. Buckley (John E. Reid & Associates), Robert Edelberg (UMDNJ-Rutgers Medical School), Frank Horvath (Michigan State University), David T. Lykken (University of Minnesota Medical School), Gail J. Povar (The George Washington University Medical Center), Steve Pruitt (Public Employees Department, AFL-CIO), Christopher H. Pyle (Mt. Holyoke College), David C. Raskin (University of Utah), Harold Sigall (University of Maryland), George B. Trubow (The John Marshall Law School), Althea M. I. Wagman (University of Maryland School of Medicine).

Deși avocații examinărilor poligraf evidențiază avantajele potențiale, inclusiv timp și costuri, precum și evitarea interogatoriilor stresante pentru victime, criticii subliniază nevoia imperativă de precauție și scepticism în adoptarea acestei metode.

Istoria aplicării tehnicii de examinare poligraf în **Bulgaria** reflectă o evoluție interesantă a utilizării acestei tehnici în țară. Comparativ cu Statele Unite, unde tehnologia poligrafului a fost utilizată pe scară largă, în Bulgaria această metodă a fost introdusă mai târziu și a cunoscut o dezvoltare graduală.

În 1968, Bulgaria a achiziționat primul instrument de examinare poligraf, un Stoelting cu șase canale, destinat inițial dezvoltării unui sistem de instruire pentru a învăța cum să se eludeze metoda poligraf. În 1972, Bulgaria a cumpărat un alt instrument Stoelting Ultrascibe. Toate experimentele cu poligraf au fost inițial realizate în cadrul laboratorului de psihologie al Ministerului de Interne.

Până în 1989, dezvoltarea examinărilor poligraf în Bulgaria s-a concentrat pe dezvoltarea tehnicilor de contramăsuri pentru a înșela testele poligraf. Instruirea în utilizarea examinărilor poligraf se baza pe manuale și experimente locale, iar un număr redus de persoane aveau competențele necesare pentru a lucra cu poligraful. Aceasta a avut un impact semnificativ la începutul anilor '90, deoarece acești experți au ieșit la pensie, fără a avea înlocuitori care să le continue activitatea. În practică, poligraful a fost utilizat în această perioadă într-un număr redus de cazuri penale și pentru selecția ofițerilor pentru un nou serviciu destinat combaterii criminalității organizate.

În primăvara anului 2007, Paul Redden, la acea vreme examinator principal de poligraf la departamentul de poliție din San Diego și reprezentant al Lafayette Instruments, a ajuns la institut, deschizând astfel calea pentru instruirea oficială a doi experți din Institutul de Psihologie într-o școală acreditată de AAP din SUA. Acest eveniment a marcat începutul găsirii unui loc adecvat pentru examinările cu aplicarea poligrafului în Bulgaria.

După 1997, utilizarea poligrafului a crescut semnificativ în Bulgaria. Rezultatele testelor cu aplicarea poligrafului au devenit decisive în soluționarea multor cazuri penale, cum ar fi omucideri, agresiuni în serie, jafuri și furturi. Începând cu anul 1999, rezultatele testelor cu aplicarea poligrafului au fost prezentate în instanțe sub denumirea de *expertiză psihologică pentru investigarea veridicității*. Cu toate acestea, Bulgaria nu dispune de o lege specială privind utilizarea testelor cu aplicarea poligrafului [113].

În 1998 a fost înființată Asociația Bulgară a Examinatorilor cu Aplicarea Poligrafului, care a devenit un organism profesional pentru cei care lucrează în domeniul examinărilor cu aplicarea poligrafului. În 2004, Asociația Bulgară a Examinatorilor cu Aplicarea Poligrafului a organizat

primele conferințe internaționale, care au contribuit la promovarea utilizării poligrafului și la dezbaterile privind reglementarea sa în sistemul judiciar.

În ultimii zece ani, examinatorii poligraf privați, majoritatea dintre aceștia fiind specialiști care au lucrat anterior în cadrul Institutului de Psihologie, au început să colaboreze cu companiile din sectorul privat pentru rezolvarea unor cazuri de comportament neloial, furturi, jafuri etc. De asemenea, prevenția este un focus principal, astfel încât testarea cu aplicarea poligrafului a devenit parte a procedurilor de preangajare ale numeroaselor companii din țară.

În perioada postbelică, în timp ce folosirea poligrafului în anchetele penale creștea constant în străinătate, **Uniunea Sovietică** avea încă o atitudine profund negativă față de „problema poligrafului”. Ca rezultat al acestei atitudini, tehnologia de obținere a informațiilor de la oameni cu ajutorul poligrafului nu a fost studiată de psihologii sau fiziologii din țară timp de trei sau patru decenii. Primul care a atras atenția asupra acestei teme, după A.R. Luria, a fost profesorul P.V. Simonov (care ulterior a devenit academician al Academiei Ruse de Științe și director al Institutului pentru Activitatea Nervoasă Superioară și Neurofiziologie al Academiei Ruse de Științe).

La începutul anilor 1960, când a început dezvoltarea teoriei informației despre emoții, P.V. Simonov a efectuat o serie semnificativă de cercetări experimentale în psihofiziologia emoțiilor și, în special, a studiat metoda detectării reacțiilor emoționale la semnale semnificative pentru subiect (așa-numita detecție a minciunii) [380].

În urma acestor cercetări, savantul a ajuns la concluzia că eficiența metodelor moderne de detectare a emoțiilor nu lasă loc de îndoială. Asemenea metode pot deveni un instrument auxiliar în investigarea infracțiunilor, accelerând procesul și, astfel, contribuind la rezolvarea principalei sarcini a justiției socialiste: eliminarea impunității infracțiunilor [379].

Independent de P.V. Simonov, la începutul anilor 1970, un grup de cercetători de la Institutul de Biofizică al Academiei de Științe a URSS, sub conducerea profesorului L.G. Voronin, care se ocupau de cercetarea mecanismelor memoriei, au folosit „metoda pe care se bazează așa-numitul detector de minciuni” ca mijloc experimental. Cercetătorii au afirmat că au recurs la această metodă „deoarece orice metodologie care permite detectarea schimbărilor reacțiilor ce apar în timpul stocării fenomenelor emoționale” în memoria umană părea promițătoare. Deși cercetătorii nu au abordat problema utilizării în practică a „detectorului de minciuni”, invocând „lipsa de fundamentare fiziologică” și neacceptarea acestei metode în domeniul juridic, faptul că au efectuat aceste cercetări era deja o dovadă de validitate și eficacitate științifică a metodei psihofiziologice de detectare a informațiilor necesare în memoria umană [343].

Rezultatele experimentelor ulterioare au confirmat că tehnica poligraf este în realitate un instrument eficient pentru detectarea informațiilor ascunse de către un individ, contrar opiniei susținute anterior în domeniul juridic și psihologic sovietic.

Cercetările experimentale ale grupului condus de P.V. Simonov au fost încheiate cu succes, iar în 1970 A.A. Zaniceva a susținut prima teză de doctor din URSS la tema aplicării poligrafului [349]. Metoda a fost oficial recunoscută ca fiind științific fundamentată, iar utilizarea poligrafului în KGB a fost aprobată. A.A. Zaniceva a demonstrat rapid eficiența utilizării acestei metode în practica operațională, dar singurul specialist în acest domeniu nu putea satisface nevoile organelor de securitate ale unei țări imense: necesitatea creării unui departament special dedicat aplicării poligrafului a devenit evidentă. Însă au apărut anumite obstacole.

Unul dintre impedimentele inițiale – lipsa echipamentului adecvat – a fost în scurt timp depășit prin completarea instrumentarului poligraf cu aparate performante produse de companiile americane Associated Research Inc. și Stoelting. Unul dintre aceste dispozitive a fost transferat către Institutul Central de Cercetări Științifice de Tehnică Specială al KGB, unde, sub conducerea căpitanului Iu.K. Azarov, doctor în științe tehnice, au fost demarate cercetări privind dezvoltarea de mijloace tehnice pentru detectarea informațiilor ascunse. În cadrul acestor activități a fost implicat și L.G. Alekseev, care avea să devină ulterior unul dintre specialiștii de referință în domeniul psihofiziologiei aplicate din Federația Rusă. Rezultatele cercetărilor derulate în acea perioadă au fost sintetizate în volumul *Проблемы прикладной психофизиологии* [332], lucrare apreciată și în literatura internațională de specialitate, inclusiv printr-o recenzie favorabilă publicată în revista *European Polygraph* [270].

Poligraful a început să fie aplicat și de departamentul medical în cercetările psihologice pentru selecția personalului, unde B.I. Guseinov, acum cunoscut în Rusia, a luat parte alături de V.K. Noskov.

Fără să știe despre eforturile departamentului de a dezvolta această temă și încercând să faciliteze promovarea poligrafului în practică, P.V. Simonov, un om de știință profund implicat în „problema poligrafului”, a trimis președintelui KGB de la CMS al URSS, Iu.V. Andropov, o notă explicativă „Despre starea actuală a detectării minciunii în SUA”. Făcând o scurtă trecere în revistă a utilizării poligrafului, omul de știință a constatat: „metoda înregistrării reacțiilor emoționale involuntare continuă să fie dezvoltată și aplicată în SUA. Această circumstanță oferă un temei pentru a considera oportună organizarea în sistemul KGB al URSS a unui laborator special pentru studierea metodelor aplicate în detecția instrumentală ținând cont de cele mai recente realizări în psihofiziologie, electronică și tehnica de calcul”.

Dar principalul obstacol în promovarea metodei de testare cu aplicarea poligrafului era negativismul format de-a lungul anilor în URSS față de „detectorul de minciuni”. Creșterea bruscă a utilizării examinărilor poligraf la începutul anilor 1950 în SUA și în alte țări nu a atras atenția specialiștilor în jurisprudență sau a psihologilor din țară. Dimpotrivă, specialiștii din Procuratura URSS au declarat că „savanții sovietici s-au opus întotdeauna unor astfel de criterii de evaluare a veridicității mărturiilor martorilor și inculpaților, considerând în mod corect că nu se poate niciodată determina cu certitudine ce procese psihice generează o anumită schimbare fiziologică în organism” [357, p. 6]. Publicațiile apărute în acei ani la această temă doar au adâncit neînțelegerea „problemei poligrafului”, amestecând împreună aspectele sociojuridice, științific-naturale, metodologice și tehnice [367; 370; 376]. În fața implementării poligrafului în activitățile serviciilor speciale și ale organismelor de aplicare a legii ale țării se ridica un zid de convingeri ideologice: utilizarea „detectorului de minciuni” era considerată „știință falsă sau pseudoștiință”.

În scopul dezvoltării acestei direcții, pentru efectuarea testelor cu aplicarea poligrafului, au fost achiziționate encefalografe portabile de la firma „Biomedica” (Italia), care se distingeau prin fiabilitate înaltă și au servit aproximativ 20 de ani.

Crearea Laboratorului nr. 30 a condus la creșterea numărului și extinderea ariei aplicării examinărilor poligraf. Prin urmare, examinatorii poligraf din fostele republici sovietice pot începe numărătoarea timpului de utilizare a poligrafului în țările lor începând cu practica organelor KGB [317]. Angajații laboratorului au efectuat pentru prima dată teste cu aplicarea poligrafului pe teritoriul Georgiei și Letoniei în 1976, pe teritoriul Armeniei și Ucrainei în 1978, iar la începutul anilor 1980 – pe teritoriul Kazahstanului [118], al Kârgâzstanului și al altor republici. În 1977, angajații laboratorului au efectuat pentru prima dată examinări poligraf în afara URSS, iar mai târziu astfel de lucrări au devenit regulate: poligraful era utilizat pe teritoriile țărilor din Europa, Asia și Africa.

Funcțiile examinatorilor poligraf erau îndeplinite de Iu.K. Azarov, A.A. Zaniceva, V.K. Noskov, Iu.I. Holodnâi, T.G. Karihh, B.I. Guseinov, V.V. Korovin, B.E. Fiodorov. Deși volumul și aria utilizării poligrafului creșteau constant de la an la an, nevoile organelor de securitate de stat pentru testare cu aplicarea poligrafului (din cauza rotației personalului) erau asigurate de un grup de doar cinci-șase specialiști [308].

Activitatea Laboratorului nr. 30 din cadrul KGB s-a desfășurat în condiții de strictă confidențialitate: despre existența și funcțiile acestuia știau doar cei care intrau în contact cu el din motive de serviciu. Cu toate acestea, odată cu începerea utilizării poligrafului în practica operativă, organele de securitate de stat nu au putut să ascundă complet acest fapt: în 1979, Congresul American, în timpul audierilor dedicate selecției și verificării personalului în organele de

informații ale SUA, a discutat, printre altele, despre utilizarea poligrafului de către organele KGB. Astfel, ceea ce era ascuns cu precauție de publicul din URSS era bine cunoscut în străinătate.

Recunoscând necesitatea introducerii poligrafului în practica luptei împotriva criminalității, independent de KGB și, de asemenea, în condiții de confidențialitate, angajații MAI din Moscova (grupul K.S. Skoromnikov) și din Kiev (grupul A.F. Voznoi) au efectuat cercetări experimental-aplicative privind posibilitatea utilizării poligrafului. Aceste cercetări s-au dovedit a fi de succes și au dat rezultate promițătoare, care au fost raportate la o conferință departamentală închisă în orașul Kuibâșev (acum orașul Samara) la sfârșitul anului 1978 [351].

Cu toate acestea, consecințele au fost opuse celor așteptate și inițiativa a fost pedepsită: experimentatorii au fost supuși unei critici aspre, cercetările au fost oprite, grupurile au fost desființate și acest subiect în MAI a fost abandonat pentru 12 ani.

În anii 1980 a fost creată metodologia națională de examinare poligraf [200], care era adaptată la specificul activității organelor de securitate de stat și care permitea să se rezolve cu încredere sarcinile puse de practica operațională. Au fost dezvoltate, testate în condiții de laborator și reale și au fost admise pentru utilizare: teste de tip mixt, evaluări ale semnificației versiunii, stimulente semnificative din punct de vedere situațional. A fost ajustat programul de pregătire a poligrafologilor, care au lucrat apoi cu succes în condiții operative dificile. În cele din urmă, în 1986, de fapt, în același an cu SUA, a fost creat un sistem tehnic în vederea înregistrării reacțiilor fiziologice – prototipul poligrafului computerizat.

Atitudinea față de poligraf a început să se schimbe abia în ultimul an al existenței URSS. Pentru prima dată, „detectorul de minciuni” a fost folosit deschis în URSS la începutul anului 1991 în timpul investigației asupra cazului de omor al preotului A. Men: un anumit „Bobkov a dat mărturisiri de vinovăție în comiterea asasinatului” [384]. Testarea poligraf a lui G.A. Bobkov a fost efectuată de maiorul V.V. Korovin, angajat al Laboratorului nr. 30 (astăzi un renumit poligrafolog în țară).

În timpul unei călătorii în străinătate, conducerea Ministerului Afacerilor Interne (MAI) al URSS s-a familiarizat cu posibilitățile aplicative ale examinării poligraf în practica polițienească, iar ministerul a luat decizia de a pregăti propuneri pentru introducerea poligrafului în activitatea organelor de afaceri interne.

Între alte măsuri, MAI s-a adresat KGB-ului cu o solicitare de a familiariza un grup de angajați ai ministerului cu metoda de testare cu aplicarea poligrafului.

Un rol important în legalizarea și răspândirea testării cu aplicarea poligrafului în **Rusia** l-a avut Legea privind activitatea specială de investigație, care a intrat în vigoare în 1992 [348] și care

a obligat toți subiecții implicați în activitatea specială de investigație să introducă în acțiunile lor examinări poligraf.

În executarea acestei legi, Ministerul Securității al Federației Ruse – unul dintre succesorii KGB-ului URSS – a pregătit primul act normativ din țară care reglementează utilizarea poligrafului.

Apariția acestui document, care a fost împotriva negativismului stabilit de decenii față de „detectorul de minciuni”, a stârnit mari controverse în Ministerul Justiției al Rusiei, unde actul a fost trimis pentru înregistrare. Procuratura Generală a Rusiei a susținut necesitatea introducerii testării cu aplicarea poligrafului în activitatea organelor de aplicare a legii și implementarea unui astfel de document.

În februarie 1993, Ministerul Securității al Rusiei a organizat o întâlnire comună cu reprezentanții MAI, Ministerului Justiției, Serviciului de Informații Externe și Curții Supreme de Justiție a Rusiei, în cursul căreia a fost examinată necesitatea „legalizării” poligrafului și utilizarea sa în activitățile polițienești. Toți participanții invitați la întâlnire au susținut inițiativa Ministerului Securității al Rusiei și a Ministerului Justiției și, prin urmare, la 1 martie 1993 a fost înregistrată „Instrucțiunea privind ordinea examinărilor psihofiziologice speciale folosind poligraful de către organele federale de securitate a statului” [366].

Aceasta a fost ultima mare contribuție a Laboratorului nr. 30 la soluționarea „problemei poligraf” în **Rusia** – utilizarea poligrafului în Rusia a fost legalizată.

În 1994, Ministerul Afacerilor Interne a pus în aplicare instrucțiunile pentru testarea cu aplicarea poligrafului, în 1996 – Serviciul Federal al Poliției Fiscale, iar în 1999 – Ministerul Apărării al Rusiei. A început o nouă eră în activitatea de aplicare a poligrafului de către organele de aplicare a legii din Rusia.

Metodologia examinării poligraf nu mai trebuia să fie ascunsă sub sigiliul secret. Prin urmare, în ianuarie 1994, Laboratorul nr. 30, îndeplinind misiunea care i-a fost atribuită și încheindu-și formal existența, a trecut la un nou nivel: a fost transferat la Institutul de Criminalistică al Ministerului Securității din Rusia și acolo a primit statutul de departament.

La 12 iulie 2023, Asociația Internațională a Experților în Domeniul Psihologiei și Dreptului, Facultatea de Drept a Universității de Stat Lomonosov din Moscova și Catedra de Criminalistică au organizat o masă rotundă cu participare internațională pe tema *Cercetările cu utilizarea poligrafului: ieri, azi, mâine*.¹⁷ În cadrul acestui eveniment științific, Veaceslav

¹⁷ Masă rotundă cu participare internațională „Cercetare cu aplicarea poligrafului: ieri, azi, mâine” («Исследования с применением полиграфа: вчера, сегодня, завтра»). Disponibil:

Tokarev, reprezentant al Direcției Principale de Criminalistică (Centrul de Criminalistică) a Comitetului de Anchetă al Federației Ruse, a reamintit că cercetările cu utilizarea poligrafului au început să fie practicate de către personalul subdiviziunilor teritoriale de criminalistică ale Comitetului de Anchetă al Procuraturii Federației Ruse în 2009. Anual se efectuează 10-12 mii de examinări, dintre care 2/3 sunt pe cazuri penale. Numărul de decizii care fac referire la concluziile poligrafologilor ca probe a scăzut în ultimii 10 ani de la peste 200 la 15-20 pe an, din cauza poziției negative a Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse. Cu toate acestea, cifrele în sine nu reprezintă un indicator al neîncrederii în metoda respectivă. În special, în teritoriile Federației Ruse, munca poligrafologilor este foarte eficientă.

Iaroslava Komissarova, personalitate marcantă în domeniu, a generalizat rezultatele discuțiilor și a formulat principalele concluzii [204]. Savanta a subliniat că în prezent, datorită dezvoltării rapide a științei și a tehnologiei, problemele de verificare a informațiilor oferite de oameni s-au intensificat.

Cercetarea psihofiziologică folosind un poligraf este o tehnologie independentă, care permite, respectând anumite standarde, să obținem informații despre cunoștințele unei persoane cu privire la un anumit eveniment, chiar dacă aceasta susține că nu știe nimic.

Posibilitatea de a identifica semnele ascunderii informațiilor despre un eveniment, de exemplu, prin analiza comportamentului, nu este încă bine fundamentată în Rusia. Abordarea pseudocomplexă, când limitele cercetării cu un poligraf sunt estompate din cauza unei abordări excesive psihologice, duce la reducerea calității și a eficacității muncii expertului poligraf.

În prezent se dezvoltă noi tehnologii pentru verificarea informațiilor oferite de oameni. Totuși, acestea nu trebuie confundate cu cercetările psihofiziologice care utilizează poligraful, care se desfășoară în diferite țări ale lumii de peste 100 de ani. Noile dispozitive și metode de utilizare a acestora trebuie încă testate în practică.

Și în **România**, la fel ca și în restul țărilor lumii, mai ales în statele fost-comuniste din sud-estul Europei, utilizarea poligrafului s-a făcut efectiv și relativ târziu. Abia în 1971 a avut loc prima examinare cu aplicarea poligrafului. Această testare a fost efectuată mai mult într-un cadru didactic, la Catedra de Psihologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Poligraful utilizat, modelul „Stoelting”, a fost achiziționat din SUA de către profesorul Alexandru Roșca și folosit în studiile sale experimentale în domeniul psihofiziologiei.¹⁸

https://www.law.msu.ru/news/kruglyy_stol_s_mezhdunarodnym_uchastiem_issledovaniya_s_primeneniem_poligraf_a_vchera_segodnya_zavtra_2023-07-13_23_22-7879, accesat 27.09.2023.

¹⁸ Ioan Buș, psiholog și autor al unor lucrări în domeniu, era student la Facultatea de Psihologie în acea perioadă și a efectuat experimente pentru a evidenția impactul factorului emoțional asupra performanței școlare. Scopul testărilor cu aplicarea poligrafului era strict experimental, având loc în cadrul studiilor din domeniul psihofiziologiei.

În domeniul judiciar din România, utilizarea poligrafului a început abia în anul 1975, fiind aplicat în special în cazurile de omor. Tudorel Butoi¹⁹, autor și absolvent al Facultății de Psihologie București, se numără printre primii experți care au utilizat acest aparat pentru a detecta comportamentul simulat al suspectilor din cercul de bănuți alcătuit de organele judiciare. Bineînțeles, implementarea poligrafului la acest nivel s-a realizat treptat. Inițial, au avut loc examinări cu caracter experimental, efectuate pe subiecți în cazul cărora era controlată disimularea adevărului. În etapa următoare, rezultatele obținute experimental au fost coroborate cu testarea efectivă a unor subiecți suspectați de comiterea unor fapte infracționale.

Paralel cu utilizarea poligrafului, la Institutul de Criminalistică din București, a fost introdus și detectorul de stres psihologic în voce, cu expertul Jean Nichifor la cârma dezvoltării și aplicării acestei tehnologii. Acest instrument, care analizează fluctuațiile vocale pentru a detecta semne de stres psihologic, a oferit o nouă perspectivă în evaluarea veridicității declarațiilor, completând astfel metodele tradiționale de investigație.

Cu toate aceste progrese, este esențial a reține faptul că, deși utile, aceste instrumente nu oferă garanția absolută a exactității. Poligraful și detectorul de stres în voce trebuie utilizate ca parte a unui ansamblu complex de metode de investigație, care, îmbinate, pot oferi o imagine mai clară și obiectivă asupra cazului analizat. Prin colaborarea și combinarea acestor instrumente, profesioniștii din domeniul judiciar au la dispoziție resurse semnificative pentru elucidarea adevărului în cazurile dificile cu care se confruntă.

Această evoluție continuă în domeniul tehnologiilor de investigație subliniază angajamentul constant al experților de a perfecționa metodele de detectare a adevărului, contribuind astfel la eficiența și corectitudinea procesului judiciar în România.

Ulterior în România s-au înființat laboratoare specializate cu tehnică poligraf, funcționând în structura inspectoratelor de poliție ale unor județe și ale municipiului București, aflate sub coordonarea Institutului de Criminalistică al Inspectoratului General de Poliție din cadrul Ministerului de Interne.

În anul 2012 în România funcționau 10 laboratoare regionale de detectare a comportamentului simulat, în care activau 12 specialiști. Până în 2023, numărul acestor laboratoare a crescut semnificativ. În prezent, în România sunt 22 de laboratoare²⁰ aflate în

¹⁹ Tudorel Butoi, expert proeminent în domeniul poligrafului și absolvent al Facultății de Psihologie București, nu numai că a avut un rol semnificativ în introducerea poligrafului în investigațiile judiciare din România din 1975, dar a fost și unul dintre primii șapte specialiști români în tehnica poligraf care au fost acceptați ca membri ai Asociației Americane Poligraf (AAP).

²⁰ Lista județelor unde sunt situate laboratoarele: Arad, Argeș, Bacău, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brăila, Brașov, Buzău, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Dâmbovița, Gorj, Iași, Ialomița, Maramureș, Neamț, Prahova, Sibiu, Teleorman, Tulcea, Vrancea.

structurile inspectoratelor județene și un laborator la Direcția Poliției Municipiului București, cu un total de patru examinatori, dintre care doi specialiști și doi experți.

Aceste laboratoare sunt locurile în care își desfășoară activitatea specialiști și experți oficiali recunoscuți de către Ministerul Justiției. Această recunoaștere oficială subliniază calitatea și seriozitatea activității desfășurate în laboratoarele de examinare cu aplicarea poligrafului, garantând acuratețea și fiabilitatea rezultatelor obținute.

Pentru a ajunge expert în acest domeniu, este necesară întrunirea unor condiții bine definite: vechime de minimum patru ani în activitatea de examinare cu aplicarea poligrafului, dovada unui număr concret de examinări și promovarea unui examen organizat de Institutul de Criminalistică, toate acestea desfășurându-se în baza unei dispoziții și a unor proceduri stabilite.

Creșterea numărului de laboratoare și de specialiști activi în acest câmp evidențiază importanța pe care România o acordă instrumentelor de investigație modernă și inovatoare. Acest fapt subliniază efortul continuu al țării de a se alinia la standardele internaționale în materie de investigații judiciare și penale, oferind astfel sprijin semnificativ organelor judiciare și facilitând procesul de căutare a adevărului în cazurile complexe.

În privința utilizării testelor cu poligraf în România, un exemplu elocvent se regăsește în statisticile din perioada 1990-1998 ale Inspectoratului de Poliție Județean Cluj. Poligraful a fost solicitat aici pentru 1 266 de cazuri penale, ocazie cu care au fost testate 3 586 de persoane. Rezultatele obținute indică faptul că 73 % din persoanele testate au fost determinate a fi sincere, în timp ce restul de 27 % au fost considerate nesincere. Din această ultimă categorie, 27 % și-au recunoscut faptele în timpul examinării, iar majoritatea, 73 %, au făcut-o ulterior, pe parcursul anchetei. Doar 2 % din rezultatele testelor au fost neconcluzive, adică examinatorii nu au putut formula o concluzie definitivă cu privire la sinceritatea sau nesinceritatea subiecților testați. Acuratețea testărilor cu poligraf la Inspectoratul de Poliție Județean Cluj a fost, astfel, de 98 %, subliniind utilitatea și eficiența acestui instrument în cadrul investigațiilor judiciare.²¹

În perioada 2010-2022, utilizarea testelor cu poligraf în România a cunoscut o creștere semnificativă. Numărul cazurilor penale în care s-au folosit aceste teste a crescut la aproximativ 2 000 de cazuri pe an, ajungând la un total de 26 000 de cazuri în cei 13 ani. Această tendință arată o recunoaștere sporită a utilității testelor cu poligraf în investigațiile judiciare și o creștere a încrederii autorităților în această tehnică.

În ceea ce privește numărul total de persoane testate, acesta a ajuns la aproximativ 5 720 anual, însumând 74 360 de persoane în cei 13 ani. Aceste date reflectă impactul extinderii utilizării

²¹ Datele statistice au fost preluate din lucrarea *Psihodetecția comportamentului simulat* de I. Buș, p. 39-42, și din lucrarea *Psihologia judiciară*, a aceluiași autor, p. 182-184.

testelor cu poligraf asupra comunității și a numărului tot mai mare de persoane care sunt supuse acestei proceduri în contextul investigațiilor penale.²²

În România, procedura de testare cu tehnica poligraf este guvernată și standardizată prin intermediul mai multor documente normative esențiale: Procedura specifică de examinare cu tehnica poligraf cod PSL – 01-07, Organizarea activităților în laboratoarele poligraf din Poliția Română și Manualul de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română. Aceste documente stabilesc cadrele legale și metodologice pentru desfășurarea examinărilor poligraf, asigurând astfel conformitatea cu standardele internaționale și naționale în domeniu [72].

Continuând pe aceeași linie, evaluarea comportamentului simulat prin tehnica poligraf este reglementată ca activitate de psihologie judiciară prin art. 36 din Ordinul MAI nr. 23/2015 privind activitatea de psihologie în Ministerul Afacerilor Interne. Această ordonanță vine să întărească angajamentul autorităților române de a asigura o aplicare etică și profesională a testelor poligraf, protejând drepturile subiecților și facilitând procesul de căutare a adevărului în cazurile judiciare.

Conform *Manualului de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română* [58], în România se practică un ansamblu de teste bazate pe paradigma întrebării de control, demonstrând astfel alinierea țării la practici internaționale consolidate și eficiente în domeniul examinării poligraf. Aceste teste includ:

- testul de tip John Reid, renumit pentru metodologia sa structurată;
- testul întrebării generale de control modificat (MGQT), care oferă o abordare diversificată a examinării;
- testul Air Force, dezvoltat inițial de Forțele Aeriene ale SUA;
- testul Bi-zone, care se concentrează pe analiza a două zone distincte de răspuns;
- testul Utah Zone, o metodă inovatoare și eficientă în evaluarea comportamentului subiecților examinați.

Aceste metodologii sunt adoptate și utilizate în mod activ pentru a asigura precizie și acuratețe în rezultatele obținute prin examinarea cu poligraf, contribuind astfel la consolidarea procesului de investigație judiciară în România.

Potrivit legislației românești, valoarea juridică a examinărilor cu tehnica poligraf este bine definită. Conform Ordonanței nr. 75/2000 privind organizarea activității de expertiză criminalistică, examinarea cu tehnica poligraf este clasificată ca expertiză pentru detecția

²² Datele au fost obținute prin agregarea datelor statistice colectate din fiecare județ, la care s-au adăugat informațiile furnizate de laboratorul de la Direcția Poliției Municipiului București.

comportamentului simulat [93]. Această denumire specifică conferă examinării cu poligraf un statut distinct în cadrul sistemului judiciar românesc.

În titlul IV art. 97 din *Codul de procedură penală al României* se stipulează clar faptul că expertiza este un mijloc oficial de probă în procesul penal. Aceasta include rezultatele obținute în urma examinărilor cu tehnica poligraf. Este stipulat că proba se obține în procesul penal prin diverse mijloace, iar unul dintre acestea este rapoartele de expertiză. Aceasta confirmă rolul esențial al examinării cu poligraf în cadrul procesului de investigație și judiciar, contribuind semnificativ la stabilirea adevărului în cauzele penale.

Cu toate acestea, este important a menționa faptul că, în practică, valoarea probatorie a testelor poligraf poate fi subiect de dezbatere în instanță. Testele poligraf se bazează pe răspunsurile fiziologice ale subiecților, care pot fi influențate de o varietate de factori. Acest aspect poate genera anumite limitări în ceea ce privește fiabilitatea și acuratețea acestor teste ca mijloace de probă și explică motivul pentru care unele instanțe pot trata rezultatele testelor poligraf cu un anumit grad de precauție.

Astfel, în timp ce testele poligraf sunt recunoscute ca formă de expertiză și, în consecință, ca mijloace de probă conform legislației românești, rămâne în responsabilitatea părților implicate și a instanței de judecată să determine ponderea și relevanța acestora în contextul fiecărui caz în parte. Această abordare echilibrată asigură un proces judiciar corect și imparțial, garantând drepturile tuturor părților implicate.

1.3. Concluzii la capitolul 1

Analiza comparativă a opiniilor din literatura de specialitate relevă o segmentare doctrinară semnificativă în privința utilizării tehnicii poligraf, reflectând atât rezervele legate de validitatea sa științifică și de implicațiile asupra drepturilor subiecților testați, cât și susțineri explicite privind utilitatea acestui instrument în activitatea de investigare. Însă examinarea critică a argumentelor și a pozițiilor exprimate în lucrările de referință conduce la concluzia că tehnica poligraf, privită din perspectiva investigației criminalistice, dispune de un grad ridicat de fezabilitate operațională, fiind susținută de un substrat factologic obiectiv și un fundament științific validat empiric.

Existența în Republica Moldova a unui cadru normativ compus din acte precum Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia (Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 2 din 24.04.2015), Regulamentul privind atestarea poligrafologilor (Hotărârea nr. 1 din 24.04.2015), Regulamentul privind răspunderea disciplinară (Hotărârea nr. 1 din 30.11.2017), Normele metodice unice de efectuare a testărilor (Hotărârea nr. 3 din 02.03.2016) și Hotărârea Guvernului nr. 475/2014 demonstrează că domeniul aplicării tehnicii poligraf

beneficiază de o reglementare formală, coerentă și funcțională. În acest context, se poate formula concluzia că, în pofida unor curențe structurale și neajunsuri de ordin aplicativ, existența unui asemenea cadru normativ este net superioară lipsei totale de reglementare, întrucât creează premisele minime necesare pentru desfășurarea unei practici standardizate, supravegheate instituțional și compatibile cu exigențele investigației criminalistice moderne.

Pe baza analizei practicilor internaționale, se poate concluziona că tehnica poligraf este recunoscută, în mod constant, ca metodă științifică de investigare a comportamentului simulat, fiind utilizată pe scară largă în activități de analiză criminalistică. Chiar dacă statutul său juridic variază în funcție de sistemul de drept, validarea sa științifică și integrarea în protocoalele instituționale din state precum SUA, Canada, Japonia sau Israel confirmă fezabilitatea și relevanța acestei metode în orientarea versiunilor criminalistice și în clarificarea circumstanțelor faptelor investigate.

Examinarea comparativă a practicilor internaționale relevă faptul că aplicarea poligrafului este admisă, în condiții reglementate, ca mijloc de probă în sistemele judiciare din Japonia, România, Bulgaria, Israel, precum și în numeroase state ale SUA. În același timp, conform opiniei exprimate de conf. univ. Mariana Gramma, procedura aplicării poligrafului, desfășurată în condiții profesionale și cu respectarea principiilor etice, nu aduce atingere demnității persoanei și nu încalcă prezumția de nevinovăție. Coroborând aceste realități normative și doctrinare, putem conchide că integrarea controlată a acestei metode în investigarea criminalistică este compatibilă cu standardele moderne de protecție a drepturilor fundamentale ale omului.

Evoluția statistică prezentată în scrisoarea nr. 08/385 din 22.02.2018, transmisă de Centrul Național Anticorupție către Parlamentul Republicii Moldova, relevă o creștere semnificativă a numărului de testări cu aplicarea poligrafului – de la 63 de persoane în anul 2016 la 148 în anul 2017. Această dinamică ascendentă reflectă o acceptare tot mai largă a procedurii în rândul instituțiilor de aplicare a legii și consolidează încrederea în valoarea sa aplicativă în contextul investigării criminalistice. Implicarea activă a autorităților precum Procuratura Generală, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, Autoritatea Națională de Integritate și Procuratura Anticorupție confirmă că metoda este utilizată ca instrument complementar în formularea versiunilor criminalistice și în elucidarea circumstanțelor comiterii faptei infracționale. Prin urmare, se poate conchide că testarea cu aplicarea poligrafului tinde să devină o practică consolidată în activitatea instituțiilor de aplicare a legii, fapt ce justifică extinderea cadrului de reglementare și consolidarea standardelor profesionale aferente.

2. ASPECTE CRIMINALISTICE ALE UTILIZĂRII POLIGRAFULUI ÎN INVESTIGAREA COMPORTAMENTULUI SIMULAT

2.1. Criterii de utilizare a tehnicii poligraf

Ființa umană reprezintă un obiect de cercetare de o complexitate ridicată, ceea ce generează dificultăți în prognozarea stării funcționale, în evaluarea nivelului de tensiune psihologică și în înregistrarea reacțiilor comportamentale. În contextul dezvoltărilor recente din știință și tehnologie, se remarcă o diversificare a metodelor utilizate în analiza comportamentului uman, cu accent pe investigarea parametrilor funcționali și emoționali relevanți în activitatea de investigare criminalistică. Astfel, cercetarea reacțiilor psihofiziologice a devenit un domeniu tot mai frecvent explorat în vederea înțelegerii conduitei simulate și a proceselor cognitive asociate.

Cu toate că tehnologia și metodele utilizate în testarea psihofiziologică au cunoscut progrese considerabile, nivelul general de cunoaștere rămâne limitat în ceea ce privește aplicarea instrumentelor destinate detecției comportamentului simulat, cum ar fi poligraful. Această constatare evidențiază necesitatea elaborării unor criterii clare și coerente pentru utilizarea eficientă și responsabilă a testului poligraf, cu respectarea standardelor etice și a drepturilor persoanei testate, inclusiv în ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal.

În acest context, obiectivul acestui subcapitol este de a analiza criteriile practice și etice de utilizare a tehnicii poligraf, coordonarea cu alte metode de investigație și integrarea tehnologiei și a inteligenței artificiale în acest proces. Vom examina modul în care aceste elemente pot contribui la îmbunătățirea acurateței și a eficacității testării cu aplicarea poligrafului, contribuind la dezvoltarea unei abordări mai informate și mai responsabile în acest domeniu sensibil.

Criterii practice

➤ Procesul de selecție a cazurilor pentru utilizarea poligrafului este esențial pentru a se asigura că acest instrument este folosit în mod eficient și eficace. Este important să se evalueze natura cazului, disponibilitatea altor dovezi și așteptările privind acuratețea și eficacitatea testului poligraf înainte de a lua decizia de a utiliza această tehnică.

Exemplu: Cazul unui furt minor

În cazul unui furt minor dintr-un magazin, unde există înregistrări video clare care arată infracțiunea, utilizarea poligrafului poate fi considerată excesivă și nepotrivită, deoarece există deja dovezi concludente și natura cazului nu justifică costurile și timpul necesar pentru un test poligraf.

Factorii care contribuie la această decizie:

- natura cazului: este important să se determine dacă informațiile care ar putea fi obținute sunt relevante și pot influența rezolvarea cazului;

- disponibilitatea altor dovezi: în cazurile în care alte dovezi sunt insuficiente sau lipsesc, poligraful poate fi o unealtă valoroasă în obținerea unor informații de orientare;

- așteptările privind acuratețea și eficacitatea testului poligraf: este esențial să se înțeleagă limitările poligrafului și să se stabilească așteptări realiste privind rezultatele.

➤ Evidențierea importanței unei selecții atente a cazurilor pentru a maximiza utilitatea și eficacitatea poligrafului.

Alegerea judicioasă a cazurilor pentru utilizarea poligrafului asigură că resursele sunt utilizate eficient și că rezultatele testului poligraf sunt cât mai relevante și utile pentru investigație.

➤ Prezentarea unei varietăți largi de cazuri și contexte, de la investigații penale la situații de angajare.

Poligraful poate fi folosit într-o varietate largă de contexte, de la investigarea infracțiunilor grave până la verificările de securitate în cadrul proceselor de angajare.

Exemplu: Cazurile de dispariții

În cazul disparițiilor, unde informațiile sunt adesea limitate și timpul este esențial, poligraful poate fi utilizat pentru a evalua declarațiile rudelor, prietenilor sau altor persoane apropiate persoanei dispărute pentru a identifica posibile piste sau a elimina suspiciuni.

Astfel, contextul și natura cazului au un impact semnificativ asupra eficacității poligrafului. Utilizarea acestuia în cazurile potrivite poate crește șansele de a obține informații.

➤ Examinarea avantajelor, cum ar fi obținerea unor informații suplimentare care pot fi importante pentru rezolvarea cazului.

Aplicarea poligrafului poate constitui un instrument complementar valoros în situațiile în care metodele tradiționale de investigație nu au permis conturarea unor versiuni criminalistice viabile sau clarificarea circumstanțelor comiterii faptei.

Exemplu: Cazurile de spionaj

În cazurile de spionaj, unde obținerea de informații este extrem de dificilă și sensibilă, poligraful poate juca un rol esențial în validarea informațiilor furnizate de suspecti sau informatori.

Exemplificarea cu studii de caz sau situații reale este esențială pentru a înțelege importanța unei selecții adecvate a cazurilor în utilizarea poligrafului.

O selecție adecvată poate fi crucială pentru succesul utilizării acestui instrument, iar un exemplu concret în acest sens este *Cazul Aldrich Ames* [141].

Aldrich Ames, un ofițer de rang înalt în CIA, a fost condamnat în 1994 pentru spionaj în favoarea Uniunii Sovietice și Rusiei. Acesta a fost responsabil pentru compromiterea unei serii

întregi de operațiuni ale CIA în Uniunea Sovietică, având un impact negativ semnificativ asupra securității naționale a Statelor Unite. În cadrul investigațiilor, Ames a fost supus testului poligraf în mai multe rânduri. Chiar dacă a trecut mai multe teste poligraf în timp ce era în activitate de spionaj, un test din 1991 a relevat rezultate neconcludente.

Cazul respectiv evidențiază importanța unei interpretări atente a rezultatelor testului poligraf și a selecției judicioase a cazurilor pentru utilizarea acestui instrument. Chiar dacă Ames a trecut inițial testele, rezultatele neconcludente din 1991 ar fi trebuit să dea semnale de alarmă și să ducă la investigații suplimentare. Utilizarea necorespunzătoare a poligrafului în acest caz a permis continuarea activităților de spionaj ale lui Ames pentru încă trei ani, până la arestarea sa în 1994, evidențiind astfel importanța selecției atente a cazurilor și a interpretării corecte a rezultatelor testelor poligraf.

Analizând un alt caz, *Cazul Gary Ridgway* (Green River Killer) [163], constatăm că acesta evidențiază limitările testului poligraf și necesitatea unei abordări prudente și echilibrate în interpretarea rezultatelor acestuia. Despre Ridgway s-a dovedit ulterior că a fost responsabil pentru una dintre cele mai mari serii de crime din istoria SUA.

Gary Leon Ridgway, cunoscut sub numele de „Green River Killer”, a fost unul dintre cei mai notorii criminali în serie din istoria SUA. În anii 1980 și 1990 a fost responsabil pentru uciderea a cel puțin 48 de femei în zona statului Washington. Ridgway își alegea victimele – femei tinere vulnerabile – și le ucidea, abandonând apoi corpurile lor în zona râului Green.

În anul 1984, în timp ce era unul dintre suspectii anchetatorilor, Gary Ridgway a fost supus unui test poligraf. Deși avea deja la activ multiple omoruri, Ridgway a reușit să treacă testul poligraf, rezultatul fiind interpretat ca unul nondeceptiv. Acest lucru a contribuit la excluderea lui temporară din cercul de suspecti, permițându-i să continue să comită crime pentru încă 17 ani, până la arestarea sa în 2001, când probele ADN l-au legat de mai multe crime.

Considerăm că situațiile în care investigațiile se bazează exclusiv pe o singură probă, neglijându-se toate celelalte, sunt inacceptabile. Această abordare nu numai că limitează profunzimea și amploarea investigației, dar poate duce și la erori judiciare grave, în care persoane nevinovate pot fi condamnate pe baza unor probe insuficiente sau eronate.

În Israel, de exemplu, este vizibilă tendința de a se baza preponderent pe teste ADN în cadrul investigațiilor criminale [364]. Deși ADN-ul este un instrument extrem de valoros și precis pentru identificarea și legarea suspectilor de o anumită scenă a crimei, această abordare poate omite alte probe semnificative care ar putea oferi un context mai larg și ar putea contribui la o înțelegere mai profundă a cazului.

Utilizarea exclusivă a testelor ADN poate, de asemenea, să creeze un fals sentiment de încredere în rezultatele investigației, ducând la neglijarea altor linii de cercetare care ar putea fi esențiale pentru stabilirea adevărului. În plus, în cazurile în care probele ADN sunt contaminate, manipulate sau interpretate greșit, depinderea exclusivă de acestea poate duce la rezultate eronate și la condamnarea greșită a indivizilor nevinovați.

Se impune adoptarea unei abordări echilibrate și aprofundate în cadrul investigațiilor criminalistice, astfel încât toate tipurile de mijloace de investigare să fie luate în considerare și analizate cu discernământ, în vederea creșterii eficienței demersului investigativ.

În concordanță cu aceeași paradigmă, este de menționat poziția adoptată de Curtea Supremă de Justiție din Utah SUA, care a exprimat un refuz în ceea ce privește recunoașterea testelor poligraf ca mijloc de probă în materie penală. Raționamentul Curții este edificat pe premisa că testul poligraf, dacă ar fi investit cu o asemenea valoare probantă, ar putea eclipsa cu ușurință celelalte mijloace de probă, redându-le astfel inutilitate.

Aceasta ar conduce, inevitabil, la o monopolizare a testului poligraf în cadrul procedurilor de administrare a probelor, obstrucționând astfel calea spre adevărul material și subminând principiul contradictorialității. Curtea a accentuat riscul că, în astfel de circumstanțe, testul poligraf ar putea deveni proba determinantă, un scenariu incompatibil cu echilibrul și echitatea care trebuie să guverneze orice procedură judiciară.

Prin urmare, Curtea Supremă de Justiție din Utah a adoptat o poziție de prudență și de responsabilitate, protejând integritatea procesului penal și asigurându-se că nicio probă, indiferent de natura sau originea sa, nu își poate impune supremația în defavoarea celorlalte mijloace de probă, garantând astfel realizarea justiției într-o manieră echilibrată și imparțială.

Un alt caz se referă la Brian Dugan, un criminal în serie din Illinois, SUA, care a fost condamnat pentru o serie de violuri și crime comise în anii 1980 [124]. Condamnarea sa a relevat o eroare judiciară gravă, în care doi bărbați nevinovați, Rolando Cruz și Alejandro Hernandez, fuseseră condamnați în locul său. În 1985, în contextul investigațiilor pentru un alt caz de crimă nerezolvat, Dugan a fost supus unui test poligraf. Deși rezultatele indicau clar că el era responsabil pentru crimele pentru care Cruz și Hernandez erau deja în închisoare, acestea nu au fost inițial acceptate de instanță. Astfel, Cruz și Hernandez au rămas în închisoare pentru mai mulți ani, până când adevărul a ieșit în cele din urmă la iveală. Utilizarea poligrafului a jucat un rol crucial în identificarea lui Dugan ca adevăratul criminal, contribuind semnificativ la eliberarea lui Cruz și Hernandez.

Analizând impactul utilizării poligrafului în cazul lui Brian Dugan, se observă un rol determinant în elucidarea adevărului și în restabilirea dreptății pentru Cruz și Hernandez. Testul

poligraf a scos la iveală faptul că Dugan era realul autor al crimelor pentru care cei doi bărbați fuseseră condamnați eronat. Cu toate acestea, în pofida relevanței și acurateței testului poligraf în acest context, cazul scoate în evidență dificultățile considerabile cu care se confruntă această metodă în a fi acceptată ca probă în instanță.

Acest obstacol a întârziat actul de dreptate, menținându-i pe Cruz și Hernandez în detenție pentru o perioadă nedrept de lungă. Este evidentă, prin urmare, necesitatea unei abordări meticuloase și a unei interpretări corecte și obiective a rezultatelor testului poligraf, pentru a evita astfel de erori judiciare în viitor și pentru a asigura că acest instrument își îndeplinește potențialul de a contribui la realizarea justiției.

Criterii etice

➤ Confidențialitate și protecția datelor în testarea cu tehnica poligraf.

Importanța confidențialității și a protecției datelor în procesul de testare cu tehnica de tip poligraf este subliniată de cerințele legale și etice. Conform Legii nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, toate datele personale colectate în timpul testelor poligraf trebuie gestionate cu respect strict pentru confidențialitatea și securitatea datelor [67].

Această lege stabilește un cadru pentru protecția datelor cu caracter personal, impunând reguli clare pentru prelucrarea și divulgarea informațiilor. Respectarea acestor standarde în cadrul testării cu tehnica de tip poligraf asigură că drepturile individuale sunt protejate și că testarea este realizată într-un mod etic și legal.

Implementarea măsurilor practice, cum ar fi protocoale de securitate pentru stocarea datelor și limitarea accesului la informațiile colectate, este esențială pentru a asigura conformitatea cu această lege. Aceste măsuri contribuie la menținerea unui echilibru între necesitățile investigației și protecția drepturilor individuale.

Pe lângă legislația națională, este important să se ia în considerare și standardele internaționale, precum Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR) al Uniunii Europene. GDPR stabilește cerințe stricte pentru prelucrarea datelor cu caracter personal și oferă indivizilor drepturi semnificative privind accesul și controlul asupra datelor lor. Aceste norme internaționale influențează practicile de confidențialitate și protecție a datelor la nivel global și sunt adesea considerate un etalon pentru alte jurisdicții [110].

➤ Utilizarea inteligenței artificiale pentru analiza datelor.

Chiar dacă tehnologia inteligenței artificiale (IA) a progresat semnificativ, permițând analize avansate și complexe ale datelor obținute din testele cu poligraf, rolul și importanța factorului uman rămân esențiale. IA oferă instrumente valoroase pentru interpretarea datelor

tehnice, identificând modele și tendințe care altfel ar putea rămâne neobservate. Cu toate acestea, doar factorul uman are capacitatea de a lua în considerare aspecte subtile și circumstanțe contextuale care fundamentează și motivează acțiunile umane.

Astfel, considerăm că în timp ce IA poate oferi suport în elemente de ordin tehnic, deciziile critice, în special în contextul testării cu poligraf, trebuie să rămână în sfera discernământului uman. Acest echilibru între tehnologie și interpretarea umană asigură o abordare mai holistică și etică, recunoscând că IA, deși extrem de utilă, nu poate înlocui judecata umană în luarea deciziilor complexe.

În această ordine de idei, se poate conchide că respectarea acestui principiu reprezintă un reper necesar pentru aplicarea responsabilă și etică a inteligenței artificiale în domenii sensibile, cum este testarea cu aplicarea poligrafului, contribuind la menținerea echilibrului între inovație tehnologică și protejarea drepturilor persoanei.

De asemenea, considerăm că, în cazul în care administrarea procesului de examinare poligraf ar fi lăsată exclusiv în seama inteligenței artificiale, s-ar crea o serie de limitări semnificative. Inteligența artificială, concentrându-se strict pe analiza datelor fiziologice în conformitate cu parametrii predefiniți, ar urma o abordare rigidă, bazată pe reguli și algoritmi specifici. Aceasta ar însemna o interpretare limitată la aspectele strict măsurabile, omițând complet elementele subiective și emoționale, care sunt adesea esențiale în înțelegerea completă a comportamentului uman.

Un astfel de proces, condus doar de IA, ar putea fi eficient în identificarea anumitor patternuri de răspuns, dar ar ignora complet contextul emoțional și circumstanțele individuale care pot influența răspunsurile unui subiect. Factorii umani, cum ar fi stresul, anxietatea, teama sau alte stări emoționale, joacă un rol-cheie în modul în care indivizii răspund în timpul unui test poligraf. IA, lipsită de capacitatea de a interpreta aceste stări, ar putea duce la concluzii eronate sau incomplete [125]²³.

Mai mult decât atât, înțelegerea motivațiilor și a circumstanțelor care stau la baza unui anumit comportament este esențială pentru o evaluare corectă și justă în cadrul procesului judiciar. IA, fără capacitatea de a analiza aceste aspecte, ar reduce complexitatea și profunzimea evaluării

²³ Avansările recente în învățarea automată și inteligența artificială au dus la dezvoltarea de noi metode pentru analiza datelor poligraf și îmbunătățirea acurateței detectării minciunii. Cercetătorii au explorat utilizarea tehnicilor statistice avansate și de învățare automată pentru a îmbunătăți acuratețea acestor teste. Applying Neural Networks in Polygraph Testing." SpringerLink, [accesat 30.11.2023]. Disponibil: <https://link.springer.com/article/10.1134/S1064230722040050#:~:text=We%20propose%20a%20machine%20learning,Classification%20architecture%20and%20a%20transformer> []

umane la o simplă colectare de date, pierzând astfel esența evaluării comportamentului uman în toată complexitatea sa.

În concluzie, în timp ce IA poate oferi un suport valoros în analiza tehnică a datelor, rolul interpretativ și decizional ar trebui să rămână pe seama experților umani. Aceasta asigură o abordare echilibrată și completă, care ia în considerare toate aspectele relevante ale comportamentului și situației umane.

2.2. Parametrii de calificare a specialistului poligraf

Poligrafologul, în calitate de specialist care efectuează examinări psihofiziologice, are un rol esențial în interpretarea corectă a rezultatelor testării cu aplicarea poligrafului. Această profesie depășește simpla cuplare a senzorilor la persoana testată, implicând o înțelegere aprofundată a cauzei, alcătuirea bateriei de teste, analiza comportamentală și interpretarea diagramelor, precum și formularea răspunsului final [223].

Depășind rolul tehnic de conectare a senzorilor, poligrafologul intră într-o sferă complexă de analiză și interpretare. Acest specialist își folosește cunoștințele pentru a înțelege și a interpreta nu doar reacțiile fiziologice în sine, ci și semnificațiile lor în contextul întrebărilor și al situației investigației. Aceasta implică evaluarea detaliată a fiecărui aspect al răspunsului testatului, de la fluctuațiile fiziologice până la subtilitățile comportamentale, toate în scopul de a determina sinceritatea sau simularea în declarațiile lui. Această capacitate de a citi și de a interpreta o gamă largă de semnale – atât vizibile, cât și invizibile – este ceea ce definește adevărata măiestrie a unui poligrafolog.

În opinia noastră, *poligrafologul* este specialistul care efectuează examinări psihofiziologice cu ajutorul tehnicii poligraf, interpretând reacțiile fiziologice umane corelate cu răspunsurile furnizate de o persoană la întrebări legate de o cauză punctuală, în scopul stabilirii comportamentului sincer sau simulat, referitor la veridicitatea unor fapte, evenimente, depoziții, precum și pentru determinarea adevărului în orice situație în care se impune verificarea sincerității unei persoane [89].

Competențele și abilitățile unui specialist poligraf trebuie să cuprindă un nivel înalt de pregătire și calități personale remarcabile. Această pregătire se realizează atât teoretic, cât și practic, fiind urmată de o perioadă sub supravegherea unui expert experimentat.

În Statele Unite există peste 30 de școli specializate în formarea poligrafologilor, inclusiv la Academia în Științe Juridice (American Academy of Forensic Sciences), unde cursurile inițiale au un program de 160 de ore, iar programele de perfecționare durează patru săptămâni cu 180 de ore de instruire [119].

După absolvirea cursurilor inițiale, cursanții devin stagiați și trebuie să efectueze peste 200 de teste sub îndrumarea unui poligrafolog experimentat [350].

Aceste standarde riguroase sunt respectate de către toate entitățile de formare a specialiștilor²⁴.

Institutele specializate din SUA, precum Vollmer Institute și National Polygraph Academy, oferă programe de formare acreditate de American Polygraph Association și recunoscute de American Association of Police Polygraphists, cuprinzând cursuri în domenii precum fiziologia, psihologia, criminologia și tehnici aplicate în examinările poligraf [234; 235].

Este important să recunoaștem și să înțelegem că un examinator poligraf trebuie să aibă o formare multidisciplinară, cu accent pe aspectele juridico-criminalistice, pentru a putea aplica corect metodele de investigare, sprijinind atât formularea versiunilor criminalistice, cât și elucidarea circumstanțelor comiterii faptei ilegale.

În articolul *Valoarea probatorie a testării cu aparatura poligraf în dreptul românesc și în alte state. Vulnerabilitățile testării*, autorul Vasile Nester, avocat de profesie, identifică o vulnerabilitate importantă în procesul de testare cu aplicarea poligrafului, și anume competența examinatorului. Acesta subliniază că pregătirea examinatorului în domeniul cercetării infracțiunilor poate fi insuficientă sau, în unele cazuri, complet absentă [80].

În Canada și Japonia, formarea și certificarea examinatorilor poligraf sunt structurate riguros, asigurând profesionalismul și competența în domeniul în cauză. Aceste două țări ocupă locurile doi și trei, respectiv, în aplicarea poligrafului la nivel mondial, după Statele Unite.

În Canada, procesul de formare a examinatorilor de poligraf implică un curs structurat în trei faze la Canadian Police College. Candidații încep cu o fază academică de zece săptămâni care combină teoria cu practica, urmată de un internship de două săptămâni sub supraveghere directă și o perioadă de certificare de nouă luni sub supervizare indirectă. Cursul este accesibil pentru

²⁴ **Vollmer Institute** – institut care oferă un program de pregătire în California, SUA. Programul cuprinde atât elemente de bază, cât și elemente avansate în domeniul poligrafului și se finalizează cu obținerea unei certificări de la American Polygraph Association (APA). <https://vollmerinstitute.com/>

American Polygraph Association (APA) – oferă programe acreditate de pregătire pentru poligraf, inclusiv traininguri online, seminare la nivel statal, național și internațional. Aceste programe includ cursuri avansate și specializate și oferă o serie de resurse educaționale, cum ar fi publicații și un magazin APA. <https://polygraph.org/>
National Polygraph Academy (NPA) – furnizor acreditat de pregătire de calitate pentru poligraf, destinat personalului din domeniul aplicării legii, guvernului și sectorului privat, atât în SUA, cât și în străinătate. NPA oferă programe de bază, avansate și cursuri PCSOT (Post-Conviction Sex Offender Testing). <https://www.nationalpolygraphacademy.com/>

American Institute of Polygraph Technology: fondat în 1973, acest institut oferă pregătire profesională în domeniul poligrafului la nivel global, incluzând cursuri de bază, avansate și specializate. <https://www.polygraphis.com/index.htm>

NCTC Polygraph Program – program care oferă formare acreditată de APA în domeniul psihofiziologiei forensice folosind tehnici de poligraf. Cursul este susținut de profesioniști și cercetători activi în domeniul detectării deceptiei prin metode psihofiziologice forensice.

investigatori și interviewatori cu experiență din domeniul poliției, militar sau al serviciilor de informații, cu suportul agenției lor [263].

Formarea examinatorilor de poligraf în Japonia este structurată într-un mod similar cu cel din Canada, axându-se pe combinarea teoriei cu practica. Candidații selectați din rândul absolvenților universitari cu specializări în psihologie sau drept sunt instruiți la National Institute of Police Science [234]. Programul lor include instruire teoretică detaliată și o componentă practică, unde aplică cunoștințele dobândite în situații reale. Acest proces de formare asigură că examinatorii din Japonia sunt bine pregătiți pentru a efectua teste poligraf cu profesionalism și în conformitate cu standardele stabilite în domeniu [167].

În Belarus, pregătirea poligrafologilor este un proces structurat care implică mai multe instituții-cheie:

- Academia Ministerului Afacerilor Interne:²⁵ aici, programul de studii pentru poligrafologi constă în 840 de ore academice. Specialiștii poligrafologi din Belarus, după absolvire, activează sub supraveghere timp de cel puțin un an și efectuează peste 500 de testări;
- Centrul Internațional de Instruire:²⁶ aflat sub egida Academiei, acest centru organizează cursuri de studii psihofiziologice folosind poligraful pentru ofițerii din agențiile specializate de aplicare a legii.

Pregătirea examinatorilor de test poligraf în Rusia a început în anii 1993-1994, inițial sub auspiciile Institutului de Cercetare Științifică al Ministerului Afacerilor Interne din Rusia, iar mai târziu prin Departamentul de Afaceri Interne al Regiunii Krasnodar. Inițial, durata cursurilor era de patru săptămâni, fiind extinsă ulterior la șase săptămâni.

Multe dintre școlile care au apărut ulterior, declarându-se ca fiind centre de pregătire pentru examinatori de test poligraf, nu îndeplineau cerințele internaționale elementare. Programul lor de pregătire era adesea criticat pentru lipsa de acoperire a aspectelor necesare și pentru deficiențe în baza pedagogică și tehnică.

Conform standardelor Asociației Internaționale a Poligrafologilor, examinatorii de test poligraf trebuie să urmeze cursuri de recalificare la fiecare doi ani. În Rusia, această cerință nu a fost întotdeauna respectată, iar cursurile de recalificare au fost adesea ignorate sau întrerupte.

²⁵ Academia Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Belarus, „Учреждение образования 'Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь'”. Disponibil: <https://www.amia.by>, accesat 18.12.2023.

²⁶ Academia Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Belarus, „Polygraph at the service of law enforcement agencies of Belarus”, Institutul Tehnologiilor Criminalistice al MAI.

Standardele internaționale cer ca instructorii să aibă o experiență practică semnificativă, inclusiv un număr minim de teste efectuate. În Rusia, aceste cerințe au fost de multe ori ocolite sau nu au fost aplicate riguros.

Pentru a aborda deficiențele menționate, au fost dezvoltate noi programe de pregătire care să corespundă mai bine standardelor internaționale moderne. Aceste programe sunt concepute pentru a pregăti specialiști în diverse domenii, inclusiv în forțele de ordine și în structurile de securitate.

Există îngrijorări privind calitatea pregătirii în unele centre, unde programele nu corespund cerințelor necesare și unde instructorii nu au experiența practică adecvată.

În literatura de specialitate din spațiul ex-sovietic, autorii belaruși A.V. Dulov și A.S. Rubis arată că, în pofida unor deficiențe în sistemul de pregătire a examinatorilor poligraf, există specialiști cu o înaltă calificare profesională, adesea proveniți din structurile de aplicare a legii [346]. Experiența operațională a foștilor anchetatori contribuie la dezvoltarea unei abordări criminalistice coerente, axate pe formularea versiunilor de lucru și pe elucidarea circumstanțelor comiterii faptei ilicite. Această tendință este susținută prin adaptarea la metodologii validate internațional și prin menținerea unui standard ridicat de pregătire continuă.

Formarea specialiștilor în tehnica poligraf în România se realizează printr-un program de instruire complex, cu durata de minimum 400 de ore, structurat în module teoretice și practice. Acesta se referă atât la fundamentele psihofiziologice ale comportamentului simulat, cât și la aplicarea metodologiei de testare, interpretarea rezultatelor și valorificarea acestora în contexte judiciare sau administrative. Programul include, de asemenea, o etapă practică obligatorie [12].

După finalizarea cursului, specialiștii poligraf au posibilitatea de a obține autorizația de la Ministerul Justiției al României, dobândind astfel calitatea de expert poligraf. Acest proces asigură nu doar dobândirea cunoștințelor teoretice și practice necesare, dar și recunoașterea oficială a competențelor în acest domeniu specializat.

Considerăm că abilitățile profesionale și competențele unui specialist poligraf ar trebui să întrunească două componente esențiale:

1) *nivelul de pregătire al specialistului poligraf* – implică o pregătire tehnică și teoretică solidă în domeniul testelor poligraf, al examinărilor poligraf sau al investigațiilor poligraf. Specialistul trebuie să aibă cunoștințe profunde despre utilizarea și interpretarea corectă a datelor obținute cu aparatura specifică biodetecției;

2) *calitățile personale ale specialistului poligraf* – includ abilități precum empatia, obiectivitatea, răbdarea și atenția la detalii. Un specialist eficient trebuie să fie capabil să stabilească o comunicare eficientă cu persoanele examinate și să creeze un mediu propice pentru

efectuarea testului poligraf. De asemenea, este esențial ca specialistul să fie imparțial în interpretarea rezultatelor testului și să acorde atenție detaliilor semnificative.

În ceea ce privește terminologia de specialitate, în prezent se utilizează tot mai frecvent noțiunea de „psihofiziologie criminalistică” pentru a desemna testarea cu aplicarea poligrafului efectuată în cadrul activităților desfășurate de instituțiile de aplicare a legii.

Considerăm importantă capacitatea poligrafologului de a fi lipsit de stereotipuri și de a nu proiecta situațiile prin prisma personalității sale.

Prin prisma propriei experiențe, constatăm existența fenomenului de stereotipizare în procesul de testare cu aplicarea poligrafului, în ceea ce îi privește pe examinatorii poligraf începători.

Calitatea de *poligrafolog-psiholog* a fost combătută de nenumărate ori în cadrul diferitor conferințe științifice, recomandându-se modificări ale legislației în acest sens. De altfel, în toate statele-lidere, unde se aplică testarea cu poligraful de către organele de aplicare a legii, condiția obligatorie de specialist-psiholog lipsește cu desăvârșire, majoritatea poligrafologilor având studii juridice cu o vastă experiență polițienească.

Ca urmare a celor expuse mai sus, luând în considerare faptul că obiectul de studiu al prezentei teze îl constituie competențele și abilitățile profesionale ale specialistului poligrafolog, ce aplică poligraful în procesul penal, deducem că specialistul poligrafolog angajat la MAI folosește cunoștințe structurate specific din zona unor discipline precum:

- criminalistica;
- dreptul penal;
- activitatea specială de investigații;
- psihologia judiciară;
- analiza și evaluarea comportamentală.

În această ordine de idei, considerăm că poligrafologul ar trebui să posede studii în domeniul psihologiei și al dreptului, preferențial cu o vastă experiență de activitate în organele de aplicare a legii, fără antecedente penale, de o moralitate neîndoieală și o înaltă autoritate profesională în exercitarea activității ca specialist poligrafolog.

În Rusia, pentru a fi admiși la cursurile specializate din cadrul școlii „Detecția comportamentului simulat”, după metoda lui Stepanov, din or. St. Petersburg, candidații trebuiau să întrunească următoarele condiții²⁷:

- vârsta minimă de 30 de ani;

²⁷ Система отбора на учебу http://www.poligraf.sp.ru/poligraf/kriterii_otbora/, accesat la 6.12.2023.

- căsătorit (calitatea de părinte este un avantaj);
- studii superioare;
- fără antecedente penale;
- experiență de activitate în colective cu interacțiune umană;
- nivel intelectual ridicat;
- memorie bună;
- rezistent la situații de stres;
- abilități de comunicare dezvoltate;
- înclinații artistice.

În țara noastră, *Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)* este absolut lacunară în a da o definiție clară și exactă cu privire la calitățile poligrafologului, referindu-se doar la faptul că poligrafologul este un specialist, atestat în conformitate cu cerințele legii, care testează la poligraf și, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2), *inter alia*, este indicat că trebuie:

- să fie cetățean al Republicii Moldova;
- să aibă studii superioare în domeniul psihologiei;
- să aibă cel puțin 25 de ani.

În ceea ce privește art. 20 alin. (2) lit. b) din *Legea nr. 269/2008*, care stipulează: „Poligrafologul trebuie să corespundă următoarelor cerințe: ... b) să aibă studii superioare în domeniul psihologiei”, considerăm depășită această cerință. La etapa actuală de dezvoltare a societății noastre, sunt impuse rigori ridicate față de instrumentarul metodologic aplicat în activități precum: investigarea criminalistică, măsuri de profilaxie și prevenire a comiterii anumitor categorii de delict, cercetări de serviciu în raporturile de serviciu/muncă, implicare în raporturi frauduloase de obținere a unor beneficii pecuniare (credite, investiții în construcții) etc.

Generalizând, se desprinde ideea de bază în ceea ce privește cunoașterea detaliată a fenomenului infracțional sub aspect investigativ-operativ, criminalistic, penal, al legislației muncii, precum și al altor categorii de raporturi de natură economico-financiară ș.a. Or, acest lucru este posibil doar dacă poligrafologul posedă cunoștințe teoretice și practice în acest domeniu.

Dintr-o altă perspectivă, suntem de părerea că examinatorii poligraf, în virtutea rolului lor complex, trebuie să dețină o înțelegere profundă a comportamentului uman, în special în contextul detectării minciunii sau al ascunderii adevărului. Această necesitate este susținută de faptul că, în etapele pre-test și post-test ale examinării poligraf, examinatorul are sarcina nu doar de a interpreta datele tehnice, ci și de a analiza mesajul nonverbal transmis de persoana examinată. Cunoașterea tehnicilor de *criminal profiling* îi permite examinatorului să evalueze mai eficient semnalele

subtile, precum gesturile, expresiile faciale, și modul în care acestea pot indica stres, anxietate sau alte emoții ce ar putea influența rezultatele testului.

Mai mult decât atât, capacitatea de a asigura un contact psihologic pozitiv și de a stabili un raport adecvat cu persoana examinată este esențială. Prin utilizarea abilităților dobândite prin *criminal profiling*, examinatorul poligraf poate crea un mediu mai confortabil și deschis pentru persoana testată, ceea ce poate conduce la o mai mare deschidere și sinceritate din partea acesteia. Experiența și practica arată că, dacă etapa pre-test este gestionată corect, există o probabilitate semnificativă ca persoana examinată să recunoască fapta investigată voluntar, reducând astfel necesitatea etapei de testare propriu-zisă. Aceasta nu doar eficientizează procesul, dar poate și spori acuratețea rezultatelor prin eliminarea unor posibile erori sau ambiguități.

În concluzie, integrarea cunoștințelor de *criminal profiling* în pregătirea și practica examinerilor poligraf este nu doar benefică, ci și necesară pentru a crește eficacitatea și precizia procesului de examinare poligraf. Aceasta adaugă un strat suplimentar de expertiză în analiza comportamentului uman, vital pentru interpretarea corectă și completă a rezultatelor testului poligraf.

John E. Douglas, unul dintre pionierii profilării criminale la FBI, împreună cu coautorul său Mark Olshaker s-au concentrat pe analiza comportamentelor infractorilor în serie pentru a înțelege mai bine motivele și metodele lor. În lucrarea *Mind Hunter* [151], ei descriu *criminal profiling-ul* ca fiind procesul de utilizare a dovezilor comportamentale, psihologice și fizice de la locul crimei pentru a construi un profil detaliat al unui infractor necunoscut.

Robert D. Keppel și William J. Birnes, în *Signature Killers* [199], se concentrează pe importanța modului de operare și a ritualurilor comportamentale ale ucigașilor în serie. Ei definesc *criminal profiling-ul* ca fiind analiza aprofundată a acestor moduri de operare și ritualuri pentru a înțelege psihologia infractorului și pentru a ajuta la capturarea acestuia.

În această ordine de idei, considerăm că un examiner poligraf eficient nu este doar un tehnician care înțelege și operează echipamentul poligraf, ci este și un analist cognitiv cu abilități aprofundate de interpretare a comportamentului uman. Aceasta implică o înțelegere detaliată a modului de operare al infractorului (*modus operandi*), a grupului-țintă al infracțiunii (inclusiv victima și infractorul), precum și a circumstanțelor specifice de timp și loc în care a avut loc infracțiunea.

Această capacitate cognitivă avansată permite examinerului poligraf să pună întrebări mai informate în cadrul formării bateriei de teste, să interpreteze mai bine răspunsurile nonverbale și fiziologice ale subiectului și să stabilească un raport mai eficient cu acesta. Astfel, examinerul poate obține informații mai precise și poate contribui semnificativ la elucidarea cazului.

Analizând etapa post-test în procesul de examinare poligraf prin prisma competențelor examinatorului, constatăm că ea reprezintă un moment semnificativ pentru extragerea de informații suplimentare, așa cum se reflectă și în anexa 2. Această anexă, care cuprinde o cercetare aplicativă, demonstrează cum examinatorul poligraf poate folosi etapa post-test pentru a aprofunda investigația și pentru a obține declarații voluntare legate de informațiile ascunse.

Abilitățile examinatorului de a analiza și de a interpreta răspunsurile obținute, precum și de a utiliza aceste informații pentru a ghida conversația în etapa post-test sunt esențiale. Aceste abilități includ nu doar capacitatea de a pune întrebări relevante, dar și aceea de a citi comportamentul nonverbal și de a stabili o relație de încredere cu subiectul. Anexa 2 ilustrează eficiența acestei etape, arătând cum, printr-o abordare bine planificată și executată de către examinator, persoanele examinate pot oferi informații importante care nu au fost dezvăluite inițial.

Astfel, etapa post-test, valorificată prin competențele avansate ale examinatorului, devine un instrument valoros în elucidarea adevărului și în completarea detaliilor în cercetarea criminalistică a infracțiunii. Această etapă poate aduce noi perspective și poate clarifica aspecte neclare sau incomplete ale cazului, așa cum este evidențiat în anexa 2.

Observațiile din practica internațională privind examinările poligraf indică faptul că o proporție semnificativă, în jur de 35 %, din persoanele examinate ajung să își recunoască vinovăția în etapa post-test²⁸. Acest procent evidențiază importanța etapei post-test în procesul de examinare poligraf, sugerând că această etapă oferă o oportunitate valoroasă pentru obținerea de informații adiționale și pentru clarificarea aspectelor neconcludente din testul propriu-zis. În această etapă, abilitățile examinatorului de a comunica eficient și de a crea un mediu propice pentru sinceritate se dovedesc a fi elemente esențiale. Aceasta demonstrează că etapa post-test nu este doar un simplu pas procedural, ci un moment important pentru desfășurarea completă a examinării, în care examinatorul poate aduce un aport semnificativ în elucidarea cazului.

Analizele efectuate în Japonia de către Departamentul de Poliție al Prefecturii Nara în 1971 și de Agenția Națională a Poliției (National Police Agency) în 1990 demonstrează un aspect interesant specific etapei post-test a examinărilor poligraf. În analiza din 1971, din 1 889 de teste poligraf a reieșit că un număr semnificativ de persoane, respectiv 932 din 1 063 care inițial au oferit informații false (87,6 %), și-au recunoscut vinovăția în etapa post-test. Acest procent înalt de recunoaștere voluntară în etapa post-test subliniază eficiența acestei faze a examinării, în care examinatorul poate aborda nelămuririle și poate discuta mai amănunțit cu persoana examinată, facilitând astfel recunoașterea faptelor săvârșite.

²⁸ Committee to Review the Scientific Evidence on the Polygraph, The Polygraph and Lie Detection. Washington, DC: The National Academies Press, 2003. Disponibil: <https://evawintl.org/wp-content/uploads/10420.pdf>.

În analiza din 1990 a Agenției Naționale a Poliției din Japonia s-a constatat că, din 1 697 de persoane testate, 1 319 (77,7 %) au recunoscut comiterea infracțiunilor în etapa post-test. În plus, 1 428 de persoane (84,1 %) au fost acuzate și ulterior condamnate, evidențiind încă o dată rolul important al etapei post-test în procesul de examinare poligraf. Aceste date ilustrează cum etapa post-test poate fi un moment decisiv în clarificarea și confirmarea informațiilor obținute, subliniind capacitatea acestei etape de a contribui esențial la elucidarea cazurilor [91].

Un exemplu relevant care ilustrează influența decisivă a factorului uman în activitatea de examinare cu aplicarea poligrafului este cazul analizat în cadrul unui dosar intern²⁹, gestionat de autor în anul 2008. În această situație, rezultatele testului aplicat unui angajat din portul din Odesa indicau inițial o reacție semnificativă la itemii relevanți privind implicarea într-un furt de materiale, ceea ce sugera o posibilă cunoaștere sau participare la comiterea faptei. Ulterior, prin utilizarea adecvată a tehnicilor conversaționale în etapa post-test, precum și prin reevaluarea contextului psihologic al subiectului, s-a demonstrat că reacțiile nu erau determinate de vinovăție propriu-zisă, ci de un conflict etic intern și de frica de represalii, în condițiile în care acesta avea doar informații colaterale despre faptă. Această speță evidențiază faptul că aparatul poligraf oferă date fiziologice brute, dar interpretarea corectă a acestora depinde într-o măsură considerabilă de competențele examinatorului, de capacitatea acestuia de a analiza contextual reacțiile și de a conduce investigația într-o manieră criminalistică fundamentată.

Totuși, în calitate de examinator, am decis explorarea mai adâncă a acestor reacții în etapa post-test. Am purtat o conversație detaliată cu subiectul, punând întrebări specifice și analizând răspunsurile sale cu atenție. În acest proces, am descoperit că, deși subiectul știa despre identitatea făptuitorilor, informațiile sale proveneau din surse informale, obținute în timpul unor întâlniri sociale unde se consuma alcool. El nu a fost direct implicat în furt, dar a aflat despre acesta prin discuții neoficiale și nu era complet sigur de veridicitatea detaliilor discutate.

Sprijinirea exclusivă pe rezultatele tehnice ale poligrafului ar fi putut duce la o interpretare greșită a implicării subiectului. În schimb, prin utilizarea abilităților de examinator și prin analiza atentă a contextului și a detaliilor povestite de subiect, am putut stabili că nu era implicat direct în furt. Acest caz evidențiază importanța rolului examinatorului în interpretarea rezultatelor testului poligraf și subliniază cum o abordare atentă și umană poate duce la o înțelegere mai corectă și completă a situației.

În concluzie, acest caz ilustrează în mod clar că, în ciuda avansului tehnologic și a preciziei instrumentelor cum ar fi poligraful, chiar și într-o situație ipotetică în care acesta ar fi asistat de

²⁹ Dosar intern nr. 296/2008, investigație realizată de autor în calitate de specialist în analiza comportamentului simulat în cadrul companiei de testări „STIMUL”.

inteligența artificială, există limitări inerente în capacitatea tehnologiei de a înțelege și de a interpreta complexitatea și nuanțele circumstanțelor umane. Poligraful, chiar și cel mai avansat, se bazează pe date fiziologice și nu poate decoda întregul spectru de factori emoționali, contextuali și interpersonali care influențează comportamentul uman.

Rolul examinatorului în procesul de examinare poligraf rămâne, prin urmare, indispensabil. Ca factor uman, examinatorul aduce nu doar expertiza tehnică, ci și capacitatea de a interpreta răspunsurile subiectului într-un context mai larg. Abilitățile de comunicare, empatia, înțelegerea psihologiei umane și capacitatea de a citi dincolo de răspunsurile brute înregistrate de aparatură sunt esențiale în stabilirea adevărului. Acest caz subliniază faptul că examinatorul, cu experiența și intuiția sa umană, nu poate fi înlocuit de instrumentarul tehnic în procesul de examinare poligraf, indiferent de nivelul de sofisticare a acestuia. În esență, înțelegerea completă și corectă a unui caz necesită nu doar date precise, ci și interpretarea atentă și discernământul pe care doar un examinator uman le poate oferi.

2.3. Etapele efectuării testării cu aplicarea poligrafului

Dezvoltarea procedurilor de testare poligraf a cunoscut o evoluție remarcabilă de-a lungul timpului. În perioada 1930-1960, testul poligraf era structurat în trei etape principale: o discuție inițială cu subiectul testului (pre-test), urmată de interviuarea efectivă (testarea propriu-zisă) și încheiată cu o discuție post-test.

Inovații semnificative au fost aduse în anii 1970 de către specialiștii americani Gordon Barland și David Raskin [250]. Aceștia au introdus o etapă suplimentară în procedura poligraf: evaluarea expertizată a rezultatelor testului. Această adăugire a mărit complexitatea și acuratețea analizei poligraf.

Până în 1985, procesul a fost rafinat prin recunoașterea importanței unei etape pregătitoare, care precedă examinarea propriu-zisă. Astfel, numărul de faze în cadrul testului poligraf a crescut la cinci.

În prezent, acesta este chiar mai detaliat, incluzând până la nouă etape diferite, fiecare cu rolul său specific în asigurarea validității și fiabilității testului.

O *primă etapă* este reprezentată de procesul de evaluare a cazului și determinarea posibilității de a efectua testul. Specialistul trebuie să evalueze cât de urgent este necesar de a efectua testarea, numărul de persoane implicate și starea mentală și fizică a subiecților. Este esențial ca scopul testării, stabilit de inițiator, să fie clar înțeles de toate părțile implicate, asigurând astfel o bază comună de înțelegere.

După finalizarea analizei prealabile, specialistul decide dacă să procedeze la inițierea testării sau să o refuze. De asemenea, la această etapă pot fi solicitate informații suplimentare necesare pentru efectuarea competentă a testului. Ele se pot referi la stabilirea circumstanțelor comiterii faptului, planuri, fotografii, fișiere video etc.

Tot la această etapă vor fi analizate circumstanțele de incompatibilitate de a petrece examinarea.

Etapă a doua în procesul de testare poligraf o constituie analiza detaliată a tuturor materialelor cazului. În această fază, specialistul poligraf trebuie să analizeze cu mare atenție toate informațiile legate de evenimentul investigat și să poarte o discuție amănunțită cu persoana responsabilă de investigație (fie că este un ofițer operativ, ofițerul de urmărire penală, judecător, procuror, un membru al serviciului de securitate, fie un angajat al departamentului de resurse umane etc.). Dacă specialistul suspectează că i se ascund anumite informații, trebuie să insiste ferm pentru a primi toate faptele relevante pentru evenimentul investigat. Altfel, lipsa de cunoștințe despre anumite detalii ale cazului poate duce la concluzii eronate bazate pe rezultatele testului.

Din materialele cazului investigat, specialistul selectează informațiile pe care le va folosi în cursul verificării poligraf. Aceste informații sunt clasificate în trei categorii:

- informații legate de tema verificării, adică motivul pentru care se efectuează verificarea;
- informații neutre, folosite pentru formularea întrebărilor neutre (pentru a stabili un nivel de bază al poligramelor). Aceste informații trebuie selectate cu mare grijă, doar din surse de încredere și independente, nu de la persoana supusă testului;
- informații de control, folosite pentru a formula întrebările de control și pentru a asigura corectitudinea metodologică a procedurii în cazul utilizării testelor cu întrebări de control. Nu toate informațiile de control sunt potrivite pentru formularea întrebărilor din bateria de teste. Nu se recomandă formularea întrebărilor de control de natură personală care ar putea atenta la libertățile sau intimitatea personală, dacă infracțiunea investigată nu este direct legată de această tematică.

În colectarea informațiilor pentru tema verificării, trebuie luate în considerare cerințele standard ale investigației, cum ar fi:

- circumstanțele comiterii infracțiunii: de loc, de timp, condițiile meteorologice specifice;
- detalierea locului exact unde s-a petrecut infracțiunea, momentul zilei când a avut loc și condițiile meteorologice specifice la acel moment sunt componente-cheie care ajută la crearea unui context precis pentru întrebările din cadrul testului poligraf. Aceste detalii pot fi folosite pentru a verifica coerența și veridicitatea răspunsurilor persoanei testate;

- modul în care infractorul a pătruns și a părăsit locul infracțiunii (prin ușă, acoperiș, fereastră, balcon etc.);

- înțelegerea felului în care infractorul a intrat și a ieșit din locul infracțiunii, alături de particularitățile sale specifice de operare, este importantă pentru conceperea întrebărilor testului poligraf. Aceste informații nu doar că oferă detalii despre tactica infractorului, dar ajută și la stabilirea unui profil comportamental, care poate fi esențial în evaluarea răspunsurilor și în identificarea potențialelor inconsecvențe;

- pagubele cauzate victimei, obiectelor, proprietății; deteriorările ușilor, ferestrelor, acoperișului, gardului, pereților, mobilierului etc., tipurile și locurile leziunilor pe corpul victimei, poziția corpului victimei. Informațiile despre pagubele suferite de victimă, deteriorările fizice ale locului infracțiunii (cum ar fi uși, ferestre, acoperiș, garduri, pereți, mobilier), tipurile și locațiile leziunilor pe corpul victimei, precum și poziția corpului victimei sunt esențiale pentru detalierea întrebărilor în testul poligraf. Aceste date pot ajuta la înțelegerea gravității infracțiunii și a impactului ei, furnizând context suplimentar pentru interpretarea răspunsurilor în testul poligraf;

- instrumentele folosite pentru comiterea infracțiunii: armele, dispozitivele tehnice pentru deschiderea obiectelor, echipamentele speciale etc. Cunoașterea instrumentelor utilizate în comiterea infracțiunii, cum ar fi armele, dispozitivele tehnice pentru deschiderea obiectelor sau echipamentele speciale, este importantă pentru formularea întrebărilor specifice ale testului poligraf. Identificarea acestor instrumente poate oferi indicii despre planificarea și execuția infracțiunii, contribuind la o mai bună înțelegere a evenimentelor și la o analiză mai precisă a răspunsurilor.

Uneori putem să înțelegem dacă, în general, a fost posibilă comiterea infracțiunii. Analizând un caz din practica personală, când se prezuma că infractorii au deschis cu o rangă un seif și au sustras bunurile de acolo, în urma stabilirii acestor circumstanțe au fost identificate carențe de context și imposibilitatea deschiderii unui seif de 800 kg cu o singură unealtă de acest tip;

- semne distinctive la locul și obiectul infracțiunii: ce a împiedicat comiterea infracțiunii (grilaje, gard etc.), ce a facilitat comiterea infracțiunii (lipsa iluminatului, apropierea de vegetație, râpe etc.). Aceste detalii pot fi utilizate pentru a formula întrebări relevante în testul poligraf, ajutând la stabilirea unui profil mai clar al evenimentului și al infractorului;

- caracteristicile distinctive ale victimei: sexul, vârsta, constituția, părul, semnele distinctive pe corp, tipul și culoarea hainelor etc. Aceste informații pot fi folosite în testul poligraf pentru a formula întrebări care să verifice cunoștințele subiectului despre victimă și pentru a evalua acuratețea răspunsurilor sale;

- indiciile lăsate la locul infracțiunii: obiectele personale, urmele digitale, încălțăminte, sângele, arma infracțiunii etc. Analiza indiciilor precum obiectele personale, care pot include lucruri cum ar fi bijuterii sau ochelari, urmele digitale care ar putea indica tipul de contact avut cu victima sau obiectele din jur, încălțăminte ce poate sugera mărimea și greutatea suspectului, urme de sânge ce pot dezvălui gradul de violență al infracțiunii sau direcția de deplasare a infractorului, și arma infracțiunii, care poate oferi detalii despre premeditarea actului, sunt elemente-cheie. Acestea nu numai că ajută la reconstituirea faptei, dar pot fi și esențiale în formularea întrebărilor pentru testul poligraf, facilitând o evaluare mai precisă a răspunsurilor și a posibilelor legături ale subiectului cu infracțiunea;

- obiectele furate de la locul infracțiunii, cantitatea acestora, locurile posibile unde ar putea fi ascunse. Cunoașterea detaliilor despre obiectele furate, inclusiv natura și cantitatea acestora, este importantă pentru a înțelege motivele infracțiunii. De exemplu, identificarea obiectelor de valoare mare poate indica un motiv financiar, în timp ce furtul de obiecte personale poate sugera o motivație mai personală. De asemenea, cunoașterea locurilor posibile unde ar putea fi ascunse aceste obiecte furate poate oferi indicii despre planificarea post-infracțiune și comportamentul infractorului. Aceste informații sunt folositoare în structurarea întrebărilor pentru testul poligraf, permițând o evaluare mai detaliată a cunoștințelor și a implicării subiectului testat;

- locurile inițiale unde au fost găsite obiectele furate. Identificarea locurilor unde au fost inițial găsite obiectele furate poate oferi informații valoroase despre traseul și acțiunile infractorului după comiterea infracțiunii. De exemplu, dacă obiectele furate sunt găsite într-o locație apropiată de locul infracțiunii, acest lucru ar putea indica o grabă sau o lipsă de planificare din partea infractorului. Însă dacă obiectele sunt găsite în locații îndepărtate sau neobișnuite, acest lucru poate sugera o planificare mai atentă sau implicarea altor persoane. Aceste detalii pot fi esențiale în formarea întrebărilor pentru testul poligraf, ajutând la evaluarea coerenței și a logicii răspunsurilor subiectului testat;

- vehiculele folosite în comiterea infracțiunii. Informațiile despre vehiculele implicate în comiterea infracțiunii, cum ar fi tipul, marca, culoarea, numărul de înmatriculare sau orice alte semne distinctive, sunt importante pentru a înțelege modul în care infractorul a ajuns la și a părăsit locul infracțiunii. De exemplu, utilizarea unui vehicul mare sau cu caracteristici speciale poate indica planificare și capacitatea de a transporta obiecte voluminoase. Înțelegerea acestor detalii poate ajuta la construirea unor întrebări relevante pentru testul poligraf, oferind indicii despre mobilitatea și resursele infractorului, și poate contribui la evaluarea acurateței răspunsurilor persoanei testate.

Considerăm că identificarea modului de operare în cadrul unei infracțiuni este un pas semnificativ, deoarece permite examinatorului să folosească aceste informații pentru a căuta în bazele de date și evidențe ale poliției pentru a face conexiuni cu alte infracțiuni similare. De exemplu, dacă un infractor folosește un anumit tipar sau o anumită metodă, cum ar fi modul specific de a forța intrarea într-un loc sau de a lăsa un anumit tip de semn la locul infracțiunii, acest tipar poate fi comparat cu datele existente pentru a identifica posibile legături sau recurențe. Aceasta nu numai că poate ajuta la identificarea unor potențiali suspecți care au un istoric de infracțiuni similare, dar poate și extinde înțelegerea ofițerilor de urmărire penală asupra metodelor și a motivațiilor infractorului. Astfel de conexiuni pot fi cruciale în rezolvarea cazurilor actuale și chiar în prevenirea unor infracțiuni viitoare, oferind o perspectivă mai largă asupra activităților criminale într-o anumită zonă sau printre anumite grupuri.

Un exemplu mai relevant ar fi cazul celebru al cuplului de infractori Bonnie și Clyde din anii 1930 [175]. Aceștia erau cunoscuți pentru modul lor de operare agresiv și direct, folosind frecvent arme de foc și lăsând rar martori în urma jafurilor lor. Modul lor distinctiv de operare, care includea folosirea armelor și lipsa de ezitare în a împușca martorii, a fost un factor-cheie în investigațiile și eforturile de a-i identifica și de a-i captura.

Bonnie și Clyde au devenit celebri nu doar pentru jafurile lor, ci și pentru felul în care au reușit să evite capturarea pentru o perioadă îndelungată. Modul lor agresiv de operare a făcut ca investigațiile să fie concentrate asupra unor anumite tipare, ceea ce a ajutat în cele din urmă autoritățile să-i localizeze și să-i oprească.

Este un exemplu clar al importanței modului de operare în conectarea diferitelor infracțiuni și în identificarea infractorilor, chiar și în absența unor dovezi directe care să lege un suspect de un anumit jaf. Modul de operare devine un indiciu important pentru stabilirea profilului infractorului și pentru strategia de investigație.

Odată ce materialele cazului sunt analizate în detaliu, începe a *treia etapă* a examinării poligraf – transformarea materialelor cazului în întrebări concrete, adică elaborarea unei baterii de teste. Acest pas este esențial pentru a converti toate informațiile și datele colectate în întrebări specifice care vor fi utilizate în testul poligraf.

Considerăm că acest proces necesită o atenție deosebită, pentru a ne asigura că întrebările sunt relevante, clare și direct legate de subiectul investigației.

Această etapă este fundamentală în procesul de examinare poligraf, deoarece calitatea și precizia chestionarului pot influența semnificativ rezultatele testului. Elaborarea chestionarului implică o înțelegere profundă a cazului, împreună cu abilitatea de a formula întrebări care sunt relevante, clare și concise. Examinatorul trebuie să distingă între întrebările relevante pentru caz

și cele irelevante sau neutre, pentru a asigura că testul poligraf este pe cât de obiectiv, pe atât și de eficient posibil.

În plus, examinatorul trebuie să fie atent la formularea întrebărilor pentru a evita ambiguitățile și pentru a nu induce în eroare subiectul. Chestionarul trebuie să acopere toate aspectele esențiale ale cazului, inclusiv întrebări directe despre fapta investigată, precum și întrebări de control, care ajută la evaluarea reacțiilor de bază ale subiectului (exemple practice de dialoguri și formulare a întrebărilor utilizate în testările poligraf a se vedea în anexa 3). Această etapă necesită nu doar o înțelegere tehnică a procedurilor poligraf, ci și o apreciere a complexității comportamentului uman și a dinamicii psihologice a persoanei examinate.

Peste un secol de experiență în utilizarea poligrafului ne permite să afirmăm că toate tipurile de teste au un rol valid. De exemplu, în unele țări, specialiștii preferă teste directe sau indirecte și le folosesc eficient în investigarea infracțiunilor. În Statele Unite, considerate un etalon în verificările poligraf, unii operatori aleg metode specifice de testare. Am avut ocazia să întâlnim experți din SUA cu o experiență practică de 20-40 de ani, care aplică exclusiv metode indirecte în testarea poligraf.

Din punct de vedere doctrinar, constatăm că, indiferent de metodologia de examinare poligraf adoptată, există trei teste fundamentale. În mod ideal, orice examinare poligraf ar trebui să înceapă cu un test de căutare de tip investigativ. Acest test oferă posibilitatea unui sondaj în trecutul criminal al persoanei examinate.

Al doilea test este unul indirect – „testul întrebărilor de control” (*Control Question Technique – CQT*) – și reprezintă o metodă folosită în cadrul testărilor cu detectorul de minciuni. În acest tip de test, se compară răspunsurile fiziologice ale unei persoane la întrebări care sunt direct legate de subiectul investigației cu răspunsurile la alte întrebări nerelevante, folosite pentru scopuri de comparație. Aceste întrebări de comparație sunt cunoscute sub numele de întrebări de control și sunt utilizate pentru a determina dacă o persoană minte sau spune adevărul prin observarea diferențelor în răspunsurile fiziologice.³⁰

Modelul CQT se bazează pe presupunerea că un individ care minte va avea răspunsuri fiziologice diferite la întrebările relevante comparativ cu întrebările de control. Întrebările de control sunt concepute astfel încât majoritatea oamenilor ar răspunde sincer, dar sunt tentați să mintă, ceea ce poate duce la răspunsuri fiziologice diferite față de întrebările relevante [168].

³⁰ Advancing Lie Detection by Inducing Cognitive Load on Liars: A Review of Relevant Theories and Techniques Guided by Lessons from Polygraph-Based Approaches, *Frontiers in Psychology*. Disponibil la: [Frontiers in Psychology](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1158481), accesat la 28.12.2023.

Un alt test este testul informațiilor ascunse (*Concealed Information Test – CIT*), cunoscut și sub numele de „testul de stabilire a cunoașterii circumstanțelor ascunse”. Acesta reprezintă o metodologie poligraf destinată identificării cunoașterii unei persoane despre anumite aspecte sau circumstanțe legate de o infracțiune. Acest test este valoros prin faptul că circumstanțele comiterii faptei sunt cel mai bine și detaliat cunoscute de făptuitor. CIT evaluează diferențele fiziologice și comportamentale ale unei persoane atunci când aceasta este expusă la informații ascunse în comparație cu elementele de control. Chiar dacă CIT a beneficiat de un suport empiric extensiv în cadrul studiilor de laborator, validitatea științifică a metodei presupune și o înțelegere teoretică a mecanismelor subiacente ale acestora [224].

Considerăm că precizia acestor seturi de întrebări ar putea ajunge la 95 %. Printre provocări se numără dificultatea colectării datelor pentru elaborarea testului și timpul relativ mare necesar pentru obținerea informațiilor și pregătirea testului. Dacă este necesar, se utilizează un test de stimulare, plasându-l de preferință la început.

Aceste trei teste sunt esențiale în orice procedură de aplicare a poligrafului. La formularea întrebărilor, este important să ținem cont de faptul că succesul depinde în proporție de 99 % de calitatea testelor pregătite.

Există păreri în doctrină conform cărora, prin analiza textelor scrise de mână, poate fi identificat falsul în declarații [382]. Această abordare se bazează pe ideea că anumite caracteristici ale scrisului, cum ar fi volumul textului, viteza de scriere, înclinarea literelor sau amplasarea textului pe pagină, ar putea dezvălui indicii privind autenticitatea sau falsitatea informațiilor prezentate. Totuși, cercetarea noastră a demonstrat că aceste variabile, deși relevante în anumite contexte, nu sunt suficiente pentru a confirma cu certitudine prezența unei disimulări sau a unui fals în declarații.

Studiul nostru (anexa 4), care a analizat textele scrise de mână în contextul investigării comportamentului simulat, a relevat că volumul textului și viteza de scriere pot varia în funcție de relevanța subiectivă a informației pentru individ. De exemplu, un text referitor la o experiență reală tinde să fie mai lung și redactat cu o viteză mai mare decât un text inventat, care necesită un efort cognitiv suplimentar. Totuși, aceste diferențe nu au fost suficient de consistente pentru a constitui criterii de sine stătătoare de identificare a falsului.

Prin urmare, am concluzionat că analiza scrisului de mână, deși oferă indicii valoroase, trebuie să fie integrată cu alte metode complementare, precum testarea poligraf și tehnicile psihocriminalistice, pentru a asigura o evaluare mai cuprinzătoare și precisă a veridicității declarațiilor. Numai printr-o abordare multidisciplinară se poate obține o imagine completă a comportamentului simulat și a motivațiilor care stau la baza minciunii.

Următoarea etapă în procesul de examinare poligraf este cea a organizării logistice a examinării. Această etapă este vitală pentru asigurarea condițiilor optime în care se va desfășura testul. În acest stadiu, noi, ca specialiști, analizăm și stabilim toate detaliile legate de locația în care va avea loc examinarea. Aceasta include asigurarea unui climat adecvat în încăpere, verificarea izolării fonice, disponibilitatea surselor de energie electrică, iluminatul necesar, precum și prezența mobilierului esențial, cum ar fi mesele și scaunele.

De asemenea, planificăm cu mare atenție durata procedurii de testare. Timpul alocat este calculat cu precizie, chiar până la nivelul minutelor, pentru a optimiza atât eficiența testului, cât și confortul persoanei examinate.

Este esențial să stabilim o zi de rezervă pentru orice eveniment repetitiv sau suplimentar care ar putea fi necesar. De asemenea, evaluăm starea fizică și psihologică a persoanei ce urmează să fie examinată, luând în considerare factori precum odihna din noaptea precedentă, alimentația și alte aspecte ce pot influența performanța la test.

Toate aceste detalii sunt discutate și convenite cu inițiatorul examinării. Examinatorul trebuie să insiste ferm asupra respectării tuturor cerințelor pe care le consideră necesare pentru desfășurarea calificată a examinării. Această atenție la detalii este necesară pentru asigurarea unui mediu controlat și profesional, elemente-cheie pentru succesul procesului de examinare poligraf.

După rezolvarea tuturor problemelor organizaționale, începe a *cincea etapă* – desfășurarea interviului pre-test. Acest interviu este esențial pentru procesul de examinare poligraf, deoarece stabilește baza pentru testul propriu-zis.

Interviul pre-test este o componentă indispensabilă a procesului de examinare poligraf și trebuie să preceadă întotdeauna testul propriu-zis.

Obiectivele principale ale acestui interviu sunt:

- *studierea persoanei examinate și stabilirea unui contact psihologic* – această etapă este esențială pentru a înțelege mai bine persoana examinată și pentru a construi o relație bazată pe încredere și comunicare eficientă. Stabilirea acestui raport facilitează un mediu mai relaxat și deschis, vital pentru exactitatea rezultatelor testului;
- *informarea persoanei examinate despre principiile de funcționare a poligrafului* – este important să explicăm cum funcționează poligraful și ce se așteaptă în timpul testului. Aceasta ajută la eliminarea oricăror neînțelegeri sau temeri și la asigurarea transparenței procesului;
- *clarificarea detaliilor verificării poligraf* – detaliile specifice ale examinării trebuie discutate și clarificate, astfel încât persoana examinată să înțeleagă complet ce se va întâmpla.

Este necesar să ne amintim că, după ce am oferit instrucțiuni despre cum să se comporte persoana examinată în timpul testării (să stea calmă, să nu se miște, să nu se bâlbâie etc.), pot

apărea două tipuri de comportament: o persoană care se consideră nevinovată va urma instrucțiunile cu rigurozitate, în timp ce o persoană care a comis infracțiunea poate încerca să distorsioneze rezultatele prin mișcări constante, vorbire, scărpinat, tuse etc.

Interviul pre-test nu trebuie să fie acuzator sau să aibă o formă de interogatoriu. Comunicarea trebuie să fie blândă și prietenoasă, arătând interes pentru problemele persoanei examinate, fără a o acuza.

Începerea interviului pre-test trebuie să se axeze pe stabilirea contactului psihologic cu persoana examinată, creând astfel fundația pentru o examinare eficientă și corectă.

În calitate de autori ai acestui studiu, abordăm întrebarea „Când este optim să avem interviul pre-test?” cu o perspectivă ancorată în analiza detaliată și înțelegerea aprofundată a proceselor implicate în examinarea poligraf. Înțelegem că interviul pre-test nu este doar o formalitate, ci un element fundamental care influențează direct eficiența și acuratețea testului poligraf.

Considerăm că interviul pre-test ar trebui să aibă loc cu cel puțin o zi înainte de examinarea propriu-zisă. Această programare permite o evaluare cuprinzătoare a nivelului de dezvoltare intelectuală a persoanei examinate, a vocabularului și a atitudinii sale față de fapta investigată. Aceste informații sunt esențiale pentru configurarea precisă a setului de întrebări, permițându-ne să adaptăm întrebările la specificul și nevoile fiecărui individ.

De asemenea, această abordare oferă timp suficient pentru procesarea informațiilor obținute în timpul interviului pre-test și pentru ajustarea metodelor de examinare în funcție de răspunsurile și comportamentul subiectului. Astfel, putem asigura o corespondență mai bună între întrebările testului și contextul individual al persoanei examinate, ceea ce sporește probabilitatea de a obține rezultate precise și relevante.

Admițând că în testările poligraf efectuate pentru angajare, cum ar fi, spre exemplu, cele din cadrul Centrului Național Anticorupție, unde candidații prezintă adesea profiluri psihologice și niveluri de dezvoltare intelectuală similare, etapa pre-test poate fi mai puțin complexă. În aceste situații, având în vedere omogenitatea grupului de candidați, personalizarea întrebărilor poligraf poate fi realizată eficient chiar și fără o planificare prealabilă detaliată a interviului pre-test.

Însă când poligraful este utilizat în investigarea infracțiunilor, diversitatea infractorilor și a modalităților de comitere a infracțiunilor presupune o necesitate imperativă de personalizare a testelor. Acest lucru devine posibil doar prin intermediul unei întâlniri și a unor discuții prealabile, care permit adaptarea setului de întrebări la caracteristicile unice ale fiecărei persoane examinate. În aceste cazuri, etapa pre-test joacă un rol-cheie în asigurarea acurateții și a eficacității examinării

poligraf, deoarece permite o înțelegere profundă a particularităților psihologice și comportamentale ale fiecărui individ.

Astfel, diferirea abordării etapei pre-test în funcție de contextul specific al examinării poligraf – fie că este vorba despre angajări, fie despre investigații penale – este esențială pentru adaptarea eficientă a testului la circumstanțele și caracteristicile individuale ale persoanelor examinate.

În unele abordări ale examinării poligraf se consideră că etapa pre-test ar trebui să se desfășoare cu câteva săptămâni sau zile în avans față de data testului propriu-zis. Interviu pre-test este o parte esențială a examinării poligraf, stabilind fundamentul pentru întregul examen. În această fază, examinatorul colectează informații critice pentru a înțelege mai bine cazul și întreabă subiectul despre aspectele care vor fi abordate în examenul propriu-zis. Această abordare ajută la crearea unui mediu confortabil și relaxat, contribuind la rezultate mai exacte în timpul fazei de testare³¹.

Examinarea mai multor surse ne permite să observăm că practicile referitoare la momentul desfășurării interviului pre-test în cadrul examinărilor poligraf variază. De exemplu, un articol de pe Go Law Enforcement sugerează că interviul pre-test, care precedă efectuarea examenului poligraf, are loc de obicei în aceeași zi și durează aproximativ 20-30 de minute. Acest interviu se concentrează pe o varietate de aspecte, cum ar fi istoricul de angajare al persoanei examinate, istoricul său de conducere, consumul de droguri și istoricul penal. Scopul acestui interviu este de a pune în zona de confort candidatul sincer și de a accentua anxietatea unui candidat care ar putea avea ceva de ascuns [246].

Pe de altă parte, articolul de pe American Police Beat Magazine, scris de Dave Edmonds, subliniază importanța unui bun interviu pre-test pentru construirea raportului și utilizarea tehnicilor de persuasiune psihologică subtile. În acest caz, nu se specifică explicit momentul exact când ar trebui să aibă loc interviul pre-test, dar se accentuează importanța sa în procesul general de examinare poligraf și că ar trebui să aibă loc în termene proximale pentru realizarea scopului de bază [159].

Discuția pre-test nu trebuie, în niciun caz, să fie condusă într-o manieră acuzatoare. Se conversează în mod blând și prietenos, manifestând interes față de problemele persoanei testate, fără a o acuza. Este important ca în cadrul conversației pre-test să se stabilească un contact psihologic cu persoana examinată.

³¹ Neta Dan. Former Israeli Special Forces officer, with over a decade of duty in vital national security roles. Axeligence, "The Entire Polygraph Testing Procedure (4 Phases) Explained," accesat la 13.12.2023 <https://axeligence.com/polygraph-testing-procedure-4-phases/>.

În procesul de examinare poligraf, stabilirea unei conexiuni psihologice cu subiectul este un pas fundamental. Această conexiune începe printr-o conversație detaliată și empatică, menită să câștige încrederea subiectului. Conversația trebuie să fie ghidată de un ritm calm, evitând manifestările de iritabilitate din partea specialistului. Scopul este de a transforma discuția într-un dialog de încredere, în care specialistul ascultă mai mult decât vorbește. În această etapă se verifică informațiile personale ale subiectului, inclusiv detalii despre familie, educație, locul de muncă și atitudinile față de evenimentele investigate.

Într-una dintre lucrările americane despre „detectarea minciuni” (autor: Dr. Harold Feldman) [236] se remarcă faptul că un specialist în examinare poligraf trebuie să prezinte un aspect profesional și, în același timp, să manifeste calmul caracteristic unui medic. Se insistă asupra necesității de a evita un comportament nepolitic. Manierele neadecvate și o atitudine autoritară pot provoca frică sau anxietate persoanei examinate, influențând negativ eficacitatea examinării.

Considerăm că în primele 15-20 de minute specialistul trebuie să identifice profilul caracterologic al persoanei și să-și bazeze pe aceasta strategia de comunicare.

Cercetarea aplicativă, realizată la Penitenciarul nr. 9 (anexa 2), ne permite să analizăm modul în care diferă declarațiile persoanelor în funcție de aplicarea diferitelor tehnici din psihocriminalistică și psihologie aplicată. Studiul a evidențiat că tehnicile utilizate, cum ar fi metoda P.E.A.C.E., tehnica Reid și testarea poligraf, au avut un impact semnificativ asupra conținutului și a modului de prezentare a declarațiilor.

În special, s-a observat că tehnicile mai puțin confruntative, cum ar fi P.E.A.C.E., au facilitat o deschidere inițială și o stabilire a unui raport psihologic între intervievator și subiect, fără însă a obține confesiuni directe sau informații ascunse. Totodată, tehnicile mai incisive, precum cea a lui John Reid, au introdus o doză sporită de stres și tensiune, determinând subiecții să-și mențină sau să-și adapteze minciunile în fața presiunii psihologice.

Un aspect esențial al acestei cercetări a fost utilizarea poligrafului, care a demonstrat nu doar capacitatea sa de a măsura reacțiile fiziologice asociate cu minciuna, dar și influența psihologică pe care o poate exercita asupra subiecților. În momentul cuplării senzorilor, subiecții au manifestat o nervozitate vizibilă, sugerând că poligraful poate fi folosit și ca un instrument de manipulare psihologică, predispunând subiectul să ofere informații mai sincere.

Aceste observații subliniază importanța etapizării și a integrării acestor tehnici în investigarea criminalistică, fiecare metodă oferind perspective unice asupra comportamentului subiectului. De asemenea, cercetarea a confirmat necesitatea includerii etapei post-test, care a

facilitat obținerea confesiunilor spontane, indicând astfel valoarea sa crucială în cadrul procedurii de testare cu poligraf.

Înainte de a începe testul poligraf, este esențial să se confirme consimțământul voluntar al subiectului [65]. Trebuie clarificat că acordul a fost dat fără nicio formă de presiune, fie ea psihologică, fie fizică. Dacă subiectul indică faptul că a dat consimțământul sub presiune, specialistul trebuie să conducă o discuție de psihocorecție, explicând că testul poligraf este efectuat în interesul subiectului, subliniind obiectivitatea și imparțialitatea procesului.

În opinia academicianului A.A. Varlamov, specialistul trebuie să-i prezinte persoanei testate o explicație clară, accesibilă și completă privind esența și desfășurarea procedurii, adaptând informațiile la nivelul de înțelegere al subiectului. Este important să fie subliniată siguranța testului pentru sănătate și să se realizeze comparații cu alte dispozitive medicale familiare, precum electrocardiograma sau electroencefalograma, pentru a diminua eventualele temeri. Totodată, subiectul trebuie informat despre posibilele reacții fiziologice generate de încercările de a ascunde informații ori de a influența rezultatul examinării [339].

Psihologul criminalist Tudorel Butoi, specialist în tehnica poligraf, afirmă că în timpul interacțiunii cu subiectul, specialistul poligraf trebuie să demonstreze o atitudine profesională și calmă, evitând orice formă de presiune sau manifestare a neîncrederii. Abordarea fiecărui subiect trebuie să fie individualizată, luând în considerare caracteristicile psihologice ale acestuia. Este important să se stabilească un cadru de comunicare deschis și sincer, care să încurajeze subiectul să ofere informații veridice și relevante.

În cadrul dialogului, specialistul va aborda diverse subiecte, trecând fluid de la unul la altul pentru a menține o atmosferă de conversație naturală. Aceasta include trecerea de la informații personale la aspecte legate de evenimentul investigat și invers. Este esențial ca specialistul să mențină un echilibru între exprimarea empatiei și menținerea unei poziții de autoritate și profesionalism. Aceasta ajută la crearea unei atmosfere de încredere, încurajând subiectul să fie cât mai deschis și sincer în răspunsuri [19].

O poziție aparte are expertul rus, colonel în rezervă, Valerii Korovin, care argumentează că abordarea specialistului poligraf nu trebuie standardizată excesiv, ci adaptată particularităților psihologice ale subiectului testat. În unele cazuri, acesta consideră contraproductivă o atitudine excesiv de prietenoasă din partea examinatorului, sugerând că o anumită distanțare profesională sau chiar o abordare autoritară poate spori eficiența detectării comportamentului simulat. Această opinie este dezvoltată în lucrarea sa metodologică destinată practicienilor în domeniul testării poligraf, în care se accentuează flexibilitatea comportamentală ca trăsătură necesară pentru obținerea rezultatelor relevante [358].

În final, pregătirea profesională și abilitățile de comunicare ale specialistului poligraf sunt esențiale pentru stabilirea adevărului. Fiecare specialist are un stil unic de interacțiune, dar toți împărtășesc un obiectiv comun: determinarea veridicității informațiilor oferite de subiect. Prin urmare, fiecare interacțiune este adaptată pentru a se potrivi cel mai bine cu caracteristicile individuale ale subiectului, asigurând astfel cele mai fiabile rezultate în procesul de investigație poligraf.

Cu alte cuvinte, un specialist poligraf profesionist construiește contactul cu persoana examinată având întotdeauna în vedere caracteristicile psihologice individuale ale acesteia.

De asemenea, considerăm importantă capacitatea specialistului de a înțelege și de a evalua informațiile pe care persoana examinată alege să le comunice înainte de test, considerându-le cele mai favorabile pentru situația sa. Acest „ultim adevăr” reprezintă setul de informații pe care persoana îl consideră cel mai benefic să fie dezvăluit în contextul examinării poligraf.

În una dintre opiniile exprimate în 2022 [356], Iaroslava Komissarova, expertă judiciară și specialistă experimentată în examinări poligraf, a evidențiat importanța ca persoana examinată să prezinte declarații personale referitoare la acțiunile care vor fi supuse analizei în timpul examinării poligraf. Ea a menționat că este esențial ca aceste declarații să fie exprimate verbal în fața examinatorului poligraf. Acest pas este vital pentru asigurarea eficienței și a acurateței examinării, permițând examinatorului să obțină o perspectivă clară asupra contextului și a circumstanțelor înainte de a începe examinarea propriu-zisă.

Pornind de la ideea exprimată de Iaroslava Komissarova, considerăm că etapa declarațiilor inițiale în examinarea poligraf are un rol semnificativ în stabilirea unui cadru de referință pentru întreaga procedură. Aceste declarații, făcute înainte de testul propriu-zis, nu doar că oferă examinatorului o bază inițială pentru a înțelege contextul și poziția persoanei examinate, dar și contribuie la stabilirea unei dinamici psihologice importante.

Din punct de vedere psihologic, declarațiile inițiale pot juca rolul unei angajări de răspundere. Dacă persoana examinată minte în această etapă inițială, acest lucru poate indica o tendință de a menține aceleași minciuni sau de a manipula adevărul și în timpul testului propriu-zis.

Astfel, o declarație inițială mincinoasă poate crea o stare de tensiune sau culpabilitate, care să fie detectată de poligraf în timpul examinării. Această tensiune poate fi interpretată ca un indicator al nesincerității, chiar dacă răspunsurile ulterioare la întrebările specifice testului pot fi adevărate.

În acest context, sinceritatea sau lipsa acesteia în exprimarea inițială poate avea implicații semnificative asupra modului în care individul va interacționa cu procesul examinării ulterioare.

De exemplu, dacă o persoană alege să ofere informații nesincere inițial, acest lucru poate crea un precedent de neîncredere și de tensiune, ceea ce ar putea influența rezultatele testului poligraf. Pe de altă parte, o abordare sinceră și deschisă în declarațiile inițiale poate contribui la stabilirea unei linii de bază de încredere și transparență, facilitând o mai bună colaborare și o interpretare mai precisă a răspunsurilor în timpul testului.

Astfel, interpretăm poziția Iaroslavei Komissarova ca pe o recunoaștere a importanței fundamentale a etapei inițiale în procesul de examinare poligraf, subliniind rolul declarațiilor inițiale în stabilirea unui context de sinceritate și deschidere, care poate influența în mod semnificativ rezultatele examinării.

Privind lucrurile din perspectivă criminalistică, momentul în care persoana examinată exprimă declarații de recunoaștere poate fi văzut ca un pas inițial în transformarea informațiilor de natură psihologică în aspecte relevante de ordin juridic. Această abordare inițială poate fi considerată ca un indiciu al dorinței de cooperare sau, dimpotrivă, al unui refuz de a colabora pe parcursul cercetării asupra cazului investigat. Atitudinea inițială a persoanei poate fi ulterior interpretată ca o intenție de a asista investigația sau ca o tentativă de a o împiedica.

Acest aspect este important deoarece nu doar că reflectă starea psihologică a persoanei examinate, dar poate oferi și indicii valoroase cu privire la abordarea sa față de procesul de investigație în ansamblu.

În timpul desfășurării unui interviu, specialistul trebuie să convingă persoana examinată de fiabilitatea absolută a poligrafului folosit și de imposibilitatea obținerii unor informații false. Principiul de funcționare a dispozitivului și scopul fiecărui senzor sunt explicate într-o formă generală.

Mai întâi de toate, specialistul trebuie să asigure persoana examinată de faptul că procedura este complet sigură pentru sănătatea ei. Aici, comparațiile poligrafului cu echipamente medicale folosite anterior de persoană, cum ar fi electrocardiograful sau electroencefalograful, sunt deosebit de adecvate. De asemenea, este important să se ofere persoanei examinate informații de bază despre schimbările fiziologice care apar în corpul uman atunci când încearcă să ascundă anumite informații.

Discutând despre poligraf, specialistul trebuie să atragă atenția persoanei examinate asupra avantajelor tehnice ale dispozitivului, explicându-i (aparent în treacăt) că acesta este una dintre cele mai recente și costisitoare inovații în domeniu și că dispozitivul a fost utilizat în sute de examinări fără a înregistra nicio eroare.

În urma acestei părți bine conduse a conversației pre-test, persoana nevinovată în legătură cu evenimentul investigat ar trebui să fie convinsă că poligraful va confirma nevinovăția sa. Pe de

altă parte, persoana implicată ar trebui să-și dea seama că ascunderea oricărei informații „vinovate” este inutilă.

După ce se discută în detaliu contextul cazului și toate contradicțiile prezentate în relatarea acestuia, precum și temele de verificare și control, este esențial ca specialistul în examinarea poligraf să identifice și să se concentreze pe un element neambiguu al cazului. Scopul acestei etape este ca discuția pre-test să se încheie nu pe aspecte contradictorii, ci într-o manieră pozitivă. Este recomandat ca orice contradicții să fie, pe cât posibil, rezolvate sau diminuate în această etapă preliminară a examinării.

S.I. Ogloblin și A.Iu. Molceanov menționează că, după finalizarea etapei de discuții pre-test, specialistul în examinarea poligraf trebuie să determine dacă este necesară ajustarea structurii examinării pe care o are deja pregătită. Este posibil ca unele teste să nu mai fie relevante sau să se dovedească inutile în lumina noilor informații obținute în timpul discuției preliminare. În această situație, specialistul poate decide să elimine anumite teste din planul de examinare sau, dacă este necesar, să adauge noi teste. Această adaptare a planului de examinare este importantă pentru a asigura relevanța și eficacitatea testului poligraf, luând în considerare informațiile actualizate și contextul specific al fiecărei persoane examinate [373].

Se poate constata că, în practică, setul de teste utilizat în cadrul examinării cu aplicarea poligrafului este frecvent adaptat sau ajustat în funcție de informațiile și clarificările obținute în etapa premergătoare testării propriu-zise. Această etapă preliminară este esențială pentru a asigura relevanța și eficacitatea testului. Ajustările pot include schimbări ale întrebărilor sau introducerea de noi elemente de testare care să răspundă mai bine specificului cazului în discuție. Prin acest proces, se urmărește obținerea unui set de date cât mai exacte și concludente, reflectând nu doar răspunsurile fiziologice ale persoanei examinate, dar și contextul psihologic și circumstanțial în care aceasta se află. Astfel, flexibilitatea în adaptarea bateriei de teste este un element-cheie al succesului examinării poligraf, permițând o evaluare mai precisă și personalizată a fiecărui caz în parte.

Pe baza experienței și a practicii acumulate în domeniul criminalisticii și al aplicării testelor poligraf, recomandăm ca, în contextul cercetării infracțiunilor, discuția pre-test să fie programată cu cel puțin o zi înainte de sesiunea de testare efectivă. Această recomandare vine din dorința de a optimiza procesul de examinare poligraf în cazurile infracționale. O astfel de programare anticipată îi asigură un timp adecvat atât examinatorului, pentru a reflecta și a adapta bateria de teste în funcție de informațiile obținute, cât și persoanei examinate, pentru a se pregăti mental și emoțional pentru test. Această abordare poate duce la rezultate mai precise și mai fiabile în detectarea minciunii, oferind totodată un cadru mai echitabil și mai puțin stresant pentru persoana

supusă examinării. Acest mod de operare este în concordanță cu cele mai bune practici în domeniu și susține integritatea și eficacitatea procesului de investigație penală.

O discuție detaliată înainte de testarea propriu-zisă constituie un element esențial al etapei pre-test. Este extrem de important ca persoana examinată să înțeleagă bine întrebările aduse în discuție pentru testare. În caz contrar, reacțiile la aceste întrebări pot fi lipsite de sens.

Fiecare întrebare de verificare și control trebuie să fie discutată cu persoana examinată într-un limbaj pe care aceasta îl înțelege, astfel încât să fie clar ce presupune și ce nu presupune fiecare întrebare. În cazul în care nivelul intelectual scăzut al persoanei examinate nu îi permite să înțeleagă întrebarea, aceasta trebuie reformulată într-o formă simplificată. Dacă specialistul are suspiciuni că persoana examinată nu înțelege suficient de bine sensul unei anumite întrebări, el ar trebui să o invite să explice cum a înțeles ea întrebarea.

În acest caz, nu este indicat să se întrebe direct: „Înțelegeți sensul acestei întrebări?”, deoarece majoritatea persoanelor examinate, fără a-și da seama, pot răspunde afirmativ. Specialistul trebuie să reformuleze întrebările de control, și în unele cazuri chiar și pe cele de verificare, dacă persoana examinată recunoaște anumite fapte care intră în domeniul întrebării și astfel reduce semnificația acesteia în ochii specialistului. Uneori, persoanele examinate recunosc doar o parte a adevărului, astfel încât o întrebare reformulată poate ajuta la identificarea acestor semiadevăruri.

Pentru o mai bună înțelegere a structurii interviului pre-test și a modului în care specialistul adaptează comunicarea în funcție de contextul investigativ, în anexa 3 este redat un exemplu real de interacțiune desfășurată în cadrul unei examinări cu poligraf, realizată de autor în calitate de specialist.

Este important să menționăm că dialogul prezentat în anexă este o sinteză, o versiune prescurtată menită să evidențieze punctele-cheie ale discuției pre-test. În realitate, astfel de conversații sunt mult mai ample și pot dura semnificativ mai mult, implicând un schimb detaliat de informații și o evaluare atentă a subiectului. Scopul acestei reprezentări este de a oferi o perspectivă asupra structurii și a elementelor esențiale ale unui pre-test în contextul utilizării poligrafului, reflectând etapele fundamentale și abordarea necesară într-o astfel de situație de investigație.

Înainte de începerea testului poligraf, este necesar ca persoana examinată să primească instrucțiuni clare și concise despre cum trebuie să se comporte pe parcursul testării. Aceste instrucțiuni includ explicarea scopului testării și a funcțiilor tuturor senzorilor.

Adăugător vom menționa că, pe durata testării poligraf, persoana conectată la senzori nu va experimenta durere sau alte tipuri de disconfort senzorial. Această informație contribuie la

asigurarea confortului și la reducerea anxietății persoanei examinate, ceea ce poate influența acuratețea rezultatelor testului. Aspectul în cauză este esențial în procesul de testare poligraf, deoarece senzorii sunt concepuți să înregistreze doar răspunsurile fiziologice, fără a cauza disconfort sau durere.

În contextul pregătirii pentru testul cu aplicarea poligrafului, este important ca examinatorul să se asigure că persoana testată nu se află sub influența băuturilor alcoolice, a substanțelor narcotice sau a altor excitante (inclusiv energizanți), deoarece aceste substanțe pot modifica răspunsurile fiziologice supuse analizei. Constatăm că, în practică, nu există o reglementare normativă sau o procedură formalizată de verificare a acestor condiții prealabile, iar evaluarea se realizează preponderent prin observare vizuală și percepție olfactivă din partea examinătorului.

Această evaluare prealabilă este necesară, deoarece consumul de substanțe care alterează starea normală poate fi interpretat ca o încercare de a influența sau de a eluda rezultatele testului. Prin identificarea acestor factori, examinatorul poate lua decizia adecvată cu privire la continuarea testării sau amânarea acesteia pentru o perioadă ulterioară, când condițiile vor fi mai favorabile unei evaluări obiective.

Principalele aspecte care trebuie să fie comunicate de către specialist înainte de începerea testului:

- *modalitatea de răspuns* – este necesar ca persoana examinată să răspundă la întrebările testului poligraf strict cu „da” sau „nu” și să facă acest lucru într-o manieră promptă. Această abordare reduce ambiguitatea și crește claritatea răspunsurilor, asigurând o evaluare mai precisă a reacțiilor fiziologice;

- *restricții de comunicare* – pe parcursul testului, persoanei examinate i se interzice să facă orice comentarii sau declarații în afara răspunsurilor solicitate. Aceasta menține focusul testului și previne influențarea rezultatelor prin factori externi. Comentariile sau explicațiile pot fi oferite doar după încheierea testului de către specialistul în poligraf. Există situații în care persoana are necesitatea să tușească sau să facă alte mișcări și în acest caz examinatorul va face pauze mici pentru relaxare, fără părăsirea fotoliului.

Recomandăm examinătorilor de la bun început să-și planifice aceste mici întreruperi și să anunțe persoana testată că va avea posibilitatea să se recreeze pe timpul testării, dar numai atunci când specialistul poligraf îi va permite. În caz contrar, mișcările în abundență ar putea fi interpretate ca tentative de eludare a testării;

- *controlul respirației* – este important ca persoana examinată să mențină un ritm natural al respirației și să evite controlul artificial al acestui proces. Modificările neintenționate în ritmul respirației pot influența indicatorii fiziologici evaluați în timpul testului;

- *menținerea stării de veghe* – persoana examinată trebuie să păstreze ochii deschiși pe parcursul testului, cu excepția clipirilor naturale. Acest lucru asigură o monitorizare vizuală constantă și eficientă a răspunsurilor;

- *repetarea întrebărilor* – este un procedeu standard în cadrul testării poligraf și nu trebuie să constituie un motiv de îngrijorare pentru persoana examinată;

- *ordinea întrebărilor* – ordinea în care sunt adresate întrebările în timpul testului poligraf poate să difere de cea discutată în interviul pre-test, ceea ce contribuie la obiectivitatea testului;

- *claritatea întrebărilor* – dacă persoana examinată nu aude sau nu înțelege o întrebare, trebuie să evite răspunsul. Întrebarea va fi clarificată și repetată după secțiunea respectivă a testului;

- *gestionarea anxietății* – anxietatea resimțită în timpul testării este un fenomen natural și nu ar trebui să afecteze obiectivitatea rezultatelor. Este important ca persoana examinată să fie conștientă de acest aspect și să gestioneze corespunzător această stare emoțională.

Aceste instrucțiuni contribuie la pregătirea adecvată a persoanei examinate pentru testul poligraf, asigurând că procesul este realizat în condiții optime și că rezultatele sunt cât mai precise și obiective.

Considerăm că în etapa pre-test discuția preliminară are un rol fundamental, contribuind la:

- consolidarea convingerii în rândul subiecților evaluați cu privire la inerenta infailibilitate a procedurii de examinare poligraf;

- stimularea și mobilizarea funcției memorative a individului supus examinării;

- evidențierea și actualizarea în sfera conștientă a subiectului a semnificațiilor personale asociate cu tematicile de verificare sau control;

- inducerea unei percepții de înaltă relevanță subiectivă asupra contextului și a situației de examinare;

- orientarea subiectului într-o nișă de ordin psihofiziologic optimă, lucru esențial pentru validitatea și eficacitatea examinării.

După finalizarea etapei pre-test, specialistul inițiază următoarea fază a examinării – testarea propriu-zisă. Astfel, *următoarea etapă* a examinării cu aplicarea poligrafului constă în cuplarea senzorilor și efectuarea testului poligraf.

Recomandăm insistent ca, înainte de a începe procedura de examinare, subiecții să fie îndrumați să își igienizeze mâinile utilizând apă și săpun sau șervețele umede. Această măsură de precauție asigură nu doar un standard superior de igienă, dar, de asemenea, poate îmbunătăți acuratețea și eficiența procesului de examinare.

Cuplarea senzorilor în cadrul procedurii de examinare poligraf necesită o anumită măiestrie din partea examinatorului sau a asistentului acestuia. La această fază, unii specialiști se bazează pe ajutorul unui asistent.

Recomandăm ca persoana responsabilă de montarea senzorilor să inițieze un dialog cu subiectul ce urmează a fi examinat. Acest dialog poate atenua tensiunea emoțională a individului care va fi supus testului.

În viziunea specialiștilor Ogloblin și Molceanov, senzorii sunt montați pe subiect numai după ce întregul echipament pentru examinarea poligraf este asamblat, conectat la sursa de alimentare și pus în funcțiune. Pentru a evita orice deteriorare a contactelor senzoriale ale echipamentului poligraf, senzorii sunt îndepărtați doar după ce aparatul este oprit, la încheierea testării [373].

Cercetarea și experiența personală ne demonstrează totuși că, dacă poligraful este deja pornit când conectăm senzorii, apar niște fluctuații pe ecranul aparatului. Acestea sunt cauzate de sensibilitatea mare a echipamentului. Practic, liniile care ar trebui să arate constant nivelurile normale se pot mișca brusc în sus sau în jos. Acest lucru se întâmplă pentru că senzorii, atunci când sunt conectați, „deranjează” temporar sistemul.

În această ordine de idei, considerăm că, pentru pregătirea corectă a unui test poligraf, este necesară aplicarea următoarei proceduri: 1) inițial, senzorii de măsurare psihofiziologică sunt conectați la sistemul computerizat al poligrafului; 2) ulterior, aceștia sunt atașați pe corpul persoanei care urmează să fie examinată; 3) după fixarea senzorilor, sistemul poligraf este activat, pregătindu-se astfel pentru începerea testului.

Totuși, este esențial pentru operatorii de echipamente poligraf să respecte cu strictețe instrucțiunile detaliate furnizate de producătorul echipamentului. Această conformitate asigură o configurare corectă și eficientă a aparatului, care este vitală pentru realizarea unei testări poligraf exacte și de încredere. Este posibil ca producătorul să specifice o ordine anume de conectare a senzorilor, care poate influența semnificativ calitatea și fiabilitatea rezultatelor testului.

La această secțiune se impune clarificarea anumitor aspecte legate de montarea senzorilor folosiți în testele poligraf. Precizia în aplicarea senzorilor este esențială pentru asigurarea validității rezultatelor în cadrul investigațiilor poligraf.

Modul de fixare a *senzorilor de respirație* depinde de tipul lor. Senzorii pneumatici, care sunt mai puțin sensibili la micromișcările corpului, sunt atașați astfel: senzorul de respirație superioară (toracic) se fixează în centrul pieptului la nivelul coastei a treia sau a patra, iar senzorul de respirație inferioară (abdominal) se plasează cu două-trei degete deasupra ombilicului.

Pentru funcționare eficientă, este esențial ca acești senzori să fie bine plasați pe corp, dar să nu incomodeze persoana testată. Principiul de funcționare a acestui tip de senzori este următorul: la inspirație, datorită expansiunii toracelui, tensiunea elasticului crește și, astfel, crește și presiunea pe piezotransformator, al cărui semnal este transmis poligrafului.

Senzorii pentru măsurarea *răspunsului electrodermal* sunt fixați pe degetele mâinii într-un mod specific: se atașează un senzor pe un deget, se lasă următorul deget liber, iar pe degetul următor se montează un alt senzor. Practic, senzorii sunt montați astfel încât fiecare al doilea deget de la o mână este folosit. De exemplu, senzorii pot fi montați pe degetele 2 și 4 sau pe degetele 3 și 5, această din urmă configurație fiind mai puțin utilizată.³²

Plăcuța de contact este de obicei plasată pe pernuța primei falange a degetului. În literatura de specialitate [117] din Statele Unite ale Americii se recomandă fixarea electrozilor pe a doua falangă a degetului. Dacă pielea este foarte aspră, locul de montare a electrodului poate fi ajustat pe suprafața laterală a degetului.

Răspunsul electrodermal poate fi măsurat și de pe palma mâinii, dar valorile obținute vor fi de amplitudine mai mică.

Conform cunoștințelor actuale din domeniul fiziologiei, plasarea senzorilor destinați măsurării răspunsului electrodermal pe zonele distale, precum extremitățile superioare (mâinile) sau inferioare (picioarele), este preferată datorită sensibilității crescute a pielii în aceste regiuni. Totuși, sursele de specialitate nu oferă o fundamentare solidă privind superioritatea montării acestor senzori pe o anumită mână, dreapta sau stânga, această alegere rămânând la discreția examinatorului.

În situația în care se înregistrează tensiunea arterială cu o manșetă pe mâna stângă, este preferabil să se monteze senzorii pentru răspunsul electrodermal pe degetele mâinii drepte.

Din propria practică în domeniul examinărilor poligraf, am întâmpinat o situație specială cu un subiect care era lăcătuș de meserie și avea pielea falangetelor foarte groasă și cicatrizată. Pentru a obține înregistrări precise ale reacțiilor fiziologice, am montat senzorii pe falangină și falangă, evitând astfel zona cu pielea groasă și cicatrizată. De asemenea, am aplicat un gel electroconductiv, îmbunătățind astfel calitatea semnalelor înregistrate.

³² Numărătoarea începe de la degetul mare.

În literatura științifică din domeniu [340] se menționează că unii poligrafologi recurg la îndepărtarea stratului îngroșat de piele cu piatră ponce. Totuși, considerăm că utilizarea pietrei ponce poate avea riscuri, inclusiv iritarea sau rănirea pielii, care pot duce la microabraziuni și pot crește susceptibilitatea la infecții sau inflamații. Prin urmare, în contextul testelor poligraf, este preferabil să se evite metodele invazive și să se opteze pentru alternative noninvazive, cum ar fi folosirea gelurilor electroconductive, pentru a îmbunătăți calitatea semnalelor înregistrate. Această abordare este susținută și de experții de la Advanced Dermatology & Skin Cancer Associates.³³

Înainte de a fixa plăcile pentru măsurarea reacției electrodermale a pielii, specialistul trebuie să întrebe subiectul dacă a avut vreodată leziuni serioase la degete, cum ar fi fracturi. Dacă răspunsul este afirmativ, se recomandă să se fixeze plăcile pe degetele neafectate pentru a asigura acuratețea și eficacitatea testului.

Pentru montarea corectă a senzorilor de măsurare a reacției electrodermale, recomandăm examinatorului să evite aplicarea unei presiuni excesive prin benzile de fixare pe degete. Acest lucru este important pentru prevenirea perturbării hemodinamice și pentru menținerea integrității reacției electrodermale. O metodologie corectă presupune fixarea senzorilor astfel încât să se asigure o aderență sigură, fără a compromite circulația sangvină sau funcționalitatea pielii, contribuind astfel la validitatea și precizia datelor obținute în timpul evaluărilor poligraf.

Întrucât *fotopletismograma* înregistrează de fapt circulația periferică a sângelui, considerăm că senzorul trebuie să fie montat pe degetele mâinii drepte. Recomandăm să fie cuplat la prima falangă a unui deget liber.

Luând în considerare sensibilitatea crescută la lumină a senzorului, este important ca în timpul instalării să se asigure absența variațiilor de lumină.

Senzorul activității musculare a șezutului – senzor de tremur utilizat pentru a detecta încercările persoanei examinate de a eluda testarea prin alte acțiuni sau mișcări ale corpului care ar putea împiedica desfășurarea corectă a examinării poligraf.

Există trei tipuri principale de senzori:

- 1) senzorii de primul tip sunt plăci care se așază sub picioarele din față ale scaunului pe care stă subiectul. Montarea acestora este simplă și nu prezintă dificultăți tehnice;
- 2) senzorii de al doilea tip se atașează pe mușchii gambelor subiectului;
- 3) senzorul de tremur sub formă de pernă, care este cel mai des întâlnit, care se așază pe scaun. Acest tip de senzor, folosit în echipamentele sistemelor computerizate de tip poligraf de

³³ Advanced Dermatology & Skin Cancer Associates. 2023. 'How To Use A Pumice Stone, From The Pros + What Not To Do.' April 3

ultimă generație, poate detecta aproape orice tip de mișcare a persoanei testate, cauzată de contracțiile musculare.

În cadrul testelor poligraf, obiectivul măsurării *tensiunii arteriale* nu este de a determina valorile maxime și minime ale tensiunii sangvine ale persoanei examinate, ci de a observa schimbările acestei mărimi în timpul testării.

Există două categorii principale de senzori utilizați în acest scop:

1) senzori ce se bazează pe echipament medical tradițional, incluzând o manșetă, un dispozitiv de umflare și un manometru. Nivelul de presiune generat în manșetă este determinat de specificațiile poligrafului utilizat;

2) senzori care funcționează pe principiul măsurării volumului sangvin care circulă prin țesuturi biologice, cunoscut sub numele de flux sangvin ocluziv. În această metodă, senzorul este fixat în locul obișnuit de montare a manșetei. Presiunea inițială generată de elementele de fixare este minimă, variind între 5 și 10 mm Hg, reducând astfel disconfortul persoanei examinate.

Senzorul (manșeta) pentru măsurarea tensiunii arteriale se montează de obicei pe bicepsul brațului stâng. Partea manșetei de unde iese furtunul se plasează deasupra arterei brahiale (peste suprafața internă a pliului cotului), iar furtunul însuși este lăsat să atârne în jos. Este preferabil ca brațul subiectului să fie dezgolit.

Manșetele de tensiune arterială folosite în instrumentarul de tip poligraf produse de companii internaționale, cum ar fi Lafayette, Stoelting sau Axciton, sunt cunoscute pentru crearea unei presiuni de aproximativ 60-70 mm Hg.

Am observat că această presiune îi poate provoca un disconfort semnificativ persoanei examinate, incluzând amorțeală sau furnicături în degete și chiar durere.

În unele cazuri, din acest motiv, este nevoie să se facă pauze după fiecare test pentru a permite restabilirea circulației sangvine prin eliberarea presiunii din manșetă.

În contextul acestor provocări, a fost dezvoltat un nou design al manșetei de tensiune arterială în cadrul poligrafelor profesionale. Acest nou model, care îndeplinește standardele internaționale privind echiparea senzorilor, a abordat cu succes problema presiunii excesive. Acum, în cadrul testărilor, manșeta este umflată doar la un nivel de 25-30 mm Hg. Acest lucru reduce semnificativ sau chiar elimină disconfortul subiectului examinat, fără a compromite acuratețea sau eficiența măsurărilor. Această inovație reprezintă un pas important în îmbunătățirea confortului și a bunăstării celor supuși testării poligraf, fără a afecta calitatea rezultatelor obținute.

Problema amplasării senzorului pentru înregistrarea răspunsului electrodermal (RDE) este una controversată și a generat diferite opinii în rândul specialiștilor, precum și în ceea ce privește poziționarea senzorilor pentru înregistrarea fotopletismogramei (FPG).

Unii experți susțin că toți senzorii ar trebui instalați exclusiv pe degetele mâinii drepte sau stângi [137].

O altă opinie sugerează că senzorii pentru înregistrarea răspunsului electrodermal ar trebui să fie amplasați pe mâna stângă, în timp ce senzorii pentru FPG ar trebui să fie amplasați pe mâna dreaptă. Această abordare este justificată prin faptul că, în măsurarea tensiunii arteriale (TA), manșeta este fixată pe mâna stângă, iar presiunea exercitată de manșetă poate perturba circulația sângelui și, implicit, influența negativ amplitudinea modificărilor curbei FPG [237].

Pentru a soluționa această controversă și a furniza date empirice, a fost efectuat un experiment utilizând un poligraf special dezvoltat, care a inclus câte două canale identice pentru FPG și RDE. Rezultatele experimentului au indicat următoarele constatări.

Formele curbelor RDE înregistrate pe mâna dreaptă și mâna stângă au fost identice.

Cu toate acestea, amplitudinea modificărilor curbei FPG a fost ușor mai mică în timpul testării de pe mâna dreaptă în comparație cu cea de pe mâna stângă. Acest fenomen poate fi atribuit presiunii exercitate de senzorul TA, amplasat pe mâna stângă, care interferează cu amplitudinea modificărilor fluxului sangvin înregistrate în curba FPG.

De asemenea, conexiunea dintre modificările înregistrate în curbele RDE și FPG nu este întotdeauna liniară, existând situații în care modificările identificate în curba RDE nu au fost reflectate în înregistrarea FPG.

La înregistrarea reacțiilor de răspuns RDE și FPG, s-a remarcat că, în unele cazuri, la întrebările semnificative exista o corelație între vârful curbei RDE.

Vârful RDE putea apărea cu aproximativ două secunde înainte de apariția modificărilor în curba FPG. Această discrepanță se datorează vitezei de propagare diferite a proceselor nervoase implicate în RDE (aproximativ 100 m/s) și a modificărilor mecanice ale fluxului sangvin în FPG, care sunt cauzate de introducerea unei noi porțiuni de sânge.

Pentru a evalua relevanța indicatorilor RDE obținuți de pe mâna dreaptă și stângă, a fost calculat procentul de modificări înregistrate în timpul întrebării semnificative în raport cu întrebarea neutră (de control).

Analizând 98 de proceduri poligraf pe subiecți diferiți, s-a constatat că în 50 din aceste cazuri, indicatorii înregistrați de pe mâna stângă au fost mai clari, în timp ce în celelalte 48 de cazuri, indicatorii de pe mâna dreaptă au fost mai evidenți. Cu toate acestea, diferențele în valorile absolute ale acestor indicatori au fost nesemnificative.

Potrivit cercetărilor realizate de Mark Handler, Raymond Nelson, Donald Krapohl și Charles R. Honts, valorile indicatorilor RDE obținute de pe mâna dreaptă și de pe mâna stângă au fost considerate echivalente din punctul de vedere al relevanței informative, diferențele înregistrate fiind nesemnificative din perspectiva interpretării rezultatelor [176].

Cu toate acestea, s-a observat că amplitudinea modificărilor curbei FPG a fost ușor mai mică în timpul testării de pe mâna dreaptă în comparație cu mâna stângă. Această constatare poate fi relevantă pentru interpretarea datelor poligraf și trebuie luată în considerare în cercetările viitoare în domeniul electrodermal și fotopletismograf.

Considerăm că timpul alocat înregistrării informațiilor psihofiziologice în cadrul testelor poligraf este un aspect esențial pentru o evaluare corectă. Chiar din primele zile de utilizare a poligrafului, s-a acordat o atenție semnificativă acestui interval de timp.

Inițial, după părerea lui John C. Kircher, durata înregistrării era de aproximativ 10 secunde, suficientă pentru a captura toate schimbările indicatorilor psihofiziologici provocate de răspunsul organismului la întrebări.

Atragem atenția asupra faptului că, ulterior, în unele metodologii, durata a fost extinsă până la 20 de secunde sau mai mult, o schimbare care implică considerații complexe.

Este important să subliniem faptul că o extindere a duratei de înregistrare de la 10 la 20 de secunde implică o creștere proporțională a numărului de bătăi ale inimii și de mișcări respiratorii înregistrate. În teorie, cu cât se monitorizează mai îndelung indicatorii psihofiziologici, cu atât putem determina mai precis frecvența pulsului, respirația etc. Totuși, reacția organismului la anticiparea întrebărilor poate fi comparabilă cu cea la întrebări semnificative, ceea ce poate distorsiona informațiile reale.

Mai mult decât atât, suntem de părere că o creștere semnificativă a timpului de înregistrare nu este oportună, deoarece îi induce persoanei examinate stresul anticipării. După prezentarea întrebării, subiectul procesează informația, evaluează implicațiile acesteia și se pregătește pentru întrebarea următoare. Dacă durata de prezentare a întrebărilor este prelungită, apare stresul anticipării.

Generalizând, considerăm că timpul optim pentru măsurarea reacției psihofiziologice în testele poligraf este de 10-15 secunde. De asemenea, atragem atenția asupra faptului că frecvența pulsului și alte variabile psihofiziologice variază chiar și în stare de repaus. Caracterul acestor schimbări în răspunsul la întrebări semnificative este important, iar evaluarea lor în cadrul testelor poligraf poate fi extrem de complexă.

În Republica Moldova, normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului sunt aprobate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului (Hotărârea nr. 3 din 02 martie 2016) [53].

La pct. 17 din Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului sus-menționată este expres prevăzut faptul că testarea la poligraf trebuie să se desfășoare cu utilizarea mijloacelor tehnice care corespund cerințelor stabilite de legislație privind reglementarea tehnică, ce au capacitatea de a înregistra cel puțin următorii parametri fiziologici:

a) diagrama mișcărilor respiratorii înregistrată de componentele pneumografului. Respirația toracică abdominală ar trebui să fie înregistrată separat, cu ajutorul a două componente ale pneumografului;

b) activitatea electrodermală a pielii, care reflectă schimbările relative ale conductanței sau rezistenței galvanice ale țesutului epidermic.

c) activitatea cardiovasculară, inclusiv modificările tensiunii arteriale, frecvența și amplitudinea pulsului;

d) este necesară utilizarea unui senzor de mișcare pentru toate testările;

e) alți parametri fiziologici, de asemenea, pot fi înregistrați în timpul testării, dar nu pot fi utilizați pentru formularea concluziilor despre sinceritate sau nesinceritate, decât în cazul existenței unui studiu științific validat.

Examinarea propriu-zisă

Procesul examinării în cadrul unui test poligraf începe cu punerea în practică de către examinator a unei serii de întrebări bine structurate, iar răspunsurile subiectului sunt înregistrate pe diagrama poligrafului. Acest pas nu se rezumă doar la captarea răspunsurilor subiectului, ci include și o analiză detaliată a reacțiilor fiziologice care sunt declanșate de aceste întrebări.

Verificarea îndeplinirii condițiilor preliminare este un pas important înainte de începerea examinării propriu-zise. Printre aceste condiții se numără asigurarea că subiectul a dat un consimțământ informat și voluntar. Este esențial ca persoana testată să înțeleagă în totalitate natura și scopul testului și să participe de bunăvoie.

Evaluarea stării psihofuncționale a persoanei ce urmează a fi testată este, de asemenea, un aspect fundamental pentru asigurarea acurateței rezultatelor. Examinatorul trebuie să se asigure de starea mentală și fizică adecvată a subiectului, verificând absența factorilor care ar putea afecta rezultatele testului. Acest lucru include evaluarea pentru a exclude dereglări psihofuncționale posibile, generate de consumul de alcool, droguri, substanțe stupefiante sau medicamente cu efecte psihotrope, precum și de alte substanțe care pot cauza confuzie sau alterarea stării.

Această evaluare preliminară este esențială pentru a asigura că rezultatele testului poligraf sunt reprezentative și valide în reflectarea stării reale a subiectului. Atenția la detalii sporește fiabilitatea și relevanța poligrafului în cadrul investigațiilor penale, unde exactitatea informațiilor este extrem de valoroasă.

În momentul desfășurării testului poligraf, este esențial ca subiectul să urmeze un set specific de instrucțiuni pentru a asigura o evaluare corectă și precisă:

- subiectul este îndrumat să ofere răspunsuri simple, limitându-se la un „da” sau „nu” clar și concis;
- este necesar ca răspunsurile să fie oferite prompt, fără întârzieri nejustificate, pentru a menține un flux constant și clar al testului;
- subiectul poate face declarații sau poate adăuga comentarii suplimentare numai după încheierea unui set de întrebări și doar cu acordul explicit al examinatorului poligraf;
- pe durata adresării întrebărilor, subiectului i se cere să evite orice mișcări corporale. Poligrafologul va indica momentele adecvate pentru relaxarea mușchilor și recreere în cadrul sesiunii;
- subiectul trebuie să își mențină privirea orientată înainte, fără a devia ochii;
- închiderea ochilor este descurajată, cu excepția clipirii naturale, care este un comportament normal și acceptabil;
- este important ca subiectul să își păstreze picioarele așezate pe podea, cu întreaga suprafață a tălpii în contact cu solul;
- dacă subiectul nu a auzit clar o întrebare, este instruit să păstreze tăcerea și să nu ofere un răspuns până la clarificarea întrebării respective.

Recomandăm ca testarea propriu-zisă să înceapă cu un test de stimulare, care se realizează după ce subiectul este informat și instruit în legătură cu regulile de respectat. Acest test va diminua anxietatea generată de experiența nouă și va permite evaluarea ritmului fiziologic normal al persoanei, garantând astfel precizia măsurărilor.

După testul de stimulare, examinatorul poligraf continuă cu aplicarea testelor specifice cazului investigat. Aceste teste sunt elaborate folosind întrebările stabilite în prealabil și semnate de subiect. Pentru a asigura fiabilitatea rezultatelor, testele sunt repetate la intervale de timp, schimbându-se ordinea respectând anumite metode speciale. Testele sunt structurate sub forma unor „baterii”, cuprinzând întrebări relevante, de control și neutre, pentru a acoperi toate aspectele necesare evaluării.

Credem că este esențial pentru specialistul poligraf să fie așezat lateral față de persoana testată, pentru a-i permite o vizibilitate completă asupra acesteia pe durata întregii sesiuni de

testare. O astfel de poziționare este benefică în monitorizarea permanentă a subiectului, un factor important pentru detectarea oricăror tentative de a evita sau de a manipula rezultatele testului poligraf.

Mai mult decât atât, testele și experimentele personale efectuate pe diverse persoane sugerează că formularea întrebărilor de către o persoană aflată în afara câmpului vizual al subiectului (în spatele acestuia) poate induce un sentiment de disconfort. Acest disconfort poate genera emoții nespecifice, care contribuie la creșterea nivelului de anxietate al persoanei testate.

Venim cu o recomandare pentru examinatorii poligraf care activează în instituțiile de aplicare a legii din Republica Moldova: să-și reorganizeze spațiul de lucru și să re poziționeze mobilierul într-un mod care să reflecte aspectele menționate anterior. Este important ca aranjamentul să permită o poziționare laterală a examinatorului față de subiect, asigurând astfel o supraveghere vizuală optimă și creând un mediu propice pentru desfășurarea corectă și eficientă a testelor poligraf.

Examinatorul poligrafolog trebuie să adopte o abordare calmă și echilibrată în comunicare, utilizând o intensitate redusă a vocii. Este important ca întrebările să fie adresate cu un ton uniform și monoton, fără a evidenția prin intonație anumite întrebări.

Utilizarea unui ton de voce constant și monoton previne accentuarea neintenționată a anumitor întrebări, contribuind astfel la evitarea influenței asupra răspunsurilor subiectului și la prevenirea apariției unor prejudecăți în analiza rezultatelor testului poligraf. Această abordare care menține imparțialitatea și obiectivitatea procedurii de testare este analizată în detaliu de către Slater, Allen și Mira Joseph în lucrarea *Policing Project Five-Minute Biometrics Primers: Lie Detection I – Polygraphs* [273].

În plus, National Research Council subliniază că un test poligraf și rezultatul acestuia sunt produsul comun al unei tehnici de interviu sau interogatoriu și al unei tehnici de măsurare psihofiziologică. Examinarea nu este pur și simplu o tehnică de măsurare fiziologică, ci implică interacțiunea dintre examinator și examinat, care poate influența rezultatele [236].

Durata totală a unei sesiuni de testare cu aplicarea poligrafului este determinată de mai mulți factori:

- starea de oboseală a persoanei testate – nivelul de oboseală al subiectului poate afecta semnificativ răspunsurile fiziologice în timpul testului. O persoană obosită poate necesita o abordare mai lentă și mai atentă pentru a se asigura că rezultatele sunt cât mai exacte;
- metodologia de testare utilizată de examinator – diferite tehnici de testare au durate variate. Unele metode pot fi mai complexe și necesită mai mult timp pentru aplicarea și interpretarea lor corespunzătoare;

- profesionalismul și experiența examinatorului de poligraf – experiența și calificarea examinatorului influențează eficiența testului. Un examinator cu experiență poate optimiza timpul necesar pentru a obține rezultate fiabile;

- scopurile și obiectivele stabilite pentru examinare – obiectivele testului, fie că este vorba de evaluarea generală a credibilității unei persoane, fie că este vorba de investigarea unui caz specific, determină durata și complexitatea testului;

- echipamentele utilizate de examinator – folosirea tehnologiei avansate poate scurta timpul necesar pentru efectuarea testului și analiza datelor, în timp ce echipamentele mai vechi sau mai puțin sofisticate pot prelungi procesul de testare.

Conform practicii descrise în sursele de specialitate americane [176], durata unei testări cu aplicarea poligrafului poate varia, în general, între 35-40 de minute și până la patru ore. Această variație este determinată de factori precum complexitatea cazului investigat și metodele de testare utilizate de examinator. Totuși, se evidențiază că prelungirea testului peste 90 de minute poate conduce la apariția oboselii subiectului, afectând astfel precizia și relevanța psihofiziologică a răspunsurilor.

O altă opinie este exprimată în lucrarea *Полиграф: теория, эксперимент, практика*, în care autorii A.Iu. Molceanov, B.A. Turebekov, O.S. Rozova și E.A. Gaivoronski susțin că o durată mai mică de 80 de minute ar compromite validitatea evaluării [369].

Totodată, în *Manualul de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română*, elaborat de Institutul Național de Criminalistică, este recomandat ca durata totală a testării să nu depășească patru ore, iar intervalul optim să fie cuprins între 60 și 90 de minute, pentru a menține validitatea procesului și confortul psihologic al subiectului [57].

Această perspectivă este confirmată și prin observațiile personale ale autorului, formulate pe baza practicii directe: în anumite cazuri deliberate, durata testării a fost extinsă intenționat pentru a evalua nivelul de rezistență psihologică al subiectului și tendințele de manipulare a răspunsurilor. Totuși, astfel de practici necesită un grad ridicat de prudență metodologică și discernământ profesional, pentru a evita distorsionarea rezultatelor.

Specialiștii Asociației Americane a Operatorilor de Poligraf consideră că examinarea a mai mult de trei persoane pe zi va duce inevitabil la o scădere a calității și acurateței testărilor cu aplicarea poligrafului [339].

Această abordare este susținută de standardele altor organizații, cum ar fi Colorado Sex Offender Management Board [144].

În plus, în practica privată, unii examinatorii au redus numărul maxim de examinări pe zi la șase, programându-le la intervale de 1,5 ore, pentru a menține calitatea și acuratețea testelor [121].

Conform standardelor de practică ale Asociației Poligraf din Minnesota, un examinator poligraf nu ar trebui să efectueze mai mult de patru examinări diagnostice sau trei examinări evidențiale într-o zi și nu mai mult de cinci examinări de orice tip pe zi [227]. Acest standard are ca scop promovarea acurateței decizionale în evaluarea credibilității și asigurarea calității testării. Limitarea numărului de examinări pe zi este importantă pentru a menține un nivel înalt de calitate și precizie în testarea poligraf.

În aceeași ordine de idei, trebuie să menționăm că examinatorul poligraf este o ființă umană, care la rândul său poate avea anumite probleme personale, tulburări de somn, dispoziție alterată, lipsa dorinței de a efectua examinarea, iritabilitate crescută, o condiție fizică precară și o atitudine negativă față de persoana interogată [164].

Din acest motiv, specialistul poligraf poate comite greșeli grave chiar din etapele inițiale ale procedurii de testare, începând de la colectarea materialelor și interviul pre-test până la alcătuirea testelor și tehnica desfășurării examinării.

Toate acestea nu numai că pot afecta eficiența și acuratețea examinării, dar pot și compromite integritatea generală a procesului.

Mai mult decât atât, în cazul investigațiilor penale, erorile în testarea poligraf pot avea consecințe deosebit de grave. Un rezultat inexact poate duce la acuzarea greșită a unui nevinovat sau la eliberarea unui vinovat, afectând astfel integritatea întregului sistem judiciar. De aceea, este esențial ca examinatorii poligraf să fie extrem de conștienți de responsabilitatea lor și să se asigure că sunt într-o stare fizică și mentală optimă înainte de a efectua orice examinare, pentru a garanta acuratețea și fiabilitatea acestui proces crucial în investigația infracțiunilor.

Literatura de specialitate și analiza jurisprudenței evidențiază existența unor cazuri documentate în care aplicarea testării poligraf a contribuit la erori judiciare grave, subliniind limitele acestei metode în cadrul procesului penal. Dintre aceste cazuri, pot fi menționate următoarele exemple relevante:

Cazul Juan Rivera (Illinois, 1992) [205]

Juan Rivera a fost condamnat de trei ori pentru violul și uciderea unei fete de 11 ani, Holly Staker. În timpul anchetei, a fost supus la două teste poligraf administrate de angajați ai John E. Reid & Associates. După ce i s-a comunicat că a eșuat la test, a fost supus unor interogatorii intense care au dus la o mărturisire falsă. Ulterior, testele ADN au exclus implicarea sa, iar în 2011 instanța a anulat condamnarea, criticând lipsa de fiabilitate a mărturisirii și ignorarea probelor exculpatorii.

Rivera a fost eliberat după 20 de ani de detenție și a primit o despăgubire de 20 de milioane de dolari.

Cazul Jeffrey Deskovic (New York, 1990) [189]

La vârsta de 16 ani, Jeffrey Deskovic a fost supus unui test poligraf de către un ofițer al departamentului local de șerif. După ore de interogatoriu și fără prezența unui avocat sau a unui părinte, Deskovic a mărturisit fals implicarea sa într-o crimă. A fost condamnat și a petrecut 16 ani în închisoare înainte ca testele ADN să demonstreze nevinovăția sa. A fost ulterior exonerat și a primit o despăgubire de 41,6 milioane de dolari.

Înțelegând argumentele prezentate anterior, este evident că stabilirea unei limite fixe pentru numărul de testări poligraf pe zi nu este o abordare fezabilă. În schimb, numărul de examinări efectuate zilnic ar trebui să fie determinat de competențele și abilitățile individuale ale examinatorului, precum și de complexitatea fiecărei examinări în parte. Fiecare caz necesită o atenție minuțioasă și o pregătire adecvată, ceea ce poate varia considerabil de la o situație la alta.

Totuși, având în vedere volumul mare de activități preliminare necesare înaintea testării propriu-zise, precum colectarea informațiilor, interviurile pre-test și pregătirea tehnică, recomandăm să nu se efectueze mai mult de două testări poligraf pe zi. Această recomandare are ca scop asigurarea unei abordări riguroase și meticuloase a fiecărei examinări, precum și protejarea stării de bine a examinatorului, elemente esențiale pentru garantarea acurateței și a integrității procesului de testare poligraf. Această restricție nu doar că sprijină menținerea unui nivel înalt de calitate a muncii, dar contribuie și la reducerea riscului de erori care pot avea implicații serioase în contextul cercetării infracțiunilor.

Interviu în timpul testării

Desfășurarea interviurilor pre-test și post-test este o practică larg recunoscută și indispensabilă pentru efectuarea cu succes a examinărilor poligraf [363]. Interviuul realizat pe parcursul testului contribuie semnificativ la îmbunătățirea eficienței acestor examinări. Printre principalele obiective ale interviului se numără:

- stimularea zonelor de memorie ale persoanei testate care păstrează informații despre detaliile infracțiunii, pentru a facilita accesul la aceste date importante;
- reducerea încrederii persoanei în capacitatea sa de a induce în eroare dispozitivul poligraf, punând întrebări care să-l facă să se gândească mai atent înainte de a încerca să falsifice rezultatele;

- evaluarea corectitudinii direcției alese pentru examinările poligraf și, dacă este necesar, ajustarea acestora pe baza informațiilor obținute, asigurând astfel că procesul de examinare urmează cel mai eficace traseu.

În centrul acestui interviu stă provocarea adresată persoanei testate de a-și exprima părerea cu privire la subiectele abordate în timpul testării. De exemplu, într-o situație ipotetică în care se investighează un furt dintr-o galerie de artă, după finalizarea testării, persoanei i se poate cere să ofere presupuneri despre locurile în care ar fi putut fi ascunse lucrările de artă furate. În ciuda unor posibile răspunsuri inițiale de negare, insistența și abordarea strategică a întrebărilor pot duce la obținerea unor informații valoroase.

Valoarea acestor afirmații rezidă în faptul că o persoană nevinovată, neștiind locurile posibile de ascundere a bunurilor furate, pe de o parte, va avea dificultăți în a-și imagina astfel de locuri, iar pe de altă parte, ideile sale vor fi adesea primitive. În schimb, dacă suspectul este implicat în infracțiunea investigată, ideile sale pot lua două forme: a) dacă suspectul are un nivel scăzut de inteligență și un control slab asupra propriei persoane, în timpul discuției despre posibile ascunzători, va indica locuri apropiate de cele reale; b) dacă suspectul este calculat, monitorizează atent situația și își controlează bine comportamentul, va sugera mai multe locuri diferite în care ar putea fi ascunse bunurile furate, fără a menționa locurile reale.

Dacă rezultatele interviului sunt în concordanță cu cele ale testării, discuția poate fi orientată astfel: „Afirmațiile dumneavoastră sugerează că bunurile furate ar putea fi ascunse în grădină, sub un copac. Acest lucru se confirmă prin testarea poligraf (se poate demonstra cu rezultatele). Observați, precizia poligrafului este remarcabilă.” Uneori, după o astfel de discuție, suspectul poate începe să ofere mărturie.

Dacă suspectul menționează zeci de locuri diferite pentru ascunderea bunurilor furate, dar evită locul „în grădină, sub un copac”, discuția poate fi îndreptată astfel: „Ați menționat o multitudine de locuri care ar putea fi folosite ca ascunzători. De ce nu ați inclus grădina, de exemplu? Este o omitere întâmplătoare sau ați preferat să nu dezvăluiți locul real de ascundere? Poligraful indică faptul că obiectele furate sunt îngropate în grădină (se pot prezenta rezultatele testării).” În acest context, răspunsul poate fi de genul: „Da, am uitat, ar fi posibil să fie ascunse și în grădină, sub un copac.” Astfel, suspectul dezvăluie inconștient informații suplimentare care precizează locul ascunzătorii [255].

În literatura de specialitate, V.A. Varlamov menționează multiple situații în care examinările poligraf, combinate cu o strategie de interogare adaptată, au contribuit decisiv la elucidarea unor cazuri penale complexe. În acest context, vom relata un caz care s-a petrecut în

2009 în orașul Volgograd din Rusia, implicând utilizarea poligrafului pentru a soluționa dispariția misterioasă a unei fete.

Situația exemplificată se referă la dispariția neașteptată a micuței Elena N., în vârstă de patru ani, dintr-un sat muntos. Fata a fost lăsată nesupravegheată pentru câteva minute de către mama sa, care s-a dus în grădină să culeagă pătrunjel pentru prânz. La întoarcere, mama a descoperit cu stupeoare că fiica ei dispăruse. Nimeni din vecinătate nu a putut oferi informații care să ajute la elucidarea misterului. În lipsa martorilor și a indiciilor, atenția anchetatorilor s-a îndreptat spre părinții fetei, considerați potențiali suspecti. Tatăl a fost primul examinat cu ajutorul poligrafului, iar rezultatele au relevat reacții sugestive atât pentru deținerea ilegală de arme, cât și pentru implicarea într-un act violent.

Următorul set de întrebări s-a referit la locul în care s-ar putea afla corpul neînsuflețit al fetei, sugerând variante precum vecinătatea imediată, munții învecinați, ascuns într-un puț, îngropat sau chiar aruncat în apă. Reacțiile poligrafului au indicat că fata ar fi putut fi îngropată sau aruncată în apă. Această ambiguitate a determinat necesitatea unei discuții suplimentare cu suspectul.

În timpul conversației, suspectul a insistat că nu știe nimic despre soarta fiicei sale, susținând că nu era acasă în momentul dispariției. Cu toate acestea, după insistențele specialistului, care l-a provocat să presupună posibilele locuri de ascundere ale corpului bazându-se pe cunoștințele sale despre zonă, suspectul a menționat că, deși a căutat fără succes timp de șase zile, este pregătit să continue căutările, dacă trupul nu a fost luat de apă.

Această mărturie a oferit două informații semnificative: intenția de a folosi o lopată pentru căutări și referirea la apă ca element posibil implicat în ascunderea cadavrului. În urma acestor descoperiri, examinarea poligraf a fost întreruptă temporar, iar specialistul împreună cu ofițerul de urmărire penală au inițiat o cercetare direct la fața locului. Această acțiune a deschis calea spre noi ipoteze și întrebări esențiale referitoare la suspect, care au fost ulterior integrate în continuarea testării poligraf. Rezultatele obținute, în combinație cu recenta inundație ce a alterat cursul râului din sat, au consolidat suspiciunea că trupul putea fi ascuns în apropierea apei. Revenind la testarea poligraf cu noi întrebări și o nouă viziune asupra situației din teren, examinatorul a reușit să creeze presiune emoțională și, cu acumularea de noi dovezi și argumente, suspectul a recunoscut în cele din urmă, indicând locul precis unde a îngropat corpul fiicei sale, chiar înainte de a fi dislocat de ape [339].

Această experiență ilustrează cum interacțiunea dintre o serie de întrebări atent formulate și o interpretare atentă a răspunsurilor obținute prin testarea poligraf, împreună cu o profundă înțelegere a naturii umane, pot debloca adevărul ascuns al unei tragedii, oferind claritate într-un

scenariu inițial neclar. Deși utilizarea poligrafului nu asigură invariabil dezvoltarea completă a adevărului, expertiza specialistului în decodificarea răspunsurilor reprezintă un factor determinant în elucidarea cazurilor complicate.

Acest caz subliniază, de asemenea, rolul indispensabil al intervenției directe la fața locului de către specialistul poligraf. Includerea unei cercetări la fața locului efectuată de specialistul în testare poligraf a constituit un pas important în cunoașterea circumstanțelor comiterii infracțiunii.

Astfel, interacțiunea directă cu scena infracțiunii constituie un aspect-cheie, care, prin adăugarea de noi detalii la procesul de testare poligraf, îmbogățește și rafinează căutarea adevărului. În acest sens, modelul japonez de aplicare a testării psihofiziologice prevede participarea activă a examinatorului poligraf la cercetarea la fața locului, considerând că această implicare directă sporește semnificativ acuratețea formulării întrebărilor și interpretarea reacțiilor fiziologice. Această practică este susținută și de specialiști precum Iu.I. Holodnâi, care subliniază valoarea implicării operative a examinatorului în contextul specific al urmăririi penale [385]. Modelul japonez este analizat și în literatura de specialitate autohtonă, fiind recunoscut ca o bună practică aplicabilă și în alte jurisdicții.

Constatăm că deplasarea la fața locului a specialistului poligraf este un element necesar și util. Procesul-verbal de la cercetarea la fața locului al ofițerului de urmărire penală nu întotdeauna reflectă în totalitate complexitatea elementelor foarte importante pentru un examinator poligraf. Aceasta înseamnă că implicarea directă și observațiile specialistului în testarea poligraf pot dezvălui detalii suplimentare, contribuind astfel la o mai bună înțelegere și abordare a cazului investigat [81].

Recomandăm integrarea deplasărilor la fața locului în practica specialiștilor în examinările poligraf din Republica Moldova, o practică în prezent absentă în procedurile lor standard. Beneficiile acestei abordări sunt evidențiate de exemplul Japoniei, unde participarea împreună cu grupa operativă la cercetările la fața locului constituie o cerință obligatorie pentru examinatorul poligraf, demonstrând importanța acestei practici în creșterea eficacității și a acurateții investigațiilor [91]. Implementarea metodei respective ar putea aduce îmbunătățiri semnificative în procesul de examinare poligraf, contribuind la o mai bună înțelegere a contextului și la identificarea mai eficientă a adevărului.

Etapa post-test

Interviul final cu examinatul se desfășoară, de obicei, după o evaluare preliminară a rezultatelor obținute în urma testării poligraf. În general, acest pas se realizează fie atunci când există dubii referitoare la veridicitatea răspunsurilor examinatului, evidențiate prin reacții

psihofiziologice accentuate și constante la întrebările specifice, fie când specialistul poligraf nu poate ajunge la concluzii clar interpretabile.

Principalul obiectiv al acestui interviu este de a obține o mărturisire completă sau parțială din partea examinatului privind aspectele investigate, exploatând la maximum contextul și atmosfera psihologică create de procesul poligraf. Pentru succesul acestei etape, este imperativ ca poligrafologul să poată folosi anumite tactici psihologice care să încurajeze examinatul să divulge informații pe care le-ar putea altfel distorsiona sau ascunde. Această fază, cunoscută drept etapa post-test, este apreciată de numeroși specialiști în examinările poligraf ca fiind deosebit de semnificativă, chiar dacă desfășurarea sa nu este sistematic obligatorie.

În reglementările din Republica Moldova, specificațiile referitoare la structura testării cu poligraf și utilizarea mijloacelor tehnice sunt stabilite la art. 17 din Legea nr. 269/2008, care prevede că etapa cunoscută sub numele de post-test, sau interviul efectuat după testarea propriu-zisă, se desfășoară în funcție de circumstanțele specifice fiecărui caz. Acest aspect este indicat în mod explicit în textul legislativ, subliniind că această fază a procesului de testare este la discreția specialistului poligraf și nu constituie o etapă obligatorie în cadrul procedurii [65].

Nu putem fi întru totul de acord cu această prevedere. Considerăm că etapa post-test este una foarte valoroasă și nerealizarea ei constituie un impediment în aflarea adevărului.

În general, recunoașterea în timpul examinării poligraf are loc sub influența unui puternic impuls emoțional, asociat cu sentimente de vinovăție, rușine și remușcări. Obținerea acesteia este mai facilă în cazul persoanelor nesincere, în special când:

- persoana examinată, conștientă de accesul examinatorului la informații relevante, inclusiv indicii detaliate despre evenimentul incriminatoriu, este mai predispusă să recunoască realitatea faptelor. De multe ori, în procesul răspunderii la întrebări examinatul înțelege că unele răspunsuri sunt evazive și cu reactivitate mărită în timp. El înțelege că ascunderea adevărului a fost compromisă;
- declarațiile examinatului se dovedesc a fi contradictorii, lipsite de logică sau inconsistente cu alte probe, ceea ce sporește semnificativ probabilitatea recunoașterii;
- sentimentul de vinovăție se intensifică considerabil atunci când minciuna este adresată unor persoane pentru care examinatul are un sentiment de stimă și respect.

Experiența arată că cei care fac testul poligraf și au reacții puternice sunt mai predispuși să recunoască.

Recunoașterea este adesea împiedicată de sentimentul de frică de pedeapsă, atât pentru ascunderea informației, cât și pentru fapta ascunsă. De aceea, examinatorul poligraf trebuie să se străduiască să reducă această frică la examinatul nesincer.

Este important să se demonstreze empatie, încercând să se înțeleagă poziția examinatului, ajutându-l să justifice fapta comisă, făcând astfel primul pas spre recunoaștere. Examinatorul poligraf poate încerca să convingă examinatul că oferirea de declarații false este o activitate dificilă și obositoare și că se va simți mult mai ușurat după recunoaștere și după ce va renunța la încercările zadarnice de a ascunde adevărul. Una dintre sarcinile examinatorului poligraf este de a-i demonstra examinatului că povestea sa este slab elaborată, complet neconvingătoare și nu va rezista la o confruntare cu faptele.

Din experiența aplicării testării poligraf desfășurate în Penitenciarul nr. 9 (anexa 2), prezentăm un exemplu concret în care ne concentrăm pe distanțele de comunicare, amplasarea mobilierului, mesajele nonverbale și paraverbale. Acești factori sunt importanți pentru obținerea unui contact psihologic pozitiv cu persoana testată.

În demersul de obținere a unei mărturisiri, este important să luăm în considerare că aceasta ar trebui să constea nu doar în recunoașterea de către individ a responsabilității pentru o anumită infracțiune, ci și în prezentarea obligatorie a informațiilor relevante despre evenimente. Datele comunicate în timpul mărturisirii trebuie să fie verificabile și demonstrabile, deoarece există diverse motive pentru care mărturisirile individului ar putea fi false.

O recomandare utilă pentru a convinge persoana testată să recunoască este să îi aducem la cunoștință prevederile art. 80 din Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 [36]. Conform acestui articol, încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției poate aduce beneficii semnificative. Astfel, în situația în care individul acceptă un astfel de acord și acesta este validat de instanță, limitele de pedeapsă prevăzute de lege se reduc considerabil. Concret, pedeapsa poate fi redusă cu o treime în cazul unui acord de recunoaștere a vinovăției și cu două cincimi în cazul unui acord de cooperare. Este important ca persoana testată să fie conștientă de aceste beneficii și să ia în considerare această opțiune în procesul de luare a deciziilor legate de recunoașterea sau negarea faptelor pentru care este acuzată.

Recomandăm să se organizeze interviul final în modul următor:

- înainte de începerea interviului, înlăturăm senzorii de pe subiect și îl lăsăm singur pentru un scurt timp (în acest timp, specialistul poate finaliza evaluarea preliminară a poligramei, mutându-se temporar într-o altă încăpere);
- după întoarcerea specialistului, acesta se așază calm în fața subiectului, îi privește în ochi și inițiază discuția;
- se explorează atitudinea subiectului față de testarea realizată, specialistul întrebându-l despre eventualele preocupări sau nelămuriri întâmpinate în timpul procedurii, precum și despre natura întrebărilor considerate cele mai incomode;

- specialistul investighează modul în care subiectul poate explica reacțiile sale observate în timpul testării la anumite întrebări (la această etapă, specialistul ar trebui să accepte doar explicații raționale, evidențiind o abordare prudentă și critică față de argumentele subiectului, subliniind eventualele contradicții sau inconsistențe).

Pe parcursul întregului interviu, specialistul trebuie să asculte cu atenție tot ce spune subiectul, să nu-l întrerupă și să permită subiectului să se exprime în mod complet la fiecare întrebare. Specialistul ar trebui să încerce să conducă interviul într-un mod delicat, explorând subiecte care au generat reacții psihofiziologice evidente în timpul răspunsurilor la întrebările de control. Nu ar trebui să fie ratat momentul în care starea subiectului (sau pregătirea acestuia de a recunoaște) permite adresarea unei întrebări directe referitoare la faptele discutate. Cu toate acestea, este interzis:

- a acuza direct subiectul de minciună;
- a trage concluzii premature și a dezvălui subiectului suspiciunile sau faptele cunoscute de specialist.

Recomandăm ca în cadrul etapei post-test examinatorul poligraf să se inspire din experiența savanților și a experților în tactica audierii. În special, ar fi util să se concentreze pe procedeele și combinațiile tactice de audiere utilizate [94]. Aceste metode pot include utilizarea întrebărilor deschise și a tehnicii de ascultare activă pentru a obține informații relevante și pentru a încuraja subiectul să se exprime în mod liber. De asemenea, ar putea fi benefic să se utilizeze tehnici de comunicare pentru a stabili o conexiune cu subiectul și pentru a-i inspira încredere. În timpul etapei post-test, examinatorul ar trebui să demonstreze empatie și înțelegere față de starea emoțională a subiectului, creând un mediu în care acesta să se simtă confortabil și dispus să ofere informații relevante.

În concluzie, considerăm că este fezabilă ideea de a aplica ansamblul de procedee tactice criminalistice în ceea ce privește organizarea și desfășurarea audierii, precum și verificarea și evaluarea declarațiilor subiecților testați, în contextul procedurii detectării comportamentului simulat cu aplicarea poligrafului în investigarea infracțiunilor.

Obținerea declarațiilor de la subiectul examinat în etapa post-test reprezintă un prim pas esențial în procesul de extragere a informațiilor relevante din poligramă și, în consecință, în transformarea datelor de natură psihofiziologică în informații de natură juridică.

Analiza poligramei și formularea concluziilor

Analiza poligramei și formularea concluziilor reprezintă etapa finală a examinării comportamentului simulat și implică o examinare atentă a poligramei obținute. Având

înregistrările tuturor parametrilor fiziologici sub forma diagramelor, specialistul poligrafolog procedează la interpretarea acestora, care se încheie cu formularea unei concluzii.

Unii autori subliniază importanța menținerii unui echilibru psihologic al examinatorului în procesul de interpretare a rezultatelor testării. Astfel, S.I. Ogloblin și A.Iu. Molceanov recomandă ca analiza reacțiilor fiziologice înregistrate în timpul testării să fie realizată nu mai devreme de a doua zi. Aceștia argumentează că un asemenea interval de timp este necesar pentru ca examinatorul să se detașeze emoțional de interacțiunea avută cu subiectul și să poată aborda interpretarea rezultatelor cu obiectivitate și claritate cognitivă [373].

Aparatele poligraf de ultimă generație permit obținerea unor concluzii automatizate imediate, însă poligrafologii cu experiență preferă să analizeze și să evalueze manual poligramele. Concluziile automatizate ale poligrafului sunt denumite „concluzii rezonabile”, însă ele nu sunt capabile să distingă între reacții autentice și artefacte.

În literatura americană de specialitate, John E. Reid și Fred E. Inbau au evidențiat limitele tehnologiei automatizate în interpretarea reacțiilor psihofiziologice, subliniind că așa-numitele „concluzii rezonabile” generate de sistemele poligraf nu pot distinge cu acuratețe între reacțiile autentice și artefactele fiziologice sau comportamentale. Aceștia argumentează că analiza umană rămâne indispensabilă pentru validarea și contextualizarea reacțiilor înregistrate, întrucât interpretarea automată riscă să conducă la erori în absența unei corelări riguroase cu contextul investigativ și comportamentul observabil al subiectului [255].

În contrast cu opiniile exprimate de Reid și Inbau privind limitările interpretării automate a reacțiilor poligraf, producătorul Lafayette Instrument Company susține că evoluțiile tehnologice recente au depășit aceste constrângeri. Sistemul lor de ultimă generație, LX6, împreună cu software-ul asociat, LXSoftware, integrează algoritmi avansați de analiză, cum ar fi Objective Scoring System (OSS-3) [210], care oferă o evaluare mai obiectivă și standardizată a reacțiilor fiziologice înregistrate în timpul testării. Aceste sisteme moderne permit înregistrarea și analiza în timp real a datelor, reducând semnificativ influența factorilor subiectivi și a erorilor umane în procesul de interpretare. De asemenea, LX6 este echipat cu senzori de înaltă precizie și funcționalități suplimentare, cum ar fi înregistrarea audio-video sincronizată, care contribuie la o mai bună contextualizare a reacțiilor subiectului.

Prin aceste inovații, Lafayette Instrument Company afirmă că a reușit să îmbunătățească semnificativ acuratețea și fiabilitatea testelor poligraf, eliminând astfel preocupările legate de limitările sistemelor anterioare.

După cum arată practica din ultimii ani, concluziile computerizate au doar o valoare orientativă, deoarece specialistul poligrafolog este cel care se expune în final, bazându-se pe cunoștințele și aptitudinile sale profesionale, precum și pe capacitatea sa de a profila subiecții.

Acest punct de vedere este împărtășit de mai mulți practicieni de renume internațional, precum John A. Larson, Stanley M. Slowik și James Allan Matte, care au reiterat importanța factorului uman în cadrul expoziției internaționale „Securex Poland 2023” (Poznań, MTP Poznan Expo and Congress Center), dedicată tehnologiilor de securitate și aplicării poligrafului în investigații judiciare [329].

Ca urmare a celor expuse anterior, se impune constatarea că eficiența examinării cu aplicarea poligrafului depinde în mod substanțial de capacitatea examinatorului de a îmbina competențele tehnice cu cele ale unui profiler, integrând analiza comportamentală în procesul de interpretare a reacțiilor fiziologice.

Specialiștii din domeniul detecției comportamentului simulat cu aplicarea poligrafului subliniază că elaborarea riguroasă a bateriilor de întrebări și interpretarea atentă a poligramelor contribuie decisiv la acuratețea rezultatelor testării, aspect evidențiat și de Olsson [238].

Aceste abilități, împreună cu abilitatea de a gestiona în mod corespunzător interacțiunile cu subiectul, constituie elementele-cheie ale profesionalismului unui specialist poligrafolog. Dobândirea acestor abilități nu este ușoară și nu poate fi învățată doar din manuale, ceea ce necesită o perioadă semnificativă de studiu și practică sub îndrumarea unui specialist poligraf experimentat [381].

Prin urmare, pentru a analiza corect rezultatele obținute, specialistul poligrafolog trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă o înțelegere clară a structurii logice a poligramei;
- să fie familiarizat cu semnele informative ale reacțiilor fiziologice care determină semnificația situațională a stimulului;
- să fie capabil să distingă între reacțiile autentice și artefactele.

Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) nu conține o definiție explicită a poligramei. Totodată, definiția furnizată în Hotărârea nr. 3 din 02.03.2016, emisă de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, care a aprobat Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului [53], poate fi considerată vagă și insuficient de clară pentru a oferi o înțelegere adecvată a conceptului de poligramă.

În Republica Moldova, normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului aprobate prin *Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 3*

din 02 martie 2016 în secțiunea C, cu privire la analiza și evaluarea rezultatelor testării, la pct. 35, 36 și 37 prevăd expres: „Analiza datelor testării cu utilizarea poligrafului – se referă la orice metodă structurată, fie manuală sau automatizată, pentru evaluarea interpretării datelor fiziologice înregistrate la poligraf în ceea ce privește sinceritatea persoanei testate sau informația ascunsă de aceasta. Aceasta înglobează atât analiza poligramei, cât și a reacțiilor comportamentale (limbajului nonverbal, a altor indici psihologici).”

În opinia specialiștilor poligraf britanici, poligrama poate fi definită ca „[î]nregistrarea grafică completă a datelor fiziologice dintr-un test poligraf cu adnotările necesare. Adesea numită diagramă poligraf”³⁴.

În viziunea noastră, o poligramă este o înregistrare grafică sincronă continuă a dinamicii proceselor fiziologice înregistrate în timpul testării.

Prin intermediul poligramei, sunt ilustrate variațiile subtile ale activității respiratorii, ale sistemului cardiovascular și ale activității electrodermale, oferind o imagine complexă și detaliată a răspunsurilor fiziologice ale subiectului în timpul testării.

De mai bine de șapte decenii, în conformitate cu standardele internaționale, o poligramă cuprinde înregistrarea grafică a dinamicii a cel puțin trei parametri fiziologici: *respirație*, *activitatea sistemului cardiovascular* și *activitate electrodermică*.

În cazul în care o poligramă nu conține înregistrarea grafică a cel puțin unuia dintre parametrii fiziologici enumerați mai sus, atunci o astfel de poligramă este considerată invalidă și nu poate fi acceptată la formularea concluziei.

La această etapă finală a interpretării, se formulează concluzii axate pe analiza poligramei, care pot fi:

- *concluzii categorice sau cer-pozitive* – aserțiuni cu caracter categoric apte pentru conversiunea în probe de vinovăție;
- *concluzii cert-negative* – apte pentru probe de nevinovăție;
- *concluzii de probabilitate* – sunt produsul situațiilor în care expertul nu poate formula *decât o ipoteză* cu privire la eventualitatea existenței unui anumit fapt.

Pe baza informației obținute, recomandăm specialistului să includă în raportul final următoarele aspecte:

- data, ora și locul desfășurării testării;
- motivele pentru care s-a efectuat testarea;

³⁴ The British Polygraph Society (BPS). "Polygram." Accesat pe site-ul oficial al The British Polygraph Society (BPS) și al UK Professional Polygraph Association. Disponibil: <https://polygraph.org.uk/glossary/polygram/>, accesat 18 martie 2024.

- informații despre inițiatorul investigației;
- date despre specialistul poligraf care a efectuat testarea;
- întrebările adresate pe parcursul testării;
- materialele furnizate specialistului poligraf;
- informații complete despre persoana testată;
- detalii despre prezența altor persoane în timpul testării;
- utilizarea echipamentului și a metodelor tehnice;
- conținutul și rezultatele testării.

De asemenea, recomandăm să fie menționat în raport faptul obținerii consimțământului scris al persoanei testate pentru participarea la examinare. Dacă în timpul testării sunt identificate circumstanțe relevante pentru caz, dar care nu au fost cuprinse în întrebări, specialistul poligraf are dreptul să le menționeze în raport.

Informațiile suplimentare despre comportamentul persoanei testate, obținute în cadrul interviului final, declarațiile scrise ale persoanei testate și ale altor participanți, precum și datele referitoare la metodele aplicate pot fi incluse ca anexe la raport.

Credem că, în cazul în care testarea este efectuată de o comisie de specialiști, se va întocmi un singur raport, dacă opiniile coincid. În caz de divergențe, fiecare specialist poligraf întocmește un raport separat referitor la aspectele litigioase.

Totuși, formularea unei concluzii cu privire la existența unui eveniment sau a unor circumstanțe specifice care au avut loc nu intră în competența examinatorului poligraf, deoarece, conform legislației în vigoare, concluzia specialistului reprezintă doar o sursă de informații, cu o semnificație de orientare și nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri [65].

În contextul *Legii nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)*, observăm o discrepanță între definiția rezultatului testării și ceea ce se specifică în normele metodice ulterioare. Potrivit acestei legi, rezultatul testării cu aplicarea poligrafului este definit ca un *aviz al specialistului poligrafolog* întocmit pe baza informațiilor obținute de la persoana testată. În mod surprinzător, însă, normele metodice aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nu menționează acest aviz, ci stipulează că poligrafologul ar trebui să întocmească un *raport de cercetare a comportamentului simulat*, care include rezultatele testării, marja de eroare și alte informații relevante pentru inițiatorul testării [53, pct. 39].

Această discrepanță ridică întrebări cu privire la documentul principal care ar trebui să fie generat de către specialistul poligraf în timpul testării cu poligraful. Este necesar să clarificăm care dintre aceste două documente ar trebui să aibă prioritate și să fie considerat central în procesul de

testare și interpretare a rezultatelor. Acest aspect este important pentru asigurarea unei aplicări consistente și uniforme a legislației și a normelor metodice în domeniul testării cu poligraful.

Prin urmare, este important ca autoritățile competente să analizeze și să soluționeze această discrepanță pentru a asigura o interpretare clară și coerență în reglementările privind utilizarea poligrafului în procedurile legale.

Considerăm că această etapă a testării cu aplicarea poligrafului reprezintă un pilon fundamental în procedurile judiciare, în special în activitatea organelor de aplicare a legii. Calitatea și profesionalismul demonstrat în gestionarea acestei proceduri determină în mare măsură eficiența utilizării poligrafului în cadrul procesului penal.

De asemenea, succesul acestei metode în investigațiile judiciare contribuie la consolidarea sa ca instrument în descoperirea adevărului și, eventual, în recunoașterea sa, într-o anumită perspectivă, ca mijloc legal de probă în sistemul nostru juridic.

2.4. Aplicarea tehnicii poligraf în analiza tactico-criminalistică a comportamentului simulat

Cadrul conceptual

În practica judiciară, unul dintre obiectivele principale este investigarea sincerității persoanelor suspectate de săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală sau a celor care au cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal. Adevărul este esențial pentru fundamentarea justiției și pentru asigurarea unui proces echitabil.

În acest context, tehnica poligraf este adesea utilizată ca instrument suplimentar în investigarea infracțiunilor. Ea poate fi adaptată și aplicată în diverse situații care necesită stabilirea adevărului, cu condiția respectării procedurilor și a standardelor specifice acestei metode. Este esențial să înțelegem că utilizarea poligrafului necesită o înțelegere profundă a paradigmelor și a limitelor sale.

Astfel, tehnica poligraf poate fi utilă în detectarea minciunilor și în evaluarea veridicității afirmațiilor persoanelor implicate într-o investigație penală. Cu toate acestea, trebuie să se ia în considerare și aspectele controversate legate de precizia și fiabilitatea acestui instrument, precum și de etica utilizării sale.

Procedura specifică se desfășoară în cadrul investigației științifice a infracțiunilor, utilizând tehnica poligraf. Această metodă este integrată în procesul investigativ pentru a evalua sinceritatea persoanelor care sunt implicate într-o investigație penală sau care dețin informații relevante pentru stabilirea adevărului într-un caz penal. Utilizarea tehnicii poligraf este orientată spre identificarea

indiciilor de falsitate sau de veridicitate a afirmațiilor făcute de către suspecți sau martori, oferind astfel un instrument suplimentar în determinarea adevărului în cadrul procesului judiciar.

În utilizarea tehnicii poligraf, mai multe state³⁵ utilizează două paradigme distincte de examinare:

1) paradigma testului întrebării de control/comparație (CQT-TIC) [254] – include un set de teste în care sinceritatea sau nesinceritatea subiectului este determinată prin compararea reactivității psihofiziologice la întrebările relevante cu reactivitatea psihofiziologică caracteristică întrebărilor de control. În cadrul acestui test, subiecții sunt supuși la întrebări relevante pentru investigația în desfășurare și la întrebări de control care nu sunt legate direct de infracțiunea suspectată. Prin monitorizarea reacțiilor psihofiziologice în timpul răspunsurilor la aceste întrebări, poligraful poate detecta discrepanțe care ar putea indica nesinceritatea subiectului;

2) paradigma testului de cunoaștere a informației ascunse (KQT-TCA-CIT) [131] – constă într-un set de teste în care sinceritatea sau nesinceritatea subiectului este determinată prin compararea reactivității psihofiziologice la întrebarea specifică, a cărei răspuns este cunoscut exclusiv de autor, cu reacțiile fiziologice la întrebări similare, dar care nu sunt legate informațional de situația investigată. În această metodă, subiecții sunt testați pentru cunoașterea sau necunoașterea anumitor informații relevante pentru cazul investigat, iar discrepanțele în reactivitatea psihofiziologică pot indica o posibilă nesinceritate.

Aceste două paradigme oferă cadre de referință pentru efectuarea testelor poligraf și ajută la interpretarea rezultatelor obținute în timpul examinării subiecților. Utilizarea corespunzătoare a acestor paradigme este esențială pentru obținerea unor rezultate fiabile și relevante în cadrul investigațiilor judiciare.

În Statele Unite ale Americii și Canada, instituțiile de aplicare a legii utilizează trei paradigme distincte în aplicarea tehnicii poligraf:

1) tehnica relevant-irelevant [217] – se concentrează pe crearea unui contrast între întrebările relevante, care sunt specifice și se referă direct la evenimentul investigat, și întrebările irelevante, care sunt complet lipsite de legătură cu acesta. De exemplu, subiectul ar putea fi întrebat „Ai jefuit banca vineri?” ca întrebare relevantă și „Azi este luni?” sau „Ești în Bălți?” ca întrebări irelevante. Răspunsurile fiziologice mai puternice la întrebările relevante decât la cele irelevante sunt interpretate ca fiind un indiciu al înșelăciunii. Deși această tehnică are numeroase limitări din punct de vedere științific [253], ea este utilizată în investigațiile penale și în unele programe de control al securității angajaților federali, de exemplu, la Agenția Națională de Securitate;

³⁵ În Poliția Română, paradigma TIC are rolul primordial în stabilirea diagnosticului, iar testele cuprinse în paradigma (TCA) sunt teste auxiliare și opționale cu rol de susținere a rezultatelor obținute prin (TIC).

2) testarea cu întrebări de control sau de comparație [255] – compară răspunsurile la întrebările relevante cu răspunsurile la alte întrebări care sunt concepute să genereze reacții fiziologice chiar și la persoanele sincere. Într-o versiune a acestei tehnici, întrebările de comparație sunt selectate pentru a crea o tentație de a înșela: de exemplu „Ai furat vreodată un obiect mic de la locul tău de muncă?” sau „Ai încălcat vreodată o lege rutieră minoră?” Aceste așa-numite întrebări despre minciună probabilă sunt presupuse a fi similare întrebărilor relevante în crearea unui nivel de îngrijorare legat de veridicitate. Pentru persoanele sincere examinate, acest nivel de îngrijorare este presupus a fi mai mare decât pentru întrebările relevante, la care examinatul poate fi sincer fără prea multă anxietate. Pentru persoanele examinate care ar putea fi înșelătoare cu privire la evenimentele investigate, se presupune că întrebările relevante creează un nivel mai mare de îngrijorare și, prin urmare, un răspuns fiziologic mai puternic. Testele cu întrebări de comparație sunt utilizate atât pentru investigații cu evenimente specifice, cât și pentru screening. O versiune a acestei tehnici, testul de spionaj și sabotaj (TES), este un element esențial al programului de screening al securității angajaților Departamentului Energiei din SUA;

3) testul de cunoaștere a informațiilor ascunse [262] – include întrebări despre detalii ale unui eveniment investigat, care sunt cunoscute doar de investigatori și cei cu cunoștințe directe despre eveniment. Aceste teste sunt denumite teste de informații ascunse, deoarece sunt aplicabile chiar și atunci când un examinat care deține informații nu este vinovat. Întrebările sunt prezentate sub formă de variantă multiplă.

Pentru exemplificarea aplicării testului de cunoaștere a informațiilor ascunse (Concealed Information Test - CIT) în cadrul investigațiilor penale, seturi concrete de întrebări utilizate în practică sunt prezentate în anexa 3. Aceste modele ilustrează modalitatea de formulare și selecție a întrebărilor relevante pentru detectarea cunoașterii faptelor de către subiect.

Totuși, trebuie să subliniem că acest format de test necesită păstrarea caracterului confidențial al informațiilor din cadrul procesului penal. Dacă persoana testată are informații despre detaliile comiterii infracțiunii din alte surse (cum ar fi mass-media), atunci testul nu mai poate fi considerat fiabil sau aplicabil. Păstrarea confidențialității și izolarea informațiilor sunt elemente fundamentale pentru integritatea și eficacitatea testului poligraf. Astfel, pentru a asigura validitatea rezultatelor, este esențial să se controleze strict accesul la informații și să se evite divulgarea acestora către persoanele testate înainte de efectuarea testului.

În ceea ce privește metoda întrebărilor de control (CQT), Japonia a adoptat o abordare mai precaută, considerând că aceasta nu este suficient de precisă [167]. În schimb, a optat pentru testul cu privire la informația ascunsă (CIT), care este considerat a fi mai fiabil și mai precis în detectarea

minciunii și este utilizat în investigarea infracțiunilor [314]. Această decizie reflectă preocuparea pentru utilizarea unei paradigme mai valide științific și mai precise în procesul investigativ [229].

Referindu-ne la poziția cercetătorilor japonezi, conform studiilor realizate de Yamamura, Miyata și Fukomoto, opinăm că această metodă este foarte eficientă în etapa aplicării poligrafului pentru stabilirea și/sau verificarea circumstanțelor săvârșirii infracțiunii în faza de urmărire penală. În activitatea specială de investigații, totuși, recomandăm aplicarea metodei CQT.

Aspecte generale

Investigarea infracțiunilor reprezintă un proces extrem de complex, cu implicații deosebit de semnificative în ceea ce privește identificarea autorilor faptelor penale. Organele de urmărire penală se angajează într-un efort determinant de a identifica și de a aduna dovezi relevante, respectând în același timp standardele legale și etice.

Activitatea infracțională este caracterizată de o încărcătură psihică semnificativă, determinată de decizia de a comite fapta și de mobilizarea resurselor interne necesare. Această activitate este marcantă prin intensificarea simțurilor și a concentrării atenției, ceea ce contribuie la înregistrarea precisă a evenimentelor în memoria de lungă durată sub forma unei informații structurate. Aceste date constituie esența procesului infracțional și necesită o abordare atentă și specializată în cadrul investigației.

În această privință, psihofiziologia a furnizat un instrument valoros în investigația infracțiunilor prin utilizarea tehnicii poligraf. Introducerea acestei metode în practica investigativă reprezintă un pas semnificativ către modernizarea eforturilor de investigare. Utilizarea tehnicii poligraf este în concordanță cu principiile fundamentale ale drepturilor omului [52] și completează metodele tradiționale de investigație, contribuind la obținerea unor rezultate mai complete și mai precise. Rezultatele obținute prin această metodă științifică sunt evaluate și corelate cu celelalte mijloace de probă disponibile, asigurând astfel integritatea și relevanța procesului investigativ și având forța credibilității rezonabile.

Această constatare este susținută de o serie de hotărâri judecătorești din Statele Unite ale Americii – lideri în aplicarea poligrafului în lume la investigarea criminalistică, care recunosc metoda poligraf științifică, iar poligraful – instrument valabil și relevant în cercetarea criminalistică a infracțiunilor [298; 285; 277; 243; 242; 259; 281; 280; 283; 279; 282; 146].

Abordare

Tehnica poligraf se bazează pe analiza și interpretarea modificărilor psihofiziologice ce apar în organismul uman, activitate reflectată/influențată de activitatea sistemului nervos autonom, inclusiv de componentele sale simpatice și parasimpatice. Ca urmare a operațiilor de gândire induse

de stimulii auditivi asociați testului poligraf, se formează reprezentări și au loc actualizări ale memoriei subiectului examinat. Aceste fenomene psihologice sunt guvernate de legea liberului arbitru, subiectul fiind liber să desfășoare orice operații cognitive cu informația asociată prin test. Reversul acestei libertăți îl constituie imposibilitatea controlării reacțiilor fiziologice de alertă ce apar la receptarea stimulilor cu potențial negativ (de exemplu: informații legate de implicarea subiectului testat într-un act infracțional). Tocmai aceste modificări psihofiziologice consecutive unui stimul bine individualizat (întrebare din chestionarul poligraf) sunt cele care denotă implicarea/neimplicarea subiectului într-o anumită activitate cu relevanță penală.

Procedura testării este neintruzivă, senzorii folosiți de aparatul poligraf înregistrând parametrii psihofiziologici ai organismului uman la nivelul epidermei [207].

Pe baza principiilor tehnicii poligraf, laboratorul este configurat pentru a efectua testele într-un mediu controlat și standardizat. Acest mediu este important pentru obținerea rezultatelor precise și fiabile, deoarece permite monitorizarea și înregistrarea adecvată a parametrilor psihofiziologici ai subiecților în timpul testelor. Astfel, laboratorul reprezintă un element important în aplicarea metodei poligraf, asigurând că procedura se desfășoară în conformitate cu standardele științifice și etice, cu minimizarea oricăror factori perturbatori care ar putea influența rezultatele testelor.

Deși capitolul IV pct. 16 din Normele metodice unice aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului prevede anumite cerințe privind amenajarea încăperii, acestea sunt formulate în general și prezintă numeroase lacune [53]. O reglementare mult mai detaliată în această privință este stabilită în documentul *Organizarea activităților în laboratoarele poligraf din Poliția Română* [59].

Examinarea poligraf trebuie să fie efectuată într-o încăpere insonorizată. Zgomotele străine interne sau externe (soneria unui telefon, conversația unor persoane din afara camerei de examinare, prezența unor alte persoane: ofițeri de urmărire penală, avocați, rude ale persoanei examinate etc.) pot induce stimulări colaterale, parazite, suprastimulări sau distrageri ale atenției, care pot deforma înregistrările fiziologice ale subiectului examinării.

Camera de examinare trebuie să fie sobră în privința mobilierului și a întregului ambient. Ea nu trebuie să conțină niciun ornament, tablouri sau alte obiecte care i-ar putea distra atenția persoanei examinate.

Camera va fi mobilată cu un birou și două scaune: un scaun al examinatorului plasat lateral față de un scaun de examinare cu brațe unde vor fi poziționați senzorii.

Stan B. Walters, expert în tehnici de interogare și testare comportamentală, subliniază în lucrarea sa *Principles of Kinesic Interview and Interrogation* că poziționarea incorectă a

mobilierului în sala de interviu poate genera disconfort psihologic și reduce eficiența controlului vizual exercitat de examinator asupra subiectului [305]. Considerăm că plasarea scaunului în spatele celui examinat poate genera un disconfort psihologic, iar examinatorul ar putea întâmpina dificultăți în menținerea controlului vizual adecvat asupra celui testat.

Pentru a spori eficiența comunicării și a reduce nivelul de anxietate al persoanei testate, autorul american Nathan J. Gordon recomandă, în lucrarea *The Enhanced Polygraph Technique*, amenajarea unui spațiu adecvat din punct de vedere psihologic și fizic. În acest context, se recomandă utilizarea unei încăperi separate pentru etapele pre-test și post-test, dotată cu fotolii confortabile, care să faciliteze crearea unui mediu relaxant și favorabil construirii unei relații de încredere între examinator și subiect [173].

Laboratorul va fi dotat cu tehnică de calcul (calculator, imprimantă, cameră video) care să permită înregistrarea și stocarea datelor obținute în urma examinării.

În conformitate cu recomandările prevăzute în *Organizarea activităților în laboratoarele poligraf din Poliția Română*, elaborate de Institutul Național de Criminalistică al Inspectoratului General al Poliției Române [60], se recomandă instalarea unui buton de panică cu acționare manuală sau tip „pedalieră” pentru asigurarea securității examinatorului în caz de situații de risc.

De asemenea, în apropierea laboratorului poligraf trebuie să fie amenajat un grup sanitar, care să permită igienizarea mâinilor înainte de testare. Această măsură este importantă pentru menținerea standardelor de igienă și pentru crearea unui mediu adecvat în timpul procedurii de testare.

Totodată, se recomandă instalarea unui sistem de semnalizare luminoasă la exteriorul ușii de acces în laborator, pentru avertizarea personalului asupra faptului că se desfășoară o examinare poligraf. Implementarea acestui sistem contribuie la menținerea liniștii și a confidențialității în jurul laboratorului, aspecte esențiale pentru obținerea unor rezultate valide și precise.

Aceste măsuri de facilitare și securitate sunt importante pentru desfășurarea eficientă și etică a testelor poligraf, asigurând un mediu optim pentru toate părțile implicate în procesul de investigație.

Sistemele de iluminat, ventilație și climatizare trebuie să fie adecvate pentru a susține activitățile desfășurate în laboratorul poligraf. Iluminarea trebuie să ofere o vizibilitate clară a trăsăturilor faciale și posturale ale persoanei examinate, pentru a facilita observația și interpretarea semnalelor nonverbale.

Sistemul de ventilație și climatizare trebuie să asigure o temperatură optimă între 18-22°C vara și 22-25°C iarna. Menținerea unei temperaturi constante în acest interval contribuie la confortul subiectului și la stabilitatea înregistrărilor poligraf. Temperaturile prea scăzute sau prea

ridicate pot provoca disconfort termic subiectului și pot afecta calitatea și fiabilitatea rezultatelor obținute în timpul testării. Prin urmare, asigurarea unei temperaturi confortabile și constante este importantă pentru desfășurarea adecvată a procedurii poligraf.

Testările cu aplicarea poligrafului trebuie să îndeplinească și să respecte condițiile specifice în ceea ce privește instrumentarul. Nu se pot admite examinări cu instrumentar artizanal sau nevalidat. Este imperativ ca echipamentul utilizat să fie de calitate superioară, calibrat și validat conform standardelor și recomandărilor din industrie. Acest lucru este important pentru eliminarea erorilor și asigurarea preciziei în măsurătorile realizate în timpul testului. Respectarea strictă a standardelor privind instrumentarul este esențială pentru integritatea și fiabilitatea procedurii de testare poligraf și a rezultatelor obținute.

Aparatura, indiferent de tipul ei (analogică sau computerizată), trebuie să fie produsă de firme specializate în domeniu care să permită etalonarea acestora.

Laboratoarele din Republica Moldova sunt dotate cu sisteme computerizată de ultimă generație de model Lafayette LX6, care integrează semnalul provenit de la senzori în sistemul de achiziție de date (DAS) și redă în manieră digitală diagramele rezultate.

Lafayette LX6 [210] este un sistem computerizat de tip poligraf, folosit în activitatea MAI, cu o construcție complexă, care înregistrează în mod simultan, prin intermediul a nouă canale (instrumente distincte), reacțiile fiziologice ale subiectului examinării și este compus din următoarele componente (senzori):

- P2-Pneumograf – pneumatic – torace;
- P1-Pneumograf – pneumatic – abdomen;
- CUFF – manșonul de tensiune arterială – pentru măsurarea modificărilor de tensiune arterială și ritm cardiac;
- BULB – pompița de umflat manșonul pentru tensiune arterială;
- EDA – senzor care măsoară răspunsul electrodermal;
- PPG – fotopletismograful optic;
- FEET – senzor pentru detectarea mișcărilor la nivelul picioarelor;
- SEET – senzor pentru activitatea musculară a șezutului;
- ARMS – senzor pentru detectarea mișcărilor la nivelul brațelor.

Sistemul LX6 îmbină la cel mai înalt nivel procedeele poligrafului convențional cu performanțele computerului. În faza de proiectare a poligrafului LX6, specialiștii de la firma producătoare Lafayette Instrument au acordat mai multă atenție canalului EDA (cel care preia datele de la senzorul ce măsoară activitatea electrodermală). Ei au îmbunătățit acest canal pentru colectarea cât mai fidelă a datelor despre activitatea electrodermală, având în vedere studiile din

ultimele două decenii care au evidențiat importanța majoră a modelelor de reactivitate la nivel electrodermal în identificarea subiecților nesinceri.

Prioritizarea examinărilor poligraf

În procesul de planificare și desfășurare a examinării poligraf, este recomandabil să se acorde o atenție sporită anumitor categorii de cazuri, în funcție de impactul lor procedural și social. Astfel, se sugerează prioritizarea următoarelor situații:

- cauzele în care persoanele se află în stare de arest;
- cauzele care implică investigarea infracțiunilor împotriva vieții și integrității persoanei;
- cauzele care prezintă un nivel ridicat de prejudiciu în comparație cu altele;
- cauzele influențate de situația operativă, impactul social sau media.

Această abordare este susținută de literatura științifică din domeniu. Donald Krapohl și Pam Shaw subliniază necesitatea adaptării planificării examinării poligraf în funcție de gravitatea infracțiunii și riscul procesual asociat, evidențiind importanța unei evaluări contextuale a fiecărui caz [206].

În toate situațiile, planificarea examinării trebuie să fie realizată în conformitate cu principiul oportunității, iar stabilirea priorităților se bazează pe criteriul necesar și suficient. Aceste principii sunt aplicate pentru a determina relevanța examinării atât pentru subiect, cât și pentru cauză, în scopul obținerii unui proces investigativ eficient și pertinent. În acest sens, James Allan Matte insistă asupra unei evaluări pragmatice a impactului potențial al testării asupra dosarului penal, pledând pentru prioritizarea cazurilor cu miză ridicată din punct de vedere probatoriu [223].

Condiții pentru persoanele examinate [59]³⁶

Persoanele ce urmează a fi supuse testării poligraf trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fi beneficiat anterior de odihnă normală;
- să se afle într-o stare psihomedicală normală;
- să nu fie supuse audierilor prelungite, iar dacă acestea au avut loc, să fie întrerupte cu cel puțin trei zile înainte de testare;
- să nu fie supuse amenințărilor, constrângerilor, promisiunilor sau îndemnurilor care ar putea influența comportamentul sau atitudinea față de examinare.

Particularități ale examinării poligraf [59]³⁷

³⁶ Cap. 6 „Condiții ce trebuie asigurate persoanelor față de care s-a dispus o examinare poligraf”.

³⁷ Cap. 7 „Particularități ale examinării poligraf”.

- În situația în care subiectul examinat afirmă că nu cunoaște limba română sau este în incapacitate să se exprime din cauza unor dizabilități, instanța sau organul de urmărire penală va numi un traducător autorizat conform legii pentru a facilita examinarea poligraf.

- Recomandăm înregistrarea audio și video a examinării cu interpret. Înregistrările vor fi păstrate în format la sediul instituției, respectând normele de arhivare în vigoare.

- Examinarea victimelor sau părților vătămate, indiferent de tipul infracțiunii, se va realiza doar în cazul în care există elemente relevante care sugerează caracterul nesincer al declarațiilor acestora.

- În cazul infracțiunilor de omor și moarte suspectă, rudele de gradul I sau persoanele aflate în relații afective cu victima nu vor fi supuse examinării poligraf decât după un interval rezonabil care include înmormântarea.

- Nu se efectuează examinări poligraf pentru persoanele care recunosc săvârșirea faptelor penale înainte de începerea testului poligraf. În aceste cazuri, se informează organul de urmărire penală și se întocmește un proces-verbal semnat de ofițerul psiholog, organul de urmărire penală și persoana examinată. Subiecții care recunosc săvârșirea faptelor penale în interviul pre-test vor avea noua lor poziție consemnată într-un proces-verbal. Se pot examina în continuare aspectele pe care subiectul continuă să nu le recunoască, doar dacă acestea sunt elemente principale în dosar sau sunt prioritare pentru subiect.

- Recunoașterea faptelor penale se poate înregistra audio și video după obținerea acordului verbal al subiectului la începutul înregistrării.

- În cazul în care subiectul recunoaște comiterea faptei în discuția post-test, acest lucru se va menționa într-un proces-verbal întocmit în prezența organului de urmărire penală sau în finalul raportului/avizului poligrafologului.

Analiza diagramelor și interpretarea rezultatelor se vor realiza conform Normelor metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului.

În contextul progresului tehnologic aplicat în analiza poligramelor, se conturează perspective diferite privind utilizarea inteligenței artificiale (IA) în interpretarea acestora. Pe de o parte, cercetătorii explorează potențialul IA de a automatiza procesul analitic, însă pe de altă parte, numeroși specialiști atrag atenția asupra limitărilor actuale ale acestor sisteme în surprinderea subtilităților emoționale și a motivațiilor complexe care stau la baza comportamentului uman.

Astfel, în timp ce unii autori, precum Wang, Shi și Liu, explorează posibilitatea utilizării rețelelor neuronale pentru analiza poligrafelor [306], alți experți, precum Giansiracusa, Sánchez-Monedero, Dencik, Oravec, Brouwer, Elkins, Gupte și Cameron, evidențiază preocupări legate de precizia și fiabilitatea acestor sisteme [170]. Aceștia din urmă argumentează că IA nu este încă

suficient de avansată pentru a interpreta corect complexitatea emoțiilor umane și motivațiile din spatele comportamentului, aspecte esențiale în evaluarea veridicității.

Odată cu finalizarea analizei și a evaluării rezultatelor, poligrafologul întocmește un raport de cercetare a comportamentului simulat. Acest raport include rezultatele testării, precum și informații relevante pentru inițiatorul testării, cum ar fi marja de eroare și alte aspecte semnificative identificate în procesul de examinare [53].

2.5. Concluzii la capitolul 2

Utilizarea inteligenței artificiale în analiza tehnică a datelor din cadrul testării cu aplicarea poligrafului poate constitui un sprijin valoros pentru investigator, însă nu poate înlocui aportul uman în interpretarea complexă a comportamentului simulat. Absența capacității de a evalua contextul emoțional și circumstanțele individuale ale persoanei testate reduce semnificativ relevanța concluziilor generate exclusiv prin algoritmi, ceea ce impune menținerea responsabilității decizionale în sarcina specialistului poligraf.

Efectuarea testării cu aplicarea poligrafului în investigarea comportamentului simulat presupune o abordare integrativă, în care datele fiziologice obținute prin mijloace tehnice trebuie să fie corelate cu analiza comportamentală, *criminal profiling*-ul și contextualizarea juridică a cazului. Activitatea examinatorului presupune identificarea tiparelor de conduită deviantă, corelarea reacțiilor înregistrate cu versiunile criminalistice formulate și elucidarea circumstanțelor comiterii faptei ilicite. Din această perspectivă, pregătirea specialistului poligraf trebuie să fie multidisciplinară, incluzând cunoștințe profunde în criminalistică, drept penal și criminologie.

În practica actuală din Republica Moldova se constată o tendință de reducere a complexității etapei pre-test, aceasta fiind adesea limitată la prezentarea generală a instrumentarului și a testelor utilizate. Însă o asemenea abordare poate influența negativ calitatea generală a examinării cu aplicarea poligrafului și poate reduce șansele obținerii unor declarații relevante în această fază a procedurii.

Etapa post-test, deși constituie un element important al examinării cu aplicarea poligrafului (fiind identificată în literatura de specialitate ca punctul în care se obțin aproximativ 35 % dintre declarațiile de recunoaștere a vinovăției), nu este reglementată explicit de cadrul normativ național. Dat fiind că etapa post-test este menționată ca opțională în Legea nr. 269/2008 și omisă complet în Normele metodice unice aprobate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, conchidem că această lacună normativă poate diminua valoarea investigativă a testării cu aplicarea poligrafului.

În urma analizei situației actuale, concluzionăm că lipsa unui cadru normativ privind formarea și validarea competențelor specialiștilor în aplicarea poligrafului în Republica Moldova generează incertitudini profesionale și afectează coerența procedurilor, contribuind la creșterea riscului de eroare. Testarea efectuată de specialiști calificați, în condiții controlate, reprezintă un instrument valoros în stabilirea adevărului și nu ar trebui exclusă din practica investigativă.

3. APLICAREA POLIGRAFULUI ÎN INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A UNOR CATEGORII DE INFRACTIUNI

3.1. Particularitățile metodologice ale aplicării poligrafului în investigarea criminalistică

Criminalistica, la fel ca alte științe, se dezvoltă constant, perfecționându-se prin subiect, obiect, metode și sarcinile sale de cercetare.

Se acceptă și se resping în timp diferite metode, procedee și teorii, ca urmare a faptului integrării în criminalistică a cunoștințelor din diferite domenii de cercetare.

Ca știință, criminalistica este în continuă dinamică, progresând prin noi teze, doctrine, opinii științifice, recomandări, precum și prin noi cercetări de fenomene sociale, cum ar fi: criminalitatea, delincvența, persoana infractorului etc.

Prof. univ. dr. Emilian Stancu definește criminalistica ca fiind o știință judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale” [102, p. 28].

Referindu-ne la cercetarea criminalistică, considerăm că aceasta este un proces amplu, care are ca obiectiv restabilirea evenimentului infracțional ce a avut loc în trecut.

Dr. hab. în drept, prof. univ. Mihai Gheorghiță consideră că cel mai important element, determinant, al structurii organizatorice și psihologice a activității ofițerului de urmărire penală constă în acumularea și studierea celor mai diverse elemente de fapt, circumstanțe, date, în baza cărora el va restabili complet evenimentul produs în trecut, corelațiile diferitelor persoane implicate în evenimentul respectiv, precum și personalitatea subiectului care a săvârșit infracțiunea [50, p. 55].

Mai mult decât atât, activitatea de cunoaștere desfășurată de către ofițerul de urmărire penală constă în realizarea unor operații mai simple sau mai complicate de gândire, în elaborarea strategiei de soluționare a problemelor, în abordarea creatoare a situațiilor care cer o atare activitate de cunoaștere. Sarcinile mai simple sunt realizate conform unui algoritm, prin respectarea unor reguli cunoscute de cercetare. De exemplu, depistarea și ridicarea urmelor materiale și confirmarea lor procedurală reprezintă un exemplu de sarcină algoritmică simplă. Iar îndeplinirea sarcinilor mai complicate presupune căutare euristică creatoare a soluției în diverse situații problematice, inclusiv în situații de conflict [386].

În această ordine de idei, putem afirma că psihologia judiciară are un rol deosebit în a completa știința criminalistică, integrându-se efectiv în criminalistică, facilitând realizarea

sarcinilor ce țin de combaterea fenomenului infracțional și ajutând la prevenirea și investigarea activităților de ordin antisocial.

În acest context, ținem să evidențiem faptul că psihologia judiciară îmbogățește sub aspect științific și aplicativ criminalistica, venind cu studii și analize valoroase ale comportamentului uman în situații legate de activitatea infracțională.

Trebuie menționat faptul că psihologia s-a dezvoltat ca știință despre esența, trăsăturile, caracteristicile calitative și cantitative ale proceselor și fenomenelor mentale, influența lor asupra formării, transformării comportamentului uman.

Procesul de dezvoltare a psihologiei judiciare a determinat apariția și dezvoltarea unor domenii independente ale psihologiei, cauzate de studiul și analiza reacțiilor psihologice la diferite situații, atitudini care afectează formarea comportamentului în general și a comportamentului infracțional, în special.

Evoluarea cercetărilor științifice axate pe latura psihologică a permis dezvoltarea unor direcții legate de cercetarea personalității, analiza comportamentală, care a contribuit, la rândul său, la restrângerea domeniului de cercetare în psihologia judiciară și a permis apariția unor studii legate de psihologia infractorului, psihologia crimei etc.

În acest sens, evoluția științelor criminalistice a fost influențată de contribuțiile semnificative ale unor autori din diverse spații academice, care au susținut dezvoltarea și aplicarea metodelor științifice în investigarea infracțiunilor și a infractorilor. Hans Gross, fondatorul criminalisticii moderne, a pledat pentru sistematizarea mijloacelor tehnico-științifice în procesul penal. În spațiul american, August Vollmer a promovat introducerea metodelor științifice în activitatea polițienească, iar David C. Raskin a contribuit la consolidarea fundamentelor științifice ale testării cu poligraf. În Europa, Pierre Margot s-a remarcat prin cercetările în criminalistica fizico-chimică, iar Bernard Knight a avut un rol important în dezvoltarea medico-legală a criminalisticii britanice. În România, Eugen Dobrogeanu a pus bazele teoretice ale expertizei criminalistice moderne. În spațiul est-european, autorii ruși Igor M. Lupriianov și Boris V. Voljenkin au promovat metode analitice riguroase în examinarea urmelor infracționale. Toți acești autori au susținut consolidarea caracterului științific al criminalisticii, evidențiind necesitatea integrării cunoștințelor specializate în investigarea judiciară.

Analizând aspectele abordate de psihocriminalistică, deducem că acestea se referă în principal la înțelegerea comportamentului criminal, analiza intenției, identificarea forței motivaționale a infractorului, determinarea atitudinii față de faptă a făptuitorului.

Psihologia criminală realizează o analiză a „lumii interioare” a infractorului, fiind în căutarea unor indicii ce ar explica comportamentul fraudulos al persoanei. Este analizată legătura de cauzalitate dintre acțiunile și faptele persoanei și procesul cognitiv al acesteia.

În acest context, obiectul de studiu al psihocriminalisticii nu ține doar de procesele mentale și cognitive ale persoanei, ci și de legătura acestora cu acțiunile/inacțiunile infracționale. O analiză calitativă a comportamentului infracțional ne va furniza informații despre psihicul infractorului [90].

Interpretarea comportamentului infracțional se face în baza unor indicii, care au fost obținuți ca rezultat al multor cercetări științifice efectuate prin metode empirice.

Comportamentul infracțional, în esență, este un comportament intenționat care constă în acțiuni/inacțiuni ce sunt prevăzute de *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*. Aceste acțiuni nu au loc întâmplător, ci poartă un caracter deliberat. Doar în cazul în care o persoană conștientizează caracterul penal al faptei sale, el va fi tras la răspundere.

Dacă ar fi să ne referim la cercetările științifice în psihocriminalistică, constatăm că ele au fost realizate prin:

- analiza și observația în mediul natural. În primele etape ale fiecărei investigații științifice, una dintre cele mai informative metode constă în observarea directă a fenomenului, în contextul său natural, fără intervenții artificiale. Astfel, observarea comportamentului indivizilor – fie umani, fie animal – în mediul lor de viață reprezintă un instrument valoros pentru înțelegerea proceselor comportamentale. De exemplu, dacă dorim să înțelegem manifestările agresive ale unui copil și cauzele generatoare ale acestora, este oportun să observăm interacțiunile sale într-un spațiu familiar, precum un loc de joacă, urmărind ce anume precedă și urmează unui act de agresiune (cum ar fi lovirea sau împingerea altui copil). Această abordare, fundamentată metodologic de Albert Bandura [129, p. 12-25], care a subliniat rolul observației directe în studiul comportamentului social, oferă cercetătorului date autentice, imposibil de reprodus integral în condiții de laborator;

- studiu de caz. Este un studiu aprofundat al unei anumite persoane. Diferă de observație prin faptul că se concentrează de obicei pe o singură persoană și nu se desfășoară într-un mediu natural. De fapt, studiile de caz pot să nu implice deloc observarea directă a comportamentului, ci se pot baza pe interviuri cu individul și/sau cu cei apropiați [299, p. 15-18];

- sondaj. Acesta include un chestionar sau un interviu – subiecților li se cere să-și descrie comportamentul, sentimentele sau gândurile pe anumite subiecte. Rezultatele sondajului rezumă opiniile, convingerile și comportamentul unor grupuri mari de oameni [128, p. 256-275].

Din punctul nostru de vedere, dezavantajul sondajelor constă în dificultatea obținerii unui eșantion imparțial. Sondajele au însă o serie de avantaje semnificative, printre care se numără faptul că permit cercetătorilor să studieze fenomene greu sau imposibil de studiat prin alte metode.

Considerăm că un loc aparte îl are experimentul-metodă de cercetare ce permite modificări ale variabilelor experimentale în vederea obținerii concluziilor în ceea ce privește comportamentul persoanei.

Un exemplu în acest sens ar fi experimentul lui Solomon Asch și conformismul de grup. Acest experiment a dat naștere la mai multe forme de abordări și interpretări comportamentale [127].

Ca și în orice ramură științifică și aplicativă a cunoașterii, în psihocriminalistică există anumite metode de studiere a personalității unui infractor în procesul de prevenire, descoperire, cercetare, investigare a infracțiunilor.

Modalitățile de cunoaștere a personalității unui infractor în relația acestuia cu infracțiunile și procesul de investigare/cercetare au o anumită structură, care formează un sistem de metode în psihologia criminalistică.

Având în vedere aspectele menționate *supra*, vom analiza contribuția științei psihocriminalisticii la procesul și modalitatea detectării comportamentului simulat – procedură aplicată la cercetarea criminalistică a activității infracționale.

Minciuna este un fenomen omniprezent în toate sferele și direcțiile societății [303].

Profesorul și criminalistul Tudorel Butoi subliniază că minciuna, atunci când nu produce consecințe semnificative, este adesea privită cu indulgență sau chiar trecută cu vederea. Cu totul diferită este situația în care falsul verbal poate avea implicații majore asupra vieții unei persoane, mai ales în contextul procesului penal. În acest sens, autorul atrage atenția asupra riscurilor generate de prezența neadevărului în investigarea criminalistică, evidențiind posibilele erori judiciare și consecințele grave care pot decurge din acceptarea sau neidentificarea unei declarații mincinoase [21].

Detectarea comportamentului simulat este de o importanță deosebită în procesul de investigare/cercetare a infracțiunilor, fiind condiționată de o multitudine de aspecte de ordin juridic și psihologic [61].

În ceea ce privește detectarea comportamentului simulat prin aplicarea poligrafului, specificăm că acest instrumentar nu detectează minciuna, fiind doar un dispozitiv ce amplifică și înregistrează reacțiile psihofiziologice ale unei persoane ce apar ca urmare a unei emoții.

Această afirmație este unanim acceptată și susținută de specialiști consacrați în domeniul aplicării tehnicii poligraf, precum David C. Raskin, John C. Kircher, Donald J. Krapohl, Stanley

M. Slowik, James Allan Matte, Charles R. Honts, Raymond Nelson și William G. Iacono [311]; Igor M. Lupriianov, Valentin V. Korovin, Boris E. Fiodorov; Tudorel Butoi, Adrian Zăbavă, Ioan Dascălu; Pierre Louette, Helmut Kächele, Masahiro Satō. Toți acești specialiști au evidențiat în mod constant că tehnica poligraf nu poate fi considerată un „detector de minciuni” în sens strict, ci reprezintă un instrument de înregistrare și interpretare a reacțiilor psihofiziologice generate de procesarea cognitivă și afectivă a informațiilor în timpul examinării.

Aceste emoții sunt provocate de întrebările specialistului poligraf, care sunt construite în baterii/seturi de întrebări, realizate după anumite reguli speciale.

În cazul cercetării activității infracționale a unei persoane, reacțiile la întrebările-stimul sunt provocate cel mai des de frică.

Perspectiva de a fi descoperit, însoțită de înțelesul persoanei a unei perspective legate de constrângeri, restricții, izolări etc., creează emoții puternice de frică.

În opinia noastră, anume frica este forța motrice care creează reacțiile psihofiziologice înregistrate de poligraf și interpretate de poligrafolog, dar trebuie să ținem cont și de alte emoții care sunt prezente în cadrul testării.

De asemenea, constatăm și faptul că analiza și interpretarea reacțiilor psihofiziologice ne permite să înțelegem motivele comiterii infracțiunii. Stabilirea forței motivaționale în cercetarea criminalistică este un element extrem de important.

Teoria formării minciunii raportată, în special, la investigarea infracțiunilor impune o cunoaștere a fundamentului științific a formării reacțiilor psihofiziologice.

În *Dicționarul explicativ* al lui S.I. Ojegov, minciuna este definită ca „o denaturare deliberată a adevărului” [374].

O minciună, conform lui J. Masip, este o încercare deliberată de a ascunde informații faprice și/sau emoționale și/sau de a le manipula prin mijloace verbale și/sau nonverbale pentru a crea sau a menține în altul (sau în alții) o convingere pe care comunicatorul însuși o consideră falsă [323, p. 26].

O. Fry definește minciuna ca o încercare intenționată reușită sau nereușită, făcută fără avertisment, de a-i forma unei alte persoane o convingere pe care comunicatorul însuși o consideră incorectă [166].

Potrivit lui De-Paulo, minciuna este un fenomen comunicativ foarte des întâlnit în viața de zi cu zi, care include o varietate de situații și tactici [149].

O definiție a minciunii, care ni se pare a fi foarte explicită, este cea propusă de Paul Ekman – om de știință și cercetător american considerat una dintre cele mai importante figuri din

psihologia secolului al XXI-lea. Este renumit datorită faptului că a fost prima persoană care a studiat natura înăscută a emoțiilor cu o serie de investigații interculturale.

Cercetările lui Paul Ekman s-au bazat pe ideea că unele caracteristici umane, cum ar fi emoțiile sau limbajul corpului, au o origine biologică în loc să fie pur culturale, așa cum se credea anterior. Astfel, Ekman a crezut că sunt universale și a încercat să demonstreze acest lucru în studiile sale.

Paul Ekman definește minciuna ca fiind o acțiune prin care o persoană induce în eroare o altă persoană în mod intenționat, fără o preîntâmpinare prealabilă despre intenția sa [152].

O analiză atentă a materialelor pe cauze penale existente privind anumite tipuri de infracțiuni, în special cele legate de diferite forme de violență și cele comise din interese materiale, ne dezvăluie o tendință semnificativă în descoperirea și investigarea acestor infracțiuni.

Procesul de acumulare a probelor, incluzând audierea persoanelor bănuite și a victimelor, întotdeauna provoacă reacții emoționale la aceste persoane. Aceste stări emoționale sunt influențate de comportamentul și alegerea poziției sincere sau mincinoase a persoanei respective.

În funcție de modelul comportamental adoptat de fiecare persoană, putem trage primele concluzii în elaborarea versiunilor criminalistice, identificând motivele comiterii faptei și modul de operare prin folosirea surselor de informații pentru reconstrucția evenimentului infracțional ce a avut loc în trecut.

În teoria și practica criminalistică sunt cunoscute două forme de reflectare a informației: material fixată și memorial fixată (psihofiziologică). Forma material fixată de reflectare a informației presupune o reflectare a semnelor obiectului ce formează urma pe alte materiale sau obiecte primitoare de urmă (urme de încălțăminte, urme de degete, urmele mijloacelor de transport), precum și fixarea material ilustrativă (imaginile foto, video) a cadavrelor, a persoanelor, a încăperilor, a documentelor etc. Forma memorial fixată poartă un caracter subiectiv și constă în memorizarea unei anumite imagini de către o persoană, iar apoi încercarea de a recunoaște acest obiect ori persoană după anumite semne, calități (memorarea înfățișării infractorului de către martor și prezentarea ulterioară spre recunoaștere) [92, p. 17].

Urmele memoriale reprezintă resurse inestimabile în investigațiile criminale, oferind o fereastră spre trecutul evenimentelor. În paralel, evoluția continuă a testului poligraf aduce noi perspective asupra modului în care putem utiliza și interpreta aceste urme.

Pe măsură ce tehnologia poligrafului avansează, capacitatea noastră de a interpreta și de a valorifica urmele memoriale crește considerabil. Testul poligraf poate furniza nu doar date suplimentare, ci și context pentru înțelegerea modului în care aceste urme pot fi interpretate și folosite în investigații. Astfel, dezvoltarea puternică a poligrafului ne permite să extragem un nivel

mai profund de informații din urmele memoriale, contribuind astfel la o investigație mai eficientă și mai precisă.

Într-o societate în care justiția și clarificarea adevărului sunt atât de importante, integrarea adecvată a urmelor memoriale și a tehnologiilor precum testul poligraf poate avea un impact semnificativ în identificarea și rezolvarea cazurilor criminale. Urmele memoriale, la fel ca și urmele materiale, pot oferi detalii relevante care completează și consolidează informațiile obținute prin intermediul testului poligraf.

Prin urmare, considerăm că integrarea urmelor memoriale și a testului poligraf în procesul de investigare a infracțiunilor este binevenită pentru înțelegerea complexității procesului de aducere în fața justiției a infractorilor și pentru asigurarea unei proceduri judiciare imparțiale.

În criminalistica românească, prin urmă se înțelege orice modificare materială produsă în ambianța locului unde s-a comis o infracțiune, modificare care, examinată individual sau în corelație cu altele, poate conduce la stabilirea faptei, identificarea făptuitorului, a mijloacelor utilizate și la clarificarea împrejurărilor cauzei. Această concepție este susținută de autori de referință precum Emilian Stancu [101], Camil Suciu [106], Mihai Aionițoaie [1], Ioan Lascu [62] și Dan Antonescu [5], care au subliniat caracterul probator al urmelor materiale în investigarea penală și rolul lor esențial în procesul de identificare criminalistică.

În acest sens, dorim să completăm înțelesul de urmă și prin *urme care sunt înregistrate în memoria perceptuală a individului*. Aceste urme memorate pot fi recunoscute și regăsite ulterior, servind drept instrumente valoroase în investigarea și soluționarea infracțiunilor.

În ciuda absenței conceptului de *urme memoriale* în doctrina românească a criminalisticii, subliniem că alte state, precum Statele Unite ale Americii, Japonia și țările din Uniunea Europeană, abordează și recunosc importanța acestor tipuri de urme în investigațiile criminale [300, p. 1181-120; 222, p. 83-85].

Unele lucrări de referință, precum cele ale lui Loftus și Palmer [215] și Wells și Olson [307], explorează impactul limbajului și al memoriei asupra reconstrucției evenimentelor. În Japonia, studiile despre contextul holistic versus analitic în percepția informațiilor, precum cel realizat de Masuda și Nisbett (2001) [220], aduc contribuții semnificative. În Uniunea Europeană, literatura privind psihologia judiciară și investigațiile criminale poate oferi perspective relevante asupra utilizării informațiilor memorate în investigații.

Referindu-ne la particularitățile procesului investigativ, avem în vedere aspecte relevante pentru aplicarea tehnicii poligraf, inclusiv integrarea poligrafologului în activitățile criminalistice și influența pe care o poate avea prezența acestuia asupra coerenței și a completitudinii probatoriului.

Cercetarea la fața locului poate fi privită prin prisma unui act procedural și/sau poate fi privită sub aspect criminalistic. Mihail Gheorghită a definit cercetarea la fața locului ca fiind un șir de acțiuni întreprinse de ofițerul de urmărire penală în vederea acumulării și a studierii celor mai diverse elemente de fapt, circumstanțe și date, pe baza cărora vor fi restabilite complet evenimentele produse în trecut [50, p. 55].

Cercetători iluștri în criminalistică, precum Ioan Lascu [63, p. 102], James W. Osterburg și Richard H. Ward [239, p. 123-126], definesc cercetarea la fața locului ca fiind activitatea criminalistică fundamentală prin care se percep nemijlocit urmele, mijloacele materiale de probă și se stabilesc elementele necesare reconstituirii faptei și identificării autorului, cu respectarea tehnicilor specifice de fixare, ridicare și conservare a probelor.

În aceeași ordine de idei, Sorin Alămureanu susține că cercetarea la fața locului reprezintă o activitate procesuală și criminalistică unitară, prin care se urmărește descoperirea, fixarea, ridicarea și examinarea urmelor materiale și a altor elemente probatorii existente în spațiul în care a avut loc fapta penală, pentru stabilirea adevărului și identificarea făptuitorului [3, p. 178].

Cercetarea locului săvârșirii faptei face parte din activitățile de urmărire penală și constă în cunoașterea nemijlocită a locului în care s-a săvârșit infracțiunea sau a locului în care au fost descoperite urmele acesteia, în vederea descoperirii, a fixării și a ridicării urmelor și, nu în ultimul rând, în stabilirea împrejurărilor în care infracțiunea a avut loc [104, p. 503].

Cercetarea la fața locului constituie un procedeu probator, având drept obiect obținerea de date privind împrejurările în care a fost săvârșită fapta penală, descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor infracțiunii, precum și stabilirea stării și poziției mijloacelor materiale de probă [100, p. 307-308].

Conform definițiilor de mai sus, cercetarea la fața locului este primul lucru care trebuie întreprins de către organele de urmărire penală și este considerată a fi cea mai eficientă modalitate de obținere a informației care ar permite restabilirea activității infracționale ce a avut loc în trecut.

Cercetarea la fața locului ar permite să identificăm deseori atât făptuitorul, cât și persoanele care au vreo atribuție la fapta cercetată (complici, martori, victime).

Dacă în procesul cercetării cauzei se preconizează aplicarea poligrafului, atunci într-o oarecare măsură este justificată și prezența poligrafologului la această acțiune.

Analiza circumstanțelor prezente în câmpul infracțional are conotații diferite, dacă este să privim lucrurile din perspectiva ofițerului de urmărire penală și cea a specialistului poligraf.

Există în practică nenumărate situații în care ofițerul de urmărire penală în cadrul cercetării la fața locului va atrage atenție deosebită asupra multor detalii care se referă la cauza cercetată, dar nu își va concentra atenția pe circumstanțele care ar interesa poligrafologul [26]. Multe elemente

din câmpul infracțional se vor regăsi în setul de întrebări care urmează să fie alcătuit. Spre exemplu, elemente legate de amplasarea, mărimea, culoarea mobilierului în camera în care s-a săvârșit infracțiunea sau aspecte legate de căile de acces și părăsire a câmpului infracțional și a unităților de transport, precum și multe altele.

În acest sens, cercetările recente au evidențiat utilitatea folosirii stimulilor vizuali în cadrul testării poligraf. Prezentarea unor imagini relevante, care reflectă circumstanțele concrete ale infracțiunii (de exemplu, locul comiterii faptei, obiectele implicate sau aspecte ale căilor de acces), generează reacții psihofiziologice mai intense și mai rapide decât întrebările verbale tradiționale. Aceste rezultate sugerează că stimulii vizuali pot oferi o perspectivă suplimentară și mai profundă asupra legăturii emoționale a subiectului cu evenimentul investigat. Prin integrarea acestor elemente vizuale în testările clasice, investigatorii ar putea beneficia de o metodă mai precisă pentru detectarea comportamentului simulat și consolidarea probelor colectate (anexa 5).

Din păcate, constatăm că un proces-verbal întocmit la fața locului nu întotdeauna conține toate aceste date relevante pentru poligrafolog [27; 30].

Într-o altă ordine de idei, poligrafologul, având aptitudini în analiza comportamentală și interpretarea indiciilor de la fața locului, poate examina și deduce posibilele scenarii ale activității infracționale. Această accepție este susținută de cercetători precum Laimutis Kraujalis, Aleksandr Kovalenko și Vitas Saldžiūnas, care evidențiază valoarea tehnicii poligraf în interpretarea comportamentului în contextul investigațiilor judiciare [208], precum și de Jan Widacki, care subliniază rolul esențial al poligrafologului în corelarea datelor comportamentale cu faptele investigate [310, p. 5-17]. De asemenea, Tuvia T. Amsel și Donald J. Krapohl împreună cu Walt Goodson aduc argumente suplimentare privind importanța analizei comportamentale în cadrul examinării poligraf și influența acesteia asupra procesului decizional [383; 362].

Prin analiza meticuloasă a urmelor fizice și a circumstanțelor descoperite la locul faptei, poligrafologul poate să formuleze ipoteze și să construiască versiuni plauzibile ale modului în care infracțiunea s-ar fi desfășurat. Această abordare nu se limitează doar la examinarea materialului fizic, ci implică și o evaluare atentă a contextului și a posibilelor motive care ar putea fi relevante pentru comiterea infracțiunii în discuție.

În acest context, revenim la ideea că un poligrafolog implicat în cercetarea criminalistică ar trebui să aibă cunoștințe în domeniul juridic în general și să fie familiarizat în mod detaliat cu tehnicile și procedurile criminalistice [86].

În literatura de specialitate există diverse perspective asupra celor mai buni specialiști în domeniul examinărilor poligraf. Un exemplu în acest sens îl reprezintă John J. Palmatier, care în cartea sa *Practical Guide to Polygraph Testing* [240, p. 59] evidențiază importanța experienței în

domeniul investigațiilor criminale și al poliției în pregătirea și utilizarea poligrafului. Autorul subliniază că foștii angajați ai poliției și detectivii au o bază solidă de cunoștințe și experiență practică care îi poate face să fie mai eficienți în interpretarea rezultatelor poligrafului în contextul investigațiilor penale.

Încă un autor care discută despre competențele și calificările celor mai buni specialiști în utilizarea poligrafului este Charles R. Honts. În lucrarea sa *Fundamentals of Polygraph Practice* [182], el explorează importanța experienței în investigații criminale și rolul pe care îl au foștii polițiști și anchetatori în utilizarea și interpretarea rezultatelor poligrafului.

Un alt autor relevant în discuția despre competențele specialiștilor în poligraf este Jacques Barbosa Lima Jr. din Brazilia. În lucrarea sa *Manual of Criminalistic Identification and Expertise* [214, p. 119], acesta abordează implicarea experților în investigațiile criminale, inclusiv rolul poligrafului în analiza comportamentală și interpretarea indiciilor la fața locului.

Opinăm că Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 3 din 02.03.2016 [53], ar putea fi completate prin activități ce reglementează participarea specialiștilor poligrafologi la cercetarea la fața locului. Această implicare ar contribui considerabil la procesul de investigație, permițând interpretarea mai precisă a informațiilor obținute și facilitând reconstituirea detaliată a evenimentelor infracționale.

Făcând o analiză a informației semnificative în criminalistică, constatăm că în literatura de specialitate opiniile privind utilizarea testelor poligraf în procesele penale au variat considerabil de-a lungul timpului. Inițial, au existat afirmații negative și nefondate despre imposibilitatea folosirii acestora, dar treptat s-a ajuns la evaluări mai echilibrate și mai științifice. Unii cercetători au încercat să atragă atenția comunității juridice asupra aspectelor științifice ale problemei, subliniind că evaluarea metodelor instrumentale pentru cercetarea informației ascunse de om ca fiind reacționare și neștiințifice este adesea superficială, deoarece „un aparat nu poate fi reacționar sau neștiințific. El ori funcționează, ori nu funcționează” [378].

Schimbările politice și socioeconomice din ultimele decenii au influențat perspectiva comunității juridice asupra utilizării poligrafului. La un moment dat, au apărut primele volume de articole științifice care tratau utilizarea metodelor neconvenționale în cercetarea criminalistică [368, p. 12]. În acest context, testele poligraf au început să fie caracterizate ca metode criminalistice.

În practica combaterii criminalității se utilizează conceptul de „informație semnificativă din punct de vedere criminalistic”. Aceasta se referă la orice tip de date obținute pe căi procesuale și neprocesuale în cursul investigației unei infracțiuni, care pot constitui dovezi în dosar sau pot

facilita obținerea probelor și adoptarea măsurilor necesare pentru prevenirea și combaterea infracțiunilor.

Informația semnificativă din punct de vedere criminalistic se clasifică în informație probatorie, orientativă și auxiliară. Deși informația probatorie are o importanță deosebită, procesul de cunoaștere în procedura penală nu se limitează la obținerea și utilizarea acesteia. În cursul investigării unei infracțiuni, informația probatorie nu poate fi obținută în totalitate și în forma sa pură imediat [74, p. 87]. Pe lângă informația probatorie, practicienii în aplicarea legii colectează și analizează diverse tipuri de informație orientativă.

În opinia noastră, este vorba despre un alt tip de informație, care permite persoanelor ce cercetează infracțiunile să se orienteze în fenomenele și faptele legate de infracțiune, dar care nu fac parte din obiectul probării. Acest tip de date poate ajuta la identificarea obiectelor ce conțin informații probatorii, poate contribui la evaluarea corectă și la prognozarea comportamentului participanților la proces, la clarificarea altor circumstanțe relevante pentru caz, precum și la elaborarea versiunilor criminalistice.

Informația orientativă ajunge la angajații organelor de aplicare a legii din diverse surse și prin diferite canale. În primul rând, aceste date sunt obținute în cursul elaborării operative a versiunilor de investigare, dar din diverse motive nu sunt documentate oficial. Informațiile de natură orientativă pot fi colectate de oficiali în timpul interacțiunilor cu martorii oculari ai infracțiunii și cu alți cetățeni care dețin informațiile căutate. Sunt considerate orientative și informațiile publicate în mass-media, zvonurile, opiniile răspândite printre populație în legătură cu săvârșirea infracțiunii și altele similare. Inițial apărută ca „orientativă”, acest tip de informație, după verificare, poate dobândi statutul de probă, dacă se dovedește că este direct sau indirect legată de fapta investigată.

Dacă informația semnificativă din punct de vedere criminalistic nu este direct legată de infracțiunea investigată, ea este considerată auxiliară. Această informație este esențială pentru organizarea procesului de colectare, evaluare și utilizare a informațiilor probatorii și orientative.

Numeroasele probleme legate de gestionarea informațiilor despre evenimentul investigat (identificarea, înregistrarea, acumularea etc.) sunt studiate de către procesualiști în cadrul teoriei probatoriului și de către criminaliști în cadrul tacticilor acțiunilor de urmărire penală [103, p. 29-30]. Atât procesualiștii, cât și criminaliștii se bazează pe abordarea tradițională din filosofie și psihologie, care delimitează interacțiunile omului cu lumea înconjurătoare în interacțiuni subiect-subiect și subiect-obiect [95, p. 45-47].

În cursul cercetării infracțiunii, ofițerul de urmărire penală apelează la diverse surse de informație semnificativă din punct de vedere criminalistic. Aceasta poate fi obținută nu doar de la persoane, ci și de la „martorii tăcuți” (obiectele materiale).

Când sursa informației probatorii este o persoană, proba obținută în acest mod este denumită probă personală. Această clasificare este susținută de Gheorghiuță Mateuț, care consideră că proba personală reprezintă informația furnizată de subiecți procesuali prin declarații în cadrul procesului penal [75, p. 563-564]. Ioan Mircea precizează că proba personală reflectă realitatea faptică prin intermediul percepției și al reproducerii acesteia de către persoane [76, p. 212-213]. În literatura sovietică, Igor M. Lupriianov subliniază că probele personale ocupă un loc central în investigarea penală, dat fiind caracterul lor subiectiv și necesitatea coroborării cu alte probe materiale [365, p. 146-147]. Poligraful ar putea fi aplicat în acest context pentru a verifica veridicitatea informațiilor furnizate de persoanele implicate în procesul penal [61, p. 52].

Tehnica criminalistică este unul dintre cele mai vechi domenii ale criminalisticii, reunind un ansamblu de principii teoretice și recomandări practice dedicate descoperirii, fixării, ridicării, cercetării, acumulării și prelucrării informațiilor relevante despre infracțiuni și făptuitori, precum și prevenirii faptelor penale. Importanța și specificitatea acestui domeniu sunt evidențiate în lucrările unor autori de prestigiu, precum Sorin Alămureanu, care subliniază rolul tehnicii în dinamica investigativă [2, p. 35], Igor M. Lupriianov, care insistă asupra dezvoltării istorice și funcționale a mijloacelor criminalistice [365, p. 51-52], Pierre Bouzat și Jean Pinatel, care argumentează caracterul universal al tehnicii în sistemul modern de investigare [327, p. 277-278].

În același timp, sintagma „tehnică criminalistică” este utilizată pentru a desemna ansamblul mijloacelor tehnice – instrumente, aparate, echipamente, dispozitive și materiale – aplicate în scopul asigurării siguranței publice și combaterii criminalității. Această abordare este evidențiată de autori precum Camil Suciu, care analizează rolul mijloacelor tehnice în descoperirea infracțiunilor [106, p. 112-114], Emilian Stancu, care sistematizează tehnica în cadrul investigației criminalistice [99, p. 47], și Iurie Odagiu, care oferă o perspectivă aplicativă asupra instrumentarului tehnic utilizat în investigațiile penale [84, p. 39-41].

Conceptul de „mijloc tehnico-criminalistic” este interpretat într-un sens larg, incluzând orice dispozitive, materiale tehnice, tehnici și metode utilizate în procesul de descoperire, investigare și prevenire a infracțiunilor. Mijloacele enumerate sunt clasificate după criterii precum tipul, destinația sau sursa de proveniență. Această perspectivă este susținută de cercetători precum T.V. Averiianova și R.S. Belkin, care subliniază rolul determinant al mijloacelor tehnico-criminalistice în dinamica investigației [330, p. 213-215], V.A. Obrazțov, care accentuează necesitatea perfecționării continue a acestor instrumente în funcție de cerințele judiciare [372,

p. 178-180], și Emilian Stancu, care evidențiază locul central al tehnicii în arhitectura generală a criminalisticii [98, p. 55-56].

Clasificarea după sursa de proveniență arată că o parte semnificativă a mijloacelor tehnico-criminalistice fie sunt împrumutate din alte domenii de activitate și utilizate fără modificări, fie sunt împrumutate și adaptate pentru scopurile descoperirii, investigării și prevenirii infracțiunilor. Poligraful se numără printre mijloacele tehnice împrumutate din psihofiziologia aplicată și adaptate pentru necesitățile practicii de investigare. Această idee este susținută de Ioan Buș, care subliniază că tehnica poligraf are la bază principii psihofiziologice integrate metodologic în activitățile de detectare a comportamentului simulat și de investigare a infracțiunilor [18, p. 42-43].

Aplicarea tehnicii criminalistice trebuie să respecte o serie de condiții [76, p. 53-55; 105, p. 47-50]:

- Utilizarea mijloacelor tehnico-criminalistice se bazează pe principii de legalitate, respectarea drepturilor și a libertăților omului și cetățeanului, precum și pe etică. Este interzisă efectuarea de acțiuni care umilesc onoarea, demnitatea umană sau care creează pericol pentru viața și sănătatea oamenilor.

- Sunt necesare garanții de validitate științifică și fiabilitate a mijloacelor și metodelor tehnico-criminalistice utilizate. Funcționarea oricărui mijloc tehnic și regulile de aplicare ale acestuia trebuie să se bazeze pe principii științifice verificate. Acestea trebuie să fie testate și să primească recomandări pentru utilizare în procedura penală în conformitate cu prevederile legale.

- Este importantă asigurarea integrității surselor de informații semnificative din punct de vedere criminalistic, precum și evitarea distorsionării datelor înregistrate sau analizate. Mijloacele tehnico-criminalistice trebuie să fie aplicate de către subiecți autorizați, care au cunoștințele, abilitățile și competențele necesare în domeniul respectiv, a căror competență nu poate fi pusă la îndoială.

- Condițiile, procedurile și rezultatele aplicării tehnicii criminalistice sunt reflectate în procesele-verbale ale acțiunilor investigative, în concluziile experților și în alte documente oficiale, asigurând astfel posibilitatea verificării și a evaluării obiective a informațiilor obținute cu ajutorul acesteia.

Pentru a ilustra aplicabilitatea poligrafului în investigarea infracțiunilor grave, vom prezenta un caz concret (anexa 6) în care această metodă a jucat un rol esențial în clarificarea circumstanțelor și identificarea făptuitorului.

Prezentare generală a cazului:

În seara zilei de 10.09.2011, în jurul orei 19.00, un cioban din localitatea Igrîția a sesizat poliția, raportând descoperirea unor resturi carbonizate, provenite dintr-un corp uman, într-o poiană aflată la aproximativ 4,5 km de sat. La fața locului, anchetatorii au găsit un craniu cu un fragment de material textil în cavitatea bucală, care a fost extras cu respectarea procedurilor, sigilat și trimis pentru analize genetice.

În încercarea de a răspunde la întrebările fundamentale ale unei anchete („ce faptă s-a comis?”, „cine este victima?”, „cine este autorul?”, „cum și când s-a petrecut fapta?”), organele judiciare au analizat imaginile video de la camerele de supraveghere din localitățile limitrofe. După vizualizarea materialelor, au fost identificate mai multe autoturisme care au circulat în zonă în perioada critică. Unul dintre acestea, cu numărul de înmatriculare CJ-13-xxx, a fost înregistrat circulând pe drumul DJ109B, dinspre Igrîția, la ora 05.55, în dimineața incidentului.

În urma verificărilor, autoturismul a fost identificat ca aparținând lui PDA, un tânăr de 23 de ani din Cluj-Napoca. Interogat, PDA a negat prezența sa în zonă în perioada respectivă, susținând că nu mai fusese acolo de peste două luni și că participa la o petrecere în Cluj-Napoca în noaptea respectivă. Totuși, neconcordanțele din declarațiile sale au dus la decizia de a-l supune unui test poligraf.

Rolul poligrafului în rezolvarea cazului: testul poligraf a fost realizat pe baza unor întrebări relevante pentru anchetă, menite să clarifice implicarea lui PDA în comiterea faptei. Printre întrebările esențiale s-au numărat:

- R3: „În noaptea de 09/10.09.2011 ai lovit vreo persoană cu autoturismul?”
- R5: „În noaptea de 09/10.09.2011 ai dat foc vreunui om într-o poiană din deal de la Igrîția?”
- R8: „Ai omorât vreun om în noaptea de 09/10.09.2011?”
- R9: „Știi cine a dat foc unui om în deal la Igrîția în noaptea de 09/10.09.2011?”

Rezultatele testului poligraf au arătat indicii clare de comportament simulat la întrebările relevante, semnalând că PDA nu a fost sincer în legătură cu implicarea sa în comiterea omorului. În discuțiile ulterioare testului, PDA a continuat să nege orice implicare, însă rezultatele poligrafului au servit ca bază solidă pentru aprofundarea investigației.

În data de 19.09.2011, numitul PDA a fost examinat la poligraf, rezultatele indicând prezența unor indici specifici comportamentului simulat la întrebările relevante adresate. În cadrul discuției post-test, subiectul a fost informat că, în urma examinării poligraf, s-a stabilit că acesta nu a fost sincer în legătură cu întrebările referitoare la infracțiunea de omor. Deși PDA a continuat

să nege orice implicare, susținând că anumite probleme de natură emoțională ar fi putut influența rezultatul testului, investigațiile au continuat.

În urma cercetărilor suplimentare, s-a stabilit că din cercul de prieteni al suspectului face parte MSM, un tânăr de 21 de ani. Având în vedere legăturile dintre PDA și MSM, s-a dispus efectuarea testului poligraf și cu cel de-al doilea suspect. Prin utilizarea mijloacelor tehnico-științifice specifice procedurii de examinare poligraf, expertul a reușit să obțină o informație hotărâtoare pentru rezolvarea cazului: MSM a recunoscut implicarea sa în comiterea faptei.

Analiza psihologică a infractorilor din perspectiva actului infracțional subliniază o serie de factori comuni între victimă și cei doi autori ai faptei, PDA și MSM. Toți provin din medii familiale dezorganizate, cu relații afective deficitare și un sistem de valori etico-morale slab dezvoltat. Acești factori au influențat în mod semnificativ dezvoltarea personalităților lor și, ulterior, comportamentul infracțional.

Investigațiile efectuate în timpul cercetărilor, precum și mărturisirile autorilor sugerează că personalitatea acestora nu este bine structurată, iar lipsa unei ancorări psihosociale adecvate a contribuit la implicarea lor în acte de violență. Mediul familial a fost incapabil să le ofere suportul afectiv și educativ necesar pentru o dezvoltare armonioasă, conducând la o atitudine de dispreț față de instituțiile statului și dorința de a-și face singuri dreptate. Modelele comportamentale pe care acești tineri le-au adoptat sunt cele ale indivizilor certați cu legea, iar apartenența la „gașca de cartier” a jucat un rol central în formarea valorilor și a percepțiilor lor asupra realității sociale.

Iată câteva exemple obținute în urma investigațiilor, care ilustrează aceste trăsături:

- tatăl lui PDA, chemat pentru audieri în timpul cercetărilor, părea mai preocupat de faptul că ar putea întârzia la un meci de fotbal al echipei locale decât de situația juridică a fiului său. În mod repetat, PDA folosea autoturismul familiei fără a deține permis de conducere, iar părinții nu luau măsuri disciplinare împotriva lui;
- MSM era marginalizat în propria familie, fiind nevoit să doarmă pe holul locuinței din cauza problemelor comportamentale și a relațiilor tensionate cu membrii familiei;
- crima s-a petrecut în locuința lui MSM, cu ambii părinți prezenți, dar care erau obișnuiți cu gălăgie și scandaluri frecvente în casă, chiar și la ore târzii.

În sprijinul celor expuse anterior, menționăm și alte spețe relevante din practica organelor de urmărire penală, în care testarea poligraf a avut un rol important în dinamica investigațiilor.

Prezentare generală a cazului [8]:

La data de 28.05.2024, în jurul orei 17.00, cetățeanul C.A., aflându-se pe strada Independenței nr. 13 din orașul D., a sustras, prin acces liber, portmoneul aparținând cetățeanului

C.G. În portmoneu se aflau 1 950 de euro, 700 de lei MDL, două buletine de identitate, un permis de conducere și trei carduri bancare. Fapta a cauzat un prejudiciu material considerabil. Urmărirea penală a fost pornită la data de 11.06.2024 de către organul de urmărire penală al Inspectoratului de Poliție Drochia, fiind încadrată juridic ca furt cu cauzarea de daune în proporții considerabile, conform art. 186 alin. (2) lit. d) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*.

Rolul poligrafului în investigarea cazului:

Pentru verificarea declarațiilor bănuțului și clarificarea circumstanțelor săvârșirii faptei, la data de 27.11.2024 a fost dispusă supunerea C.A. la o examinare poligraf. În cadrul interviului pre-test au fost identificate indicii de înșelăciune, aspect ce a justificat continuarea examinării prin aplicarea poligrafului pe întrebările relevante formulate de organul de urmărire penală. Rezultatele examinării au evidențiat reacții fiziologice specifice comportamentului simulat, corelându-se cu datele obiective ale anchetei. Testarea cu aplicarea poligrafului a contribuit astfel la consolidarea suspiciunii rezonabile privind implicarea directă a C.A. în săvârșirea infracțiunii investigate.

Prezentare generală a cazului [9]:

În perioada 26-27.06.2024, cetățeanul C.E. a deținut-o împotriva voinței sale, într-o fâșie forestieră din extravilanul orașului D., pe cetățeană G.O. În acest interval, C.E. a întreținut cu aceasta două acte sexuale, în formă normală și perversă. Urmărirea penală a fost pornită la data de 27.06.2024 de către Secția urmărire penală a Inspectoratului de Poliție Drochia, în baza art. 171 alin. (1) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*, ulterior fiind conexată și o cauză penală privind privarea ilegală de libertate.

Rolul poligrafului în investigarea cazului:

Pentru clarificarea circumstanțelor și verificarea declarațiilor părților, la data de 02.08.2024 a fost propusă testarea cu aplicarea poligrafului atât pentru partea vătămată G.O., cât și pentru bănuțul C.E. Inițial, G.O. a refuzat supunerea la examinare, invocând consimțământul actelor sexuale. Ulterior, pe 22.11.2024, aceasta a acceptat testarea, rezultând indicii clare de comportament simulat cu privire la caracterul consimțit al actelor sexuale. În paralel, examinarea poligraf a bănuțului C.E. a relevat reacții fiziologice caracteristice răspunsurilor sincere la întrebările relevante formulate de organul de urmărire penală.

Prezentare generală a cazului [7]:

La data de 26.01.2023, în jurul orei 23.00, în urma unui conflict spontan izbucnit la domiciliul lui R.V., în satul Recea, raionul Strășeni, cetățenii H.N. și C.A. au aplicat multiple lovituri victimei, utilizând inclusiv un cuțit, cauzând decesul acesteia. Urmărirea penală a fost

pornită de către Secția urmărire penală a Inspectoratului de Poliție Strășeni, în baza art. 145 alin. (2) lit. i) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*.

Rolul poligrafului în investigarea cazului:

În scopul delimitării rolurilor fiecărui participant la săvârșirea faptei, H.N. și C.A. au fost supuși examinării cu aplicarea poligrafului. Rezultatele au evidențiat că unul dintre învinuiți a răspuns sincer la întrebările esențiale pentru cauză, în timp ce celălalt a prezentat reacții specifice comportamentului simulat. Această diferențiere a permis organului de urmărire penală să orienteze investigația într-un mod mai eficient și să întărească coroborarea probelor administrate.

Prezentare generală a cazului [6]:

La data de 21.03.2022, în intervalul orelor 16.00-17.00, persoane neidentificate au pătruns în domiciliul M.M. din satul Pitușca, raionul Călărași, de unde au sustras un inel din aur, cauzând un prejudiciu material în valoare de 8 000 de lei. Urmărirea penală a fost pornită la data de 15.04.2022 de către Secția urmărire penală a Inspectoratului de Poliție Călărași, conform art. 186 alin. (1) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*.

Rolul poligrafului în investigarea cazului:

Pentru verificarea implicării bănuیتului B.A., organul de urmărire penală a dispus testarea acestuia cu aplicarea poligrafului. Rezultatele examinării au relevat reacții fiziologice specifice comportamentului simulat, aspect ce a întărit suspiciunea rezonabilă privind implicarea sa în săvârșirea infracțiunii.

Conchidem că eficiența utilizării poligrafului poate fi sporită dacă testul poligraf este efectuat nu ca o activitate izolată, ci în cadrul unei construcții logice de tactică a cercetării și investigării infracțiunii.

3.2. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei

Caracteristica și modelul criminalistic al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei constituie o categorie distinctă și esențială de fapte penale, având un impact major asupra indivizilor și societății. Aceste infracțiuni includ omorul, tentativa de omor, vătămarea corporală gravă și alte acte similare care afectează integritatea fizică și psihică a persoanelor. Cercetarea științifică a acestor infracțiuni oferă un suport organelor de drept în prevenirea și combaterea acestora.

Cercetarea criminalistică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Cercetarea criminalistică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei este un proces complex, care urmărește restabilirea evenimentului infracțional produs, pe baza probelor descoperite de către ofițerul de urmărire penală. Aceasta implică identificarea, analizarea și interpretarea detaliată a tuturor elementelor de fapt și a circumstanțelor asociate infracțiunii, în vederea reconstruirii exacte a evenimentelor, precum și a determinării modului în care a fost săvârșită infracțiunea. Un element de bază pentru a aplica eficient poligraful este cunoașterea foarte bună și în profunzime a victimei și a făptuitorului. Această cunoaștere se referă la aspecte de ordin criminalistic, precum și criminologic.

În cadrul cercetării criminalistice a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, analiza criminologică a profilului victimei a fost fundamentată de contribuțiile unor autori precum Benjamin Mendelsohn [225], Marvin Wolfgang [312], Stephen Schafer [266], Emilio Viano [301], Jan van Dijk [299], Andrew Karmen [196] și Ezzat Fattah [162]. Lucrările autorilor menționați au evidențiat rolul trăsăturilor victimale, al comportamentelor provocatoare sau pasive și al contextului social în procesul de victimizare, oferind instrumente conceptuale valoroase pentru investigarea infracțiunilor violente.

Analiza criminalistică a profilului victimelor

- **Minori:** copiii sunt deseori victime din cauza vulnerabilității lor și a incapacității de a se apăra. Infracțiunile contra minorilor includ abuzul fizic, emoțional și neglijența.
- **Femei gravide:** femeile gravide devin victime din cauza stării lor delicate și a vulnerabilității fizice crescute. Infracțiunile pot include violență domestică și agresiuni specifice care afectează sarcina.
- **Persoane în vârstă:** această categorie de persoane sunt adesea victime din cauza fragilității lor și a posibilității reduse de a se apăra. Infracțiunile includ violența fizică, abuzul financiar și neglijența.
- **Persoane cu dizabilități:** aceste persoane sunt vulnerabile la diverse forme de abuz fizic, emoțional și financiar din cauza limitărilor lor fizice sau mentale.
- **Victime ale conflictelor personale:** adesea, infracțiunile sunt comise de persoane cunoscute victimei, inclusiv membrii familiei sau prieteni apropiați, din motive de gelozie, răzbunare sau conflicte domestice.
- **Persoane obișnuite:** oricine poate deveni o victimă a infracțiunilor contra vieții și sănătății, indiferent de vârstă, sex sau statut social. Aceste victime pot fi atacate în contextul unor conflicte personale, jafuri sau al altor situații violente.

Analiza profilului infractorului a fost fundamentată de studiile clasice și moderne ale unor autori precum Cesare Lombroso [216], Enrico Ferri [45], Raffaele Garofalo [48], Sigmund Freud [165], Edwin Sutherland [289], Donald Cressey [145], Hans Eysenck [161] și David Canter [138]. Contribuțiile acestor criminologi au modelat înțelegerea asupra trăsăturilor comportamentale, motivaționale și sociale ale infractorilor, oferind repere teoretice valoroase pentru investigarea și prevenirea criminalității.

Analiza criminalistică a profilului infractorilor

- Recidiviști: infractorii cu antecedente penale, care au comis infracțiuni similare în trecut și au un mod de operare stabilit.
- Membri ai grupurilor criminale: aceste persoane pot face parte din organizații criminale care comit infracțiuni violente pentru profit sau control teritorial.
- Infractori domestici: persoane care comit infracțiuni împotriva membrilor familiei sau a partenerilor de viață, adesea în contextul violenței domestice.
- Infractori oportuniști: persoane care comit infracțiuni impulsive, adesea fără o planificare prealabilă, în situații de conflict sau furie.
- Persoane obișnuite: infractori fără antecedente penale semnificative, care pot comite acte violente în momente de criză sau conflicte intense, adesea sub influența alcoolului sau a drogurilor.

În pofida existenței diferitelor opinii privind esența și conținutul conceptului de baterie de teste poligraf, elaborarea unor instrumente eficiente de evaluare psihofiziologică presupune integrarea unei abordări criminalistice și psihocriminalistice. În opinia unor autori de referință, precum John A. Larson, care a perfecționat testul Marston pentru depistarea comportamentului simulat [211, p. 303-310], Frank Horvat, care a analizat principalele modificări metodologice survenite în evoluția poligrafului [184, p. 5-20], Tudorel Butoi, Alexandru Butoi și Ioana-Theodora Butoi, care au sistematizat aspectele psihocomportamentale ale investigațiilor judiciare [23, p. 145-180], analiza detaliată a circumstanțelor infracțiunii constituie un element central în construcția unei baterii eficiente de teste poligraf.

Această analiză trebuie să includă elemente precum locul și momentul comiterii infracțiunii, relația dintre victimă și făptuitor, motivațiile subiective, factorii declanșatori, precum și mijloacele utilizate. În această ordine de idei, este relevantă valorificarea cunoștințelor din metodică cercetării infracțiunilor, aspect evidențiat în literatura științifică din domeniu [83, p. 121-140], pentru a asigura formularea unor întrebări relevante și obținerea unor rezultate precise. Integrarea acestor factori într-un cadru metodologic riguros, care combină tehnicile de investigație criminalistică și principiile psihologiei judiciare, permite dezvoltarea unor teste poligraf adaptate

complexității situațiilor reale, contribuind la identificarea corectă a indicatorilor de veridicitate sau dezinformare și la elucidarea circumstanțelor faptei investigate.

Chiar dacă poziția specialiștilor menționați anterior este pe deplin înțeleasă, ne raliem la constatările formulate de John E. Reid și Fred E. Inbau, care clasifică circumstanțele relevante pentru investigarea infracțiunilor după următoarea structură [257, p. 85-100]:

Contextul și circumstanțele comune

➤ Circumstanțe de loc

- Domiciliul victimelor: majoritatea infracțiunilor contra vieții și sănătății se produc în mediul casnic. Violența domestică, în special, se manifestă în spații private, unde agresorii pot exercita control asupra victimelor fără a atrage atenția imediată a autorităților.

- Spații publice: infracțiunile pot avea loc în locuri publice, cum ar fi străzile, parcurile sau piețele. Acestea sunt adesea rezultatul conflictelor spontane, al jafurilor sau al atacurilor planificate.

- Instituții: unele infracțiuni se produc în instituții precum școli, spitale, centre de îngrijire sau alte instituții în care se află victime vulnerabile (copii, bătrâni, persoane cu dizabilități).

➤ Circumstanțe de timp

- Perioade de vulnerabilitate: multe infracțiuni se produc noaptea sau în primele ore ale dimineții, când victimele sunt adesea vulnerabile din cauza somnului sau a întinericului.

- Evenimente specifice: infracțiunile sunt frecvente în perioadele de sărbători sau evenimente speciale, când consumul de alcool și interacțiunile sociale intense pot duce la conflicte violente.

➤ Relația dintre victimă și infractor

- Cunoștințe personale: în multe cazuri, infractorii sunt persoane cunoscute de victime, cum ar fi membrii familiei, partenerii, prietenii sau colegii de muncă. Acest aspect este comun în violența domestică și omorurile pasionale.

- Străini: în cazurile de jafuri sau atacuri în locuri publice, infractorii pot fi necunoscuți victimelor.

➤ Motive și declanșatori

- Conflicte personale: multe infracțiuni sunt motivate de conflicte personale, inclusiv gelozie, răzbunare, disputele financiare sau alte tensiuni interpersonale.

- Factori economici: unele infracțiuni sunt comise din motive economice, cum ar fi furtul, extorcarea sau omorul pentru profit.

- Stări emoționale intense: situațiile de stres extrem, furie sau emoții intense pot declanșa comportamente violente, ducând la infracțiuni grave.

➤ Mijloace utilizate

- Arme albe și de foc: frecvent, infractorii folosesc arme albe (cuțite, topoare) sau arme de foc pentru a comite infracțiunile, datorită letalității și capacității lor de intimidare.

- Forță fizică: în multe cazuri, infractorii folosesc forța fizică pentru a-și ataca victimele, inclusiv lovituri, strangulare sau alte metode de constrângere fizică.

Analiza comportamentală a infractorilor

➤ Motivul economic

- Furt și jaf: infractorii comit infracțiuni pentru a obține beneficii financiare rapide. Acestea includ jafurile, extorcarea și furturile cu violență.

- Interes material: uneori, omorurile sunt comise pentru a moșteni bani sau proprietăți ori pentru a elimina datorii financiare.

➤ Motivul personal

- Răzbunare: unii infractori sunt motivați de dorința de a se răzbuna pe victimă pentru o percepută nedreptate sau insultă. Acest tip de motiv este adesea întâlnit în conflictele domestice.

- Gelozie: în cazurile de relații intime, gelozia poate fi un motiv puternic care conduce la acte violente, inclusiv omucideri.

➤ Motivul psihologic

- Sadism: infractorii care comit acte violente din plăcerea de a provoca suferință sunt adesea motivați de sadism. Aceștia prezintă comportamente extrem de violente și lipsă de empatie.

- Psihopatie: persoanele cu trăsături psihopatice pot comite infracțiuni grave din lipsa de remușcare și empatie, căutând stimulare prin acte violente.

➤ Motivul sociopolitic

- Ideologie: în unele cazuri, infracțiunile sunt comise din motive ideologice, cum ar fi ura rasială, religioasă sau politică. Acestea pot include atacuri teroriste sau crime motivate de prejudecăți.

În contextul aplicării poligrafului, analiza și înțelegerea motivului infractorului sunt de o importanță majoră, constituind un element central în investigarea criminalistică. Această idee este susținută și de Aldert Vrij, care subliniază că identificarea motivațiilor poate influența semnificativ acuratețea evaluării comportamentului simulat [303, p. 205-2223]. Din perspectiva cercetătorului, motivul infracțional reprezintă un factor decisiv în interpretarea comportamentului verbal și nonverbal al subiectului în timpul examinării.

Determinarea motivului contribuie la formularea întrebărilor specifice pentru testul poligraf și la evaluarea veridicității răspunsurilor. În cadrul creării bateriei de teste, cunoașterea motivului permite elaborarea unor întrebări mai precise și direcționate, care pot dezvălui informații

despre intențiile și comportamentul infractorului. Astfel, motivul capătă un rol fundamental nu doar în profilarea criminalistică, ci și în sporirea eficienței și a acurateții examinării poligraf, contribuind direct la elucidarea cazurilor și la administrarea actului de justiție.

Abordând analiza motivului infracțional și a comportamentului infractorului prin prisma metodicii criminalistice a cercetării infracțiunilor, observăm o componentă comună cu tema cercetată, întrucât identificarea și interpretarea tiparelor comportamentale ale infractorilor reprezintă o direcție fundamentală în construcția versiunilor investigative și în orientarea cercetării criminalistice (Ion Mircea, 1998) [76, p. 267-272].

Tipare comportamentale ale infractorilor

➤ *Modus operandi*

- Planificare premeditată: infractorii care premeditează infracțiunile își planifică atent acțiunile, alegând momentul, locul și modalitatea de comitere a infracțiunii pentru a evita capturarea.

- Acte impulsive: infractorii care acționează impulsiv comit infracțiuni fără planificare prealabilă, de obicei în urma unei escaladări rapide a unui conflict sau sub influența substanțelor.

➤ Nivelul de violență

- Violență extremă: unii infractori folosesc o violență extremă, cauzând răni grave sau moartea victimei. Aceștia pot utiliza arme letale sau metode de tortură.

- Violență moderată: alți infractori pot aplica o violență moderată, suficientă pentru a controla sau a imobiliza victima fără a cauza răni fatale.

➤ Relația cu victima

- Cunoștințe personale: infractorii care cunosc victimele au adesea o relație complexă cu acestea, incluzând istorii de abuz, conflicte sau alte legături personale.

- Străini: infracțiunile comise împotriva străinilor sunt adesea oportuniste și mai puțin personale, deși pot fi la fel de violente.

➤ Patternuri psihologice

- Comportament manipulativ: infractorii cu trăsături manipulative își pot controla și domina victimele prin intimidare, minciuni și alte forme de manipulare psihologică.

- Comportament compulsiv: unii infractori prezintă comportamente compulsive, repetând infracțiunile într-un mod care sugerează o dependență de actele violente.

Cu regret, literatura de specialitate relevă că analiza și înțelegerea modului de operare al infractorului sunt frecvent neglijate în practica examinării poligraf, aspect evidențiat de autori precum John E. Reid, Fred E. Inbau și David Canter [257, p. 92-100; 138, p. 45-67]. În opinia acestor specialiști, investigarea sistematică a modului de operare constituie un element

indispensabil în formularea întrebărilor specifice și în interpretarea răspunsurilor în cadrul testului poligraf. Ne raliem acestor puncte de vedere și subliniem că modul de operare furnizează informații esențiale despre tiparele comportamentale și metodele utilizate, având impact direct asupra clarității și a acurateții rezultatelor examinării. Neintegrarea acestor date în procesul de testare poate conduce la evaluări incomplete și la diminuarea eficienței investigațiilor criminalistice.

Mai mult decât atât, încurajăm examinatorii poligraf să efectueze căutări în bazele de date ale infractorilor, care sunt în gestiunea poliției, cum ar fi VICCLASS³⁸ în România. Utilizarea acestor resurse poate oferi o perspectivă mai detaliată asupra comportamentului infractorilor și a modului lor de operare, contribuind la crearea unor baterii de teste mai precise și adaptate fiecărui caz în parte. Această abordare integrată poate îmbunătăți semnificativ eficiența și fiabilitatea examinării poligraf, asigurând rezultate mai concludente și sprijinind procesul de justiție.

Dacă am folosi baza de date VICCLASS în activitatea poligrafologilor, am putea obține o mai bună calitate a investigațiilor criminalistice încă de la etapele de pregătire a examinării. Identificarea rapidă și precisă a tiparelor comune între diferite infracțiuni ar facilita formularea unor întrebări mai direcționate și relevante pentru testul poligraf. Descrierea detaliată a modului în care a fost comisă infracțiunea, profilul victimei, comportamentul și contextul în care a fost atacată, precum și comportamentul infractorului la scena crimei ar fi integrate într-o bază de date centralizată și analizate pentru a identifica similitudini și tipare. Aceasta ar permite poligrafologilor să pregătească baterii de teste adaptate specificului fiecărui caz, îmbunătățind considerabil eficiența și acuratețea examinării poligraf și contribuind astfel la prinderea infractorilor recidiviști și la asigurarea unei aplicări mai eficiente a justiției.

³⁸ VICLAS este un sistem de analiză și legare a crimelor violente și a agresiunilor sexuale, dezvoltat pentru a ajuta la identificarea tiparelor comportamentale și a modului de operare al infractorilor. Acest sistem a fost inițial creat în Canada de către Royal Canadian Mounted Police (RCMP) și este utilizat acum în mai multe țări, inclusiv în România. Scopul principal al VICLAS este de a detecta și lega cazurile de crime violente și agresiuni sexuale care ar putea fi comise de același infractor. Sistemul urmărește să îmbunătățească eficiența investigațiilor criminalistice prin:

Identificarea Modulului de Operare (Modus Operandi):

VICLAS colectează și analizează detalii despre modul în care infracțiunile sunt comise, inclusiv tehnici specifice, arme utilizate și comportamentul infractorului la scena crimei.

Identificarea Tiparelor Comportamentale:

Analizează comportamentul infractorilor în timpul comiterii infracțiunilor, inclusiv interacțiunile cu victimele și modul de selectare a acestora.

În plus, utilizarea altor baze de date similare la nivel european, cum ar fi Europol Information System (EIS)³⁹ sau Schengen Information System (SIS II)⁴⁰, ar putea furniza informații suplimentare și context internațional pentru investigarea infracțiunilor transfrontaliere. Aceste baze de date permit schimbul rapid de informații despre infractori și infracțiuni, sporind colaborarea între diferite agenții de aplicare a legii și contribuind la o abordare integrată și eficientă a investigațiilor criminalistice. Integrarea acestor resurse în pregătirea și executarea examinării poligraf ar crește semnificativ calitatea și fiabilitatea rezultatelor, sprijinind astfel procesul de justiție la nivel național și european.

Este necesar să menționăm că la cercetarea criminalistică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei este nevoie să ținem cont de modul de operare specific acestor tipuri de infracțiuni. *Modus operandi* reprezintă tiparele și metodele utilizate de infractori în comiterea crimelor și oferă indicii valoroase pentru investigatori. Acest concept este tratat extensiv în literatura de specialitate, fiind analizat de autori precum Emilian Stancu, care îl definește ca element distinctiv al activității infracționale [102, p. 197], V.A. Obrazțov, care subliniază valoarea sa probatorie în investigarea recidivei [372, p. 214-215], și Fred E. Inbau, care îl plasează în centrul analizei profilului criminal [187, p. 36-38]. Identificarea unui *modus operandi* specific este esențial nu doar pentru legarea cazurilor similare, dar și pentru formularea întrebărilor relevante în cadrul testelor poligraf, contribuind astfel la crearea unei baterii de teste eficiente și precise.

Modus operandi al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei poate varia semnificativ în funcție de circumstanțe, însă sursele științifice din domeniu indică existența unor elemente recurente. Mihail Chirilă subliniază că metodologia investigării faptelor cauzatoare de moarte violentă presupune analiza etapelor acțiunii infracționale, de la pregătirea și mijloacele utilizate până la tentativele de evitare a răspunderii penale [33]. În acest context, putem evidenția următoarele aspecte caracteristice:

➤ Planificarea și pregătirea

- Premeditare. Infractorii își planifică adesea acțiunile în avans, alegând momentul și locul crimei pentru a reduce riscul de capturare. Acest aspect poate include procurarea de arme sau unelte specifice și studiul rutinei victimei.

³⁹ Europol Information System (EIS) este o bază de date gestionată de Europol, care permite statelor membre ale Uniunii Europene să partajeze informații despre infractori și infracțiuni transfrontaliere. EIS facilitează schimbul rapid de informații și cooperarea între agențiile de aplicare a legii din diferite țări europene.

⁴⁰ Schengen Information System (SIS II) este un sistem utilizat de țările Schengen pentru a schimba informații privind persoane și obiecte, cum ar fi infractori căutați și bunuri furate. SIS II este esențial pentru menținerea securității și aplicarea legii în zona Schengen, facilitând controlul la frontierele externe și cooperarea polițienească. https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system_en [155; 267].

- Crearea unui alibi. Pentru a evita detectarea, infractorii își pot crea alibiuri solide, fie prin aranjamente cu alte persoane, fie prin manipularea informațiilor legate de prezența lor la locul crimei.

- Execuția crimei

- Utilizarea armelor. În funcție de accesibilitate și preferințe, infractorii pot folosi arme albe (cuțite, topoare) sau arme de foc pentru a comite crima.

- Metode de constrângere. Infractorii pot folosi diverse metode pentru a-și imobiliza victimele, inclusiv strangularea, legarea sau utilizarea substanțelor chimice.

- Evitarea detectării

- Curățarea locului crimei. După comiterea infracțiunii, infractorii pot încerca să șteargă urmele, cum ar fi îndepărtarea dovezilor fizice și curățarea sângelui.

- Manipularea dovezilor. Infractorii pot planta dovezi false sau pot altera scena crimei pentru a induce în eroare ofițerii de urmărire penală.

- Comportamentul post-crimă

- Schimbări de comportament. După comiterea infracțiunii, infractorii pot manifesta schimbări semnificative în comportament, cum ar fi vânzarea rapidă a bunurilor sau fuga din localitate.

- Interacțiuni sociale. Infractorii pot evita contactul cu persoanele cunoscute sau pot încerca să își creeze o imagine de nevinovăție prin implicarea în activități publice.

În funcție de situație, vor fi incluse în bateria de teste întrebări relevante bazate pe *modus operandi* care se vor referi la: planificarea crimei, execuția crimei, comportamentul post-crimă etc.

Aplicarea testării poligraf în investigarea infracțiunilor și analiza modului de operare sunt susținute de numeroși autori de specialitate. Astfel, Stanley M. Slowik afirmă că integrarea întrebărilor axate pe *modus operandi* în cadrul examinării poligraf amplifică valoarea probatorie a răspunsurilor fiziologice în raport cu ipotezele anchetei [274, p. 78]. Într-un registru similar, Donald J. Krapohl subliniază că adaptarea întrebărilor poligraf în funcție de tiparul comportamental al infractorului poate crește acuratețea evaluării [207, p. 145]. Pe de altă parte, Jan Widacki exprimă o rezervă, susținând că, deși poligraful poate sprijini înțelegerea comportamentului infracțional, riscul de interpretare eronată a reacțiilor fiziologice este mai mare atunci când întrebările sunt prea complexe sau contextuale [310].

Analizând celebrul caz, denumit adesea „Omorul Laci Peterson”, cu referire la infracțiunea comisă de Scott Peterson [142], unde condamnarea a avut loc doar pe baza probelor indirecte, considerăm că aplicarea poligrafului ar fi permis coroborarea probelor și ar fi conferit o validare suplimentară declarațiilor persoanei învinuite. Analiza acestui caz relevă modul în care poligraful

poate aduce claritate și coerență în investigarea criminalistică, având un rol important în consolidarea argumentelor și în elucidarea circumstanțelor în care a fost comisă infracțiunea.

Aceeași poziție este susținută și în literatura de specialitate, David C. Raskin, de exemplu, subliniind că utilizarea testării poligraf poate contribui decisiv la coroborarea probelor indirecte și la validarea declarațiilor în cazurile de infracțiuni grave [251; 253, p. 123].

Dacă ar fi să detaliem această speță, putem segmenta activitățile infracționale în următoarele etape:

➤ Planificarea și pregătirea crimei

- Premeditare. Dovezile au sugerat că Scott Peterson a planificat din timp acțiunile din ziua dispariției soției sale. Aceasta a inclus pregătirea unui alibi și detalii legate de momentul și locul în care ar fi putut ascunde corpul victimei.

- Crearea unui alibi. Scott Peterson a susținut că a fost la pescuit în dimineața dispariției, încercând astfel să-și asigure un alibi. Alibiul a fost ulterior pus sub semnul întrebării datorită inconsecvențelor și a lipsei de dovezi concrete.

➤ Execuția crimei

- Metode utilizate. Crima a fost comisă folosind metode care au permis ascunderea temporară a corpului. Acesta a fost ulterior găsit în Golful San Francisco, aproape de locul în care Scott a declarat că fusese la pescuit.

- Imobilizarea victimei. Există indicii că Laci Peterson a fost imobilizată sau atacată într-un mod care a permis infractorului să controleze corpul acesteia și să-l transporte.

➤ Măsurile ce ar contribui la ascunderea urmelor

- Curățarea locului crimei. Scott a încercat să șteargă urmele și să manipuleze dovezile pentru a induce în eroare anchetatorii.

- Manipularea dovezilor. Acesta a plantat dovezi false și a creat o pistă falsă pentru a devia atenția anchetatorilor de la propria persoană.

➤ Comportamentul post-crimă

- Schimbări de comportament. După comiterea infracțiunii, Scott Peterson a manifestat schimbări semnificative în comportament, cum ar fi încercarea de a vinde casa și vehiculul. De asemenea, a fost observat că avea un comportament neobișnuit de relaxat și detașat.

- Interacțiuni sociale. A evitat contactul cu anumite persoane și a încercat să își creeze o imagine de nevinovăție prin implicarea în activități publice și contactul cu mass-media.

Această structură de analiză și segmentare a comportamentului infracțional este frecvent utilizată de examinatorii practicieni, lucru reflectat în literatura de specialitate. De exemplu, Raskin și Honts subliniază importanța evaluării etapelor comportamentale în cadrul testării

poligraf [252, p. 302], Jan Widacki evidențiază segmentarea *modus operandi* ca metodă de optimizare a formulării întrebărilor [309], iar în cadrul analizei aplicative, Laimutis Kraujalis și Vitas Saldžiūnas propun integrarea acestei structuri în proiectarea testelor poligraf pentru cazurile de infracțiuni grave [208]. De asemenea, publicațiile *European Polygraph* reafirmă valoarea acestei abordări analitice în investigarea criminalistică modernă [156].

Din punctul nostru de vedere, examinatorul poligraf trebuie să-și contureze clar aceste activități, și anume aceste circumstanțe trebuie să fie clarificate prin setul de întrebări care urmează să fie alcătuit.

Considerăm că aplicarea poligrafului în acest caz ar fi avut următoarele beneficii:

- coroborarea probelor – poligraful ar fi permis verificarea declarațiilor lui Scott Peterson privind alibiul său și activitățile din ziua dispariției. Întrebările bine formulate ar fi ajutat la determinarea veridicității acestor declarații;
- validarea declarațiilor – poligraful ar fi oferit o validare suplimentară declarațiilor persoanei învinuite, contribuind la eliminarea ambiguităților și la clarificarea circumstanțelor crimei;
- claritate și coerență – utilizarea poligrafului ar fi adus claritate și coerență în investigarea criminalistică, ajutând la identificarea inconsecvențelor și la consolidarea argumentelor legale.

Aplicarea poligrafului în cazul „Omorul Laci Peterson” ar fi permis investigarea mai aprofundată și validarea probelor indirecte. Aceasta ar fi contribuit la o mai bună înțelegere a modului în care a fost comisă crima și ar fi sprijinit procesul de justiție prin furnizarea unor indicii suplimentare privind veridicitatea declarațiilor și comportamentul suspectului.

Pentru a ilustra și a înțelege mai bine aplicarea testării poligraf în investigarea cazurilor complexe, propunem următorul studiu de caz. Acesta evidențiază modul în care utilizarea tehnicii poligraf a contribuit la elucidarea unui conflict familial ce a condus la dispariția unei persoane și, în final, la confirmarea unei crime.

În luna iunie 2012, mama lui RTC a sesizat dispariția acestuia apelând numărul unic de urgență 112. În urma apelului, s-a constituit o echipă de polițiști din cadrul compartimentului „persoane dispărute” al Inspectoratului de Poliție Județean Cluj, Serviciul de investigații criminale, care a început investigațiile în zona de domiciliu al persoanei dispărute. De asemenea, o echipă de polițiști din cadrul Poliției Municipiului Gherla a fost delegată să verifice comunele limitrofe, având în vedere că fratele lui RTC a afirmat că acesta plecase pentru a desfășura activități pastorale într-una dintre comunele învecinate.

În urma investigațiilor, polițiștii au identificat o persoană pe nume RT, care desfășura activități pastorale într-o comună din apropierea locului de domiciliu al persoanei declarate dispărute. Astfel, investigația inițială a fost încheiată.

În luna august 2012, mama lui RTC apelează din nou numărul 112, susținând că bănuiește că fiul ei cel mare a fost ucis de fratele lui. În urma sesizării, o echipă de polițiști a demarat o nouă anchetă, iar fratele acestuia, RTM, a fost adus la audieri. RTM a declarat că mama lor suferă de afecțiuni psihice, având antecedente și internări multiple la psihiatrie, și că există posibilitatea ca aceasta să fabuleze. El a mai precizat că RTC a plecat de acasă într-o seară din luna mai 2012, menționând că a văzut un autoturism negru care l-a luat pe acesta.

Verificările poliției au confirmat că mama suferă într-adevăr de probleme psihice și că RTC obișnuia să lipsească de acasă pentru perioade lungi, având ca principală ocupație activitățile pastorale. De asemenea, s-a stabilit că între cei doi frați existau conflicte frecvente, pe fondul consumului de alcool, dar că, în ciuda absențelor prelungite, RTC menținea contactul telefonic cu mama sa.

Pentru a verifica sinceritatea declarațiilor lui RTM și pentru a-l exclude din cercul de suspecți, procurorul a dispus testarea acestuia cu poligraful.

Expertul poligraf din cadrul Laboratorului de detecție a comportamentului simulat din Cluj a analizat informațiile oferite de polițiștii Serviciului de investigații criminale și a stabilit împreună cu aceștia un set de întrebări relevante.

Întrebări relevante:

- R4: În perioada cât mama ta a fost în spital te-ai bătut cu fratele tău?
- R7: L-ai agresat pe fratele tău astfel încât să-și piardă viața?
- R9: Tu l-ai omorât pe fratele tău, Traian Claudiu?

Pentru a asigura acuratețea interpretării, s-a formulat și un set de întrebări de control, menite să activeze răspunsuri comparabile la nivel semantic și psihofiziologic cu întrebările relevante.

Întrebări de control:

- C3: Fără legătură cu această faptă, ai făcut vreodată rău unei persoane apropiate?
- C6: Anterior anului 2012, ai făcut ceva pentru care ai putea fi pedepsit de autorități, dacă s-ar afla?
- C8: Ai fost vreodată atât de supărat încât să vrei să iei viața cuiva?

S-a utilizat bateria de teste tip Air Force pentru examinarea poligraf. Acest tip de test a fost dezvoltat de John E. Reid și Fred E. Inbau, fiind ulterior validat prin studii experimentale și

aplicări practice desfășurate în cadrul forțelor armate ale Statelor Unite și în laboratoare specializate de criminalistică [188, p. 7-10]. Ulterior, metodologia aferentă bateriei de teste tip Air Force a fost inclusă ca exemplu de bună practică în *Manualul de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română* [57].

Analiza și interpretarea diagramelor poligraf

Diagrama 1: Analiza primei diagrame a relevat diferențe semnificative între modificările psihofiziologice înregistrate la întrebările relevante (R3, R5, R8, R9) în comparație cu cele de control (C6, C10). Modificările sunt vizibile în special pe traseele de răspuns electrodermal (GSR) și tensiune arterială ($R3, R5 > C6$ și $R8, R9 > C10$), dar și pe traseul respirator toracic. Subiectul prezenta agitație, tremur al degetelor (unde sunt atașați senzorii GSR) și respirație sacadată, indicii posibile ale unui comportament simulat.

Diagrama 2: Interpretarea celei de-a doua diagrame a confirmat aceleași tipare de modificări psihofiziologice. Diferențele semnificative între răspunsurile la întrebările relevante și cele de control au fost observate din nou pe traseele GSR, tensiune arterială și respirație toracică. Aceste modificări, coroborate cu scorul numeric obținut (-11) pe fișa de scorare tip 3R, indică prezența unui comportament simulat.

Pe baza acestor analize, expertul poligraf a concluzionat că subiectul nu a fost sincer în timpul testării.

După încheierea testului poligraf, în cadrul discuției post-test, RTM a recunoscut că și-a omorât fratele, oferind detalii despre modul în care a comis crima, obiectul folosit și locul în care a ascuns cadavrul – WC-ul din curtea casei.

Analiza comportamentului infractorului din perspectiva actului infracțional

Un aspect fundamental în investigarea infracțiunilor violente îl constituie analiza mediului social și familial în care s-a dezvoltat individul [99, p. 457-459]. În acest context, Valerii V. Korovin, specialist în criminalistică și psihodiagnostic aplicat în investigarea infracțiunilor, consideră că în cazul multor infractori, există o corelație clară între educația precară, mediul de proveniență și activitatea infracțională [359, p. 88].

Aceeași legătură de cauzalitate este remarcată și de Emilian Stancu în *Tratatul de criminalistică* [99, p. 84], care subliniază că mediul social și familial precar contribuie frecvent la formarea comportamentelor infracționale.

O opinie similară este exprimată de T.V. Averiianova și R.S. Belkin, care, în manualul *Криминалистика*, arată că mediul sociofamilial defectuos joacă un rol determinant în geneza comportamentului infracțional [330, p. 267].

Majoritatea celor implicați în fapte grave provin din familii dezorganizate, în care sărăcia, abuzurile și tulburările mentale ale părinților creează un teren fertil pentru formarea comportamentelor deviante. În absența unui suport educațional și moral, acești indivizi nu își dezvoltă respectul pentru lege și pentru normele etico-sociale, ceea ce îi face predispuși la comiterea unor infracțiuni.

Persoanele provenind din astfel de medii tind să internalizeze violența ca mod de raportare la cei din jur. Actele violente devin o metodă de validare personală și de exercitare a controlului asupra celorlalți. Din perspectivă criminalistică, un astfel de individ nu percepe normele juridice și morale ale societății ca fiind relevante. Pentru el, violența reprezintă o modalitate de a rezolva conflicte și de a-și demonstra superioritatea în fața celorlalți, inclusiv a membrilor familiei.

Contextul infracțional

În cazul celor doi frați implicați în actul infracțional descris, aceștia au crescut într-un mediu violent și disfuncțional. Tatăl lor era cunoscut pentru abuzuri fizice și consum excesiv de alcool, iar mama lor suferea de afecțiuni psihice. În acest climat familial distructiv, cei doi copii au fost frecvent martori la episoade de violență domestică. De-a lungul timpului, aceste traume emoționale au cauzat dezvoltarea unei agresivități interioare la ambii frați, crescând riscul apariției unor conflicte violente între ei.

Fiul cel mare, RTC, a adoptat comportamentul violent al tatălui, folosind abuzul fizic pentru a-l domina pe fratele său mai mic, RTM. Conflictele dintre cei doi au devenit tot mai frecvente, în special în contexte în care se consuma alcool. Această dinamică violentă a culminat într-o seară din mai 2012, când, pe fondul consumului excesiv de alcool și al unei altercații fizice, RTM a reacționat extrem de violent. Într-o criză de furie, acesta a luat un topor și l-a lovit repetat în zona capului pe fratele său, RTC, cauzându-i decesul. Ulterior, RTM a ascuns cadavrul în toaleta din grădina casei și a încercat să șteargă urmele de sânge din locuință, continuându-și activitatea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Comportamentul post-infracțional

Din punct de vedere criminalistic, comportamentul infractorului după comiterea crimei este extrem de relevant pentru înțelegerea modului în care acesta percepe propriile fapte. Această perspectivă este susținută în literatura de specialitate de Emilian Stancu, care arată că reacțiile post-infracționale pot furniza indicii valoroase despre nivelul de asumare sau de evitare a răspunderii penale [99, p. 321], precum și de R.S. Belkin, în opinia căruia comportamentul ulterior infracțiunii reflectă adesea conflictul intern al făptuitorului și încercările sale de a ascunde urmele faptei [335, p. 238]. Acțiunile sale – curățarea locului crimei și ascunderea cadavrului – indică o tentativă de disimulare a actului violent, un aspect frecvent întâlnit în rândul infractorilor care

încearcă să evite răspunderea penală. Cu toate acestea, ceea ce iese în evidență este lipsa aparentă de remușcare a autorului. După ce și-a ucis fratele, RTM s-a comportat ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ceea ce sugerează un grad ridicat de deconectare emoțională față de gravitatea faptei comise.

Această atitudine post-infracțională, lipsită de remușcări, indică o personalitate sever afectată, incapabilă să proceseze normele morale și legale pe care societatea le impune. În cadrul cercetării criminalistice, astfel de comportamente pot fi interpretate ca un indicator al unei psihopatii latente sau al unei structuri de personalitate profund dezechilibrată.

Factori determinanți ai comportamentului infracțional

Urmărirea penală a evidențiat faptul că mediul familial disfuncțional a jucat un rol major în formarea acestui comportament infracțional. Tatăl violent și abuziv a servit ca model de comportament pentru RTC, care, la rândul său, a devenit un agresor în relația cu fratele mai mic. Din punct de vedere criminalistic, aceste tipare de violență în familie au constituit factori determinanți în escaladarea conflictului dintre cei doi frați, soldat cu comiterea infracțiunii. Ne aliniem opiniilor valoroase exprimate de autorii menționați anterior, precum și concluziilor formulate de echipa de examinatori din cadrul Inspectoratului Județean Cluj, constatând că astfel de tipare comportamentale favorizează apariția actelor de violență extremă. Totodată, consumul de alcool a fost un catalizator al actului infracțional, afectând judecata și inhibițiile lui RTM, fapt care a condus la comiterea faptei.

Examinarea comportamentului infracțional în acest caz reflectă influența nocivă pe care un mediu familial violent și lipsit de stabilitate o poate avea asupra dezvoltării psihologice și morale a individului. Din perspectivă criminalistică, este evident că factorii de mediu – violența domestică, absența unui suport afectiv și moral, precum și consumul de alcool – au avut un rol decisiv în dezvoltarea unei personalități disfuncționale, predispusă la comportamente deviante.

Concluzii preliminare de ordin criminalistic. Acest caz arată modul în care violența domestică și abuzurile repetate pot modela comportamentul infracțional al unei persoane. În procesul de investigare criminalistică, analiza detaliată a mediului familial și a dinamicilor interne poate oferi indicii esențiale pentru înțelegerea motivațiilor și a comportamentului post-infracțional al autorului. Ascunderea cadavrului și încercarea de a șterge urmele indică premeditare în acțiunile lui RTM, iar lipsa de remușcare subliniază o personalitate cu trăsături antisociale. Acești factori relevă necesitatea unei intervenții timpurii în cazurile de violență domestică, atât pentru prevenirea dezvoltării unor comportamente deviante, cât și pentru protecția membrilor vulnerabili ai familiilor dezorganizate.

Considerăm că acest studiu de caz evidențiază rolul testării poligraf în accelerarea procesului de investigare, contribuind la obținerea rapidă a informațiilor critice și facilitând soluționarea operativă a cazului [31].

Infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei reprezintă, în opinia unor reputați penaliști precum V. Dobrinou [42, p. 357], Gh. Nistoreanu [82, p. 221-223] și S. Boroș [15, p. 425], un grad ridicat de pericol social, având un impact profund asupra ordinii de drept și a securității comunității. Autorii menționați subliniază gravitatea deosebită a atingerii aduse valorilor fundamentale protejate de legea penală, cum sunt viața și integritatea corporală. Aceste infracțiuni includ omorul, vătămarea corporală gravă și alte acte similare care afectează integritatea fizică și psihică a persoanelor. În acest context, poligraful joacă un rol semnificativ în investigarea unor astfel de infracțiuni, contribuind la coroborarea probelor și la validarea declarațiilor suspectilor.

În ceea ce privește aspectele criminalistice ale analizei comportamentului post-infracțional, autori consacrați din spațiul CSI, precum T.V. Averianova [330], R.S. Belkin [336] V.A. Obraztsov [371; 372], dar și M.R. Buromenski [337], E.A. Pașin [375] și S.K. Djanpeisov [344] apreciază că interpretarea reacțiilor făptuitorului după comiterea faptei constituie o metodă utilă și relevantă în procesul de reconstituire a evenimentelor și de apreciere a sincerității declarațiilor.

Prin formularea unor întrebări precise, bazate pe modul de operare specific, comportamentul infractorului și detaliile crimei, cu ajutorul poligrafului se pot identifica inconsecvențele și se poate verifica veridicitatea răspunsurilor. Astfel, utilizarea poligrafului sprijină investigarea criminalistică, având un rol semnificativ în elucidarea circumstanțelor infracțiunii. Aceasta îmbunătățește claritatea și acuratețea rezultatelor obținute și sprijină procesul de justiție, asigurând o administrare eficientă și echitabilă a legii.

Erorile judiciare sunt extrem de periculoase în contextul acestor infracțiuni, deoarece persoanele condamnate pe nedrept pentru infracțiuni grave contra vieții și sănătății riscă să petreacă perioade lungi de detenție, nu doar 1-2 ani, ci adesea între 10 și 25 de ani sau chiar detenție pe viață. Utilizarea poligrafului poate reduce riscul unor astfel de erori, furnizând indicii suplimentare privind veridicitatea declarațiilor și comportamentul suspectilor. În sprijinul acestei idei vin și rezultatele sondajului realizat în perioada aprilie-mai 2025 (anexa 7), potrivit cărora peste 95 % dintre ofițerii de urmărire penală și ofițerii din activitatea specială de investigații chestionați au declarat că rezultatele testării poligraf sunt utile în evaluarea sincerității subiecților, fie în totalitate (46,8 %), fie parțial (48,5 %). De asemenea, 58,9 % dintre respondenți au indicat că poligraful este deosebit de valoros în investigarea infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, context în care riscul de eroare judiciară este deosebit de grav. Astfel, testarea poligraf

contribuie, într-o manieră reală, la creșterea eficienței actului de justiție și la consolidarea încrederii în corectitudinea procesului penal.

3.3. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor privind viața sexuală

Infracțiunile privind viața sexuală constituie o categorie deosebit de gravă de fapte penale, afectând profund victimele și având un impact semnificativ asupra societății. Aceste infracțiuni sunt extrem de grave prin consecințele lor asupra integrității fizice și psihice a persoanelor, lăsând traume adânci care afectează sănătatea mentală și bunăstarea generală a victimelor.

În această categorie sunt incluse: violul, acțiunile violente cu caracter sexual, actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, acțiuni perverse, ademenirea minorului în scopuri sexuale și hărțuirea sexuală [36].

Deși, din punct de vedere cantitativ, infracțiunile privind viața sexuală nu dețin o pondere majoritară în totalul infracțiunilor înregistrate (aproximativ 210 cazuri raportate în anul 2023 [13]), gravitatea lor prin consecințele profunde asupra integrității fizice și psihice a victimelor impune o atenție deosebită din partea organelor de urmărire penală. Având în vedere că aceste fapte afectează esența vieții și a demnității umane, aplicarea poligrafului în procesul investigativ poate reprezenta un instrument valoros pentru creșterea eficienței actului de justiție și pentru protejarea victimelor.

În literatura științifică din domeniu se remarcă faptul că infracțiunile privind viața sexuală sunt caracterizate de un nivel ridicat de *latenta criminis*, fenomen alimentat de teama de stigmatizare socială, de presiunile exercitate asupra victimelor și de deficitul de încredere în autoritățile judiciare. Astfel, Dobrinou subliniază că statisticile oficiale surprind doar parțial dimensiunea reală a acestui fenomen, întrucât un număr semnificativ de infracțiuni rămân neraportate sau nerecunoscute în cursul anchetelor [43, p. 249].

În aceste condiții, aplicarea tehnicii poligraf în cercetarea criminalistică a infracțiunilor privind viața sexuală poate contribui decisiv la verificarea declarațiilor, obținerea de indicii suplimentare și orientarea cercetării spre descoperirea adevărului, sprijinind atât protejarea drepturilor victimelor, cât și evitarea erorilor judiciare.

Infracțiunile sexuale cauzează traume psihologice semnificative, ducând adesea la tulburări de stres posttraumatic, anxietate, depresie și alte probleme de sănătate mintală. Victimele pot necesita ani de terapie și suport pentru a-și recăpăta echilibrul emoțional. În plus, aceste infracțiuni poartă adesea o stigmă socială profundă, care poate duce la izolare și dificultăți în reintegrarea

socială a victimelor. Rușinea și teama de judecată publică îi împiedică adesea pe cei afectați să raporteze infracțiunile sau să caute ajutor.

În contextul social, infracțiunile privind viața sexuală pot destabiliza comunitățile, creând un sentiment de nesiguranță și frică. Ele pot, de asemenea, genera un cost economic considerabil, inclusiv cheltuieli medicale și pentru sănătatea mintală, costuri juridice și pierderi de productivitate din cauza incapacității victimelor de a-și continua viața normală.

De asemenea, în literatura de specialitate se remarcă faptul că infracțiunile privind viața sexuală pot fi comise frecvent de persoane cu antecedente penale sau cu tendințe recidivante. Astfel, T.V. Averiianova subliniază că analiza antecedentelor infracționale și a comportamentului recidivist este o componentă importantă în investigarea infracțiunilor contra persoanei [331, p. 431]. De asemenea, R.S. Belkin evidențiază că recidiva, în special în cazul infracțiunilor grave, impune adoptarea unor metode investigative suplimentare pentru corecta evaluare a riscului comportamental [335, p. 412]. Aceste observații sunt relevante și în investigarea infracțiunilor sexuale, în care comportamentele deviante pot indica o predispoziție către repetarea faptelor [371, p. 415].

Infracțiunile sexuale afectează toate straturile societății și nu se limitează la un anumit grup de vârstă, sex sau statut social, subliniind astfel necesitatea unor măsuri eficiente de prevenire și combatere.

Conform opiniei exprimate de Catherine A. MacKinnon, „infracțiunile sexuale nu doar că încalcă drepturile fundamentale ale individului, dar creează și o perturbare profundă a ordinii sociale, impunând o reacție promptă și coordonată din partea autorităților și a societății în ansamblu” [218, p. 174].

Prin urmare, investigarea și combaterea infracțiunilor privind viața sexuală necesită o abordare multidisciplinară, implicând organe de drept, psihologi, asistenți sociali și alte instituții relevante, pentru a oferi sprijin adecvat victimelor și pentru a asigura că infractorii sunt trași la răspundere.

Infracțiunile sexuale reprezintă o categorie complexă și gravă de fapte penale care necesită o investigare atentă și detaliată. Anumite acțiuni asociate acestor infracțiuni prezintă un interes particular pentru examinatorii poligraf, contribuind la înțelegerea și elucidarea comportamentelor infracționale. Printre astfel de conduite se numără jocurile sexuale între sau cu copii, masturbarea, furtul lenjeriei intime ori al altor articole de îmbrăcăminte, masturbarea în public, zoofilia, exhibiționismul, afecțiunile intime, pettingul sau actele sexuale de grup între colegi de vârstă apropiată. Această tipologie a comportamentelor precursorale ale infracțiunilor sexuale a fost analizată în doctrina autohtonă de Serghei Brînză, Vladislav Stati și Sergiu Copețchi, care

subliniază că astfel de manifestări pot constitui factori de risc major în evoluția către forme grave de criminalitate sexuală [16].

De asemenea, comportamente precum homosexualitatea compulsivă, apelurile telefonice indecente, frecarea de zonele genitale ale altor persoane, violența sau abuzul asupra animalelor, incendierea din motive de excitare sexuală, prostituția, violul, actele sexuale anale sau tentativele de astfel de acte cu un adult, copulația orală, transsexualismul, travestismul, fetișismul, sadismul și masochismul, utilizarea urinei și a fecalelor pentru obținerea excitației sexuale, excitarea asociată cu mirosuri sau fantezii sexuale, necrofilia, fotografierea sau filmarea minorilor în scopuri sexuale și tortura sexuală sunt conduite deviate care impun o analiză minuțioasă în cadrul investigațiilor criminalistice. Astfel de comportamente sunt descrise extensiv în literatura de specialitate, inclusiv în tratatul *Criminal Investigation* elaborat de Swanson, Chamelin și Territo [291, p. 283], fiind considerate factori importanți în profilarea comportamentală a infractorilor sexuali.

Aceste considerații generale sunt fundamentale în investigarea violurilor și a altor infracțiuni sexuale. Ele permit o evaluare a comportamentelor și a contextelor în care aceste infracțiuni sunt comise, contribuind astfel la obținerea unei înțelegeri clare și detaliate a faptelor investigate.

➤ Profilul victimelor

Victimele infracțiunilor sexuale pot varia foarte mult, însă anumite caracteristici comune pot fi identificate. În general, victimele pot fi:

- Vulnerabile. Victimele sunt adesea persoane vulnerabile, inclusiv copii, femei, persoane în vârstă sau persoane cu dizabilități [360]. Aceștia pot fi percepuți ca ținte mai ușoare din cauza capacității lor reduse de a se apăra sau de a raporta infracțiunea.

Potrivit raportului realizat de Organizația Mondială a Sănătății în 2017, aproximativ una din trei femei (35 %) la nivel global a fost victima violenței fizice și/sau sexuale de-a lungul vieții sale, majoritatea acestor acte fiind comise de parteneri intimi [313]. De asemenea, UNICEF estimează că aproximativ 120 de milioane de fete din întreaga lume (aproximativ una din zece) au fost supuse actelor de violență sexuală înainte de vârsta de 20 de ani [296].

În plus, un studiu publicat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) în 2014 arată că 5 % dintre femeile din Uniunea Europeană au fost victime ale violului de-a lungul vieții lor adulte. Raportul FRA subliniază că vulnerabilitatea victimelor crește în cazul persoanelor cu dizabilități, acestea având un risc de patru ori mai mare de a fi victime ale violenței sexuale comparativ cu persoanele fără dizabilități [157].

- Izolate. Victimele pot fi persoane care se află singure în momentul atacului, fie acasă, fie în locuri publice mai puțin frecventate, fie pe străzi întunecate [Ibidem].

- Cunoscute de infractor. În multe cazuri, infractorii sunt cunoscuți victimelor, cum ar fi membri ai familiei, prieteni sau colegi [Ibidem]. Această cunoaștere facilitează stabilirea contactului și manipularea victimei.

Deși într-un procent mai mic comparativ cu femeile, și bărbații pot fi victime ale infracțiunilor sexuale. Raportul realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) în 2014 a arătat că un număr semnificativ de bărbați au raportat experiențe de violență sexuală [Ibidem]. Studiul a relevat că aproximativ 7 % dintre bărbații din Uniunea Europeană au fost victime ale unei forme de violență sexuală pe parcursul vieții lor adulte. Acest fapt subliniază importanța recunoașterii și abordării problemelor legate de violența sexuală în rândul bărbaților, care pot fi adesea trecute cu vederea din cauza stereotipurilor de gen și a stigmatizării sociale. În plus, acești bărbați se confruntă cu provocări similare în ceea ce privește raportarea infracțiunilor și accesul la sprijin psihologic și juridic adecvat. Așadar, este esențial să se adopte o abordare incluzivă în prevenirea și combaterea infracțiunilor sexuale, care să ia în considerare toate victimele, indiferent de sexul lor.

➤ Profilul infractorilor în infracțiunile sexuale. Aspecte criminalistice

- Premeditare și planificare. Mulți infractori sexuali își planifică atacurile în detaliu, alegând victimele și locațiile în mod strategic pentru a minimiza riscul de a fi prinși. Aceștia pot urmări victimele timp îndelungat și pot avea un plan bine pus la punct pentru a evita capturarea. Studiile arată că infractorii sexuali recidiviști dezvoltă adesea un *modus operandi* specific, repetând tiparele de comportament care le-au permis să evite detectarea în trecut [130].

- *Modus operandi*. Infractorii sexuali folosesc diverse tehnici de manipulare pentru a câștiga încrederea victimelor, cum ar fi abordări prietenoase sau întrebări aparent inofensive. Aceste tehnici sunt menite să reducă vigilența victimelor și să faciliteze atacul. Aceștia pot folosi metode diferite de a-și aborda victimele în funcție de circumstanțele specifice fiecărui caz, fie că este vorba de atacuri în spații publice, fie private [334].

Analizând modul comportamental al agresorului, constatăm că infractorii sexuali evită riscurile mari, precum alergarea după victimă pe o stradă întunecată, deoarece strigătele de ajutor ale acesteia pot atrage atenția trecătorilor, ceea ce ar putea avea consecințe grave pentru infractor. Astfel, atacul trebuie să fie rapid și neașteptat. Acesta fie se desfășoară dintr-o ambuscadă, fie infractorul stabilește contactul cu victima prin diverse metode de a câștiga încrederea acesteia.

Un exemplu preluat din studiul realizat de N.N. Kitaev arată modul în care infractorii utilizează tehnici de abordare aparent inofensive pentru a se apropia de victimă. Astfel, infractorul

poate adresa întrebări simple, precum: „Doamnă, aveți cumva pastile de inimă?” sau „Știți unde se află cea mai apropiată farmacie?”, urmărind reacțiile victimei. Prin aceste întrebări, el așteaptă fie ca victima să se apropie, fie să încetinească deplasarea, intervenind în momentul în care distanța dintre ei devine favorabilă atacului [352, p. 41-48].

Desigur, metodele de stabilire a contactului pot varia și pot include alte tactici ingenioase, menite să surprindă victima și să minimizeze riscurile pentru infractor.

În ceea ce privește colectarea informației pentru elaborarea testelor poligraf, credem că este important să se acorde o atenție deosebită modului în care infractorul a controlat victima. Aceasta include identificarea tipului de amenințare utilizată, constrângerea fizică, gradul și tehnica de dezbrăcare, modul de comitere a actului sexual, locul și momentul, precum și caracteristicile distinctive ale victimei și agresorului.

Este necesar să se țină cont de faptul că identificarea culorii hainelor, cum ar fi a paltonului sau a pantalonilor, este dificilă în condiții de lumină redusă. Este mai util să se facă distincția între haine deschise la culoare și haine închise la culoare. În același timp, tipul de îmbrăcăminte care împiedică actul sexual este adesea bine reținut (de exemplu, fustă, pantaloni, colanți). Cu toate acestea, culoarea colanților este rar reținută de infractor.

Aceste detalii sunt importante pentru formularea corectă a întrebărilor în cadrul testelor poligraf, asigurând astfel obținerea de informații precise și relevante. Așadar, o investigație detaliată și atentă a acestor aspecte poate contribui semnificativ la clarificarea circumstanțelor infracțiunii și la identificarea corectă a infractorului.

➤ Locul și timpul comiterii infracțiunii

Autorii din domeniu subliniază că infractorii sexuali aleg adesea locuri izolate sau spații în care riscul de a fi surprinși este redus, preferând să acționeze în momente ale zilei caracterizate printr-un nivel scăzut de vigilență socială, cum ar fi noaptea sau primele ore ale dimineții. În acest sens, N. Zamfirescu remarcă faptul că selecția locului și a momentului comiterii atacului reprezintă elemente tactice esențiale pentru infractori, urmărind maximizarea controlului asupra victimei și minimizarea riscului de intervenție din partea terților [114, p. 28].

Alegerea locației și a momentului reflectă adesea un nivel ridicat de premeditare și cunoaștere a rutinei și a comportamentului victimei [264].

Revenim și la această secțiune cu recomandarea ca examinătorii poligraf să participe la cercetarea la fața locului, atunci când participă la investigarea infracțiunilor.

Deseori, după finalizarea actului sexual, infractorul poate lua cu el diverse obiecte aparținând victimei, cum ar fi bani sau bijuterii. La plecare, infractorul poate aplica și lovituri, care

să lase victima inconștientă, sau poate amenința în așa fel încât aceasta să nu strige după ajutor imediat.

În procesul de elaborare a chestionarelor pentru identificarea persoanelor care au comis infracțiuni sexuale, este important să se țină cont de nivelul intelectual al suspectilor, formulând întrebările într-un mod accesibil înțelegerii lor.

➤ Recidivism

Infractorii sexuali au adesea un istoric de comportamente similare și pot fi recidiviști. Studiile criminalistice arată că există o probabilitate ridicată ca aceștia să comită din nou infracțiuni similare dacă nu sunt opriți și tratați adecvat.

Recidiviștii prezintă un risc ridicat de a dezvolta tehnici tot mai sofisticate pentru a evita detectarea și capturarea, învățând din experiențele anterioare [177].

Din punctul nostru de vedere, infractorii sexuali pot fi clasificați în funcție de diferite tipologii, cum ar fi violatorii oportuniști, violatorii metodici și infractorii care comit abuzuri sexuale în cadrul relațiilor de încredere. Fiecare tipologie are propriile sale caracteristici și moduri de operare specifice. De exemplu, violatorii oportuniști acționează de obicei în momente de oportunitate și chiar fără a avea un plan bine definit, în timp ce violatorii metodici urmăresc și aleg victimele în mod deliberat, având un plan bine structurat pentru a comite infracțiunea.

Totuși, în literatura americană de specialitate, autorii R.R. Hazelwood și A.W. Burgess remarcă faptul că distincția strictă între violatorii oportuniști și cei metodici este adesea dificil de realizat în practică, întrucât mulți infractori sexuali manifestă comportamente hibride, adaptându-și modul de operare în funcție de circumstanțele concrete ale cazului [179].

Analizând contextul și circumstanțele comune ale infracțiunilor sexuale, este necesar să luăm în considerare:

➤ Locul comiterii infracțiunii

- Locuri izolate. Infractorii sexuali au tendința să acționeze în spații izolate, unde probabilitatea de a fi surprins este redusă. Aceste locuri includ parcuri pustii, clădiri abandonate sau zone rurale.

- Domiciliul victimei. Multe atacuri au loc la domiciliul victimei, unde infractorul poate avea un avantaj de familiaritate sau poate exploata lipsa altor persoane.

- Locuri publice. Deși mai puțin frecvente, atacurile pot avea loc și în locuri publice, cum ar fi parcurile subterane, toaletele publice sau străzile întunecate, mai ales în timpul nopții.

➤ Timpul comiterii infracțiunii

- Noaptea sau dimineața devreme. Majoritatea infracțiunilor sexuale au loc noaptea sau în primele ore ale dimineții, când victimele sunt mai vulnerabile și locurile sunt mai puțin frecventate. Studiile și rapoartele statistice confirmă această tendință.

Potrivit Biroului de Statistică a Justiției, aproximativ 60 % dintre violuri și agresiuni sexuale au loc între orele 18.00 și 6.00 dimineața [136].

Un raport al Home Office din Marea Britanie indică faptul că 47 % dintre violuri au loc între orele 18.00 și 6.00 dimineața [180].

Conform unui studiu realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), violurile și alte agresiuni sexuale sunt raportate mai frecvent în intervalul nocturn, în special în zonele urbane [157].

- Perioade de vulnerabilitate. Atacurile pot avea loc în momente în care victima este mai puțin vigilentă, cum ar fi după consumul de alcool sau alte substanțe, sau când este obosită și neatenționată.

- Motive și metode ale infractorului

- Motive de putere și control. Infractorii sexuali sunt adesea motivați de dorința de a exercita putere și control asupra victimelor. Acest lucru se reflectă în metodele folosite, cum ar fi constrângerea fizică, intimidarea și amenințările.

- Metode de constrângere. Infractorii pot folosi diverse metode de constrângere, inclusiv violența fizică, amenințările verbale sau utilizarea de arme pentru a intimida victima și a o forța să coopereze.

- Caracteristicile comportamentale ale infractorilor

- Premeditare și planificare. Mulți infractori își planifică atacurile în detaliu, alegând victimele și locațiile în mod strategic pentru a minimiza riscul de a fi prinși.

- Recidivism. Infractorii sexuali au adesea un istoric de comportamente similare și pot fi recidiviști. Aceștia prezintă un risc ridicat de a comite din nou infracțiuni similare dacă nu sunt opriți și tratați adecvat.

- *Modus operandi*. Infractorii dezvoltă adesea un mod specific de operare, repetând tiparele de comportament care le-au permis să evite detectarea în trecut.

Violurile ocazionale reprezintă un concept relativ și sunt caracterizate prin lipsa unui *modus operandi* specific în comiterea infracțiunii. Aceste infracțiuni apar adesea spontan, fără planificare prealabilă [107]. Motivele care provoacă un astfel de act criminal pot varia, iar probabilitatea apariției lor depinde semnificativ de regiune.

În mediul urban, factorul principal care determină un bărbat să comită un viol este comportamentul imprudent al victimei. Analiza a 75 de cazuri [339, p. 342] de viol comise într-

un oraș mare a arătat că majoritatea violurilor au avut loc atunci când victimele au invitat bărbați la ele acasă sau în apartamentele prietenelor ori când au mers acasă la bărbați sau la prietenii acestora. Aproape toate aceste întâlniri au fost însoțite de consumul excesiv de alcool. Deși există cazuri de violuri în locuri precum lifturi, cabine telefonice, mansarde, acestea nu sunt frecvente și sunt mai tipice pentru infracțiunile în serie. În astfel de situații, infractorii se află adesea sub influența alcoolului.

În zonele cu multe spații verzi sunt frecvente cazurile în care o femeie care merge singură pe o potecă este abordată de un bărbat care se apropie rapid de ea. În astfel de momente, victima poate simți că ar putea fi violată sau jefuită. Chiar dacă încearcă să se convingă că totul va fi bine, frica și incertitudinea persistă. Deși nu fiecare bărbat întâlnit pe o stradă întunecată și pustie este un infractor, frica victimei o poate paraliza, împiedicând-o să strige după ajutor atunci când intră în contact direct cu infractorul.

Reacția victimelor în timpul violului este adesea uniformă. Discuțiile cu 75 de victime au arătat că, în momentul în care au realizat că sunt penetrate, toate au avut un singur gând: să se termine cât mai repede și să nu fie ucise. Această stare de semișoc face adesea dificilă reținerea detaliilor despre fața sau îmbrăcămintea infractorului, deși trăsăturile mari, cum ar fi mustața, perciunii sau cicatricile, pot rămâne în memorie. Dacă în timpul violului infractorul a încercat să sărute victima, aceasta poate reține trăsături neobișnuite, cum ar fi absența dinților sau prezența coroanelor de aur sau oțel, care au provocat dezgust suplimentar [46].

În investigarea acestui tip de infracțiuni sexuale, se întâlnesc adesea cazuri în care volumul informațiilor inițiale este insuficient, ceea ce îngreunează pregătirea testelor poligraf. Totuși, există abordări generale pentru colectarea informațiilor necesare: abordarea victimei, acțiunile infractorului în timpul contactului direct, modul de comitere a violului și detaliile care au precedat actul, precum și particularitățile comportamentului infractorului după comiterea faptei [341, p. 171-174].

Cu referire la colectarea materialelor pentru elaborarea testelor poligraf, este important să menționăm că infractorul își amintește bine detaliile care i-au îngreunat comiterea actului sexual, fără a face diferențe subtile. De exemplu, victima poate purta: blugi, colanți, leggings, dresuri, chiloți de tip pantaloni. Probabilitatea ca infractorul să facă diferența între blugi și pantaloni este mică, dar teoretic posibilă. De obicei, infractorul percepe drept „pantaloni” orice îmbrăcămintă care are curea (centură) și un rând de nasturi sau fermoar la brâu. Acest tip de îmbrăcămintă este evaluat de infractor în funcție de complexitate (necesitatea deschiderii curelei și fermoarului, ceea ce solicită un anumit timp). Următoarea etapă a dezbrăcării poate fi realizată în două moduri: prin

smulgerea întregii haine dintr-odată sau cu ajutorul piciorului. În acest caz, testele construite pe baza particularităților lenjeriei victimei nu vor da rezultate pozitive.

Atât în cazul violurilor ocazionale, cât și în cele premeditate, încălțăminte joacă un rol important în procesul de dezbrăcare a victimei. Infractorul își amintește bine încălțăminte victimei, fiind capabil să facă diferența între cizme și pantofi, deși poate avea dificultăți în a diferenția pantofii de ghete. Dacă o fustă strâmtă a împiedicat actul sexual, este esențial ca testele să includă întrebări despre acest articol vestimentar.

Dacă violul a avut loc în timpul nopții, este aproape imposibil să se bazeze testele pe culoarea hainelor, cu excepția cazului în care se diferențiază între haine deschise și închise la culoare.

În situațiile în care locul atacului nu prezintă un risc pentru infractor și probabilitatea apariției trecătorilor este nulă, infractorul poate forța victima să se dezbrace singură sau o poate dezbrăca el însuși, piesă cu piesă. Acest lucru se întâmplă în special în perioadele cu lumină suficientă, fie în timpul zilei, fie seara, când infractorul poate vedea detaliile hainelor.

În aceste cazuri, infractorul este, de obicei, conștient de toate detaliile hainelor exterioare și ale lenjeriei intime ale victimei. Prin urmare, este pertinent să se adreseze suspectului întrebări specifice despre lenjeria victimei, cum ar fi dacă purta chiloți de tip pantaloni sau bikini. Este posibilă și o reacție pozitivă la întrebări legate de culoarea hainelor [345, p. 55].

Considerăm că, în investigarea infracțiunilor sexuale, detaliile sunt extrem de importante pentru formularea corectă a întrebărilor în testele poligraf. Trebuie să se țină cont de faptul că infractorul își amintește bine elementele care au îngreunat actul sexual, fără a face diferențe subtile între articole de îmbrăcăminte asemănătoare. De exemplu, un infractor poate să nu diferențieze întotdeauna clar între blugi și pantaloni, dar va percepe ambele ca având o curea și un sistem de închidere cu nasturi sau fermoar, pe care trebuie să le desfacă.

Recomandăm ca la elaborarea bateriei de teste să se atragă atenția asupra circumstanțelor de loc și de timp, dar și asupra elementelor vestimentare prezente, care puteau îngreuna activitatea infracțională⁴¹.

Întrebări despre încălțăminte: Ce tip de încălțăminte purta victima – cizme sau pantofi?

Întrebări despre lenjerie: Ce fel de lenjerie purta victima – pantaloni sau bikini?

Întrebări despre dificultăți în dezbrăcare: A întâmpinat dificultăți în dezbrăcarea victimei din cauza unei fuste strâmte?

⁴¹ - Ce fel de lenjerie purta victima - pantaloni sau bikini?

- A întâmpinat dificultăți în dezbrăcarea victimei din cauza unei fuste strâmte?

- Ați observat dacă hainele victimei erau de culoare deschisă sau închisă?

Întrebări despre culoarea hainelor: Ați observat dacă hainele victimei erau de culoare deschisă sau închisă?

Prin integrarea acestor detalii în chestionare, testele poligraf pot furniza informații mai precise și relevante, contribuind astfel la clarificarea circumstanțelor infracțiunii și la identificarea corectă a infractorului.

Printre bărbați există și sadici, care găsesc plăcere în a observa comportamentul femeii la etapa premergătoare actului sexual: stângăcia, jena de a-și arăta lenjeria și nuditatea, frica și tremuratul. Aceste reacții ale victimelor pot constitui pentru sadici un puternic factor de excitare. Această categorie de bărbați este atentă la toate detaliile lenjeriei intime ale victimei.

Deși detaliile acțiunilor infracționale variază, toate acestea pot fi identificate în cadrul interviului pre-test atent și bine gândit cu victima⁴². O astfel de abordare permite examinatorului să elaboreze teste poligraf cât mai eficiente.

Chiar dacă din motive de confidențialitate și protecție a victimelor este dificil de a analiza cauze specifice ale infracțiunilor sexuale, inclusiv comportamentele deviante și modurile de operare ale infractorilor, totuși, există cazuri bine documentate și extrem de mediatizate de agresiune sexuală și crimă, care au implicat și utilizarea poligrafului în investigații.

Un exemplu relevant în literatura de specialitate îl constituie cazul lui Ted Bundy, unul dintre cei mai notorii criminali în serie din Statele Unite ale Americii. Potrivit studiilor criminologice, Bundy a comis multiple acte de răpire, agresiune sexuală și omor asupra tinerelor femei în anii 1970, utilizând adesea tehnici de manipulare pentru a-și atrage victimele. Strategia sa presupunea simularea unei dizabilități sau solicitarea de ajutor, pentru a reduce suspiciunea și a facilita deplasarea victimelor în spații izolate, unde erau ulterior supuse violului, torturii și omorului [226].

Deși poligraful nu a fost direct responsabil pentru capturarea lui Bundy, testele poligraf au fost utilizate pe parcursul anchetei pentru a verifica mărturiile și alibiurile suspectilor. Aceste teste au fost utile în eliminarea unor suspecti și în concentrarea eforturilor anchetatorilor pe Bundy.

La etapa acumulării probelor de vinovăție în cazul Ted Bundy, o atenție deosebită a fost acordată metodei *Concealed Information Test* – testul ce prezumă vinovăția. Particularitățile metodologice ale testului CIT constau în utilizarea unor informații specifice și circumstanțe referitoare la o infracțiune, pentru a identifica dacă o persoană posedă cunoștințe despre ele. Testul CIT implică formularea unor întrebări care se referă la detalii cunoscute doar de autorul faptei. În acest context, doar persoana vinovată va reacționa puternic la întrebările relevante din cadrul

⁴² Anexa 3.

testării. Aceasta se realizează prin monitorizarea reacțiilor fiziologice ale suspectului în momentul în care îi sunt prezentate detaliile specifice ale infracțiunii.

În cazul Ted Bundy, această metodă a fost esențială pentru a elimina din lista de suspecți persoanele neimplicate. Întrebările formulate în cadrul testului CIT s-au referit la detalii precise legate de locul comiterii violului, timpul și elementele de lenjerie ale victimelor (model, culoare). În timpul testelor poligraf, cei nevinovați nu au reacționat la întrebările despre detaliile crimei, deoarece nu dețineau acele informații specifice. În schimb, Bundy a reacționat puternic la întrebările respective, aceasta indicând că el cunoștea detalii pe care doar autorul faptelor le-ar fi putut cunoaște. De exemplu, doar Bundy cunoștea detalii legate de locul exact al comiterii violului, momentul în care a avut loc și elementele specifice ale lenjeriei victimelor, precum modelul și culoarea acestora.

Testul CIT a fost aplicat și la confirmarea vinovăției lui Ted Bundy. Utilizarea acestei metode a permis investigatorilor să se concentreze pe Bundy ca principal suspect și să obțină mărturii și dovezi suplimentare care au condus la condamnarea sa. Prin utilizarea întrebărilor care reflectau informații specifice, cunoscute doar de autorul infracțiunilor, testul CIT și-a demonstrat eficiența în investigarea infracțiunilor complexe și grave.

Vedem în acest caz cum o abordare metodică în investigarea cazului Ted Bundy subliniază importanța utilizării informațiilor specifice pentru a detecta reacțiile vinovaților și a elimina suspecții nevinovați, contribuind astfel la clarificarea circumstanțelor infracțiunii și la administrarea justiției.

Un alt caz ce merită a fi analizat se referă la un viol comis în 1997 [11].

În luna iunie 1997, în unul dintre orașele din sud ale Rusiei, a avut loc un viol deosebit de brutal. În seara de 11 iunie, în jurul orei 22.00, o femeie de 27 de ani, pe care o vom numi M., se întorcea acasă de la o prietenă, traversând un parc abandonat și neîntreținut, care fusese odată o zonă de recreere. De-a lungul timpului, infrastructura parcului s-a deteriorat, lăsând zonele de acces și iluminatul public într-o stare precară, ceea ce îl făcea un loc periculos pentru trecători, care erau foarte rari.

M. era îmbrăcată într-o bluză albă cu mâneci lungi, fustă scurtă neagră, ciorapi negri în plasă și pantofi negri. Sub haine, purta un sutien alb și chiloți albi de tip bikini cu mici flori roz. În timp ce mergea, a observat pe o alee paralelă trei bărbați care consumau băuturi alcoolice. Unul dintre ei i-a strigat și i-a propus să li se alăture, dar M. a accelerat pasul, ignorându-i.

La un moment dat, dintr-o alee perpendiculară, un bărbat i-a apărut în față. Distanța dintre ei era de aproximativ 15 metri, iar până la intersecția pe care o traversase deja erau aproximativ 100 de metri. Aleea avea o lățime de circa 3,5 metri, iar bărbatul mergea pe partea opusă a aleii,

ceea ce i-a dat un sentiment de siguranță temporară. Însă, când a ajuns în dreptul ei, acesta a făcut un salt brusc, i-a acoperit gura cu mâna și i-a pus un cuțit la gât, amenințând-o că o va ucide dacă va striga sau nu va asculta.

Sub amenințarea cuțitului, bărbatul a condus-o în tufișurile de lângă alee, la o distanță de aproximativ 10 metri. Acolo, a obligat-o să se dezbrace încet: mai întâi bluza, apoi fusta, sutienul, ciorapii și în final chiloții. După ce a dezbrăcat-o complet, a forțat-o să se întindă pe iarbă și a violat-o. În timpul actului, infractorul îi strângea puternic sânii, provocându-i o durere insuportabilă, iar victima îl implora să-i lase sânii în pace, promițând că nu va spune nimănui ce s-a întâmplat.

După comiterea violului, agresorul a scos o sticlă de vodcă, a desfăcut capacul și a introdus gâtul sticlei în vaginul victimei, clătindu-l de câteva ori. Înainte de a pleca prin pădure, a avertizat-o că o va ucide dacă va striga sau va povesti cuiva despre cele întâmplate.

La o lună după infracțiune, poliția a reținut un grup de șase bărbați care obișnuiau să consume alcool în acea zonă.

Prezentarea spre recunoaștere nu a dat rezultate, victima nu a recunoscut pe nimeni. Credem că victima nu a reușit să recunoască pe nimeni inclusiv din cauza emoțiilor puternice și a stresului pe care l-a trăit în timpul violului și care a contribuit la o memorare slabă a faptuitorului.

Ulterior a fost aplicat poligraful. Primul test a ținut identificarea trecutului criminal⁴³. Din cei șase suspecti, doi au reacționat pozitiv la întrebarea despre „viol”, iar unul – la întrebarea despre „furturi”. Suspectul care a reacționat pozitiv la întrebarea despre „furturi” a fost supus unui examen poligraf special pentru a identifica locul, timpul și obiectele furate și ulterior a fost tras la răspundere penală pentru furtul comis. Cei doi suspecti care au reacționat pozitiv la întrebarea despre „viol” au fost supuși testării ulterioare. Acestora li s-au prezentat teste legate de timp⁴⁴.

Având în vedere dificultatea înțelegerii termenilor de seară devreme și dimineață devreme, conținutul acestor întrebări a fost discutat în prealabil cu suspectul. Ora exactă a violului nu a fost prezentată, deoarece toți suspectii consumau frecvent băuturi alcoolice, iar în stare de ebrietate este foarte dificilă controlarea timpului real.

Următorul bloc de întrebări a fost orientat spre clarificarea gradului de cunoaștere a detaliilor infracțiunii de către suspecti – de la contactul direct dintre infractor și victimă până la părăsirea locului infracțiunii. Întrebările au fost structurate pe etape în următoarea ordine:

- Cum a forțat infractorul victima să întrețină relații sexuale?

⁴³ Anexa 3, p 5.1.

⁴⁴ Anexa 3, p.5.2.

- Locul unde a avut loc violul?
- Gradul de dezbrăcare a victimei?
- Culoarea anumitor piese de îmbrăcăminte?
- Modul de comitere a violului?
- Ce a făcut infractorul cu victima după actul sexual?
- Ce a spus infractorul când a părăsit locul infracțiunii?

Testele de la 5 la 14 au fost concepute pentru a determina gradul de cunoaștere a infractorului cu privire la aceste aspecte⁴⁵.

Având în vedere iluminarea suficientă a locului în care a fost comisă infracțiunea, a fost realizat un test privind detaliile îmbrăcăminteii victimei⁴⁶.

De asemenea, au fost incluse în seturile de întrebări și alte detalii și circumstanțe cu privire la fapta comisă⁴⁷.

Dintre cei doi suspecți care au avut reacții pozitive la întrebarea despre „viol” în primul test – Petrov și Ivanov –, Petrov a avut reacții pozitive la toate cele 14 teste, indicând că era pe deplin informat despre toate detaliile infracțiunii prezentate în teste. Suspectul Ivanov a avut reacție pozitivă suplimentară doar la întrebarea legată de timp.

A apărut suspiciunea că Ivanov a fost prezent la petrecerea unde s-a consumat alcool, dar nu și-a urmat prietenul la vederea femeii care trecea și, prin urmare, nu cunoștea celelalte detalii ale infracțiunii. În timpul discuției, ambii au negat că ar fi consumat alcool împreună în seara respectivă.

Pentru a verifica acest lucru, a fost alcătuit un test încrucișat pe baza numelor, care includea pe rând numele fiecărui suspect⁴⁸.

În urma testelor, Petrov a avut o reacție pozitivă clară la numele lui Ivanov, iar Ivanov a avut o reacție pozitivă la numele lui Petrov. Această corelație a indicat cu certitudine că amândoi au fost împreună în acea seară și au consumat alcool în parc. Discuția dintre ofițerii de investigație și Ivanov a dezvăluit un al treilea participant la consumul de alcool în pădure, acesta fiind cetățeanul Simonov.

Astfel, a fost stabilită lista completă a persoanelor care au băut alcool în parc în acea seară. După ce s-a efectuat un test pentru a verifica trecutul criminal al cetățeanului Simonov și s-au

⁴⁵ Anexa 3, p.5.3.

⁴⁶ Anexa 3, p.5.4.

⁴⁷ Anexa 3, p.5.5.

⁴⁸ Anexa 3, p.5.6.

obținut rezultate negative, pentru a elimina orice îndoială, a fost realizat ultimul test direct pentru a verifica implicarea sa în infracțiunea investigată⁴⁹.

Rezultatele acestui test au confirmat definitiv că Petrov are legătură directă cu infracțiunea investigată. Ceilalți doi participanți au aflat despre viol doar după ce au fost aduși la secția de poliție și au ascuns consumul de alcool de teamă să nu fie amendați pentru încălcarea regulilor de comportament în locuri publice.

Analiza detaliată a acestui caz demonstrează importanța utilizării metodelor avansate de investigare, precum testul poligraf, în identificarea și confirmarea vinovăției suspectilor în infracțiuni grave. Capacitatea testului poligraf de a evidenția reacții fiziologice specifice la întrebări legate de detaliile crimei oferă un instrument valoros pentru organele de aplicare a legii. Această abordare nu doar că accelerează procesul de investigație, dar și asigură o mai mare precizie în excluderea persoanelor nevinovate, concentrând resursele pe suspectii reali. Eficiența testului poligraf, combinată cu abilitățile de interogare și colectare a probelor ale investigatorilor, contribuie semnificativ la clarificarea circumstanțelor infracțiunii și la administrarea justiției în mod corect și echitabil.

În sprijinul celor expuse anterior, relevăm rolul aplicării poligrafului în investigarea unor cauze penale ce se referă la infracțiunile privind viața sexuală. Astfel, în cauza penală nr. 2022180459, pornită la data de 20 octombrie 2022, în temeiul art. 174 alin. (1) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*, s-a reținut că, la data de 6 octombrie 2022, în orele serii, cetățeanul N.M., de comun acord cu minora D.P., a întreținut cu aceasta un raport sexual, altul decât violul, cunoscând cu certitudine că aceasta nu împlinise vârsta de 16 ani. Actul s-a petrecut la domiciliul minorei, situat în satul Cîrnățeni, raionul Căușeni. În cadrul investigațiilor, bănuitul a fost supus testării poligraf, rezultatele examinării indicând reacții fiziologice caracteristice comportamentului de înșelăciune. Această probă auxiliară a oferit elemente suplimentare utile pentru fundamentarea concluziilor de către organele de urmărire penală, demonstrând rolul poligrafului ca instrument complementar în cercetarea unor astfel de infracțiuni [28].

Apare întrebarea firească: cum altfel am putea obține informații relevante despre cunoașterea de către persoana bănuită a vârstei reale a victimei? În astfel de cazuri, dificultățile în colectarea probelor directe sunt evidente, întrucât recunoașterea verbală a acestui element din partea subiectului este rareori obținută în mod voluntar. Mijloacele tradiționale de probă, cum ar fi declarațiile, interceptările sau mărturiile martorilor, sunt de multe ori insuficiente sau absente. Prin aplicarea testării poligraf, examinatorii pot adresa întrebări direcționate către subiect, de

⁴⁹ Anexa 3, p.5.7.

exemplu: „Știați cu certitudine că victima nu a împlinit 16 ani la momentul întreținerii raportului sexual?” sau „Victima v-a spus direct vârsta ei reală înainte de actul sexual?”.

Prin analiza reacțiilor psihofiziologice înregistrate în cadrul acestor teste, este posibilă identificarea indicatorilor de cunoaștere sau ascundere a adevărului, ceea ce, chiar dacă nu are valoare probatorie autonomă, contribuie la crearea unui tablou investigativ mai clar. Astfel, testarea poligraf devine un mijloc util de validare sau infirmare a versiunilor criminalistice, optimizând procesul decizional al organelor de urmărire penală și întărind eforturile de stabilire a adevărului judiciar.

În acest context, este de menționat cauza penală nr. 20213, instrumentată de organul de urmărire penală al SUP al Inspectoratului de Poliție Rîșcani, Republica Moldova, în baza ordonanței de începere a urmăririi penale din 15 noiembrie 2021 [25]. În această cauză, atât partea vătămată, O. Aliona, cât și învinuitul, Ț. Valentin, au fost supuși testării poligraf. Învinuitul Ț. Valentin, născut la xx.xx.1992, originar din satul Pociumbăuți și domiciliat în satul Dumeni, raionul Rîșcani, a fost audiat în cadrul procedurii penale, constatându-se existența unor indicii de înșelăciune în răspunsurile oferite în timpul examinării.

În cazul infracțiunilor ce atentează la viața sexuală, datele sondajului realizat în perioada aprilie-mai 2025 indică faptul că 59,3 % dintre ofițerii de urmărire penală și ofițerii din activitatea specială de investigații apreciază testarea poligraf drept un instrument deosebit de util pentru clarificarea circumstanțelor privind consimțământul victimei, cunoașterea vârstei acesteia sau prezența constrângerii.

Un alt exemplu relevant privind aplicarea tehnicii poligraf în investigarea infracțiunilor sexuale îl constituie cauza penală nr. 2022300031, instrumentată de organul de urmărire penală al IP Rîșcani.

În contextul investigării tentativei de viol asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani, cauza penală nr. 2022300031, instrumentată de organul de urmărire penală al IP Rîșcani, se remarcă prin utilizarea examinării poligraf asupra bănuțului M.I.A. Conform Avizului de testare poligraf nr. 34/12/1-R-741 din 08.07.2022, au fost constatate reacții fiziologice corespunzătoare unei conduite nesincere. Testarea poligraf a contribuit astfel la consolidarea ipotezelor investigativ-operative și a permis organelor de urmărire penală să orienteze mai eficient acțiunile procesuale în vederea stabilirii adevărului judiciar într-un caz caracterizat prin grad ridicat de traumatizare a victimei și dificultatea obținerii de probe directe [29].

În acest context, este de menționat că 62,5 % dintre respondenți au subliniat că aplicarea poligrafului este deosebit de relevantă în cazurile cu un grad ridicat de *latenta criminis*, specifice faptelor sexuale, unde probele directe sunt adesea insuficiente. Aceste rezultate evidențiază faptul

că utilizarea poligrafului nu doar optimizează procesul investigativ, ci și contribuie la reducerea riscului de erori judiciare în cauze caracterizate prin sensibilitate extremă și impact social major⁵⁰.

3.4. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor contra patrimoniului

Infracțiunile contra patrimoniului constituie un grup semnificativ de fapte penale care se referă la bunurile materiale ale persoanelor fizice sau juridice, având un impact considerabil asupra ordinii sociale și a securității economice. Conform datelor oficiale [13], în anul 2023, fiecare a doua infracțiune înregistrată în Republica Moldova a fost una contra patrimoniului, reprezentând 41,7 % din totalul infracțiunilor raportate. Această categorie de fapte continuă să domine structura generală a criminalității, în ciuda tendinței generale de scădere a numărului total de infracțiuni cu 10,4 % față de anul precedent. Incidența ridicată a infracțiunilor contra patrimoniului relevă o nevoie accentuată de măsuri suplimentare de prevenire, detectare și investigare eficientă, inclusiv prin utilizarea metodelor moderne de analiză comportamentală și tehnică, cum ar fi testarea poligraf. Din punct de vedere criminalistic, aceste infracțiuni prezintă următoarele caracteristici generale [76, p. 84]:

- Motivul economic. Majoritatea infracțiunilor contra patrimoniului sunt comise din dorința de a obține un beneficiu material. Infractorii sunt motivați de nevoia sau dorința de a-și îmbunătăți situația financiară prin mijloace ilegale.
- Modul de operare variat. Infracțiunile contra patrimoniului pot fi comise prin diverse metode, de la simpla sustragere a bunurilor, la utilizarea de echipamente sofisticate pentru spargerii sau fraude complexe.
- Planificare și oportunitate. Aceste infracțiuni pot fi atât premeditate, cât și oportuniste. Infractorii pot acționa impulsiv, profitând de vulnerabilitățile momentului, sau pot elabora planuri detaliate pentru a evita capturarea.
- Impactul asupra victimelor. Pe lângă pierderile materiale, victimele acestor infracțiuni pot suferi traume psihologice și un sentiment de insecuritate. Recuperarea după astfel de evenimente poate fi de lungă durată și complicată.
- Frecvența infracțiunilor. Infracțiunile contra patrimoniului sunt printre cele mai frecvente tipuri de infracțiuni, afectând un spectru larg de victime și având un impact considerabil asupra comunităților.

➤ Profilul criminalistic al victimelor:

⁵⁰ Anexa 7.

- Persoane fizice. Victimele sunt adesea oricare persoane fizice, indiferent de vârstă, sex sau statut social. Totuși, persoanele în vârstă, cele care locuiesc singure și cele care manifestă un comportament de neglijență în ceea ce privește siguranța bunurilor sunt mai susceptibile de a deveni ținte.

- Proprietari de locuințe. Locuințele sunt ținte frecvente pentru infractori, în special cele care nu dispun de măsuri de securitate adecvate (sisteme de alarmă, gratii, încuietori de calitate).

- Companii și organizații. Acestea sunt mai susceptibile a deveni victime datorită echipamentelor valoroase și datelor sensibile. Infracțiunile pot include furtul de echipamente, fraudă și atacuri cibernetice.

În acest context, vrem să accentuăm un profil mai special care se referă la victimele infracțiunilor de patrimoniu comise de „gulerele albe”⁵¹. Aceste victime sunt de obicei companii și corporații mari, instituții financiare, organizații nonprofit și caritabile, precum și guverne și agenții publice. Aceste entități sunt vizate datorită resurselor lor financiare substanțiale și informațiilor sensibile pe care le dețin. Infracțiunile comise de „gulerele albe” includ fraudă financiară, deturnare de fonduri, manipularea pieței, delapidare, precum și manipularea contabilității și a donațiilor. Aceste activități ilicite sunt adesea realizate prin scheme complexe care implică cunoștințe avansate în domeniul financiar și juridic, ceea ce face ca detectarea și prevenirea lor să fie deosebit de dificile.

În literatura americană de specialitate, criminalitatea comisă de „gulerele albe” a fost abordată extensiv încă din anii '40, când Edwin H. Sutherland a introdus acest concept în cadrul lucrării sale fundamentale [288; 290]. Ulterior, cercetători precum Gilbert Geis și Donald Cressey au aprofundat analiza profilului infracțional și a impactului asupra organizațiilor economice și a instituțiilor publice [169]. Aceștia evidențiază faptul că victimele infracțiunilor de patrimoniu comise de „gulerele albe” sunt în mod predominant entități complexe – corporații, agenții guvernamentale și organizații nonprofit –, vizate datorită accesului lor la resurse financiare și informaționale semnificative. Complexitatea metodelor utilizate de infractori, combinată cu cunoștințele lor avansate în domeniul financiar și juridic, contribuie la dificultatea detectării și prevenirii acestor fapte ilicite [145].

➤ Profilul criminalistic al infractorilor:

⁵¹ Conceptul de „guler alb” a fost introdus și popularizat de sociologul american Edwin H. Sutherland. În lucrarea sa din 1939 *White-Collar Criminality*, Sutherland a definit infracțiunile de guler alb ca fiind „infracțiuni comise de persoane de respectabilitate și statut social înalt în exercițiul ocupațiilor lor”. Această definiție a schimbat perspectiva asupra infracțiunilor economice și a adus în atenție faptul că nu doar indivizii din clasele sociale inferioare comit infracțiuni, ci și cei din poziții de putere și influență.

- Infractori oportuniști. Aceștia acționează adesea fără o planificare prealabilă, profitând de vulnerabilitățile apărute spontan, cum ar fi o mașină lăsată neîncuiată sau o locuință nesupravegheată.

- Infractori profesioniști. Acești infractori planifică cu atenție infracțiunile, folosind adesea echipamente și tehnici sofisticate pentru a comite spargerii, fraude și alte acte similare. Ei pot opera în grupuri organizate și au un *modus operandi* bine stabilit.

- Infractori recidiviști. Persoanele cu antecedente penale pentru infracțiuni contra patrimoniului, care continuă să comită aceste fapte. Acestea sunt cunoscute pentru tiparele lor de comportament criminal și sunt adesea greu de prins fără dovezi solide.

- Infractori cibernetici. În era digitală, infractorii care comit infracțiuni contra patrimoniului pot utiliza tehnologia pentru a accesa conturi bancare, a fura identități sau a comite fraude online. Acești infractori sunt versați în utilizarea tehnologiilor moderne și pot opera de la distanță.

➤ Profilul psihologic al victimelor:

- Persoane vulnerabile. Persoanele în vârstă, cele cu dizabilități sau cele care trăiesc singure sunt mai susceptibile de a fi victime, deoarece pot fi percepute ca fiind mai puțin capabile să se apere sau să reacționeze rapid la o infracțiune.

- Persoane neglijente. Victimele pot fi și persoane care nu acordă suficientă atenție măsurilor de securitate, lăsând bunuri valoroase la vedere sau neîncuiate.

- Persoane cu stres emoțional. Victimele care au trecut recent printr-o traumă sau care sunt sub un stres emoțional considerabil pot fi mai vulnerabile la infracțiuni, deoarece sunt mai puțin vigilențe și mai ușor de manipulat.

Acest profil este puternic vizibil în tipul de infracțiuni care sunt acum foarte răspândite în Republica Moldova și care poartă denumirea „ruda în accident”. Această infracțiune constă în contactarea telefonică a victimei de către infractor, care pretinde a fi o rudă sau un reprezentant al unei instituții, informând victima că un membru al familiei sale a fost implicat într-un accident grav și necesită urgent bani pentru tratament medical sau pentru a evita consecințele legale.

Observăm că profilul victimei include adesea persoane cu stres emoțional, care au trecut recent printr-o traumă sau care sunt sub un stres emoțional considerabil și/sau pot fi ușor induse în stres emoțional și manipulate. Aceste victime sunt mai puțin vigilențe și mai ușor de manipulat, ceea ce le face susceptibile la astfel de escrocherii. Infractorii exploatează starea emoțională fragilă a victimelor, profitând de dorința acestora de a-și proteja și ajuta membrii familiei, diminuând capacitatea victimei de a evalua critic situația și de a verifica informațiile primite.

➤ Profilul psihologic al infractorilor:

- Infractori oportuniști. Aceștia au adesea trăsături impulsive și acționează în momente de oportunitate, fără planificare prealabilă. Pot avea o istorie de comportament riscant și o tendință de a subestima consecințele legale ale acțiunilor lor.

- Infractori profesioniști. Acești infractori sunt metodici și calculați, având trăsături de personalitate care includ o planificare meticuloasă, atenție la detalii și capacitatea de a rămâne calm sub presiune. Pot prezenta trăsături psihopatice, cum ar fi lipsa de empatie și de remușcări.

- Infractori recidiviști. Adesea prezintă trăsături antisociale, cu o istorie de comportament deviant și o incapacitate de a învăța din pedepsele anterioare. Aceștia pot fi motivați de nevoia de a obține recompense rapide și pot avea o toleranță ridicată la risc.

- Infractori cibernetici. Acești infractori sunt adesea introvertiți și foarte inteligenți, cu abilități tehnice avansate. Pot avea trăsături de personalitate obsesiv-compulsive și pot fi motivați de provocarea intelectuală mai degrabă decât de câștigul financiar.

Acești infractori folosesc tehnologia pentru a comite cel mai des furturi din conturi bancare și carduri de credit, precum și pentru a accesa ilegal informații sensibile.

În viziunea specialiștilor în securitate cibernetică, precum William Stallings [276], Eric Cole [143] și Jason Andress [123], furtul din conturi și carduri reprezintă o practică frecventă în rândul infractorilor cibernetici, care utilizează metode precum phishing, malware și hacking pentru a obține datele financiare ale victimelor. Aceștia subliniază, de asemenea, utilizarea rețelelor de calculatoare infectate (botnet) pentru realizarea tranzacțiilor frauduloase sau pentru comercializarea informațiilor furate pe piețele negre.

După cum subliniază Marc Goodman [172], Peter Stephenson [286] și Susan W. Brenner [134], infractorii cibernetici pot opera de oriunde în lume, ceea ce îngreunează considerabil localizarea și reținerea lor de către autoritățile de aplicare a legii. Motivațiile acestora includ dorința de afirmare a competențelor tehnice, obținerea prestigiului în comunitatea hackerilor sau realizarea unor câștiguri financiare semnificative.

Aceste profiluri criminalistice și psihologice sunt de o importanță majoră, pentru a înțelege dinamica infracțiunilor contra patrimoniului și pentru a dezvolta strategii eficiente de prevenire și combatere. De asemenea, sunt fundamentale pentru formularea întrebărilor relevante în cadrul testelor poligraf, asigurând astfel o investigare detaliată și eficientă [87].

După cum arată V.M. Kneazev, infracțiunile contra patrimoniului prezintă anumite tipare și circumstanțe recurente, care pot fi identificate și analizate pentru a înțelege modul de operare al infractorilor și pentru a dezvolta strategii eficiente de prevenire și combatere [353, p. 36-36].

Din punct de vedere criminalistic, aceste infracțiuni se caracterizează prin următoarele contexte și circumstanțe [360, p. 76]:

➤ Locația infracțiunii:

- Domicilii și proprietăți rezidențiale. Infracțiunile cum ar fi furturile și spargerile se produc frecvent la domiciliile victimelor. Aceste locații sunt ținte atractive pentru infractori datorită probabilității de a găsi obiecte de valoare, cum ar fi bijuterii, electronice și numerar.

- Magazine și companii. Infracțiunile contra patrimoniului pot ținti și proprietăți comerciale. Spargerile de magazine, furturile din depozite și fraudele financiare sunt comune în aceste locații.

- Spații publice și vehicule. Furturile din vehicule și infracțiunile comise în spații publice, cum ar fi parcările și garajele, sunt frecvente, infractorii profitând de oportunitățile de moment.

➤ Timpul comiterii infracțiunii:

- Perioadele de absență ale victimelor. Infractorii preferă să acționeze atunci când victimele sunt plecate de acasă sau când magazinele sunt închise. Perioadele de vacanță și weekendurile sunt deosebit de riscante.

- Orele nocturne. Multe infracțiuni contra patrimoniului sunt comise noaptea, când probabilitatea de a fi surprinși este mai mică, iar vizibilitatea redusă le oferă infractorilor un avantaj.

➤ Modul de operare:

- Forțarea intrărilor. Infractorii folosesc adesea metode de forțare a ușilor și a ferestrelor pentru a pătrunde în locuințe și clădiri comerciale.

- Utilizarea de instrumente specializate. În cazul spargerilor complexe, infractorii pot folosi echipamente avansate, cum ar fi dispozitive de scanare a codurilor de securitate și unelte pentru tăierea metalelor.

- Ingineria socială. În cazul fraudelor, infractorii pot folosi tehnici de inginerie socială pentru a înșela victimele și a obține acces la informații financiare sensibile. Aceasta include phishingul, apelurile telefonice frauduloase și utilizarea de identități false.

➤ Tipare și caracteristici comune:

- Recidiva. Infractorii recidiviști au tendința de a comite infracțiuni similare în mod repetat, utilizând aceleași metode și țintind aceleași tipuri de victime.

- Grupuri organizate. Infracțiunile contra patrimoniului sunt adesea comise de grupuri organizate, care colaborează pentru a planifica și a executa infracțiuni mai complexe și mai profitabile.

- Tehnologia utilizată. Folosirea tehnologiei moderne, cum ar fi software-ul de hacking și dispozitivele electronice, este din ce în ce mai comună în infracțiunile contra patrimoniului, în special în cazul fraudelor și al furturilor cibernetice.

Considerăm că o analiză aprofundată a infracțiunilor comise anterior de către persoană poate oferi informații valoroase pentru înțelegerea modului de operare și a tiparelor comportamentale ale acesteia. Această abordare este susținută de John E. Reid și Fred E. Inbau, care subliniază importanța istoricului comportamental în formularea întrebărilor pentru testarea cu poligraful [255, p. 87-90].

De asemenea, S.I. Jurin evidențiază rolul analizei infracțiunilor anterioare în optimizarea procedurii de detectare a comportamentului simulat [347, p. 112-115]. În aceeași direcție, Ia.V. Komissarova atrage atenția asupra erorilor ce pot surveni în expertizele psihofiziologice atunci când nu este investigat suficient trecutul infracțional al subiectului [355].

S.I. Ogloblin și A.Iu. Molceanov accentuează necesitatea individualizării testării poligrafice în funcție de tipologia infracțională anterioară [373, p. 198-200], iar I. Buș subliniază că integrarea analizei istoricului comportamental contribuie la creșterea relevanței reacțiilor înregistrate în cadrul testării [18].

T. Butoi și I.T. Butoi evidențiază, la rândul lor, importanța corelării profilului psihologic al persoanei cu istoricul infracțional în procesul de investigare judiciară [24, p. 276-278].

Motive și tipare comportamentale ale infractorilor contra patrimoniului [360, p. 78]:

- Motivul financiar. Principalul motiv pentru infracțiunile contra patrimoniului este obținerea de câștiguri financiare rapide. Infractorii sunt adesea motivați de dorința de a-și îmbunătăți rapid situația economică fără a depune eforturi legale.

- Motivul oportunist. Unii infractori acționează impulsiv, profitând de ocaziile apărute spontan. Aceștia pot observa o ușă deschisă, un geam lăsat întredeschis sau alte semne de neglijență și acționează imediat.

- Motivul recidivei. Infractorii recidiviști continuă să comită infracțiuni contra patrimoniului din cauza antecedentelor penale și a dificultății de a se reintegra în societate. Experiențele anterioare îi fac să fie mai experimentați și mai abili în evitarea capturării.

- Motivul adictiv. Infractorii dependenți de droguri sau alcool pot comite infracțiuni pentru a obține banii necesari.

O categorie aparte o reprezintă cleptomanii. Cleptomania este o tulburare psihologică caracterizată prin impulsul irezistibil de a fura obiecte care, de obicei, nu au valoare personală sau economică pentru persoana respectivă. Acest fenomen a fost cercetat și documentat de mulți autori, unul dintre cei mai notabili fiind Donald W. Black. În cartea sa *Bad Boys, Bad Men: Confronting Antisocial Personality Disorder (Sociopathy)* [132], Black abordează tulburările de comportament, inclusiv cleptomania, și impactul lor asupra comportamentului infracțional.

Din punctul nostru de vedere [85], cleptomania este o formă de dependență periculoasă. Această tulburare compulsivă nu doar că aduce prejudicii materiale, dar are și efecte negative asupra vieții sociale și profesionale a indivizilor afectați. Cleptomanul trăiește un ciclu vicios de tensiune emoțională, urmat de un sentiment de ușurare sau satisfacție după actul de furt, ceea ce întărește comportamentul deviant și îl face dificil de controlat. Dependența de actul de a fura poate conduce la multiple arestări și condamnări, afectând grav cariera și relațiile personale ale individului.

Este de remarcat faptul că, în acest context, la angajarea în instituțiile de aplicare a legii, examinatorul poligraf introduce aceste aspecte în sondajele sale [120]. Identificarea tendințelor cleptomane este esențială pentru a asigura integritatea și fiabilitatea personalului din aceste instituții. Prin includerea întrebărilor specifice despre comportamentele compulsive, cum ar fi furtul, examinatorii poligraf pot detecta predispozițiile care ar putea compromite performanța profesională și etica angajaților. Acest proces ajută la prevenirea unor eventuale probleme de securitate și asigură un nivel ridicat de încredere în rândul personalului din instituțiile de aplicare a legii.

Un exemplu notabil de infracțiune contra patrimoniului este cazul celebru al „Marii spargerii de la Hatton Garden” [247]. Aceasta a fost una dintre cele mai mari și bine organizate spargerii din istoria recentă a Marii Britanii, având loc în weekendul de Paște din aprilie 2015.

Hoții au petrecut mai multe luni planificând spargerea și au folosit echipamente sofisticate pentru a accesa seiful. În timpul atacului, au forțat o ușă de siguranță, au dezactivat un lift și au folosit un burghiu industrial pentru a crea un tunel prin peretele de beton al seifului. Furtul a fost descoperit abia după ce angajații au revenit la muncă după weekendul de sărbătoare. Potrivit dosarului poliției, echipa de infractori a folosit o unitate de foraj Hilti DD350, ceea ce demonstrează nivelul lor ridicat de pregătire tehnică și de resurse investite în comiterea infracțiunii.

Hoții erau în mare parte bărbați în vârstă, cu antecedente penale semnificative în domeniul furturilor și spargerilor. Printre aceștia se numărau Brian Reader, în vârstă de 76 de ani, cunoscut în lumea interlopă drept „Master”, și Terry Perkins, în vârstă de 67 de ani, ambii având un istoric lung de infracțiuni similare. Aceștia au demonstrat abilități tehnice avansate și o planificare meticuloasă, ceea ce le-a permis să evite capturarea inițială.

Poliția Metropolitană din Londra a lansat o anchetă amplă, coordonată de detectivul superintendent Craig Turner și inspectorul-șef Paul Johnson. Investigația a folosit atât metode

tradiționale de investigație, cât și tehnici moderne, inclusiv analiza CCTV⁵² și urmărirea electronică. În cele din urmă, mai mulți membri ai grupului au fost arestați și condamnați la închisoare. Printre cei condamnați se numără și Daniel Jones și John Collins, care au fost surprinși de camerele de supraveghere în timp ce își planificau fuga.

Deși majoritatea infractorilor au fost capturați, o parte din bunurile furate, estimate la aproximativ 14 milioane de lire sterline, nu au fost recuperate niciodată. Acest caz a evidențiat necesitatea unor măsuri de securitate mai stricte și a unei colaborări internaționale sporite în combaterea infracțiunilor contra patrimoniului.

În cadrul investigației „Marii spargerii de la Hatton Garden”, unul dintre suspecți, Terry Perkins, a acceptat să fie testat cu poligraful. Utilizarea poligrafului în această anchetă a avut scopul de a corobora informațiile obținute și de a evalua veridicitatea declarațiilor sale.

Testarea a fost secretizată, dar putem veni cu o analiză și o abordare personală a aplicării poligrafului în acest caz. Astfel, recomandăm să ne axăm pe întrebări relevante ce țin de activitățile de pregătire și planificare a infracțiunii și activități cu implicare directă la săvârșirea infracțiunii⁵³. De asemenea, vom cerceta aspecte legate de complicități la săvârșirea infracțiunii și activități post-infracțiune⁵⁴. La etapa finală vom folosi metoda CIT și vom trece în revistă detaliile cu privire la obiectele furate și instrumentarul specific folosit la comiterea infracțiunii. Binevenite vor fi și întrebările despre abilitățile și cunoștințele despre sistemele de securitate electronică⁵⁵.

3.5. Aplicarea poligrafului în investigarea criminalistică a infracțiunilor de corupție

În Republica Moldova, infracțiunile de corupție afectează în mod semnificativ buna desfășurare a activității în sectorul public și privat, fiind reglementate prin capitolul XV („Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică”) și capitolul XVI („Infracțiuni de corupție în sectorul privat”) din *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002* [36].

Conform datelor prezentate de Biroul Național de Statistică [13], în anul 2023 s-a constatat o reducere cu aproximativ 10 % a numărului total de infracțiuni, inclusiv a celor de corupție.

În același timp, potrivit Raportului anual al Centrului Național Anticorupție [32], au fost pornite 287 de cauze penale pentru infracțiuni de corupție.

⁵² Analiza CCTV (Closed-Circuit Television) se referă la utilizarea înregistrărilor video de la camerele de supraveghere pentru a monitoriza și investiga activitățile și incidentele care au avut loc într-o anumită zonă. Aceasta este o tehnică esențială în investigațiile criminalistice moderne, oferind o sursă valoroasă de dovezi.

⁵³ Anexa 3, p 6.1.

⁵⁴ Anexa 3, p 6.2.

⁵⁵ Anexa 3, p 6.3.

Este de remarcat faptul că diferența dintre cifrele raportate de Biroul Național de Statistică și cele raportate de Centrul Național Anticorupție se datorează sferei diferite de competență: Centrul Național Anticorupție investighează doar o parte dintre aceste infracțiuni, însă tendința de scădere este vizibilă în ambele rapoarte.

Din punct de vedere criminalistic, aceste infracțiuni prezintă următoarele caracteristici generale [76, p. 95]:

- Complexitate ridicată. Aceste infracțiuni sunt adesea bine planificate și organizate, implicând multiple persoane și structuri. Componentele sunt deseori interconectate, ceea ce face dificilă identificarea și dovedirea implicării fiecărui individ în parte.
- Discreție și secretomanie. Corupția se manifestă adesea în spatele ușilor închise, în cadrul unor întâlniri informale sau private, unde deciziile sunt luate fără a lăsa urme evidente. Documentele pot fi falsificate sau incomplete, iar comunicarea între cei implicați este codificată sau indirectă pentru a evita detecția.
- Utilizarea poziției de putere. Infractorii corupți folosesc adesea pozițiile lor de putere sau influență pentru a-și atinge scopurile ilicite. Aceștia manipulează procese decizionale sau exploatează lacune în sistemele de control și verificare.
- Implicarea unor sume mari de bani sau resurse. Infracțiunile de corupție implică frecvent tranzacții financiare substanțiale, fie sub formă de mită, fie prin deturnare de fonduri publice sau private. Acestea pot include bani lichizi, bunuri de valoare, contracte preferențiale sau alte beneficii economice.
- Dificultatea de probare. În multe cazuri, probele directe sunt rare sau inexistente, iar ofițerii de urmărire penală trebuie să se bazeze pe probe indirecte, cum ar fi mărturiile, analiza documentelor și traseul financiar. Aceasta complică adesea procesul de cercetare și necesită o abordare multidisciplinară.
- Repetitivitate și recidivism. Infracțiunile de corupție au adesea un caracter repetitiv, implicând aceleași persoane sau grupuri care continuă să comită acte de corupție pe parcursul unei perioade îndelungate. Recidivismul este comun, întrucât infractorii corupți se bazează pe succesul anterior și pe impunitate pentru a continua activitățile ilicite.
- Implicarea unui cerc larg de persoane. Corupția implică adesea un număr mare de complici, de la funcționari publici până la persoane din sectorul privat sau intermediari. Acest cerc larg de implicare face dificilă izolarea responsabilității individuale și creează un climat de complicitate și acoperire mutuală.

Aceste caracteristici fac din corupție o provocare majoră pentru organele de aplicare a legii, care trebuie să utilizeze tehnici avansate de investigație, inclusiv poligraful, pentru a descoperi și a combate aceste infracțiuni.

Profilul criminalistic al infractorilor implicați în infracțiuni de corupție prezintă câteva trăsături distincte, influențate de poziția socială, accesul la resurse și modul în care aceștia își folosesc influența pentru a-și atinge scopurile ilegale. În mod obișnuit, acești infractori se încadrează în următoarele caracteristici detaliate [76, p. 97]:

➤ Poziție de putere și influență

Infractorii din sfera corupției sunt adesea persoane care ocupă funcții de conducere sau de decizie în cadrul unor instituții publice sau private. Aceștia pot fi politicieni, funcționari publici de rang înalt, directori de companii sau membri influenți ai unor grupuri de interese.

Aceștia au acces direct la resurse financiare, materiale sau informaționale esențiale și sunt în poziția de a lua decizii care pot influența în mod semnificativ activitatea economică și socială.

Prin poziția pe care o dețin, infractorii corupți au capacitatea de a manipula sau de a deturna resurse în favoarea lor, de a influența alocarea contractelor publice, de a modifica reglementări sau de a exercita presiuni asupra altor decidenți.

➤ Rețele extinse de conexiuni

Potrivit lui Peter Gottschalk, rețelele de sprijin ale infractorilor corupți includ funcționari publici, politicieni și oameni de afaceri, ceea ce le permite să manipuleze sistemele de control și să evite detectarea [174, p. 47]. Susan Rose-Ackerman evidențiază că aceste rețele facilitează accesul la informații privilegiate și falsificarea de documente, sprijinind astfel activitățile ilegale [260, p. 20]. În completare, Michael Johnston afirmă că, în multe cazuri, rețelele corupte operează ca adevărate „alianțe de protecție reciprocă” ce reduc riscul de sancționare penală [191, p. 93].

De asemenea, acești infractori pot colabora cu grupuri criminale organizate pentru a-și ascunde activitățile ilegale și pentru a maximiza profiturile ilicite. Considerăm că parteneriatele între rețelele corupte și grupările criminale organizate sporesc gradul de sofisticare al activităților ilicite, reduc riscurile de expunere și asigură o protecție suplimentară în fața autorităților de aplicare a legii.

➤ Cunoștințe avansate în domeniul juridic și economic

Infractorii din sfera corupției sunt de obicei foarte bine informați cu privire la cadrul legal și economic în care operează. Ei înțeleg reglementările, lacunele legislative și procedurile administrative, folosindu-le în avantajul lor.

Aceștia își maschează activitățile ilegale prin intermediul unor tranzacții complexe și bine gândite, utilizând companii off-shore, conturi bancare secrete sau structuri corporative opace pentru a ascunde originea și destinația fondurilor.

În plus, aceștia sunt conștienți de riscurile asociate activităților lor și iau măsuri de precauție pentru a minimiza șansele de a fi prinși, cum ar fi angajarea de consilieri legali specializați sau distrugerea probelor compromițătoare.

➤ Motivația bazată pe câștiguri materiale

Principala motivație a acestor infractori este obținerea de câștiguri materiale substanțiale, indiferent că este vorba de bani, proprietăți, privilegii sau alte beneficii. Aceștia sunt dispuși să își folosească poziția și influența pentru a obține astfel de avantaje în mod ilegal.

De asemenea, infractorii corupți pot fi motivați de dorința de a menține sau de a extinde puterea și influența pe care o dețin. În multe cazuri, corupția este utilizată ca un instrument pentru consolidarea poziției lor în cadrul unei organizații sau instituții.

În unele situații, motivația poate include și protejarea unui anumit statut social sau evitarea unor sancțiuni juridice ori administrative. Infractorii corupți sunt adesea implicați în acțiuni de „spălare” a imaginii publice sau de influențare a opiniei publice pentru a-și menține reputația și poziția [73].

Autorii în biodetecție au abordat în lucrările lor problematica utilizării tehnicilor de detectare a comportamentului simulat și a investigării comportamentelor deviate specifice infracțiunilor de corupție, reliefând importanța adaptării instrumentelor investigative la complexitatea cazurilor analizate. Astfel, Cucos [39], Butoi [20, p. 87-93], Ogloblin și Molceanov [373, p. 150-155], precum și Inbau [186, p. 843-856] au evidențiat rolul testelor poligraf și al altor metode criminalistice în identificarea strategiilor de disimulare, a colaborării infracționale și a implicării ascunse a diverselor rețele de influență. Subscriem acestei poziții, întrucât considerăm că aplicarea tehnicilor investigative într-o manieră adaptată specificului infracțional contribuie la consolidarea probatoriului și la eficientizarea procesului de descoperire a adevărului.

Profilul criminalistic al victimelor în cazul infracțiunilor de corupție este complex și include o gamă largă de entități, de la indivizi și companii până la instituții publice și societatea în ansamblul ei. Victimele corupției nu sunt întotdeauna ușor de identificat, deoarece efectele acestei infracțiuni se manifestă adesea indirect și pe termen lung.

➤ Companii și afaceri

Comaniile sunt adesea constrânse să plătească mită pentru a obține contracte, licențe sau pentru a evita penalități administrative nejustificate. Aceste costuri suplimentare pot afecta competitivitatea și viabilitatea economică a afacerii.

Corupția creează un mediu economic inechitabil, favorizând firmele dispuse să participe la practici corupte în detrimentul celor care respectă legea. Acest lucru poate duce la pierderi semnificative pentru companiile care operează corect, afectându-le capacitatea de a concura pe piață.

Implicarea într-un scandal de corupție poate compromite grav reputația unei companii, afectând relațiile cu clienții, partenerii de afaceri și investitorii. Autorii reputați în domeniu, precum Murphy și Harris, au arătat că pierderea reputației din cauza corupției are un impact major asupra valorii de piață a companiilor și poate genera efecte negative de lungă durată asupra relațiilor comerciale [228]. Această realitate este confirmată și de studiile empirice recente, care demonstrează că expunerea publică a practicilor corupte conduce la scăderea încrederii investitorilor și la deteriorarea relațiilor cu partenerii strategici [197].

În contextul Republicii Moldova, o experiență regretabilă o constituie „furtul miliardului”, scandal de corupție care a șifonat grav imaginea țării pe plan internațional și a afectat relațiile externe, climatul investițional și încrederea partenerilor de dezvoltare [109].

➤ Funcționari publici de nivel inferior

Funcționarii publici de nivel inferior pot fi forțați să participe la activități corupte de superiorii lor sau de circumstanțele de la locul de muncă. În multe cazuri, aceștia sunt puși într-o situație dificilă, fiind nevoiți să aleagă între a-și păstra locul de muncă sau a denunța practicile ilegale, cu riscul de a-și pierde mijloacele de trai.

Deși nu sunt inițiatorii actelor de corupție, funcționarii publici care acceptă să participe pot fi trași la răspundere penală, având un risc crescut de a fi pedepsiți în cazul unei investigații, ceea ce duce la traume psihologice și financiare semnificative.

Implicarea în practici corupte poate duce la deteriorarea eticii și a moralului în cadrul serviciului public, afectând încrederea în instituțiile publice și în eficiența administrației.

➤ Societatea în ansamblu

Corupția deturnează resursele care ar trebui să servească binele public, conducând la furnizarea inadecvată a serviciilor publice, cum ar fi sănătatea, educația și infrastructura. Acest lucru reduce calitatea vieții pentru toți cetățenii și agravează inegalitățile sociale.

Corupția subminează încrederea publicului în guvern și în instituțiile statului, ceea ce poate duce la apatie civică, scăderea respectului pentru lege și implicare redusă în procesele democratice.

Pe termen lung, corupția poate descuraja investițiile, atât cele interne, cât și cele externe, și poate duce la stagnare economică, inflație și instabilitate financiară, afectând negativ întregul sistem economic.

Observăm că profilul victimelor în infracțiunile de corupție dezvăluie o varietate de consecințe negative care se propagă dincolo de impactul imediat asupra indivizilor afectați, creând efecte de undă ce slăbesc atât structura socială, cât și fundamentul etic al unei societăți. Corupția nu doar că deteriorează resursele și încrederea, ci amplifică climatul de neîncredere și vulnerabilitate care, în cele din urmă, afectează coeziunea socială și dezvoltarea pe termen lung a comunităților. Aceste efecte sistemice subliniază necesitatea unor măsuri riguroase de prevenire și investigare, care să țină seama atât combaterea fenomenului în sine, cât și protejarea celor afectați de acest flagel.

În acest sens este de remarcat poziția lui Daniel Kaufmann, care, într-un articol publicat în cadrul Brookings Institution, evidențiază că reputația unui stat afectat de corupție are de suferit nu doar pe plan economic, ci și în ceea ce privește percepția partenerilor internaționali, nivelul investițiilor străine și stabilitatea politică [198].

Infracțiunile de corupție se manifestă frecvent în contexte caracterizate de un dezechilibru semnificativ de putere și o lipsă pronunțată de transparență, creând un mediu propice pentru abuzul de autoritate. Unul dintre cele mai comune scenarii este reprezentat de procesele decizionale opace, în care hotărârile sunt luate fără un cadru de supraveghere sau control clar definit. În astfel de contexte, lipsa unei monitorizări eficiente permite ca interesele personale sau de grup să prevaleze asupra interesului public, facilitând apariția și perpetuarea corupției.

În această direcție, este relevantă și poziția exprimată în cadrul celei de-a VII-a Conferințe a statelor părți la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva Corupției (UNCAC) [297], desfășurată la Viena în 2017, sub coordonarea Președintelui conferinței, Ambasadorul Gillian Bird (Australia), unde s-a subliniat necesitatea consolidării transparenței în procesele decizionale și a instituirii unor mecanisme eficiente de monitorizare pentru prevenirea corupției în contexte caracterizate prin dezechilibre de putere.

O circumstanță comună o reprezintă lipsa de transparență în achizițiile publice. Atribuirea contractelor publice devine adesea un teren fertil pentru practici corupte, în special atunci când procesul de selecție este manipulat pentru a favoriza anumite companii sau persoane. Această manipulare se poate manifesta prin eliminarea concurenței loiale, încheierea de contracte în mod discreționar sau ajustarea specificațiilor pentru a corespunde capacităților unui ofertant preferat [158].

Interacțiunile directe dintre corupător și corupt reprezintă, de asemenea, un element central în dinamica corupției. Aceste interacțiuni au loc adesea în spații care asigură discreție, cum ar fi birourile private, evenimentele sociale sau întâlnirile aparent oficiale. În aceste contexte, discuțiile

și acordurile se desfășoară într-un cadru informal, în care încrederea reciprocă este consolidată prin beneficii materiale sau avantaje mutuale.

În mod frecvent, corupția este alimentată de existența unui sistem de recompense și sancțiuni bine definit, dar distorsionat. În aceste medii, cei care acceptă să participe la acte de corupție sunt adesea răsplătiți prin avansări în carieră, acces la resurse sau alte beneficii personale. În schimb, cei care refuză să se implice sau care denunță aceste practici sunt marginalizați, penalizați sau chiar supuși represaliilor. Acest mecanism de „recompensă și pedeapsă” contribuie la perpetuarea corupției, deoarece descurajează rezistența și încurajează conformitatea cu normele ilicite [112].

Analizând aceste aspecte, observăm următoarele: corupția prosperă în medii în care lipsa de transparență, controlul slab și relațiile personale influențează deciziile oficiale, iar sistemele de recompense și sancțiuni sunt deturnate pentru a sprijini și proteja comportamentele corupte. Identificarea și înțelegerea acestor circumstanțe sunt esențiale pentru a dezvolta strategii eficiente de combatere a corupției și pentru a restaura integritatea instituțională.

Analiza comportamentală a infractorilor implicați în acte de corupție dezvăluie un set complex de motivații și tipare comportamentale, care reflectă atât dorințele individuale, cât și dinamica de putere din mediul în care operează.

➤ Motivația financiară

Una dintre cele mai evidente motivații ale infractorilor din sfera corupției este dorința de îmbogățire rapidă și ilicită. Acest tip de infractor vede corupția ca pe o modalitate eficientă de a acumula bogăție fără a depune eforturi legale sau etice. Obținerea câștigurilor financiare substanțiale într-un timp relativ scurt devine un scop în sine, care prevalează asupra oricăror considerente morale. Această motivație este alimentată de contextul socioeconomic în care diferențele mari de venit și stil de viață creează o presiune constantă pentru acumulare materială, iar sistemul de recompense ilegale oferă o cale aparent ușoară și fără riscuri imediate pentru a atinge aceste obiective.

➤ Răsplata puterii

Dincolo de câștigul financiar, mulți infractori de corupție sunt profund motivați de puterea și influența pe care le pot acumula prin intermediul acestor activități ilegale. Corupția nu doar că le oferă acces la resurse materiale, dar le permite și să își consolideze poziția într-un anumit cerc social sau politic, să își extindă rețeaua de influență și să controleze decizii care afectează o mare parte din societate. Această acumulare de putere devine un scop în sine, transformând corupția într-un mijloc de a-și asigura nu doar prosperitatea personală, ci și controlul asupra mediului lor

profesional și social. În aceste cazuri, infractorii dezvoltă strategii complexe pentru a-și proteja și a-și extinde influența, inclusiv prin intimidare, manipulare și crearea de alianțe strategice.

➤ Lipsa de remușcare

Un alt aspect caracteristic al comportamentului infractorilor de corupție este lipsa totală de remușcare sau de empatie față de consecințele acțiunilor lor [342, p. 35-40]. Acești indivizi manifestă o insensibilitate profundă față de impactul negativ al corupției asupra societății, asupra victimelor directe sau asupra colegilor lor. În loc să își asume responsabilitatea pentru acțiunile lor, ei adesea minimizează gravitatea faptelor sau chiar le justifică printr-o percepție distorsionată a realității, în care corupția este considerată un rău necesar sau un mod legitim de a „supraviețui” în anumite medii. Această lipsă de conștiință morală este adesea asociată cu trăsături de personalitate narcisiste sau antisociale, care le permit să se angajeze în activități ilegale fără să simtă remușcări sau să își pună la îndoială acțiunile [18, p. 151].

➤ Comportament recidivist

Un tipar comun în rândul infractorilor de corupție este tendința de a repeta aceste comportamente odată ce au beneficiat de pe urma lor, idee subliniată de T. Bogdan [14, p. 45], I. Ciofu [34, p. 58] și C. Georgiade [49, p. 33]. Totuși, în opinia lui A. Vrij, datorită complexificării și diversificării corupției, nu mai este posibilă catalogarea unui profil unic al infractorilor implicați în astfel de fapte [303, p. 112].

Succesul în corupție le creează infractorilor o dependență de fluxul de venituri ilegale și o încredere exagerată în capacitatea lor de a evita sancțiunile legale. În absența unor măsuri de control eficiente și a unei sancționări adecvate, acești indivizi sunt predispuși să continue și să extindă activitățile corupte, devenind astfel recidiviști. Fiecare act de corupție reușit întărește convingerea că pot continua fără a fi prinși, ceea ce îi încurajează să exploreze noi oportunități pentru a exploata sistemul și a-și maximiza câștigurile ilegale.

Pe baza analizei comportamentale a infractorilor din sfera corupției, am constatat că aceștia manifestă o combinație periculoasă de motivații financiare și dorință de putere, asociate cu o absență totală a remușcărilor și a responsabilității morale, precum și cu o pronunțată tendință de recidivă. În opinia noastră, înțelegerea acestor dinamici complexe este esențială pentru dezvoltarea unor strategii de investigare și prevenire eficiente, menite să combată corupția și să protejeze integritatea instituțională.

Potrivit observațiilor expuse de V.A. Varlamov în cadrul cercetărilor sale privind aplicarea testării psihofiziologice cu poligraf, rezultatele obținute au evidențiat că aproximativ 80 % dintre persoanele evaluate consideră banii, bijuteriile, acțiunile, proprietățile imobiliare și alte obiecte de valoare drept factori determinanți ai comportamentului lor, ceea ce le face mai predispuse la acte

de corupție. În același timp, aproximativ 20 % dintre cei testați au manifestat o atracție sporită față de alte tipuri de beneficii, precum relațiile personale, vacanțele achitate, accesul la evenimente exclusive sau promovările în carieră [338, p. 112-113].

Prin urmare, este important ca în cadrul investigațiilor și al aplicării poligrafului să se ia în considerare acest spectru larg de motivații. Înțelegerea diversității sistemelor de valori poate ajuta la identificarea mai precisă a surselor potențiale de corupție și la dezvoltarea unor strategii de prevenire mai adaptate și eficiente.

Furtul miliardului din Republica Moldova este unul dintre cele mai mari scandaluri financiare din istoria recentă a țării și un caz emblematic de corupție la nivel înalt. Acesta ar putea servi ca studiu de caz pentru a analiza rolul potențial al poligrafului în investigarea unor infracțiuni complexe de corupție și fraudă financiară.

Contextul și circumstanțele cazului

În perioada 2012-2014, trei dintre cele mai mari bănci din Republica Moldova – Banca de Economii, Banca Socială și Unibank – au fost devalizate printr-o schemă complexă de fraudă. Se estimează că aproximativ un miliard de dolari a fost sustras din sistemul bancar moldovenesc, echivalent cu 12 % din PIB-ul țării la acea vreme. Banii au fost transferați în conturi off-shore și, în multe cazuri, au dispărut fără urmă.

Ancheta care a urmat a implicat atât autoritățile naționale, cât și organizații internaționale, precum Kroll [209], care a realizat un raport detaliat despre modul în care a fost realizată fraudă. Însă, în ciuda rapoartelor și a eforturilor de recuperare a banilor, mulți dintre cei implicați nu au fost aduși în fața justiției, iar fondurile nu au fost recuperate integral.

Deși nu există informații publice detaliate cu privire la modul în care Centrul Național Anticorupție a utilizat poligraful în acest caz, este relevant să examinăm modul în care această tehnică ar fi putut fi integrată ipotetic pentru a sprijini urmărirea penală. Poligraful ar fi avut un rol semnificativ în diferite etape ale procesului de investigare, contribuind la clarificarea și coroborarea declarațiilor și a dovezilor existente.

➤ Verificarea declarațiilor martorilor și suspecților

În cadrul urmăririi penale, una dintre principalele provocări a fost identificarea și confirmarea persoanelor implicate în orchestrarea fraudei. În acest sens, aplicarea poligrafului ar fi putut ajuta la validarea declarațiilor martorilor și suspecților, oferind indicii suplimentare despre cunoștințele acestora referitoare la schema de fraudă. Analiza ar fi putut ținti identificarea nivelului de conștientizare și implicare a celor chestionați în transferurile ilegale de fonduri din sistemul bancar. De asemenea, ar fi fost relevantă evaluarea măsurii în care aceștia au participat activ la organizarea și facilitarea acestor operațiuni ilicite.

➤ Identificarea complicilor și a rețelelor de corupție

O altă aplicare importantă a poligrafului în acest context ar fi fost în determinarea complicității din interiorul instituțiilor financiare și al mediului politic. Având în vedere complexitatea și dimensiunea fraudei, colaborarea dintre diferiți actori a fost esențială pentru realizarea acestor transferuri ilegale. Astfel, utilizarea poligrafului ar fi putut clarifica măsura în care funcționari sau oficiali guvernamentali au contribuit la realizarea fraudei. În acest mod, ar fi fost posibilă o evaluare mai precisă a rețelelor de corupție și a mecanismelor prin care aceste grupuri au reușit să manipuleze sistemul bancar.

➤ Detalii despre traseul fondurilor deturnate

Una dintre cele mai critice aspecte ale urmăririi penale a fost identificarea traseului fondurilor deturnate [209]. Poligraful ar fi putut fi utilizat pentru a adânci înțelegerea investigatorilor cu privire la transferurile financiare și beneficiarii finali ai acestor sume. Acest lucru ar fi inclus o examinare detaliată a cunoștințelor suspecților referitoare la locațiile și metodele prin care fondurile au fost transferate și ascunse. Astfel, aplicarea poligrafului ar fi putut contribui la elucidarea modului în care aceste sume au fost distribuite și utilizate ulterior.

Considerăm că utilizarea poligrafului ar putea aduce un aport semnificativ în cadrul urmăririi penale aflate în curs de desfășurare pentru furtul miliardului din Republica Moldova. Prin aplicarea sa, ar fi posibilă clarificarea unor aspecte critice legate de declarațiile suspecților și circumstanțele operațiunii frauduloase. Aceasta ar putea facilita nu doar identificarea celor implicați, dar și recuperarea unor fonduri deturnate, contribuind astfel la restabilirea justiției într-un mod mai eficient.

Un alt caz relevant, în care poligraful a fost utilizat în cadrul unei investigații de corupție, este cel al fostului guvernator al statului Illinois, Rod Blagojevich [133]. Acesta a fost acuzat de multiple fapte de corupție, inclusiv tentativa de a vinde locul vacant din Senatul SUA lăsat de Barack Obama. Pe parcursul anchetei, Blagojevich a fost supus unui test poligraf pentru a evalua veridicitatea declarațiilor sale, în special în ceea ce privește discuțiile și aranjamentele legate de locul din Senat. Întrebările adresate au fost concentrate pe detalii referitoare la potențialii cumpărători și la implicarea complicilor săi. Rezultatele testului au dezvăluit discrepanțe semnificative între răspunsurile guvernatorului și faptele constatate de anchetatori, aspect care a întărit cazurile împotriva sa. Aceste rezultate au fost ulterior utilizate în procesul judiciar, oferind o imagine mai clară asupra implicării lui Blagojevich în activitățile corupte și contribuind la condamnarea sa. Poligraful a adus astfel un sprijin suplimentar în demontarea apărării sale și a facilitat procesul de justiție.

Un caz reprezentativ de investigare a corupției îl constituie acțiunile desfășurate de ofițerii CNA și procurorii municipiului Bălți asupra unui grup de opt angajați vamali din cadrul Biroului Vamal Centru și al Postului Vamal Leușeni, identificați prin inițialele D.V., C.I., R.M., S.P., L.N., A.G., B.O. și T.C. Aceștia erau bănuți că ar fi pretins și primit remunerații ilicite de la transportatori pentru facilitarea trecerii mărfurilor peste frontieră fără declarare și fără achitarea taxelor vamale, pentru accelerarea procedurilor de control și pentru alte servicii ilegale. În cursul anchetei, cinci dintre angajați au fost supuși testării poligraf. Rezultatele au indicat reacții semnificative la întrebările relevante în cazul D.V., R.M. și A.G., sugerând implicarea activă în comiterea faptelor de corupție. În schimb, testarea lui B.O. și T.C. nu a evidențiat răspunsuri fiziologice relevante, ceea ce a determinat investigatorii să acorde o atenție diferențiată ipotezelor de implicare. Această procedură a contribuit la consolidarea versiunilor de lucru și la delimitarea rolurilor individuale în cadrul grupului investigat [10].

În infracțiunile de corupție, există anumite modele și tipare criminalistice frecvent întâlnite, care pot oferi indici valoroși în investigarea acestor fapte. Un *modus operandi* specific, remarcat și de conf. univ. dr. Gheorghe Alecu, este utilizarea intermediarilor. Corupții preferă să opereze prin intermediari pentru a reduce riscul de a fi direct asociați cu actele de corupție, astfel încât să își păstreze aparența de nevinovăție. Acești intermediari pot fi persoane de încredere, firme de consultanță sau chiar membri ai familiei [4].

O altă tactică des întâlnită este falsificarea documentelor. În schemele de corupție sunt adesea create documente false sau alterate pentru a ascunde natura reală a tranzacțiilor și pentru a justifica legalitățile unor decizii sau alocări de resurse. Această practică, evidențiată și în Ghidul elaborat de experții coordonați de Unitatea D.2 Prevenirea fraudei din cadrul Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF), include falsificarea contractelor, a facturilor sau a rapoartelor financiare, în scopul de a masca fondurile obținute ilegal [37].

De asemenea, mijloacele de evaziune sunt utilizate frecvent de către persoanele implicate în acte de corupție. Acestea recurg la tehnici avansate pentru a evita detecția și urmărirea penală, inclusiv folosirea companiilor off-shore, deschiderea conturilor bancare în jurisdicții cu regimuri fiscale favorabile și implementarea unor rețele complexe de tranzacții financiare, menite să complice urmărirea fluxurilor bănești. Aceste practici, reflectate și în analiza lui Sandu Dumitru privind metodele criminalistice de descoperire și combatere a falsului, evidențiază gradul de sofisticare la care au ajuns strategiile de ocultare utilizate în domeniul corupției [96, p. 124].

Observăm că aplicarea poligrafului în investigarea infracțiunilor de corupție aduce avantaje semnificative din punct de vedere criminalistic, care pot influența în mod pozitiv rezultatele investigației. Un aspect important îl constituie capacitatea poligrafului de a verifica sinceritatea

declarațiilor oferite de suspecți. În cazurile de corupție, unde obținerea probelor directe este adesea o provocare, poligraful devine un instrument valoros pentru a evalua veridicitatea răspunsurilor suspectului, ceea ce are o relevanță majoră în analiza criminalistică a acestor infracțiuni. Astfel, întrebările bine formulate pot scoate la iveală discrepanțele dintre declarațiile suspectului și informațiile deja cunoscute de anchetatori, aducând claritate investigației.

De asemenea, constatăm că poligraful poate facilita identificarea complicilor în cadrul rețelelor de corupție, ceea ce reprezintă un element central în abordarea criminalistică a acestor cazuri. Aceste rețele, fiind adesea complexe și bine organizate, pot fi dezvăluite prin întrebări specifice adresate în timpul testului poligraf, care pot scoate la lumină implicarea altor persoane, fie din interiorul organizației, fie din exterior, care au contribuit la actele de corupție. Identificarea complicilor extinde investigația criminalistică și oferă o perspectivă mai completă asupra întregii rețele infracționale.

În plus, observăm că poligraful poate fi folosit eficient pentru coroborarea probelor indirecte, o practică esențială în contextul criminalistic al cazurilor de corupție. Prin validarea sau infirmarea informațiilor obținute din mărturii, documente falsificate sau tranzacții financiare suspecte, poligraful sprijină investigatorii în consolidarea cazului împotriva suspectului. Această coroborare adaugă un nivel suplimentar de certitudine în procesul de investigație criminalistică, contribuind astfel la soluționarea mai clară și bine fundamentată a cazului.

În contextul complex al investigării infracțiunilor de corupție, utilizarea poligrafului nu ar trebui să fie izolată, ci integrată strategic cu alte metode criminalistice. Această coroborare între poligraf și tehnici precum analiza documentelor, supravegherea electronică sau profiling-ul comportamental oferă o abordare multidimensională, consolidând astfel fundamentul probatoriu și creând un cadru mai robust pentru elucidarea cazurilor complexe. Astfel, prin îmbinarea acestor instrumente, investigatorii pot obține o imagine mai completă și detaliată a modului de operare al infractorilor, identificând cu mai mare acuratețe veridicitatea informațiilor și implicarea suspectilor în activități corupte.

➤ Analiza documentelor și a evidențelor financiare

Acțiune clasică polițienească: experții financiari examinează documente contabile, contracte, facturi și tranzacții bancare pentru a descoperi nereguli, tranzacții suspecte sau documente falsificate.

Rolul poligrafului: poligraful poate fi utilizat pentru a testa sinceritatea suspectilor cu privire la implicarea lor în aceste tranzacții sau la cunoștințele pe care le au despre documentele falsificate. De exemplu, dacă un suspect afirmă că nu are cunoștință despre o anumită tranzacție suspectă, poligraful poate fi folosit pentru a verifica dacă răspunsurile sale sunt adevărate.

➤ Supravegherea electronică și interceptările

Acțiune clasică polițienească: interceptările convorbirilor telefonice sau supravegherea electronică pot oferi dovezi esențiale cu privire la implicarea unei persoane într-un act de corupție. Aceste metode sunt adesea utilizate pentru a obține informații despre planificarea sau execuția actelor de corupție.

Rolul poligrafului: poligraful poate fi folosit pentru a verifica dacă persoana testată recunoaște vocea de pe înregistrările interceptate sau dacă este implicată direct în discuțiile captate. De asemenea, poate fi folosit pentru a valida sau invalida alibiuri sau afirmații făcute de suspecți în urma interceptărilor.

➤ Analiza probelor digitale

Acțiune clasică polițienească: specialiștii examinează datele de pe computere, telefoane mobile și alte dispozitive digitale pentru a identifica dovezi de comunicare, transferuri de bani sau alte activități relevante pentru anchetă.

Rolul poligrafului: poligraful poate fi utilizat pentru a testa dacă suspectul are cunoștință despre anumite fișiere sau comunicări electronice descoperite în cadrul analizei digitale. De exemplu, pot fi testate întrebări legate de cine a inițiat o anumită comunicare sau care este scopul unui fișier specific.

➤ Reconstituiri și simulări

Acțiune clasică polițienească: reconstituirea unei infracțiuni, adesea folosită pentru a verifica versiunile furnizate de suspecți sau martori, poate oferi perspective importante asupra modului în care infracțiunea a fost comisă.

Rolul poligrafului: în timpul sau după o reconstituire, poligraful poate fi utilizat pentru a testa reacțiile emoționale ale suspectului atunci când i se pun întrebări despre detalii critice ale reconstituirii. Acest lucru poate ajuta la identificarea momentelor sau a detaliilor cu care suspectul este familiar, chiar dacă încearcă să ascundă implicarea sa.

3.6. Concluzii la capitolul 3

În urma analizei doctrinei de specialitate și a practicii judiciare, concluzionăm că poligraful poate fi considerat un instrumentar valid de investigare criminalistică, întrucât reacțiile fiziologice înregistrate reflectă urme memoriale relevante pentru stabilirea adevărului. Astfel, metoda testării cu aplicarea poligrafului trebuie privită nu ca o alternativă la mijloacele tradiționale, ci ca un complement valoros, care merită să fie integrat în mod argumentat și profesionist în procesul investigativ.

Conchidem că integrarea cunoștințelor din metodică criminalistică în logica de formare a bateriei de teste poligraf permite adaptarea întrebărilor la specificul psihocomportamental al subiectului și la particularitățile cauzei investigate, sporind astfel acuratețea generală a testării și relevanța concluziilor obținute.

Aplicarea tehnicii poligraf în investigarea infracțiunilor oferă oportunitatea de a verifica informațiile și de a direcționa tactic activitățile investigative. Chiar dacă în prezent nu constituie un mijloc de probă în procesul penal, el poate fi aplicat în calitate de instrumentar care permite obținerea informațiilor auxiliare sau de orientare.

Cercetările experimentale realizate, inclusiv în cadrul demersului nostru, precum și practica examinerilor poligraf din Japonia au evidențiat că integrarea stimulilor vizuali în testarea cu aplicarea poligrafului contribuie semnificativ la sporirea reactivității psihofiziologice și la creșterea relevanței contextuale a itemilor. În cadrul acestei cercetări s-a demonstrat că imaginile relevante, care reflectă circumstanțele presupusei fapte, generează reacții mai rapide și mai intense comparativ cu itemii verbali, oferind un cadru mai precis pentru interpretarea comportamentului simulat și consolidând validitatea examinării.

Integrarea în bateria de teste poligraf a unor elemente specifice de *modus operandi*, extrase din bazele de date polițienești privind infracțiuni nedescoperite, poate contribui la identificarea unor patternuri comportamentale recurente și, implicit, la asocierea persoanei testate cu fapte comise anterior, consolidând valoarea investigativă a examinării.

Rezultatele obținute în dosarele analizate în cadrul cercetării confirmă rolul operațional al aplicării poligrafului în clarificarea circumstanțelor faptei și în orientarea direcției investigației. Prin concluzie, se impune prioritizarea aplicării poligrafului în investigarea infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, această metodă demonstrând eficiență atât în etapa de elaborare a versiunilor criminalistice, cât și în validarea coerenței declarațiilor oferite.

Aplicarea poligrafului în investigarea infracțiunilor privind viața sexuală se conturează ca o direcție prioritară, dat fiind specificul lor psihologic și emoțional, care solicită metode avansate de evaluare a sincerității. Nivelul de aplicabilitate indicat de sondajul efectuat (49,3 %) susține oportunitatea consolidării acestei practici în cadrul investigațiilor criminalistice.

Viabilitatea testării cu aplicarea poligrafului este deosebit de pronunțată în investigarea infracțiunilor de corupție, în special în situațiile în care fapta implică o rețea de participanți cu roluri distincte. În astfel de cazuri, aplicarea metodei contribuie la identificarea comportamentului simulat și facilitează delimitarea responsabilităților individuale, oferind suport analitic pentru formularea versiunilor criminalistice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Având în vedere cercetările teoretice și analiza empirică realizate în cadrul prezentei lucrări, se configurează o imagine complexă asupra locului și a rolului tehnicii poligraf în investigația criminalistică modernă. Studiul realizat a permis identificarea atât a fundamentelor teoretice care justifică aplicarea acestei metode în procesul penal, cât și a disfuncționalităților existente în cadrul normativ actual din Republica Moldova. Prin îmbinarea abordării comparative internaționale cu analiza critică a reglementărilor naționale și a practicii investigative, s-a conturat necesitatea unor intervenții metodologice și legislative, menite să asigure o utilizare riguroasă, echitabilă și eficientă a tehnicii poligraf, în conformitate cu cerințele unui proces penal modern și aliniat standardelor internaționale.

În concordanță cu scopul enunțat al prezentei teze de doctorat, cercetarea întreprinsă a abordat examinarea rolului tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat, prin evidențierea modului în care aceasta contribuie la orientarea versiunilor criminalistice, clarificarea circumstanțelor comiterii infracțiunii și stabilirea cadrului factologic al faptei. Demersul științific a integrat o analiză aprofundată a eficienței și a limitelor aplicabilității tehnicii, raportată la fundamentele teoretico-normative, la bunele practici internaționale și la particularitățile contextului național. Rezultatele obținute au permis conturarea unor concluzii relevante privind avantajele operaționale ale metodei, precum și formularea unor direcții de optimizare a cadrului conceptual și metodologic, în vederea unei alinieri mai eficiente la cerințele criminalisticii contemporane.

Pentru a consolida această perspectivă și în concordanță cu scopul și demersul științific asumat, cercetarea întreprinsă a permis formularea următoarelor constatări relevante:

- Tehnica poligraf, deși privită cu rezerve în anumite contexte, reprezintă un mijloc complementar în activitatea investigativă criminalistică, contribuind la orientarea versiunilor criminalistice, clarificarea circumstanțelor comiterii faptei și stabilirea cadrului factologic, fără a substitui metodele consacrate ale criminalisticii. În acest sens, tehnica este recunoscută ca parte a instrumentarului criminalistic fiabil și fezabil, fiind fundamentată pe principii științifice care permit valorificarea reacțiilor psihofiziologice în investigarea comportamentului simulat.

- Analiza practicii internaționale și a cadrului normativ existent în Republica Moldova a evidențiat necesitatea unei reforme profunde a legislației privind utilizarea poligrafului, în special prin completarea etapelor de testare cu introducerea etapei post-test, clarificarea statutului datelor obținute și stabilirea unor criterii mai riguroase pentru selecția și formarea examinerilor poligraf.

Conform obiectivelor lucrării, precum și practicii judiciare reliefate în prezenta teză de doctor, formulăm următoarele **concluzii**:

- Examinarea fundamentelor teoretice și conceptuale privind utilizarea testului poligraf în investigarea comportamentului simulat a demonstrat integrarea consolidată a acestei metode în arhitectura criminalisticii contemporane, atât prin validarea științifică a principiilor care o susțin, cât și prin fezabilitatea aplicării sale în cadrul instrumentarului tehnico-științific specializat, cu respectarea riguroasă a drepturilor și a libertăților fundamentale ale persoanei.

- Analiza practicilor internaționale privind aplicarea tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a permis identificarea soluțiilor funcționale relevante, susceptibile de a fi adaptate la specificul sistemului național, oferind astfel un fundament comparativ solid pentru perfecționarea metodologiei aplicative la nivel intern [91].

- Analiza critică a cadrului normativ și a practicilor instituționale din Republica Moldova privind utilizarea tehnicii poligraf a evidențiat o serie de disfuncționalități conceptuale și aplicative, subliniind necesitatea alinierii reglementărilor interne la exigențele criminalisticii moderne și la reperele metodologice consacrate în practica internațională.

- Rezultatele cercetării contrazic perspectiva minimalizatoare potrivit căreia reacțiile nonverbale și analiza comportamentală nu ar constitui indicatori relevanți în investigarea conduitei simulate. Dimpotrivă, integrarea acestor manifestări în procesul de profiling criminalistic, coroborată cu datele psihofiziologice obținute prin tehnica poligraf, constituie o sursă analitică complementară de valoare, contribuind la conturarea profilului comportamental și la orientarea tacticii investigative [88].

- Analiza condițiilor de utilizare a tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a comportamentului simulat a evidențiat necesitatea delimitării profilului profesional al examinatorului ca actor distinct față de alte categorii de specialiști, impunând o formare specifică ancorată în științele criminalistice și în disciplinele conexe cercetării faptelor ilicite. În Republica Moldova, cadrul actual de instruire și certificare se dovedește insuficient armonizat cu aceste exigențe, ceea ce reclamă reconfigurarea standardelor de pregătire profesională pentru a corespunde rigorilor unei practici criminalistice avansate [89].

- Analiza algoritmului operațional aferent aplicării tehnicii poligraf, coroborată cu examinarea integrării acesteia cu alte metode criminalistice, precum analiza scrisului de mână și tehnicile de intervievare PEACE și Reid, a demonstrat că utilizarea contextualizată și corelată a acestor instrumente contribuie semnificativ la decelarea comportamentului simulat, sporind acuratețea concluziilor criminalistice și consolidând raționamentul tactico-investigativ în desfășurarea investigației [72].

- Deși inteligența artificială poate îmbunătăți procesul de prelucrare tehnică a datelor psihofiziologice obținute în urma aplicării tehnicii poligraf, cercetarea a evidențiat că interpretarea acestora nu poate fi disociată de analiza criminalistică realizată de examinatorul uman. Evaluarea reacțiilor în contextul comportamentului simulat impune competențe interdisciplinare, experiență operativă și capacitatea de integrare a rezultatelor în ansamblul datelor investigației – aspecte care nu pot fi înlocuite prin proceduri automatizate. În consecință, se impune menținerea controlului specialistului asupra procesului interpretativ, în paralel cu utilizarea tehnologiilor avansate, ca premisă pentru obținerea unor concluzii criminalistice fiabile.

- Analiza critică a aplicării tehnicii poligraf în raport cu particularitățile diferitelor categorii de participanți la activitatea infracțională a evidențiat necesitatea adaptării tacticilor de examinare în funcție de profilul implicării și de specificul comportamentului simulat. În acest sens, cercetarea a permis formularea unor recomandări orientate spre integrarea coerentă a metodelor criminalistice compatibile, consolidând astfel eficiența investigației și calitatea evaluării comportamentale în contextul tacticii aplicative.

- Cercetarea a relevat că integrarea cunoștințelor din compartimentul „metodica cercetării infracțiunilor” al criminalisticii în procesul de elaborare a testelor poligraf și în structurarea cursului examinării contribuie la sporirea eficienței evaluării comportamentului simulat. Această abordare permite adaptarea bateriilor de teste la specificul infracțiunii investigate, asigurând coerența demersului investigativ și consolidarea relevanței criminalistice a rezultatelor obținute.

- Generalizând, se poate afirma că aplicarea exclusivă a stimulilor vizuali în testarea poligraf nu dispune, în prezent, de o validare științifică extinsă care să permită utilizarea acestei metode ca instrument autonom. Cu toate acestea, datele empirice obținute în cadrul cercetării au evidențiat că integrarea imaginilor relevante, corelate cu contextul infracțional investigat, în structura testelor tradiționale determină intensificarea reacțiilor psihofiziologice și contribuie la creșterea sensibilității detectării conduitei simulate. Astfel, o abordare mixtă, bazată pe combinarea itemilor verbali cu stimuli vizuali, se conturează ca o soluție metodologică viabilă, capabilă să sporească acuratețea și fiabilitatea concluziilor criminalistice.

- Integrarea utilizării bazelor de date polițienești în procesul pregătirii examinării poligraf ar permite realizarea unei analize detaliate a activităților infracționale recurente, facilitând astfel descoperirea infracțiunilor mai vechi și consolidând relevanța testării în investigarea comportamentului infracțional în serie.

- Având în vedere tendința exprimată de practicieni în favoarea extinderii aplicării tehnicii poligraf în activitatea investigativă, precum și reorganizarea structurală a Poliției în direcții regionale (Nord, Centru și Sud) și direcții teritoriale (Chișinău și UTA Găgăuzia), se conturează

necesitatea obiectivă de a regionaliza laboratoarele de examinare cu aplicarea poligrafului. O astfel de configurare ar permite distribuția eficientă a resurselor, creșterea accesibilității la examinări specializate și diminuarea timpului de reacție în procesul investigativ, în concordanță cu noua structură organizatorică și delimitarea teritorială a sistemului de ordine publică.

- Dezbateră privind necesitatea unei reglementări suplimentare în Republica Moldova este susținută de imperfecțiunile legislative persistente și de calitatea diminuată a actelor normative elaborate în ultimii ani. Legea nr. 269/2008, deși stabilește un cadru general de utilizare a tehnicii poligraf, nu reglementează exhaustiv toate aspectele esențiale ale procedurii, ceea ce impune o revizuire substanțială și coerentă a acesteia, prin valorificarea experienței internaționale și a evoluțiilor metodologice recente în domeniu.

În urma cercetării întreprinse, au fost identificate deficiențe și lacune în reglementarea actuală privind utilizarea tehnicii poligraf, care, în opinia noastră, afectează coerența și eficiența aplicării acesteia în procesul penal. În acest context, înaintăm o serie de **propuneri** de modificare legislativă, orientate spre perfecționarea cadrului normativ și asigurarea unei utilizări riguroase și echitabile a examinării poligraf în activitatea de investigare criminalistică.

- Cadrul normativ autohton, consacrat în prevederile art. 17 alin. (2) din Legea nr. 269/2008, nu instituie reglementări clare privind parametrii tehnici cerți, expliciți și previzibili pe care instrumentarul destinat stabilirii comportamentului simulat trebuie să îi îndeplinească. În absența unor cerințe tehnice bine definite, există riscul utilizării unor echipamente care nu corespund standardelor internaționale sau care diferă semnificativ de la o instituție la alta, afectând astfel acuratețea și integritatea rezultatelor testării. În același context, Normele metodice adoptate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nu reglementează în mod suficient de detaliat specificațiile tehnice necesare, generând un spațiu de incertitudine normativă și lipsă de uniformitate aplicativă, ceea ce poate conduce la interpretări divergente și rezultate nesigure. De asemenea, evaluarea reacțiilor comportamentale, prevăzută la art. 17 lit. c), rămâne profund subiectivă în lipsa unor criterii obiective și a unor standarde de interpretare clar formulate, atât în normele metodice, cât și în cadrul legislativ general, fapt care poate afecta corectitudinea și predictibilitatea procesului de examinare poligraf. Prin urmare, se impune modificarea art. 17 și completarea Normelor metodice prin instituirea unor cerințe tehnice precise pentru echipamentele de testare, standardizarea specificațiilor tehnice, precum și elaborarea unor criterii clare și obiective pentru interpretarea reacțiilor comportamentale, în vederea asigurării uniformității și a predictibilității procesului de examinare.

- Art. 19 din Legea nr. 269/2008 consacră regimul lingvistic aplicabil în cadrul testării la poligraf, stipulând că examinarea urmează a fi realizată în limba pe care persoana testată o posedă

bine. Totuși, formularea normativă actuală este insuficient de riguroasă, întrucât nu stabilește criterii clare privind nivelul de competență lingvistică necesar pentru a asigura o comunicare precisă și o înțelegere deplină a întrebărilor adresate, fapt ce poate genera interpretări divergente și afecta validitatea rezultatelor testării. În egală măsură, reglementarea referitoare la cooptarea unui translator (alin. (2)) nu precizează responsabilitatea pentru acuratețea traducerii și nu instituie garanții privind calitatea interpretării în cadrul procedurii de examinare. În consecință, se propune reformularea art. 19 astfel: *Testarea se efectuează în limba pe care persoana testată o stăpânește suficient pentru a înțelege corect întrebările. Dacă poligrafologul și persoana testată nu pot comunica în aceeași limbă, inițiatorul testării va coopta un translator calificat, responsabil de asigurarea unei traduceri exacte și fidele a întrebărilor și a răspunsurilor formulate.*

- Art. 20 din Legea nr. 269/2008 consacră cerințele generale față de poligrafologi, însă analiza cadrului normativ relevă existența unor omisiuni și insuficiențe atât în ceea ce privește pregătirea profesională, cât și responsabilitățile atribuite acestor specialiști. Astfel, deși se impune obligația studiilor superioare în domeniul psihologiei (lit. b)), utilizarea tehnicii poligraf depășește sfera evaluării psihologice, implicând necesarmente o înțelegere aprofundată a aspectelor din domeniul criminalisticii, al dreptului penal, al criminologiei. În contextul aplicării poligrafului în investigarea criminalistică, se impune extinderea cerințelor de formare profesională, astfel încât să includă domenii conexe precum criminalistica, criminologia și psihocriminalistica, în vederea asigurării unei pregătiri multidisciplinare adecvate, capabile să susțină rigoarea metodologică și eficiența aplicativă a tehnicii în procesul investigativ.

- Analiza cadrului legislativ existent relevă că Legea nr. 269/2008 nu prevede un mecanism formal de contestare a rezultatelor testării poligraf, limitându-se la posibilitatea solicitării unei testări repetate (art. 23 alin. (1) lit. i)), care nu echivalează cu un drept real la revizuirea sau reevaluarea formală a rezultatelor. Lipsa unui astfel de mecanism contravine principiilor fundamentale consacrate de teoria generală a dreptului, precum dreptul la un remediu eficient, accesul la justiție, dreptul la apărare și teoria nulității procedurii. În consecință, se impune completarea cadrului normativ prin instituirea unei proceduri clare și accesibile de contestare a rezultatelor testării, în vederea respectării exigențelor constituționale și internaționale privind protecția drepturilor fundamentale ale persoanei.

- Art. 30 din Legea nr. 269/2008 reglementează activitatea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, însă analiza structurii și a funcționării acesteia evidențiază multiple disfuncționalități instituționale. Componenta actuală a Comisiei, dominată de reprezentanți ai instituțiilor de aplicare a legii fără specializare în domeniul psihologiei aplicate sau psihocriminalisticii, ridică serioase probleme de competență profesională în evaluarea candidaților

pentru funcția de poligrafolog. De asemenea, suprapunerea ierarhică dintre membrii Comisiei și examinatorii poligraf aflați în subordinea lor instituțională generează riscuri majore de influență și conflicte de interese, compromițând independența profesională a poligrafologilor și obiectivitatea evaluărilor. În consecință, se impune reformarea componentei Comisiei prin includerea specialiștilor în psihologie aplicată, psihocriminalistică și criminalistică, precum și instituirea unei comisii externe și independente pentru autorizarea inițială și evaluarea periodică a poligrafologilor, în vederea garantării imparțialității, a transparenței și a credibilității procesului de autorizare.

- Analiza cadrului normativ și metodologic relevă existența unei inconsistențe terminologice între Legea nr. 269/2008 și Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului în ceea ce privește denumirea documentului emis în urma testării. Astfel, în timp ce legea utilizează termenul de *aviz*, sugerând un document sintetic care reflectă concluziile poligrafologului, normele metodice se referă la *raportul de testare* sau *raportul de cercetare a comportamentului simulat*, noțiuni care implică o analiză detaliată a reacțiilor psihofiziologice și a întregului proces de examinare. Această divergență terminologică poate genera confuzii atât în interpretarea rezultatelor, cât și în aplicarea consecventă a procedurilor. În vederea asigurării coerenței legislative și a clarității operaționale, propunem unificarea terminologiei prin utilizarea unică a sintagmei „raport de testare” atât în Legea nr. 269/2008, cât și în Normele metodice, aceasta reflectând într-un mod complet și riguros natura procesului de examinare poligraf și evitând interpretările restrictive sau discriminatorii ale rezultatelor.

- Rezultatele cercetării întreprinse relevă că Legea nr. 269/2008 și Normele metodice unice reglementează procesul de testare poligraf limitându-se la două etape formale: etapa pre-test și testarea propriu-zisă, fără a prevedea etapa post-test, consacrată în metodologiile moderne de examinare ca o componentă distinctă, esențială pentru analiza comportamentului ulterior testării și obținerea declarațiilor suplimentare. Omiterea acestei etape denotă caracterul incomplet al reglementării actuale, care nu reflectă integral cerințele procedurale validate prin cercetare pentru o examinare riguroasă și eficientă. În consecință, se impune completarea cadrului normativ prin introducerea expresă a etapei post-test în procedura de examinare cu poligraful, stabilind metodologia de desfășurare și rolul acestei etape în evaluarea finală a comportamentului testat.

Planuri de cercetare de perspectivă:

- elaborarea unei proceduri operaționale standardizate privind aplicarea tehnicii poligraf în investigarea criminalistică a infracțiunilor, care să contribuie la uniformizarea practicilor și să fundamenteze, în perspectivă, reconsiderarea regimului juridic al rezultatelor, în vederea acordării

unei forțe probante conforme cu exigențele art. 93 din *Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003*;

- elaborarea unor recomandări de armonizare legislativă care să clarifice statutul concluziilor poligraf în sistemul normativ național, punând accent pe delimitarea condițiilor de utilizare în activitatea investigativă și pe corelarea cadrului existent cu practicile internaționale din domeniul criminalistic.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. AIONIȚOAI, M. *Criminalistica*. Iași: Polirom, 2003. 346 p. ISBN 973-681-291-1.
2. ALĂMUREANU, S. *Criminalistică. Note de curs*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2000. 188 p. ISBN 973-656-050-2.
3. ALĂMUREANU, S. *Tactica criminalistică. Teorie și practică judiciară*. București: Universul Juridic, 2014. 280 p. ISBN 978-606-673-497-9.
4. ALECU, Gh. *Metodologia investigării și cercetării infracțiunilor de corupție*. În: *Criminalistica*, martie 2023, nr. 1(133), vol. XXIV. P. 67-72.
5. ANTONESCU, D. *Investigația criminalistică a omorurilor*. București: Editura MAI, 2010.
6. Arhiva Inspectoratului de Poliție Călărași, Secția urmărire penală. Dosar nr. 2022160108/2022.
7. Arhiva Inspectoratului de Poliție Strășeni, Secția urmărire penală. Dosar nr. 2023330022/2023.
8. Arhiva Inspectoratului de Poliție Drochia, Secția urmărire penală. Dosar nr. 2024120022/2024.
9. Arhiva Inspectoratului de Poliție Drochia, Secția urmărire penală. Dosar nr. 2024120248/2024.
10. Arhiva Procuraturii municipiului Bălți. Dosar penal nr. 2024231156/2024.
11. Arhiva Procuraturii orașului Novorossiisk, Federația Rusă. Dosar penal nr. 897/1997.
12. Asociația Română de Psihologie Judiciară. *Curs poligraf – A XV-a serie de cursuri de formare profesională complementară în tehnica poligraf*. 2024 [cit. 12.04.2025]. Disponibil: <https://www.arpj.ro/cursuri/curs-poligraf>
13. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Nivelul infracționalității în Republica Moldova în anul 2023*. Comunicat din 28 februarie 2024 [cit. 02.03.2024]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/>
14. BOGDAN, T. *Curs de psihologie judiciară*. București: Tipografia Învățământului București, 1957. 123 p.
15. BOROI, S. *Drept procesual penal*. București: C.H. Beck, 2020. 425 p. ISBN 978-606-18-1033-0.
16. BRÎNZA, S., STATI, V., COPEȚCHI, S. *Infracțiunile privind viața sexuală din perspectiva legii penale a Republicii Moldova: aspecte de lege ferenda*. În: SSRN Electronic

Journal, martie 2020. ISSN 1556-5068 [citat 07.09.2022]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4217985

17. BUȘ, I. *Psihocriminalistica: Elemente de tactică criminalistică și analiză a comportamentului infracțional*. București: Universul Juridic, 2015. 230 p.

18. BUȘ, I. *Psihodetectia comportamentului simulat*. Cluj-Napoca: Ingram, 2000. 194 p. ISBN 973-98917-0-5.

19. BUTOI, T.B. *Tratat universitar de psihologie judiciară*. București: Pro Universitaria, 2019. 488 p. ISBN 978-606-26-1105-1.

20. BUTOI, T. *Crima sub lupa detectorului de minciuni*. București: Edit Press Mihaela S.R.L., 1997. 160 p. ISBN 973-97843-8-0.

21. BUTOI, T. *Psihologie judiciară*. București: Polirom, 2006. 294 p. ISBN 973-46-0462-6.

22. BUTOI, T. *Psihologie judiciară*. București: Pro Universitaria, 2013. 284 p. ISBN 978-606-647-824-7.

23. BUTOI, T., BUTOI, Al., BUTOI, I.-T. *Psihologia comportamentului criminal – Investigarea duplicității suspectilor în interogatoriul judiciar*. București: Enmar, 1999. 204 p. ISBN 973-98296-3-2.

24. BUTOI, T., BUTOI, I.-T. *Psihologie judiciară*. București: Editura Fundației România de Măine, 2009. 440 p. ISBN 978-973-163-369-5.

25. Cauza penală nr. 20213, organul de urmărire penală al Secției urmărire penală al Inspectoratului de Poliție Rîșcani, Republica Moldova, ordonanța de începere a urmăririi penale din 15 noiembrie 2021.

26. Cauza penală nr. 2022, intentată la 5 decembrie 2022 de organul de urmărire penală al SUP al Inspectoratului de Poliție Rîșcani, privind comiterea infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (2) lit. c) din Codul penal al Republicii Moldova.

27. Cauza penală nr. 2022180014, pornită la 13 ianuarie 2022 de către organul de urmărire penală din cadrul Inspectoratului de Poliție Căușeni, în baza art. 201¹ alin. (4) din Codul penal al Republicii Moldova.

28. Cauza penală nr. 2022180459, Procuratura raionului Căușeni, Republica Moldova, 2022.

29. Cauza penală nr. 2022300031, Inspectoratul de Poliție Rîșcani, Republica Moldova, ordonanța de începere a urmăririi penale din 04 februarie 2022.

30. Cauza penală nr. 202426053, intentată de Secția urmărire penală a Inspectoratului de Poliție Ocnița, în temeiul art. 264 alin. (4) din Codul penal al Republicii Moldova.

31. Cauza penală nr. 3153/117/2012, Tribunalul Cluj, sentința penală din 20 noiembrie 2012.
32. Centrul Național Anticorupție. *Raport privind activitatea Centrului Național Anticorupție pentru anul 2023*. Chișinău, martie 2024.
33. CHIRILĂ, M. *Metodica cercetării criminalistice*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2014. 204 p.
34. CIOFU, I. *Comportamentul simulat. Cercetări psihofiziologice experimentale*. București: Editura Academiei, 1974. 188 p.
35. CIOFU, I. *Criminalistica. Noțiuni teoretice și aplicații*. Iași: Polirom, 2009. 322 p.
36. *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74, art. 195.
37. Comisia Europeană, Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF). *Detectarea falsului în documente în domeniul acțiunilor structurale. Ghid practic pentru autoritățile de management*, elaborat de un grup de experți coordonat de Unitatea D.2 Prevenirea fraudei, Bruxelles.
38. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată prin Legea nr. 1/1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art. 140.
39. CUCOȘ, C. *Minciuna, contrafacere, simulare*. Iași: Polirom, 1997. 144 p. ISBN 973-683-010-3.
40. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 61 din 6 iunie 2024 de inadmisibilitate a sesizării nr. 80g/2024 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 3 alin. (4) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) (omisiunea de a reglementa dreptul de inițiere a testării la detectorul comportamentului simulat).
41. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 94 din 19 decembrie 2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 146a/2016 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 2485-VII din 8 decembrie 2016 „Privind numirea domnului Eduard Harunjen în funcția de Procuror General”.
42. DOBRINOIU, V. *Drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2011. 544 p. ISBN 978-606-673-117-5.
43. DOBRINOIU, V. *Drept penal. Partea specială*. București: Universul Juridic, 2008. 512 p. ISBN 978-973-127-232-6.
44. DOLEA, I. et al. *Justiția penală și drepturile omului. Cercetare sociologică*. Chișinău: Institutul de Reforme Penale, 2010. 168 p.

45. FERRI, E. *Sociologia criminală*. București: Albatros, 1972. 1030 p.
46. Fondul ONU pentru Populație (UNFPA). *Protocolul Clinic Standardizat pentru Managementul Clinic al Cazurilor de Viol*. Chișinău: UNFPA Moldova, 2019.
47. GANDRABUR, Gh., GANDRABUR, A., TVERDOHLEB, V. *Tehnologii moderne în faza de urmărire penală*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2005. 140 p.
48. GAROFALO, R. *Criminologia*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 1998. 332 p.
49. GEORGIADÉ, C. *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*. București: Imprimeria Națională, 1938. 316 p.
50. GHEORGHÎĂ, M. *Tratat de metodică criminalistică*. Chișinău: CEP USM, 2015. 531 p. ISBN 978-9975-71-606-2.
51. GLAVAN, B., CALCAVURA, Gh. *Tehnica specială în organele afacerilor interne*. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2020. 314 p. ISBN 978-9975-121-72-9.
52. GRAMA, M. *Detectarea științifică a conduitei simulate: utilizarea tehnicii poligraf*. În: Realități și perspective ale învățământului juridic național, conferință 1–2 octombrie 2019, Universitatea de Stat din Moldova. Publicat la 23 februarie 2020 [cit. 26.08.2022]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/7020/detectarea-stiintifica-a-conduitei-simulate-utilizarea-tehnicii-poligraf.html>
53. Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 3/2016 privind aprobarea normelor metodice unice de efectuare a testării cu utilizarea poligrafului [cit. 02.01.2024]. Disponibil: <https://cna.md/ro/hotariri-si-decizii-ale-comisiei>
54. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 6 din 10.04.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) și din Legea nr. 132 din 17.06.2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.
55. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 475/2014 privind punerea în aplicare a unor prevederi ale Legii nr. 269/2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 166-170, art. 496.
56. Hotărârea nr. 829/2023 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 422-425, art. 1020.
57. Inspectoratul General al Poliției Române. *Manual de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română*. Anexă la documentul nr. 774.252 din 03.08.2015, p. 15.

58. Institutul Național de Criminalistică. *Manual de bune practici pentru analiza și interpretarea diagramelor poligraf în Poliția Română*. MAI, IGPR. Document nr. 774.252 din 03.08.2015 [document intern, nepublic].
59. Institutul Național de Criminalistică. *Organizarea activităților în laboratoarele poligraf din Poliția Română*. Document nr. 774.252 din 03 august 2015.
60. Institutul Național de Criminalistică. *Organizarea activităților în laboratoarele poligraf din Poliția Română*. București: MAI, IGPR. Document nr. 774.252 din 03.08.2015 [exemplar unic, nepublic].
61. KISS, Cs. *Diferențe de reactivitate psihofiziologică în funcție de gravitatea infracțiunii și recidivă evidențiate prin metoda Poligraf*. Teză de doctorat în psihologie. București: Universitatea din București, 2008, p. 52.
62. LASCU, I. *Criminalistică generală*. Târgu Mureș: Editura Universitară, 2007.
63. LASCU, I. *Tactica criminalistică. Elemente teoretice și practice*. Târgu Mureș: Editura Universitară, 2008, p. 102.
64. *Legea nr. 45/1994 privind activitatea operativă de investigații*. În: Monitorul Parlamentului, 1994, nr. 5, art. 133.
65. *Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 57-58, art. 161.
66. *Legea nr. 271/2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41-44, art. 118.
67. *Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 170-175, art. 492.
68. *Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 113-118, art. 373.
69. *Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 69-77, art. 113.
70. *Legea nr. 130/2021 pentru modificarea unor acte normative*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 264-265, art. 332.
71. *Legea nr. 211/2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 3-12, art. 18.
72. **LUNGU, A.** *Aspecte ale aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor. Particularitățile etapei pre-test*. În: Criminalistica – Pilonul Principal al Probațiunii Judiciare în

Procesul Penal și Civil, Conferința Internațională de Științe Criminalistice, Ediția a XI-a, Asociația Criminaliștilor din România, 20-21 octombrie 2023.

73. **LUNGU, A., CARABEȚCHI, I.** *Aplicarea poligrafului în cercetarea infracțiunilor de corupție*. În: *Legea și Viața*, 2022, martie-aprilie, p. 58-61. ISSN 1810-309X.

74. MATEUȚ, Gh. *Administrarea probelor în procesul penal*. București: C.H. Beck, 2019, p. 87.

75. MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I. București: C.H. Beck, 2021. 800 p. ISBN 978-973-115-155-7.

76. MIRCEA, I. *Criminalistica*. București: Lumina Lex, 1998. P. 267-272.

77. MÎRZAC, V. *Valoarea juridică a rezultatelor obținute în cadrul testărilor la poligraf*. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova*, 2021, nr. 2. P. 120-127. ISSN 1857-0296.

78. MÎRZAC, V. *Detectorul comportamentului simulat în activitatea de urmărire penală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2021. P. 63-66.

79. NEGRU, C. *Tactica audierii în procesul penal*. București: Universul Juridic, 2015, p. 113-126. ISBN 978-606-673-089-0.

80. NESTER, V. *Valoarea probatorie a testării cu aparatura poligraf în dreptul românesc și în alte state. Vulnerabilitățile testării*. 3 noiembrie 2016 [citat 12.07.2023]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/476635/valoarea-probatorie-a-testarii-cu-aparatura-poligraf-in-dreptul-romanesc-si-in-alte-state-vulnerabilitatile-testarii.html>

81. NESTOR, S., **LUNGU, A.** *Aspecte criminalistice ale aplicării tehnicii P.E.A.C.E. la audierea persoanelor*. În: *Legea și Viața*, ianuarie-februarie 2022. P. 110-115. ISSN 1810-309X.

82. NISTOREANU, Gh. *Drept penal. Partea generală*. București: Hamangiu, 2014, p. 221-223.

83. NISTOREANU, Gh. *Tratat de tactică criminalistică*. București: Editura Universul Juridic, 2015, p. 121-140.

84. ODAGIU, I. *Tactica investigării criminalistice a infracțiunilor contra vieții*. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2015, p. 39-41.

85. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Adevărul despre minciună*. În: *Legea și Viața*, ediție specială a Conferinței Internaționale „Probleme științifice în domeniul expertizei judiciare psihiatrice-psiologice și modul de utilizare în procesul judiciar”, Chișinău, 14 aprilie 2022. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373.

86. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Aplicarea poligrafului în activitatea polițienească. Abilități profesionale ale specialistului poligraf*. În: *Ordinea publică în Europa, între tradiție și*

contemporaneitate, *Materialele Conferinței Științifico-Practice Internaționale*, ediția a XI-a, 15-17 mai 2022, Cluj-Napoca: Școala de Agenți de Poliție „Septimiu Mureșan”, în colaborare cu Academia Română, Filiala Cluj-Napoca – Institutul de Istorie „George Barițiu”.

87. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Aspecte criminalistice ale aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor informatice*. În: *Legea și Viața*, iulie-august 2022. P. 23-29. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373.

88. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Strategii psihologice și aplicarea poligrafului în detectarea declarațiilor false*. Conferința științifică cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, ediția a III-a, Chișinău, 7 decembrie 2023, Academia Ștefan cel Mare a MAI [citată 12.04.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/15-20_43.pdf.

89. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Competențe și abilități profesionale a specialistului poligrafolog*. În: Conferința științifică națională interuniversitară a studenților-doctoranzi, „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, ediția a IV-a, 27 ianuarie 2022, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău.

90. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale în psihocriminalistică la etapa pregătirii testării poligraf*. În: Conferința științifică internațională „Emilian Stancu. Probleme și direcții actuale ale cercetării științifice în criminalistică”, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 25-26 mai 2023. Universitatea din București; Universitatea „Babeș-Bolyai”; University of Wrocław.

91. ODAGIU, I., **LUNGU, A.** *Particularitățile metodologice ale aplicării poligrafului. Modelul japonez*. În: *Legea și Viața*, septembrie-octombrie 2021. P. 28-32. ISSN 1810-309X.

92. ODAGIU, I., NESTOR, S. *Criminalistica*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2011. 140 p. ISBN 978-9975-935-65-4.

93. *Ordonanța Guvernului României nr. 75/2000 privind organizarea activității de expertiză criminalistică*. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 407 din 29 august 2000.

94. OSOIANU, T., ODAGIU, I., OSTAVCIUC, D., RUSNAC, C. *Tactica acțiunilor de urmărire penală: Curs universitar*. Chișinău: Cartea militară, 2020. 339 p. ISBN 9975336604.

95. OSTAVCIUC, D. *Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice în investigarea infracțiunii de trafic de copii*. Teză de doctorat în drept, Chișinău, 2015. 216 p.

96. SANDU, D. *Falsul în acte: Descoperire și combatere prin mijloace criminalistice*. București: Lumina Lex, 1994. 228 p. ISBN 973-9436-44-4.

97. Sesizarea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 146a din 12 decembrie 2016 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 2485-VII din 8 decembrie 2016 „Privind numirea domnului Eduard Harunjen în funcția de Procuror General”.
98. STANCU, E. *Criminalistica*. București: Actami, 1995. 376 p.
99. STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. București: Universul Juridic, 2001. 736 p.
100. STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2002. 704 p. ISBN 973-85846-0-4.
101. STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. Ediția a IV-a. București: Universul Juridic, 2022. 744 p.
102. STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. Ediția a V-a. București: Universul Juridic, 2010.
103. STANCU, E., MOISE, A.C. *Criminalistica: Elemente de tehnică și de tactică a investigării penale*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2014. 310 p. ISBN 978-606-673-552-1.
104. SUCIU, C. *Criminalistica*, vol. III. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972. 655 p.
105. SUCIU, C. *Criminalistică. Noțiuni teoretice și aplicații practice*. București: Universul Juridic, 2010. ISBN 978-606-673-089-0.
106. SUCIU, C. *Urmele – mijloace de probă în procesul penal*. București: Editura Academiei, 1972, p. 112-114.
107. TĂBÎRȚĂ, A. *Particularitățile subiectului infracțiunii de viol*. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 7(94). P. 48-50. ISSN 1811-0770.
108. TARNOVSCHI, A., BOLDURAT, V. *Valoarea probantă a testării de tip poligraf din perspectivă psihologică*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe ale educației”, 2021, nr. 5(145). P. 123-126. ISSN 1857-2103 [citat 03.02.2024]. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4888982>
109. Transparency International Moldova. *Furtul miliardului: Impact și consecințe asupra Republicii Moldova*. Chișinău, 2016. 72 p.
110. Uniunea Europeană. *Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR)*. 2016 [citat 30.11.2023]. Disponibil: <https://gdpr-info.eu/>
111. VASILIȚA, V., LUNGU, A. *Analiza comparativă a cadrului normativ cu privire la procedura aplicării poligrafului în procesul penal pe plan internațional*. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe juridice, 2022, nr. 15. P. 320-333. ISBN 978-9975-135-60-3.

112. VASILIȚA, V., LUNGU, A. *Aplicarea poligrafului la cercetarea delictelor fiscale*. În: Conferința științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”, ediția a V-a, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Școala doctorală „Științe penale și drept public”, 18 mai 2023.

113. VLADIMIROVA, V.V., TODOROV, T.B. *Esența metodei poligraf și utilizarea acesteia în Bulgaria*. Universitatea de Vest „Neofit Rilski”, Blagoevgrad, BULGARIA, Facultatea de Filosofie, Departamentul de Psihologie. 2020.

114. ZAMFIRESCU, N. *Investigarea științifică a infracțiunilor de omor rămase cu autori neidentificați*. București: Editura Națională, 2000. 352 p. ISBN 973-9459-53-6.

În limba engleză:

115. ABRAHAMSEN, D. *The Psychology of Crime*. New York: Columbia University Press, 1960. 382 p. ISBN 978-0231022743.

116. ABRAMS, S. *The Complete Polygraph Handbook*. Lexington, MA: Lexington Books, 1989. 234 p. ISBN 978-0-669-18368-3.

117. ALDOSKY, Haval Y. Yacoo; BARI, Dindar S. *Electrodermal Activity: Simultaneous Recordings*. 2020. 168 p. ISBN 978-1-78985-216-5 [citat 08.09.2022]. Disponibil: DOI: 10.5772/intechopen.89025

118. ALESKOVSKIY, S. *Earliest History of Kazakhstan Polygraph*. In: European Polygraph, 2022, vol. 16, No. 1. P. 5-17. ISSN 1898-5238.

119. American Association of Police Polygraphists. *About AAPA – Our Mission* [citat 01.09.2023]. Disponibil: <https://www.polygraph.org/>

120. American Polygraph Association. *Model Policy for Law Enforcement Pre-Employment Polygraph Testing*. Lafayette. In: APA, 2017.

121. American Polygraph Association. *Model Policy for Post-Conviction Sex Offender Testing (PCSOT)*. Lafayette. In: APA, 2009.

122. American Polygraph Association. *Standards of Practice*, 2019 [citat 01.09.2023]. Disponibil: https://polygraph.org/docs/adopted_8-23-19_APA_STANDARDS_OF_PRACTICE.pdf

123. ANDRESS, J. *The Basics of Information Security: Understanding the Fundamentals of InfoSec in Theory and Practice*. Syngress, 2019.

124. AP News. *Brian Dugan Pleads Guilty to Murdering Jeanine Nicarico*, 1989.

125. *Applying Neural Networks in Polygraph Testing*. In: Measurement Techniques, 2022, vol. 65, No. 4. P. 377-383 [citat 27.06.2022]. Disponibil: DOI: <https://doi.org/10.1134/S1064230722040050>

126. ARNOLD, M.B. *Emotion and Personality, vol. 1: Psychological Aspects*. New York: Columbia University Press, 1960.
127. ASCH, S.E. *Social Psychology*. Oxford: Oxford University Press, 1987. ISBN 0198521723.
128. BABBIE, E. *The Practice of Social Research*. 15th ed. Boston, MA: Cengage Learning, 2020. ISBN 978-0357360767.
129. BANDURA, A. *Aggression: A Social Learning Analysis*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall, 1973. 239 p. [citat 02.05.2024]. Disponibil: <https://doi.org/10.2307/1227918>
130. BEAUREGARD, E., MARTINEAU, M. *Profiles in the Analysis of Violent Crime: Criminal Profiling and Behavior Analysis*. New York: Routledge, 2016.
131. BEN-SHAKHAR, G., FUREDY, J.J. *Theories and Applications in the Detection of Deception: A Psychophysiological and International Perspective*. New York: Springer-Verlag, 1990.
132. BLACK, D.W. *Bad Boys, Bad Men: Confronting Antisocial Personality Disorder (Sociopathy)*. New York: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0199862030.
133. BLAGOJEVICH v. State of Illinois et al. No. 1:2021cv04103 - Document 27 (N.D. Ill. 2024) [citat 17.01.2025]. Disponibil: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/illinois/ilndce/1:2021cv04103/405959/27/>
134. BRENNER, S.W. *Cybercrime and the Law: Challenges, Issues, and Outcomes*. Boston: Northeastern University Press, 2012. ISBN 978-1555537999.
135. BURACK, B. *Critical Analysis of the Theory, Method, and Limitations of the Lie Detector*, A. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*, 1955, vol. 46(414) [citat 06.04.2025]. Disponibil: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4397&context=jclc>
136. Bureau of Justice Statistics. *National Crime Victimization Survey*, 2019 [citat 18.11.2021]. Disponibil: <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/cv19.pdf>
137. CACIOPPO, J.T., PETTY, R.E. *Electrodermal response: A behavioral neuroscience technique*. *Frontiers in Psychology*, 2019, vol. 10, art. 1801. ISSN 1664-1078.
138. CANTER, D. *Criminal Shadows: Inside the Mind of the Serial Killer*. London: HarperCollins, 1994. ISBN 978-0006383949.
139. CANTER, D. *Investigative Psychology: Offender Profiling and the Analysis of Criminal Action*. Chichester: Wiley, 2008. P. 16-18.
140. Case Dombo Beheer B.V. v. The Netherlands. Application no. 14448/88. Judgment of The European Court of Human Rights on 27 October 1993 (Strasbourg) [citat 18.09.2024]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57850%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57850%22]})

141. Central Intelligence Agency. *The Aldrich Ames Case: An Assessment of CIA's Role in Identifying Ames as the Source of the Agency's Most Devastating Compromise*. 1994 [citat 22.10.2021]. Disponibil: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP96-00788R001700210016-5.pdf>
142. CNN. *Scott Peterson found guilty of murdering wife, unborn son*. CNN, 12 noiembrie 2004 [citat 11.08.2023]. Disponibil: <https://www.cnn.com/2004/LAW/11/12/peterson.verdict/index.html>
143. COLE, E. *Advanced Persistent Threat: Understanding the Danger and How to Protect Your Organization*. Waltham, MA: Syngress, 2012. ISBN 978-1597499491.
144. Colorado Department of Public Safety. *Colorado Sex Offender Management Board. Standards and Guidelines for the Assessment, Evaluation, Treatment and Behavioral Monitoring of Adult Sex Offenders*. Revizuit aprilie 2016.
145. CRESSEY, D.R. *Other People's Money: A Study in the Social Psychology of Embezzlement*. Montclair, NJ: Patterson Smith, 1973. ISBN 978-0875852027.
146. *Cullin v. State*, 565 P.2d 445 (Wyo. 1977).
147. DAMASIO, A.R. *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York: Harcourt Brace, 1999.
148. Department of Special Investigation (Thailand). *Annual Report*. Ministry of Justice, 2020. Disponibil la: <https://www.dsi.go.th>.
149. DEPAULO, B.M., KASHY, D.A. *Everyday Lies in Close and Casual Relationships*. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 74, No. 1, 1998. P. 63-79. ISSN 0022-3514.
150. DOUGLAS, J.E., BURGESS, A.W., BURGESS, A.G., RESSLER, R.K. *Crime Classification Manual: A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crimes*. San Francisco: Jossey-Bass, 1992.
151. DOUGLAS, J.E., OLSHAKER, M. *Mindhunter: Inside the FBI's Elite Serial Crime Unit*. New York: Scribner, 1995. ISBN 978-1501191961.
152. EKMAN, P. *Micro Expression Training Tool (METT)*. San Francisco: University of California, 2002.
153. EKMAN, P. *Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage*. 3rd ed. New York: W.W. Norton, 2009.
154. ELSAYED, M. *Use of Polygraph in the Middle East: An Overview*. In: *European Polygraph*, 2021, vol. 15, No. 1. P. 53-67.

155. European Commission. *Schengen Information System* [citat 13.04.2022]. Disponibil: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system_en
156. European Polygraph Editorial Board. *Best Practices in Polygraphy*. Warsaw: European Polygraph, 2015.
157. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). *Violence against women: an EU-wide survey*. 2014 [citat 26.11.2023]. Disponibil: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
158. European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL). *Proceedings of the 2024/2025 Research and Science Conference*. Rome: CEPOL, 2025.
159. *EVERYTHING you don't know about polygraphy, but should* [citat 01.06.2024]. Disponibil: <https://apbweb.com/2021/06/everything-you-dont-know-about-polygraphy-but-should/>
160. EYSENCK, H.J. *Sens and Nonsense in Psychology*. London: Penguin Books, 1966.
161. EYSENCK, H. *Crime and Personality*. London: Routledge & Kegan Paul, 1964.
162. FATTAH, E. *Understanding Criminal Victimization*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1991.
163. Federal Bureau of Investigation (FBI). *The Capture of the Green River Killer*. 2003. Disponibil în arhiva FBI.
164. *Forensic Psychophysiology Program: Psychophysiological Detection of Deception, Analysis II – Course #503. Test Data Analysis: DoDPI Numerical Evaluation Scoring System*. August 2004.
165. FREUD, S. *Some Character-Types Met with in Psycho-Analytic Work*. In: *Collected Papers*, vol. IV. London: Hogarth Press, 1925. P. 311-333.
166. FRY, O. *Lie, Three Methods of Detecting*. St. Petersburg: Prime-Eurosign, 2006.
167. FUKOMOTO, J. *Psychophysiological Deception in Japan – The Past and the Present*. In: *Polygraph*, 1982, vol. 11, No. 3. P. 234-238 [citat 19.10.2023]. Disponibil: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/psychophysiological-deception-japan-past-and-present>
168. FUREDY, J.J. *The 'control' question 'test' (CQT) polygrapher's dilemma: logico-ethical considerations for psychophysiological practitioners and researchers*. In: *International Journal of Psychophysiology*, November 1993, vol.15, Issue 3. P. 263-267.

169. GEIS, G. *White-Collar Crime: What Is It?* In: The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science, 1964, vol. 55, No. 2. P. 135-140.
170. GIANIRACUSA, N., et al. *Deception Detection Using Machine Learning and Deep Learning Techniques: A Review*. ScienceDirect, 2024 [citat 17.05.2024]. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949719124000050>
171. GLADWELL, M. *Dangerous Minds: Criminal Profiling Made Easy*. In: The New Yorker, November 12, 2007.
172. GOODMAN, M. *Future Crimes: Everything Is Connected, Everyone Is Vulnerable and What We Can Do About It*. New York: Anchor Books, 2016.
173. GORDON, N.J. *The Enhanced Polygraph Technique*. Lanham, MD: University Press of America, 2006.
174. GOTTSCHALK, P. *Policing White-Collar Crime: Characteristics of White-Collar Criminals*. Boca Raton: CRC Press, 2011.
175. GUINN, J. *Go Down Together: The True, Untold Story of Bonnie and Clyde*. New York: Simon & Schuster, 2009.
176. HANDLER, M., NELSON, R., KRAPOHL, D., HONTS, Ch.R. *An EDA Primer for Polygraph Examiners*. In: Polygraph, 2010, vol. 39, No. 2. P. 68-108.
177. HANSON, R.K., MORTON-BOURGON, K.E. *The Characteristics of Persistent Sexual Offenders: A Meta-analysis of Recidivism Studies*. In: Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2005, vol. 73, No. 6. P. 1154.
178. HAYASHI, T.Y. *Development of Polygraph Examination in Japanese Law Enforcement*. In: Journal of Police Science, 1974, No. 12. P. 45-52.
179. HAZELWOOD, R.R., BURGESS, A.W. *Practical Aspects of Rape Investigation: A Multidisciplinary Approach*. Boca Raton: CRC Press, 2009.
180. HOME OFFICE. *An Overview of Sexual Offending in England and Wales*. 2013 [citat 14.12.2024]. Disponibil: <https://www.hughjames.com/services/sexual-abuse-claims-and-compensation/>
181. HONTS, Ch.R. *The Psychophysiological Detection of Deception: A Status Report*. In: Credibility Assessment: Scientific Research and Applications, ed. David C. Raskin, Charles R. Honts și John C. Kircher. Amsterdam: Academic Press, 2014. P. 35-52. ISBN 978-0123944337.
182. HONTS, Ch.R. *Fundamentals of Polygraph Practice*. New York: Academic Press, 2015.

183. HONTES, M.L., RASKIN, D.C. *Polygraph Techniques: History and Evolution*. In: Kircher, J.C., Raskin, D.C., Hontes, C.R. (eds.) *Credibility Assessment*. San Diego: Academic Press, 2014. P. 3-19.
184. HORVAT, F. *Centennial Celebration of the Polygraph: Major Changes and Related Implications*. In: *Polygraph*, 2021, vol. 50, No. 1. P. 5-20.
185. IACONO, W.G. *Forensic 'Lie Detection': Procedures Without Scientific Basis*. In: *Journal of Forensic Psychology Practice* 1, 2001, No. 1. P. 75-86.
186. INBAU, F.E. *Some Avoidable Lie-Detector Mistakes*. In: *The Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 89, No. 4, summer 1999. P. 843-856.
187. INBAU, F.E. *Criminal Interrogation and Confessions*. 4th ed. Gaithersburg: Aspen Publishers, 2001. P. 36-38.
188. INBAU, F.E., REID, J.E. *Truth and Deception: The Polygraph ("Lie-Detector") Technique*. Baltimore: Williams & Wilkins Company, 1953. P. 7-10.
189. INNOCENCE PROJECT. Jeffrey Deskovic [citat 12.12.2024]. Disponibil: <https://innocenceproject.org/cases/jeffrey-deskovic/>
190. Israel Polygraph Examiners Association (I.P.E.A.). *About Us* [citat 12.12.2024]. Disponibil: <https://polygraph.org.il/en/>
191. JOHNSTON, M. *Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. P. 93.
192. JUNG, C.G. *Man and His Symbols*. Edited by Carl G. Jung. New York: Doubleday, 1964. ISBN 978-0385052214.
193. JUNG, C.G. *The Archetypes and the Collective Unconscious*. Translated by R.F.C. Hull. 2nd ed., vol. 9, pt. 1 of *The Collected Works of C.G. Jung*, edited by Herbert Read, Michael Fordham, and Gerhard Adler. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981. ISBN 978-0691018331.
194. JUNG, C.G. *Studies in Word Association*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1973. P. 45-49. ISBN 978-0691018331.
195. JUNG, C.G. *Psychological Types*. *The Collected Works of C.G. Jung*, Bollingen Series XX, October 1, 1976.
196. KARMEN, A. *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. 7th ed. Cengage Learning, 2010. P. 4-35.
197. KARPOFF, J.M., LEE, D.S., MARTIN, G.S. *The Cost to Firms of Cooking the Books*. In: *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 2008, vol. 43, No. 3. P. 581-611. ISSN 0022-1090.

198. KAUFMANN, D. *Myths and Realities of Governance and Corruption*. In: Brookings Institution, Global Economy and Development Working Paper, No. 2005-12. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=829244
199. KEPPEL, R.D., BIRNES, W.J. *Signature Killers: Interpreting the Calling Cards of the Serial Murderer*. New York: Pocket Books, 1997. ISBN 978-0671025466.
200. KHOLODNY, Yu. *Interrogations Using a Polygraph in Russia: 15 Years of Legal Application*. In: European Polygraph, 2008, vol. 2, No. 4. P. 73-83. ISSN 1898-5238.
201. KIRCHER, J.C. *Scientific Validity of Polygraph Testing: A Research Review and Evaluation*. In: Communication & the Law, 1999, vol. 21, No. 2. P. 1-17.
202. KLEINER, M., ed. *Handbook of Polygraph Testing*. London: Academic Press, 2002. ISBN 978-0124135703.
203. KOCSIS, R.N. *Criminal Profiling: Principles and Practice*. Totowa, NJ: Humana Press, 2007.
204. KOMISSAROVA, Ya. *Polygraph Examinations in Russia: Trends and Prospects*. In: European Polygraph, 2020, vol. 14, No. 1. P. 25-38. ISSN 1898-5238.
205. KOVARSKY, L. *Juan Rivera and the Dangers of Coercive Interrogation*. In: The New Yorker, 22 May 2015 [citat 12.12.2024]. Disponibil: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/juan-rivera-and-the-dangers-of-coercive-interrogation>
206. KRAPOHL, D.J., SHAW, P.K. *Fundamentals of Polygraph Practice*. San Diego: Academic Press, 2015. P. 45-47. ISBN 978-0128029244.
207. KRAPOHL, D.J., SHAW, S.L. *Fundamentals of Polygraph Practice*. Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2015.
208. KRAUJALIS, L., KOVALENKO, Al., SALDŽIŪNAS, V. *Legal and Practical Aspects of Using the Polygraph in the Republic of Lithuania*. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 53-65.
209. KROLL Inc. *The Independent Investigation of the Defrauding of the Banking System of the Republic of Moldova*. 2015.
2010. LAFAYETTE INSTRUMENT COMPANY. *LX6-S Polygraph System Product Brochure*. Lafayette, Indiana, 2020. Disponibil: <https://lafayettepolygraph.com/products/lx6>
211. LARSON, J.A. *Improvement of Marston's Test for Lie Detection*. In: Journal of Criminal Law and Criminology, 1932, vol. 23, nr. 2. P. 303-310.
212. LAZARUS, R.S. *Emotion and Adaptation*. New York: Oxford University Press, 1991.

213. LeDOUX, J. *The Emotional Brain: The Mysterious Underpinnings of Emotional Life*. New York: Simon & Schuster, 1996.
214. LIMA, Jr., Jacques Barbosa. *Manual of Criminalistic Identification and Expertise*. São Paulo: Millennium Editora, 2008. P. 119.
215. LOFTUS, E.F., PALMER, J.C. *Reconstruction of automobile destruction: An example of the interaction between language and memory*. In: Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior, 1974, vol. 13, No. 5. P. 585-589. ISSN 0022-5371.
216. LOMBROSO, C. *Criminal Man*. Tradus și editat de Mary Gibson și Nicole Hahn Rafter. Durham: Duke University Press, 2006. ISBN 978-0822337119.
217. LYKKEN, D.T. *A Tremor in the Blood: Uses and Abuses of the Lie Detector*. 2nd ed. New York: Plenum Trade, 1998. ISBN 978-0306457821.
218. MacKINNON, C.A. *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven: Yale University Press, 1979. P. 174. ISBN 978-0300022995.
219. MAJASKI, Ch. *Are Lie Detector Tests Admissible in Court?* In: Rev. Gary Almeter, Esq. Actualizat la 14 decembrie 2023 [citat 11.07.2024]. Disponibil: <https://www.lawinfo.com/resources/criminal-defense/are-lie-detector-tests-admissible-in-court.html>
220. MASUDA, T., NISBETT, R.E. *Attending holistically versus analytically: Comparing the context sensitivity of Japanese and Americans*. In: Journal of Personality and Social Psychology, 2001, vol. 81, No. 5. P. 922-934 [citat 30.06.2022]. Disponibil: <https://psycnet.apa.org/record/2001-05123-014>
221. MATSUDA, I., OGAWA, T., TSUNEOKA, H. *Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field*. In: Frontiers in Psychiatry, 2019, vol. 10, art. 12 [citat 03.02.2024]. Disponibil: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6370687/>
222. MATSUZAWA, H., WEYEMBERGH, A., BRIÈRE, C. *Europe and Japan Cooperation in the Fight against Cross-border Crime: Challenges and Perspectives*. London: Routledge, 2022. P. 83-85.
223. MATTE, J.A. *Forensic Psychophysiology Using the Polygraph: Scientific Truth Verification – Lie Detection*. Williamsville, NY: J.A.M. Publications, 1996. P. 112-115.
224. McCONNELL, B., WEBER, T.J. *The Concealed Information Test: An Alternative to the Traditional Polygraph*. In: FBI Law Enforcement Bulletin, August 2014 [citat 18.01.2023]. Disponibil: <https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/the-concealed-information-test-an-alternative-to-the-traditional-polygraph>

225. MENDELSON, B. *A New Branch of Bio-Psycho-Social Science: La victimologie*. In: *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, 1956. P. 23-26.
226. MICHAUD, S.G., AYNESWORTH, H. *Ted Bundy: Conversations with a Killer*. Texas: Authorlink Press, 2000. ISBN 978-1928704179.
227. Minnesota Polygraph Association. *Standards of Practice* [citat 19.08.2023]. Disponibil: <https://minnesotapolygraph.org/about/standards/>
228. MURPHY, P.R., HARRIS, J. *Shamed into Corporate Correctness: Reputation, Compliance, and the Impact of Scandal*. In: *Business Ethics Quarterly*, 2007, vol. 17, No. 2. P. 275-298 [citat 10.08.2022]. Disponibil: DOI: 10.5840/beq200717224. ISSN 1052-150X
229. NAKAYAMA, M. *Practical Use of the Concealed Information Test for Criminal Investigation in Japan*. In: KLEINER, M. (ed.). *Handbook of Polygraph Testing*. San Diego: Academic Press, 2002. P. 49-86. ISBN 978-0124135703.
230. NAKAYAMA, O. *History of Polygraph Testing in Japan*. In: *Polygraph*, 1989, vol. 18, No. 3. P. 193-199.
231. National Center for Credibility Assessment [citat 14.03.2022]. Disponibil: <https://www.dcsa.mil/Security-Training/The-National-Center-for-Credibility-Assessment-NCCA/>
232. National Police Agency (Japan). *Standards and Guidelines for Polygraph Examinations*. Internal Bulletin, Tokyo, 1971.
233. National Police Chiefs' Council (UK) [citat 15.11.2023]. Disponibil: <https://www.npcc.police.uk/>
234. National Polygraph Academy. *Lexington, KY* [citat 03.05.2023]. Disponibil la: <https://liedetectorstest.com/national-polygraph-academy/>
235. National Polygraph Academy. *Prezentare generală a programelor de formare pentru poligraf* [citat 03.05.2023]. Disponibil: <https://www.nationalpolygraphacademy.com/>
236. National Research Council. *The Polygraph and Lie Detection*. Washington, DC: The National Academies Press, 2003 [citat 08.05.2023]. Disponibil: DOI: <https://doi.org/10.17226/10420>. ISBN 978-0309084369
237. NELSON, R.I. *Electrodermal Activity: A Brief Overview*. In: *Journal of Applied Psychology*, vol. 102, No. 1 (2017). P. 1-10 [citat 01.09.2024]. Disponibil: <https://doi.org/10.1037/apl0000209>.
238. OLSSON, J. *Wordcrime: Solving Crime Through Forensic Linguistics*. London: Bloomsbury Academic, 2013. ISBN 978-1441185044.

239. OSTERBURG, J.W., WARD, R.H. *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past*. 6th ed. Newark, NJ: LexisNexis, 2004. P. 123-126.
240. PALMATIER, J.J. *Practical Guide to Polygraph Testing*. Springfield: Charles C. Thomas Publisher, 2001. P. 59. ISBN 978-0398071705.
241. PATRICK, C.J., IACONO, W.G. *Validity of the control question polygraph test: The problem of sampling bias*. In: *Journal of Applied Psychology*, 1991, No. 76(2). P. 229-238 [citat 06.12.2024]. Disponibil: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.76.2.229>
242. *People v. Davis*, 270 Cal. App. 2d 841, 76 Cal. Rptr. 242 (1969).
243. *People v. Houser*, 85 Cal. App. 2d 686, 193 P.2d 937 (1948).
244. Philippine National Police. *Polygraph Examination Division – Use and Legal Framework*. Internal document, 2022.
245. PODLESNY, J.A. *Physiological Measures in Detection of Deception*. In: GRANHAG, P.A.; STRÖMWALL, L.A. (eds.) *The Detection of Deception in Forensic Contexts*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 109-125.
246. Police Officer Hiring Process – The Polygraph Exam [citat 15.11.2024]. Disponibil: <https://golawenforcement.com/police-officer-hiring-process/polygraph/>
247. Press Association. *Hatton Garden Heist: The Story of the Daring Burglary by a Gang of Retired Criminals*. In: *The Guardian*, 14 septembrie 2015 [citat 04.03.2022]. Disponibil: <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/sep/14/hatton-garden-heist>
248. *R. v. Béland*, [1987] 2 S.C.R. 398.
249. RASKIN, D.C. *Psychological and Physiological Detection of Deception*. New York: Springer, 1989. ISBN 978-0387969439.
250. RASKIN, D.C., HARE, R.D. *Psychopathy and detection of deception in a prison population*. In: *Psychophysiology*, 1978, vol. 15. P. 126-136.
251. RASKIN, D.C., HONTS, Ch., AMATO, S.L., KIRCHER, J.C. *The scientific status of research on polygraph techniques: The case for the admissibility of the results of polygraph examinations*. In: FAIGMAN, D. L., KAYE, D., SAKS, M. J., SANDERS, J. (eds.). *Modern Scientific Evidence*. Pocket Part to Vol. 1. West, 1999 [citat 15.10.2022]. Disponibil: <https://www.researchgate.net/publication/285310598>.
252. RASKIN, D.C., HONTS, Ch.R. *The Comparison Question Test*. In: *Handbook of Polygraph Testing*, ed. Murray Kleiner. London: Academic Press, 2002. P. 1-49. ISBN 978-0124135703.

253. RASKIN, D.C., HONTIS, Ch.R., KIRCHER, J.C. *The Scientific Status of Research on Polygraph Techniques: The Case for Polygraph Tests*. In: *Modern Scientific Evidence: The Law and Science of Expert Testimony*, vol. 2, 2002. P. 446-483.
254. RASKIN, D.C., KIRCHER, J.C. *Detection of Deception: Polygraph and Deception Detection*. New York: Academic Press, 1982.
255. REID, J.E., INBAU, F.E. *Truth and Deception: The Polygraph ("Lie Detector") Technique*. 2nd ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1977. P. 138-139.
256. REID, J.E., INBAU, F.E. *Criminal Interrogation and Confessions*. 3rd ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1987. P. 83-92.
257. REID, J.E., INBAU, F.E. *Criminal Interrogation and Confessions*. 4th ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1962. P. 85-100.
258. RESSLER, R.K., BURGESS, A.W., DOUGLAS, J.E. *Sexual Homicide: Patterns and Motives*. Lexington, MA: Lexington Books, 1988.
259. *Robinson v. Wilson*, 44 Cal. App. 3d 92, 118 Cal. Rptr. 569 (1974).
260. ROSE-ACKERMAN, S. *International Handbook on the Economics of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2006. P. 20. ISBN 978-1845428846.
261. ROSEMAN, I.J., SMITH, C.A. *Appraisal theory: Overview, assumptions, varieties, controversies*. In: SCHERER, K.R., SCHORR, A., JOHNSTONE, T. (eds.). *Appraisal Processes in Emotion: Theory, Methods, Research*. New York: Oxford University Press, 2001. P. 3-19. ISBN 978-0195130072.
262. ROSENFELD, J.P. *Concealed Information Test: Detecting Concealed Knowledge With Event-Related Brain Potentials*. London: Academic Press, 2018.
263. ROYAL CANADIAN MOUNTED POLICE – Canadian Police College. *Polygraph Examiners Course* [citat 07.10.2023]. Disponibil: <https://www.canada.ca/en/canadian-police-college/programs/polygraph.html>
264. SALFATI, C.G., BATEMAN, A.L. *Serial homicide: An investigation of behavioral consistency*. In: *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2005, vol. 2, No. 2. P. 121-144. ISSN 1544-4759.
265. SAXE, L. *Science and the Polygraph*. In: *American Psychologist*, 1995, vol. 50, No. 5. P. 284-292.
266. SCHAFER, S. *The Victim and His Criminal: A Study in Functional Responsibility*. New York: Random House, 1968. 256 p. ISBN 978-0394438923.
267. Schengen Information System (SIS II) [citat 15.10.2024]. Disponibil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system_en

268. SCHERER, K.R. *Appraisal Considered as a Process of Multilevel Sequential Checking*. In: SCHERER, K.R., SCHORR, A., JOHNSTONE, T., eds. *Appraisal Processes in Emotion*. New York: Oxford University Press, 2001. P. 92-120. ISBN 978-0195145205.
269. *Scientific Validity of Polygraph Testing*. A Research Review and Evaluation. A Technical Memorandum. Washington, D.C.: U.S. Congress Office of Technology Assessment, OTA-TM-H-15, November 1983. 108 p.
270. SHAPOVALOV, V. *Review of L.G. Alekseev & F.V. Potemkin's The Problems of Applied Psychophysiology*. In: *European Polygraph*, 2017, vol. 11, No. 4. P. 189-191. ISSN 1898-5238.
271. SISON, A.T. *Admissibility of Polygraph Evidence in Asian Legal Systems*. In: *Asian Journal of Criminology*, 2013, vol. 8, No. 2. P. 121-138.
272. *SIXTH AMENDMENT to the United States Constitution*. Adopted on December 15, 1791.
273. SLATER, A., MIRA, J. *Policing Project Five-Minute Biometrics Primers: Lie Detection I—Polygraphs*. In: *Policing Project* [citat 10.01.2024]. Disponibil: <https://www.policingproject.org>.
274. SLOWIK, S.M. *The Application of the Polygraph in Criminal Investigations*. New York: Charles C. Thomas Publisher, 2010. 168 p. ISBN 978-0-398-07945-6.
275. SOLOMON, R.C. *The Passions: Emotions and the Meaning of Life*. 2nd ed. Indianapolis, IN: Hackett, 1993. 288 p. ISBN 978-0-87220-226-3.
276. STALLINGS, W. *Effective Cybersecurity: A Guide to Using Best Practices and Standards*. Boston: Addison-Wesley Professional, 2018. 928 p. ISBN 978-0-13-477280-6.
277. *State c. Molina*, 117 Ariz. 454, 573 P.2d 528 (App. 1977).
278. *State c. Valdez*, 91 Ariz. 274, 371 P.2d 894 (1962).
279. *State v. Bennett*, 17 Or. App. 197, 521 P.2d 31 (1974).
280. *State v. Ghan*, 558 SW2d 304 (Mo. App. 1977).
281. *State v. Lassley*, 218 Kan. 758, 545 P.2d 383 (1976).
282. *State v. Ross*, 7 Wash. App. 62, 497 P.2d 1343 (1972).
283. *State v. Towns*, 35 Ohio App.2d 237, 301 NE2d 705 (1973).
284. *State v. Trimble*, 68 N.M. 406, 362 P.2d 788 (1961).
285. *State v. Valdez*, 91 Ariz. 274, 371 P.2d 894 (1962).
286. STEPHENSON, P. *Investigating Computer-Related Crime*. Boca Raton: CRC Press, 2000. 408 p. ISBN 978-0849305567.
287. Supreme Court of Japan, Case No. 1968 (A) 1181, Decision of December 24, 1969.

288. SUTHERLAND, E.H. *White-Collar Criminality*. In: *American Sociological Review*, 1940, vol. 5, No. 1. P. 1-12. ISSN 0003-1224.
289. SUTHERLAND, E.H. *Principles of Criminology*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company, 1939.
290. SUTHERLAND, E.H. *White Collar Crime*. New York: Dryden Press, 1949. 288 p.
291. SWANSON, Ch.R., CHAMELIN, N.C., TERRITO, L. *Criminal Investigation*. 12th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2018. 736 p. ISBN 978-1260106856.
292. TURVEY, Brent E. *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*. 4th ed. Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2011. ISBN 978-0-12-385243-4.
293. U.S. CONGRESS. *Employee Polygraph Protection Act of 1988*, 29 U.S. Code §§ 2001–2009.
294. U.S. CONST. amend. V.
295. U.S. CONST. amend. VI.
296. UNICEF. *Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children*. New York, 2014. ISBN 978-92-806-4800-6.
297. United Nations Office on Drugs and Crime. *Seventh session of the Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption*, Vienna, 6–10 November 2017. Vienna: UNODC, 2017.
298. *United States v. Oliver*, 525 F.2d 731 (8th Cir.1975), 424 US 973.
299. VAN DIJK, J. The Victim's Perspective in the Criminal Justice System. In: *International Review of Victimology*, 1990, vol. 1. P. 1-16.
300. VANDE WALLE, Ch. *Criminal Evidence and Human Rights: Reimagining Common Law Procedural Traditions*. London: Routledge, 2019. P. 118-120. ISBN 978-1849461726.
301. VIANO, E. *Victimology Today: Major Issues in Research and Public Policy*. In: *Victimology: An International Journal*, vol. 1, 1975. P. 10-35.
302. VON HENTIG, H. *The Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime*. New Haven: Yale University Press, 1948. P. 384-410.
303. VRIJ, A. *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities*. Chichester: John Wiley & Sons, 2008, p. 112.
304. WALCZYK, J.J., IGOu, F.P., DIXON, A.P., TCHOLAKIAN, T. *Advancing lie detection by inducing cognitive load on liars: a review of relevant theories and techniques guided by lessons from polygraph-based approaches*. In: *Frontiers in Psychology*, 2013, vol. 4, art. 14 [citat 28.04.2023]. Disponibil: DOI: 10.3389/fpsyg.2013.00014.

305. WALTERS, S.B. *Principles of Kinesic Interview and Interrogation*. 2nd ed. Boca Raton: CRC Press, 2002.
306. WANG, S., WANG, L. *A Multilayer Perceptron Neural Network Prediction Approach to Polygraph Analysis*. In: International Journal of Computers, Communications & Control 20, No. 2 (2025): 7008 [citat 13.05.2025]. Disponibil: <https://doi.org/10.15837/ijccc.2025.2.7008>
307. WELLS, G.L., OLSON, E.A. *Eyewitness testimony*. In: Annual review of psychology, 2003, 54(1). P. 277-295.
308. WIDACKI, J. *Review of Detektor lzhy na strazhe istiny (Lie Detector Guarding the Truth) by Vladimir Kniazev*. In: European Polygraph, 2010, No. 4. P. 231-236.
309. WIDACKI, J. *Polygraph Examinations in Poland*. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 29-40.
310. WIDACKI, J. *Polygraph Examinations in Poland: History and Legal Status*. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 35-42.
311. WILLIAM, G.I. *Forensic 'Lie Detection': Procedures Without Scientific Basis*. In: Journal of Forensic Psychology Practice, 2001, No. 1. P. 75-86.
312. WOLFGANG, M. *Patterns in Criminal Homicide*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1958, p. 1-29.
313. World Health Organization (WHO). *Violence against women prevalence estimates, 2018*, Geneva, 2017 [citat 13.03.2025]. Disponibil: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
314. YAMAMURA, T., MIYATA, Y. *Development of the polygraph technique in Japan for detection of deception*. In: Forensic Science International, 1990, 48(2). P. 221-231 [citat 04.01.2025]. Disponibil: [https://doi.org/10.1016/0379-0738\(90\)90256-X](https://doi.org/10.1016/0379-0738(90)90256-X)
315. YIN, R.K. *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2018. P. 15-18. ISBN 978-1506336169.
316. ZAJONC, R.B. *Feeling and Thinking: Preferences Need No Inferences*. In: American Psychologist, 1980, vol. 35, No. 2. P. 151-175.
317. ZLOBIN, G., JANI, S. *The Problem of Polygraph*. In: Problems in Improving Soviet Legislation, Proceedings of the Institute of Soviet Legislation, 1976, No. 6. P. 122.

În limba germană:

318. Bundesgerichtshof (BGH). Urteil vom 16. Februar 1954 – 1 StR 578/53.

319. Bundesgerichtshof (BGH). Urteil vom 17. Dezember 1998 – 1 StR 156/98. In: BGHSt, 1999, vol. 44. P. 308-328.

320. DAHLE, K.P., VOLBERT, R. (Hrsg.). *Entwicklungspsychologische Aspekte der*. In: Praxis der Rechtspsychologie, 2005, vol. 9. P. 113-125.

321. SCHWABE, J. *Rechtsprobleme des „Lügendetektors“*. *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)*, 1979, P. 576-582. ISSN 0341-1915.

322. UNDEUTSCH, U., KLEIN, G. *Wissenschaftliches Gutachten zum Beweiswert physiopsychologischer Untersuchungen*. In: BGH-Gutachten, Physiopsychologische Aussagebeurteilung, Praxis der Rechtspsychologie, 1999, vol. 9, suppl. P. 45-126.

În limba spaniolă:

323. MASIP, J., GARRIDO, E., HERRERO, C. *Anales de Psicología*, vol. 20, No. 1, 2004. P. 26.

324. MIRA Y LÓPEZ, E. *Introducción a la psicología médica y al psicoanálisis*. Barcelona: Salvat Editores, 1940.

325. MIRA Y LÓPEZ, E. *La personalidad y el carácter*. Barcelona: Editorial Científico-Médica, 1949.

326. MIRA Y LÓPEZ, E. *Psicodiagnóstico diferencial*. Buenos Aires: Editorial Científico-Médica, 1958.

În limba franceză:

327. BOUZAT, P., PINATEL, J. *Traité de droit pénal et de criminologie*. Vol. II. Paris: Dalloz, 1970. P. 277-278.

328. TURNER. *Detection scientifique du mensonge dans l'Armée Américaine*. In: *Revue Moderne de la Police*, 1963, nr. 61. P. 16.

În limba poloneză:

329. LARSON, J.A., SLOWIK, S.M., MATTE, J.A. *Rola człowieka w badaniach poligraficznych – wywiad z ekspertami*. In: InfoSecurity24.pl, 2023 [citat 07.02.2025]. Disponibil: <https://infosecurity24.pl/>

În limba rusă:

330. АВЕРЬЯНОВА, Т.В., БЕЛКИН, Р.С. *Криминалистика: Учебник для вузов*. Москва: Норма, 2002, с. 213-215.

331. АВЕРЬЯНОВА, Т.В. *Криминалистика: учебник*. Москва: Норма, 2005. 431 с.
332. АЛЕКСЕЕВ, Л.Г., ПОТЁМКИН, Ф.В. *Проблемы прикладной психофизиологии*. Москва: Буки Веди, 2017.
333. АНТОНЯН, Ю.М., ЕНИКЕЕВ, М.И., ЭМИНОВ, В.Е. *Психология преступника и расследования преступлений*. Москва, 1996.
334. БАСТРЫКИН, А.И. (ред.) *Криминалистика: учебник*, т. 1 (Москва: Экзамен, 2014). 559 с.
335. БЕЛКИН, Р.С. *Курс криминалистики*. Москва: Норма, 1997. 238 с.
336. БЕЛКИН, Р.С. *Курс криминалистики*, Москва: Норма, 1999. 405 с.
337. БУРОМЕНСКИЙ, М.П. *Криминалистика*. Киев: Издательство «Юридическая практика», 2003. 371 с.
338. ВАРЛАМОВ, В.А. *Практика применения полиграфа в психофизиологических исследованиях*. Москва, 2010. 180 с.
339. ВАРЛАМОВ, В.А., ВАРЛАМОВ Г.В. *Компьютерная детекция лжи*. Москва: ЭКСМО, 2009. 147 с.
340. ВАРЛАМОВ, В.А., ВАРЛАМОВ Г.В. *Полиграф. Теория и практика психофизиологического исследования с применением полиграфа*. Москва: Печатный Дом «Илигар», ООО «Орисет», 2010. 143 с.
341. ВАСИЛЬЧЕНКО, А.В., ДИВАЕВА, Э.Р., ЛОНЦАКОВА, А.Р. *К вопросу о внедрении метода психофизиологических исследований с использованием полиграфа в практику судебных экспертиз*. В: Актуальные вопросы судебных экспертиз: материалы Международной научно-практической конференции, Иркутск, 2011, с. 171-174.
342. ВАСЮКОВ, В.Ф. *К вопросу о доказательственном значении заключения психофизиологической экспертизы с использованием полиграфа в уголовном судопроизводстве*. В: Вестник Омского университета, Серия: Право 2, № 43 (2015), с. 35-40.
343. ВОРОНИН, Л.Г. и др., *Механизмы памяти и эмоциональные реакции: экспериментальные подходы*. Москва: Институт биофизики АН СССР, 1974.
344. ДЖАНПЕИСОВ, С.К. *Криминалистика Республики Казахстан*. Алматы: Жеті Жарғы, 2015. 198 с.
345. ДИКИЙ, И.С. *Инструментальная детекция лжи: учебно-методическое пособие к спецкурсу «Инструментальный психофизиологический опрос с применением полиграфа»*. Ростов н/Д, 2009, с. 55.

346. ДУЛОВ, А.В., РУБИС, А.С. *Основы формирования криминалистической теории доказывания*. Минск: Харвест, 2005. 264 с.
347. ЖУРИН, С.И. *Практика и теория использования детектора лжи*. Москва, 2004, с. 112-115.
348. Закон РФ от 13 марта 1992 г. N 2506-1 «Об оперативно-розыскной деятельности в Российской Федерации» (с изменениями и дополнениями) (утратил силу) [citat 05.05.2025]. Disponibil: <https://base.garant.ru/10103820/>
349. ЗАНИЧЕВА, А.А. *Психофизиологические основы применения полиграфа в диагностике эмоциональных реакций*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата медицинских наук, Москва, 1970.
350. КАЗЬМИРУК, С.Д. *Первые шаги в профессии: Как я стал студентом американской «Marston Polygraph Academy»*. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці, 2016-2020.
351. *Как в КГБ СССР появился полиграф*. В: LiveJournal [citat 20.08.2024]. Disponibil: <https://mrdou.livejournal.com/115417.html> Accesat la 20.08.2024.
352. КИТАЕВ, Н.Н. *Нетрадиционные методы раскрытия и расследования преступлений*. В: Вестник криминалистики, вып. 4 (24), 2007, с. 41-48.
353. КНЯЗЕВ, В.М. *Полиграф и перспективы его развития в Республике Беларусь*. В: Эксперт-криминалист, 2011, с. 36-37.
354. КОЛЕСНИЧЕНКО, В.Ю. *Психология допроса*. Москва: Экзамен, 2004, с. 62-74.
355. КОМИССАРОВА, Я.В. *Ошибки при производстве судебных психофизиологических экспертиз с применением полиграфа*. В: Судебная экспертиза: типичные ошибки, под ред. Е.Р. Россинской, Москва, 2012, с. 144-146.
356. КОМИССАРОВА, Я.В. *Виновные обычно соглашаются на проверку*. Интервью Спектр. Видео YouTube, 18:00. Доступно: <https://www.youtube.com/watch?v=t43USZ226zs>.
357. КОРНЕЕВА, Л.М., ОРДЫНСКИЙ, С.С., РОЗЕНБЛИТ, С.Я. *Тактика допроса на предварительном следствии*. Москва: Гос. изд. юрид. лит., 1958, с. 6.
358. КОРОВИН, В.В. *Авторские методики В.В. Коровина. Практикум полиграфолога*. Краснодар: Издательство КубГУ, 2014. ISBN 978-5931986349.
359. КОРОВИН, В.В. *Криминалистическая характеристика преступлений и личность преступника*. Москва: Юрлитинформ, 2005, с. 88.

360. КОРШУНОВА, О.Н., СТЕПАНОВ, А.А. (coord.). *Курс криминалистики: в 3 т., т. 1: Общетеоретические вопросы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 683 с.
361. КОРУХОВ, Ю.Г. *Криминалистическая тактика*. Москва: Норма, 2005, с. 91-96.
362. КРЕЙПОЛ, Д.Дж., ГУДСОН, У. *Точность принятия решений по результатам скринингового теста на полиграфе в формате «Проверочных/нейтральных вопросов»*. Влияние алгоритма на принятие решения человеком. В: Polygraph, № 34 (2023), с. 22-35.
363. КРЕЙПОЛ, Д.Дж., ГУДСОН, У. *Точность принятия решений по результатам скринингового теста на полиграфе в формате «Проверочных/нейтральных вопросов»*. Влияние алгоритма на принятие решения человеком. В: Европейский полиграф, 2019, № 1, с. 39-49.
364. КУЗНЕЦОВ, И., ЛУНГУ, А. *Особенности применения полиграфа в Израиле*. În: Legea și Viața, 2022, nr. septembrie-octombrie. P. 116-123. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373.
365. ЛУПРИЯНОВ, И.М. *Криминалистика*. Москва: Юристъ, 2002, с. 147-148.
366. Министерство безопасности Российской Федерации. *Инструкция о порядке применения специальных психофизиологических исследований с использованием полиграфа федеральными органами государственной безопасности*. Принята 12 февраля 1993 г., № 6.
367. МИХАЙЛОВСКАЯ, И.Б. *О положении личности в англо-американском процессе*. Москва: Гос. изд. юрид. лит., 1961.
368. МИТРИЧЕВ, В.С., ХОЛОДНЫЙ, Ю.И. *Внедрение полиграфа в деятельность правоохранительных органов*. Записки криминалистов, 1993, с. 12.
369. МОЛЧАНОВ, А.Ю., ТУРЕБЕКОВ, Б.А., РОЗОВА, О.С., ГАЙВОРОНСКИЙ, Е.А. *Полиграф: теория, эксперимент, практика*. Москва, 2019.
370. НИКОЛАИЧИК, В.М. «Сыворотка правды» и «детектор лжи» — возвращение к инквизиционному процессу. В: Советское государство и право, 1964, № 12, с. 120-126.
371. ОБРАЗЦОВ, В.А. *Криминалистика. Учебник*. Москва: Юристъ, 2003. 415 с.
372. ОБРАЗЦОВ, В.А. *Криминалистика*. Москва: Юристъ, 2012, с. 178-180.
373. ОГЛОБЛИН, С.И., МОЛЧАНОВ, А.Ю. *Инструментальная «детекция лжи»: академический курс*. Ярославль: Ньюанс, 2004, с. 247. ISBN 5-88610-115-2.
374. ОЖЕГОВ, С.И. *Толковый словарь*. Москва: АСТ, Астрель, 2007.

375. ПАШИН, Е.А. *Криминалистика Республики Беларусь*. Минск: Амалфея, 2010. 284 с.
376. ПОРУБОВ, Н.И. *Допрос в советском уголовном процессе и криминалистике*. Минск: Высшая школа, 1968.
377. *Проект федерального закона № 478780-5 «О применении полиграфа» от 07.12.2005*. Document disponibil în arhiva legislativă a Dumei de Stat a Federației Ruse [citat 05.02.2024]. Disponibil: <https://korovin.su/proekt-federalnogo-zakona-o-primenenii-poligrafa>
378. РАТИНОВ, А.Р. *Судебная психология для следователей: учебное пособие*. Москва: Нирио, 1967.
379. СИМОНОВ, П.В. *Высшая нервная деятельность человека (мотивационно-эмоциональные аспекты)*. Москва: Наука, 1975. с. 130.
380. СИМОНОВ, П.В. *Эмоциональный мозг: теория и эксперимент*. Москва: Наука, 1981.
381. СТЕРНИН, И.А. *Основы лингвокриминалистики. Учебное пособие*. Воронеж: Издательский дом ВГУ, 2018.
382. ТИХОМИРОВ, И.А. *Судебная экспертиза почерка и подписи*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2014.
383. ТУВЬЯ, Т.Э. *100 лет практики применения полиграфа: Взгляд изнутри*. Москва: Издательские решения, 2022.
384. *Убийство Александра Меня — в зеркале КГБ*. В: Московский комсомолец, 5 декабря 1991.
385. ХОЛОДНЫЙ, Ю.И. *Применение психофизиологического метода детекции лжи в Японии* [citat 16.06.2023]. Disponibil: <https://polygraph.ua/ru/holodnyj-ju-i-primenenie-psihofiziologicheskogo-metoda-detekcii-lzhi-v-japonii/>
386. ЧУФАРОВСКИЙ, Ю.В. *Юридическая психология*. Москва: Право и Закон, 1997.

ANEXE

Anexa 1. Unele particularități ale cadrului normativ național în domeniul aplicării poligrafului

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

Comisia securitate națională, apărare și ordine publică

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 105

www.parlament.md

01 februarie 2018

CSN nr. 35 A

DECIZIE

cu privire la controlul parlamentar
asupra executării Legii nr.269-XVI din 12.12.2008
privind aplicarea testării la detectorul
comportamentului simulat (poligraf)

În temeiul art.31 al Legii 269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), în cadrul ședinței din 23 ianuarie 2018, Comisia securitate națională, apărare și ordine publică a audiat autoritățile împuternicite cu dreptul de inițiere a testării conform art.3 alin.(4) al legii, cu privire la mersul implementării legii sus-menționate, în special deficiențele identificate în aplicare, căile prin care acestea sunt soluționate, modul de organizare și efectuare a testărilor la detectorul comportamentului simulat, etc.

Urmare a audierii rapoartelor prezentate de: Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, Centrul Național Anticorupție, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul Vamal, Autoritatea Națională de Integritate și Consiliul Superior al Magistraturii, s-a constatat:

1. Prevederile Legii nr.269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) sunt lacunare, iar unele din ele sunt ambigue sau contradictorii. Astfel, legile speciale care reglementează activitatea autorităților care au dreptul de aplicare a acestui gen de testare nu sunt ajustate prevederilor Legii 269/2008. De asemenea, lipsa unor concepte, viziuni și fundamentări legale clare privind puterea probatorie sau importanța rezultatelor testării la poligraf, având în vedere faptul că rezultatele testării conform prevederilor art. 27 din Legea

nr.269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) nu constituie dovadă a caracterului neautentic al informației comunicate sau unicul temei pentru suspendarea executării obligațiilor de serviciu ale persoanei testate, putând constitui doar temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a persoanei;

2. Deși Legea nr. 269 a fost adoptată de Parlament în 2008, iar Guvernul conform art. 34 urma în termen de 3 luni să aducă actele sale normative în conformitate cu prezenta lege și să prezinte Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în conformitate cu prezenta lege, acesta a aprobat Hotărârea întru executarea prevederilor Legii 269/2008 abia la 19.06.2014. Astfel, Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului și-a început de iure și de facto activitatea, doar odată cu aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului stabilit prin Anexa nr.1 a Hotărârii Guvernului, menționate supra.

3. Inexistența poligrafologilor, asistenților poligrafologilor atestați și înregistrați, a aparatelor poligraf, a birourilor specializate pentru testare și a altor mijloace tehnice necesare în următoarele autorități cu drept de inițiere a testărilor la poligraf: Serviciul Vamal, Autoritatea Națională de Integritate, Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor, circumstanțe care condiționează aglomerarea activității poligrafologilor în autoritățile în care aceștia există (CNA, MAI, SIS). Astfel, dacă în 2016, CNA a efectuat 63 testări, inclusiv la solicitarea altor instituții, atunci în 2017 numărul testărilor a crescut până la 148, iar conform estimărilor preliminare numărul acestora în anii următori se va majora semnificativ;

4. Având în vedere bugetul de stat auster, autoritățile împuternicite întâmpină dificultăți în cadrul identificării surselor financiare pentru procurarea detectoarelor comportamentului simulat (poligraf) și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și periodică a poligrafologilor, având în vedere costurile considerabile ale acestor mijloace tehnice și servicii;

5. Aparatul poligraf nu este inclus în Lista oficială a mijloacelor de măsurare și a măsurărilor supuse controlului metrologic legal, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1042 din 13 septembrie 2016, fapt care ar putea genera litigii în instanță.

6. Lipsa testelor standardizate pentru subiecții testați la poligraf, urmare a angajărilor sau promovărilor în serviciu, demarării în privința acestora a anchetelor de serviciu/procedurilor disciplinare sau în cazul altor situații faptice potrivit legislației în vigoare.

În rezultatul audierii informațiilor prezentate de către autoritățile împuternicite cu dreptul de inițiere a testării conform art.3 alin.(4) al legii, privind implementarea Legii 269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), Comisia securitate națională, apărare și ordine publică

decide:

1. Se recomandă Guvernului:

- inițierea unui grup de lucru competent în scopul elaborării actelor normative de modificare a prevederilor legale în vigoare ambigue și neclare referitor la forța probatorie a testărilor la poligraf, examinarea și identificarea unor soluții legale cu privire la certificarea standardizată a acestuia.

- identificarea surselor financiare din bugetul de stat pentru procurarea aparatelor poligraf pentru autoritățile care actualmente nu le dețin, precum și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și continuă a poligrafologilor; examinarea oportunității creării unui centru unic și independent de testare la detectorul comportamentului simulat, în cazul lipsei surselor financiare pentru obiectivele menționate.

2. Autorităților cu drept de inițiere a testărilor la poligraf (Centrul Național Anticorupție, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul Vamal, Autoritatea Națională de Integritate, Consiliul Superior al Procurorilor și Consiliul Superior al Magistraturii), se solicită:

- implicarea activă pentru instituirea funcțiilor de poligrafologi și asistenți ai poligrafologilor în cadrul statelor de personal ale acestora;

- conștientizarea importanței rezultatelor testărilor la poligraf în procesul: angajărilor, efectuării controlului periodic sau selectiv a activității de serviciu, anchetelor de serviciu și în alte cazuri prevăzute de legislația în vigoare;

- raportarea semestrială către Comisia parlamentară securitate națională, apărare și ordine publică despre executarea prezentei Decizii.

3. Comisia securitate națională, apărare și ordine publică va monitoriza anual implementarea prezentei decizii.

Roman BOTAN
Președintele Comisiei

MD-2004, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 198
Tel. 0-22-25-73-08

Nr. CA/385 din 22.01. 2018

la nr. CSN 937 din 18.01.2018

Comisiei pentru securitate națională,
apărare și ordine publică a
Parlamentului Republicii Moldova

Stimați membri ai Comisiei,

Urmare a examinării solicitării Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică din 18.01.2018, Vă prezint nota informativă cu privire la progresele și deficiențele constatate în cadrul implementării Legii nr. 269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat.

La moment, Centrul Național Anticorupție deține președinția Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului.

Astfel, Comisia și-a început de iure și de facto activitatea, odată cu aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 475 din 19.06.2014, în vigoare din 27.06.2014.

Astfel, *prima ședință a Comisiei a avut loc la 30.10.2014*, la inițiativa și în sediul Centrului Național Anticorupție.

În cadrul ședinței respective au participat 7 reprezentanți desemnați de conducătorii autorităților prevăzute la pct. 11 al Regulamentului menționat supra, după cum urmează:

- Președintele Consiliului Superior al Magistraturii, domnul Victor MICU;
- Președintele Consiliului Superior al Procurorilor (de atunci), domnul Mircea ROȘIORU;
- Procuror în cadrul Procuraturii Generale, domnul Eduard BULAT;
- Șef Direcție în cadrul Serviciului Informații și Securitate, domnul Ion VAREAGHIN;
- Șef de Direcție în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, domnul Eugeniu ȘEVCIUC;
- Șef de Direcție în cadrul Serviciului Vamal, domnul Veaceslav ALEXEI;
- Șef de Direcție generală în cadrul Centrului Național Anticorupție, domnul Tudor GABURA.

Relevant este faptul că, reprezentantul SIS-ului, dl Ion Vareaghin a acumulat majoritatea voturilor membrilor Comisiei, fiind astfel ales în calitate de președinte al Comisiei pe o perioadă de doi ani.

În consecință, membrii Comisiei au decis de a înainta un demers de informare despre acest fapt a dlui Mihai Balan, director al Serviciului de Informații și Securitate, precum și de solicitare a numirii secretarului Comisiei, inclusiv asigurarea activității funcționale a Comisiei pe perioada respectivă (activitate executată la 10.11.2014).

De asemenea, Comisia a decis ca reprezentanții CNA să transmită președintelui Comisiei toate materialele care au fost acumulate pînă la momentul respectiv, inclusiv actele (ordinele sau hotărârile CSM, CSP) prin care au fost desemnați membrii Comisiei (activitate executată la 10.11.2014).

Proiectul Regulamentului cu privire la modul de atestare și înregistrare a poligrafologilor și asistenților poligrafologilor, modelul de certificat de înregistrare a poligrafologului atestat, proiectul Codului deontologic al poligrafologului și asistentului poligrafologului, modelul Fișei solicitantului de înregistrare în calitate de poligrafolog, modelul Declarației de consimțămînt, modelul Cererii de înregistrare în calitate de poligrafolog și altele s-au propus a fi discutate în ședința următoare.

O altă ședință a Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului din 02.04.2015, a fost organizată în sediul Serviciului Informații și Securitate, cu participarea tuturor membrilor menționați anterior.

În cadrul acesteia, în calitate de președinte al Comisiei cu votul majorității membrilor a fost ales domnul Tudor Gabura, reprezentant al Centrului Național Anticorupție.

În consecință, membrii Comisiei au decis de a înainta un demers de informare despre acest fapt a dlui Viorel Chetaru, director al Centrului Național Anticorupție, precum și de solicitare a numirii secretarului Comisiei, inclusiv asigurarea activității funcționale a Comisiei pe perioada respectivă.

Următoarea **ședință a Comisiei a demarat la 24.04.2015** în sediul Centrului Național Anticorupție, cu participarea membrilor menționați anterior, cu excepția reprezentantului Serviciului Vamal, domnul Veaceslav Alexei.

În cadrul ședinței respective au fost examinate și aprobate:

- modelul foii cu antet a Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului;
- modelul ștampilei cu Stema de Stat a Republicii Moldova și a altor ștampile necesare activității de secretariat a Comisiei;
- proiectul Regulamentului cu privire la modul de atestare și înregistrare a poligrafologilor și asistenților poligrafologilor;
- proiectul Codului deontologic al poligrafologului și asistentului poligrafologului.

De menționat că, proiectele hotărîrilor Comisiei de stat privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de atestare și înregistrare a poligrafologilor și asistenților poligrafologilor, precum și a Codului deontologic al poligrafologului și asistentului poligrafologului au fost examinate și avizate de către toate autoritățile cu drept de inițiere a testării la poligraf, iar ulterior, au fost supuse expertizei juridice și înregistrării de stat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova, în conformitate cu prevederile Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr. 1104 din 28.11.1997 cu privire la modul de efectuare a expertizei juridice și înregistrării de stat a actelor normative departamentale.

Prin urmare, la 10.11.2015, prin dispoziția președintelui Comisiei, a fost desemnat secretarul Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, angajatul Centrului Național Anticorupție, domnul Victor Filip.

Totodată, în luna decembrie 2015, secretariatul Comisiei a recepționat două cereri de atestare în calitate de poligrafolog în cadrul autorităților cu drept de inițiere a testării – Centrul Național Anticorupție și Ministerul Afacerilor Interne și o cerere de atestare în calitate de asistent al poligrafologului în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Procuratura Republicii Moldova, fapt care a determinat de rînd cu alte activități preconizate în ședințele anterioare, necesitatea organizării unei alte ședințe a Comisiei.

Astfel, următoarea *ședință a Comisiei a demarat la 02.03.2016* în sediul Centrului Național Anticorupție, cu participarea tuturor membrilor Comisiei.

În cadrul acesteia au fost examinate și aprobate Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, fiind de asemenea atestate și înregistrate în calitate de poligrafologi următoarele persoane:

- **doamna Oxana Bologan**, în calitate poligrafolog în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării - Centrul Național Anticorupție.

- **doamna Galina Culicovschi**, în calitate poligrafolog în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării - Centrul Național Anticorupție.

- **domnul Alexandr Cucoară**, în calitate poligrafolog în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Ministerul Afacerilor Interne.

Totodată, cererea **domnului Igor Negreanu** de a fi atestat și înregistrat în calitate de asistent al poligrafologului în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Procuratura Republicii Moldova, a fost respinsă din considerentul faptului că conform legii funcția de procuror este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția activității didactice și științifice.

Următoarea *ședință a Comisiei a demarat la 30.11.2017* în sediul Centrului Național Anticorupție, cu participarea a doi membri noi, și anume: doamna Lilia MELNIC – reprezentant al Serviciului Vamal și domnul Vladimir VINTILĂ – reprezentant al Serviciului Informații și Securitate, succesorii de funcții ai domnului Veaceslav ALEXEI și domnului Ion VAREAGHIN.

În cadrul ședinței respective, urmare a expirării mandatului de președinte al Comisiei, reprezentantului Centrului Național Anticorupție domnului Tudor Gabura, în conformitate cu prevederile pct. 14 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 475 din 19 iunie 2014, a demarat procedura alegerii președintelui Comisiei, în cadrul căreia, cu votul majorității membrilor acesteia, a fost reales domnul Tudor Gabura, reprezentant al aceleiași instituții, pe o perioadă de 2 ani.

La fel, conform ordinii de zi a ședinței menționate, Comisia a examinat și a aprobat Regulamentul privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor și asistenților acestora, precum și a atestat pe **domnul Igor Carabetchi**, în calitate de poligrafolog - reprezentant al Centrului Național Anticorupție, iar poligrafologul instituției respective – **doamna Oxana Bologan**, fiind reatestată, urmare a efectuării unor cursuri de reciclare periodică în domeniul dat.

De asemenea, în cadrul ședinței expuse supra, Comisia I-a atestă **pe domnul Igor Doncenco** în calitate de asistent al poligrafologului - reprezentant al Ministerului Afacerilor Interne.

În prezent, la începutul lunii ianuarie anul curent secretariatul Comisiei a recepționat 2 cereri de solicitare a atestării și înregistrării în calitate de poligrafologi a doi reprezentanți ai autorității cu drept de inițiere a testării – Serviciul Informații și Securitate al Republicii Moldova, cereri care aștează a fi soluționate în următoarea ședință a Comisiei.

Pentru perioada următoare Comisia își propune realizarea următoarelor activități:

- recepționarea cererilor altor candidați pentru atestare în calitate de poligrafologi sau asistenți ai poligrafologilor;
- atestarea și înregistrarea candidaților în calitate de poligrafologi sau asistenți ai poligrafologilor;
- desemnarea vicepreședintelui Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului;
- elaborarea testelor standardizate pentru subiecții testați la poligraf, urmare a angajărilor sau promovărilor în serviciu, demarării în privința acestora a anchetelor de serviciu/procedurilor disciplinare sau în cazul altor situații factice potrivit legislației în vigoare.

Referitor la procedura organizării și efectuării testărilor la detectorul comportamentului simulat se poate de menționat faptul că aceasta este reglementată de Legea nr.269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), precum și de Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului nr. 3 din 02.03.2016, care de rînd cu celelalte hotărâri, decizii și dispoziții ale Comisiei sunt publicate pe pagina Web a Centrului Național Anticorupție, pe interfața cu informații ale Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului.

Actualmente, în registrul de evidență a poligrafologilor atestați sunt înregistrate în calitate de poligrafologi 3 persoane, după cum urmează:

- **Bolocan Oxana**, în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Centrul Național Anticorupție;
- **Cucoară Alexandru**, în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Ministerul Afacerilor Interne;
- **Carabețchi Igor**, în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Centrul Național Anticorupție.

De asemenea, este înregistrat și un asistent al poligrafologului, acesta fiind **Doncenco Igor**, în cadrul autorității cu drept de inițiere a testării – Ministerul Afacerilor Interne.

Toți cei trei poligrafologi înregistrați au beneficiat de instruire inițială în domeniu testării la poligraf, care a fost organizată de Ambasada Statelor Unite ale Americii, cu antrenarea specialiștilor Asociației Americane a Poligrafologilor Poliției în perioada ianuarie, mai 2013.

Totodată, poligrafologii atestați au urmat cursuri de reciclare în Russia, or. Moscova în 2015 și respectiv SUA, în 2017.

În prezent, în cadrul CNA, testările la poligraf se efectuează în sediul Araratului Central, în două birouri special amenajate în acest sens, fiind utilizate poligrafe de model Lafayette LX 4000-SW, care în complet cu senzorii de activitate Lafayette LX 4000/5000 au fost donate de către Ambasada SUA în Republica Moldova în anul 2013.

Datele statistice privind testările la poligraf efectuate de către poligrafologii CNA se prezintă, după cum urmează.

Teste la poligraf efectuate în anul 2016
la CNA

Inițiatorul testării	Numărul persoanelor testate	Rezultat negativ	Rezultat pozitiv	Rezultat neconcludent	Numărul persoanelor neangajate în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor demise în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor testate în cadrul cauzelor penale
CNA	55	22	26	7	14	3	2
Procuratura	8						0
Total	63						2

Teste la poligraf efectuate în anul 2017
la CNA

Inițiatorul testării	Numărul persoanelor testate	Rezultat negativ	Rezultat pozitiv	Rezultat neconcludent	Numărul persoanelor neangajate în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor demise în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor testate în cadrul cauzelor penale
CNA	108	55	41	12	26	1	1
Procuratura Anticorupție	14						0
PCCOCS	3						0
ANI	3						0
Procuratura Generală	20						0
Total	148						1

Teste la poligraf efectuate în anul 2018
la CNA

Inițiatorul testării	Numărul persoanelor testate	Rezultat negativ	Rezultat pozitiv	Rezultat neconcludent	Numărul persoanelor neangajate în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor demise în consecința picării testului la poligraf	Numărul persoanelor testate în cadrul cauzelor penale

CNA	4	1	3	0	0	0	0
Procuratura Anticorupție	0						0
PCCOCS	0						
ANI	0						0
Procuratura Generală	0						
Total	4						0

Notă: Informația privind rezultatele testărilor, cu excepția celei în care inițiatorul testării a fost CNA, poate fi solicitată de la inițiatorul acestora, or conform prevederilor art. 27 alin. (1) din Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) dreptul de utilizare a rezultatelor testării aparține inițiatorului ei.

La moment, conform solicitărilor parvenite de la Procuratura Anticorupție și Procuratura Generală în cadrul Centrului sunt preconizate pentru testare în perioada imediat următoare - **36 persoane**, fapt care supraaglomerează activitatea poligrafologilor Centrului.

Cu titlu de deficiențe constatate în activitatea Comisiei, precum și în activitatea nemijlocită de testare la poligraf, putem exemplifica următoarele:

- prevederile Legii nr.269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) sunt lacunare, iar unele din ele sunt ambigue sau contradictorii;
- inexistența poligrafologilor și asistenților poligrafologilor atestați și înregistrați în următoarele autorități cu drept de inițiere a testărilor la poligraf: Serviciul Vamal, Autoritatea Națională de Integritate, Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor, Serviciul Informații și Securitate, circumstanțe care condiționează aglomerarea activității poligrafologilor în autoritățile în care aceștia există (CNA, MAI);
- lipsa aparatelor poligraf, a birourilor specializate pentru testare sau a altor mijloace tehnice necesare testării la poligraf în cadrul autorităților cu drept de inițiere a testărilor la poligraf: Serviciul Vamal, Autoritatea Națională de Integritate, Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor;
- dificultăți în cadrul identificării surselor financiare pentru procurarea poligrafelor și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și periodică a poligrafologilor, având în vedere costurile considerabile ale acestor mijloace tehnice și servicii;
- lipsa unor concepte, viziuni sau fundamentări legale clare privind puterea probatorie sau importanța rezultatelor testării la poligraf, având în vedere faptul că rezultatele testării conform prevederilor art.27 din Legea nr.269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) nu constituie dovadă a caracterului neautentic al informației comunicate sau unicul temei pentru suspendarea executării obligațiilor de serviciu ale persoanei testate, putând constitui doar temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a persoanei;
- lipsa testelor standardizate pentru subiecții testați la poligraf, urmare a angajărilor sau promovărilor în serviciu, demarării în privința acestora a anchetelor de serviciu/procedurilor disciplinare sau în cazul altor situații faptice potrivit legislației în vigoare;
- aparatul poligraf nu este inclus în Lista oficială a mijloacelor de măsurare și a măsurărilor supuse controlului metrologic legal, aprobată prin Hotărârea Guvernului

nr. 1042 din 13 septembrie 2016, fapt care ar putea genera o multitudine de litigii în instanță.

Căi de soluționare a deficiențelor respective:

- implicarea activă a conducătorilor autorităților cu drept de inițiere a testărilor la poligraf la instituirea funcțiilor de poligrafologi și asistenți ai poligrafologilor în cadrul statelor de personal ale acestora;
- conștientizarea importanței rezultatelor testărilor la poligraf de către conducătorii autorităților cu drept de inițiere a testărilor la poligraf în procesul: angajărilor, efectuării controlului periodic sau selectiv a activității de serviciu, anchetelor de serviciu și în alte cazuri prevăzute de legislația în vigoare;
- alocarea surselor financiare din bugetul de stat pentru procurarea poligrafelor și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și periodică a poligrafologilor;
- modificarea prevederilor legale existente sau elaborarea unor reglementări noi precise sau clare referitor la forța probatorie a testărilor la poligraf sau certificarea standardizată a acestuia.

Cu respect,

director

Bogdan ZUMBREANU

Ex: Victor Filip
Tel. 0 22-257-212

AUTORITATEA
NAȚIONALĂ DE INTEGRITATE
A REPUBLICII MOLDOVA

НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ОРГАН ПО НЕПОДКУПНОСТИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

MD-2068, mun. Chișinău, str. Alecu Russo, 1
Tel. (373 22) 820 601, fax (373 22) 820 602, www.anl.md, e-mail: info@anl.md

Nr. 04/38 din 19.01.2018
La nr. CSN 9 nr. 7 din 18 ianuarie 2018

Domnului Roman BOȚAN,
Președinte al Comisiei securitate
națională, apărare și ordine publică a
Parlamentului Republicii Moldova

Stimate domnule Boțan,

Urmare a examinării scrisorii Comisiei parlamentare, Autoritatea Națională de Integritate (în continuare Autoritate), cu referire la mersul implementării Legii nr. 269/2008 *privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)*, comunică următoarele.

Potrivit cadrului normativ-legislativ în vigoare – art. 11 și art. 18 din Legea nr. 132/2016 *cu privire la Autoritatea Națională de Integritate*, candidații care au aplicat pentru suplinirea funcțiilor de președinte al Autorității, vicepreședinte al Autorității și de inspectori de integritate, în cadrul concursului organizat, pentru a accede în funcția dorită, sânt testați la detectorul comportamentului simulat.

Cu referire la normele citate supra, este de menționat că efectele testării la detectorul comportamentului simulat, în sensul posibilității legale de a solicita efectuarea unei testări repetate, sunt diferențiate pentru candidații la funcțiile de conducere a Autorității (președinte și vicepreședinte), pe de o parte și pentru candidații la funcțiile de inspectori de integritate, pe de altă parte.

Prin urmare, potrivit art. 11 alin. (12) din Legea nr. 132/2016, “(12) Câștigător va fi desemnat candidatul cu cel mai mare punctaj obținut ca urmare a probelor de concurs și care a susținut proba detectorului comportamentului simulat (poligraf).” Totodată, potrivit art. 18 alin. (4) din aceeași Lege, “(4) Candidatul care a promovat concursul pentru suplinirea funcțiilor de inspector de integritate urmează să fie angajat în funcție numai după: ... b) testarea la detectorul comportamentului simulat (poligraf) în conformitate cu prevederile Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)...”.

Așadar, reieșind din normele menționate, Autoritatea deduce posibilitatea legală de a solicita efectuarea unei testări repetate doar pentru candidații la funcțiile de inspectori de integritate, nu și pentru candidații la funcțiile de președinte și vicepreședinte ai Autorității.

De menționat că, în cadrul concursului organizat pentru ocuparea funcțiilor de președinte și vicepreședinte ai Autorității, Consiliul de Integritate a respins cererile dlor Teodor Cârnat și Victor Strătilă, privind solicitarea testării repetate la detectorul

comportamentului simulat, pe motiv că asemenea procedură nu este aplicabilă selectării și numirii în funcțiile de președinte și vicepreședinte ai Autorității (Hotărârea Consiliului de Integritate nr. 7 din 23.10.2017).

În același context, vă comunicăm că, la 28.12.2017, în adresa Autorității a parvenit scrisoarea Guvernului Republicii Moldova nr. 31-13-9732 din 27.12.2017, prin care s-a solicitat opinia instituțiilor vizate vis-a-vis de sesizarea nr. 147g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 269/2008 și din Legea nr. 132/2016.

Drept urmare, Autoritatea a informat că consideră întemeiate și pertinente argumentele aduse în textul sesizării, legate de discrepanțele existente între prevederile Legii nr. 269/2008 și cele ale Legii nr. 132/2016, în partea ce se referă la aplicarea procedurilor de testare la detectorul comportamentului simulat, aprecierea și ponderea acestora în cadrul probelor de concurs.

Mai menționăm că, Ministerul Justiției, urmărind scopul de a elimina disonanțele existente dintre Legea nr. 132/2016 și Legea-cadru nr. 269/2008, în partea ce se referă la aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat, în cadrul proiectului *Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative* (Legea nr. 132/2016 *cu privire la Autoritatea Națională de Integritate*; Legea nr. 133/2016 *privind declararea averii și a intereselor personale*), elaborat și a avizat cu entitățile publice solicitate (scrisoarea MJ nr. 03/13510 din 05.12.2017), a inclus modificările și completările necesare în textul Legii nr. 132/2016 (art.11 alin. (11) și alin. (12); art. 18 alin. (4) și alin. (5)). În cazul în care, modificările și completările propuse vor fi acceptate de Parlament, va fi exclus caracterul „eliminator” al testului la detectorul comportamentului simulat, vor fi asigurate condiții egale și conforme de accedere în funcții pentru candidații la funcțiile de conducere ale Autorității iar prevederile Legii nr. 132/2016 vor fi armonizate cu cele din Legea-cadru nr. 269/2008.

Cu respect,

președinte

Rodica ANTOCI

Ex: Sergiu Popov
Tel. 022 820 614

**CONSILIUL SUPERIOR
AL MAGISTRATURII**

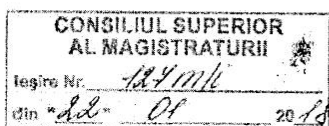
2009, mun. Chișinău, str. M. Eminescu, 5
www.csm.md; email: aparatul@csm.md
tel.: 022-990-990, fax: 022-22-73-20

**ВЫСШИЙ СОВЕТ
МАГИСТРАТУРЫ**

2009, г. Кишинэу, ул. М. Еминеску, 5
www.csm.md; email: aparatul@csm.md
тел.: 022-990-990, факс: 022-22-73-20

La nr. CSN9 nr. 7 din 18 ianuarie 2018

**Comisia Securitate națională,
apărare și ordine publică**
mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt,
MD-2073

Stimate domnule Președinte,

Analizând demersul remis spre examinare în privința remiterii informației aferente acțiunilor realizate în materia aplicării testării la detectorul comportamentului simulat, Consiliul Superior al Magistraturii Vă comunică următoarele.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19 iunie 2014 cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul compartimentului simulat (poligraf), la 05 august 2014, prin hotărârea CSM nr. 671/21, a fost desemnat în calitate de membru al Comisiei de Stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, domnul Victor Micu, președinte al Consiliului Superior al Magistraturii.

Prin Hotărârea CSM nr. 577/19 din 01 iulie 2014, a fost creat grupul de lucru pentru executarea pct. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19 iunie 2014 cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269- XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), care urma să asigure elaborarea actelor și formularelor ce vizează procedura de testare cu utilizarea detectorului comportamentului simulat.

Prin Hotărârea nr. 868/35 din 17 noiembrie 2015, CSM în conformitate cu competențele legale, a examinat în ședința Plenului avizând pozitiv Hotărârea Comisiei privind aprobarea normelor metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului. De asemenea, prin Hotărârea nr. 468/19 23 iunie 2015 Plenul CSM a avizat pozitiv proiectul hotărârii Comisiei privind aprobarea Codului deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia și privind aprobarea Regulamentului cu privire la atestarea poligrafologului, precum și înregistrarea poligrafologului și asistentului acestuia.

Consiliului Superior al Magistraturii, avînd drept scop respectarea prevederilor alin. (1) lit. (g) art. 6 din Legea cu privire la statutul judecătorului, potrivit căreia *poate candida la funcția de judecător persoana care a fost supusă testării cu utilizarea*

poligrafului, a solicitat Centrului Național Anticorupție, suportul în vederea efectuării testelor poligraf a candidaților la funcția de judecător.

Ulterior, Centrul Național Anticorupție și-a exprimat disponibilitatea pentru efectuarea testelor poligraf, *în dependență de volumul de lucru al poligrafologului*, deoarece la moment în cadrul instituției activează un singur specialist. În acest sens, subiectul problemei a rămas, în principiu fără soluție. Astfel, testarea obligatorie urmează a fi efectuată cu respectarea drepturilor și libertăților candidaților la funcția de judecător, prevăzute în Constituția Republicii Moldova, în conformitate cu principiile legalității, umanismului, caracterului științific și confidențialității.

Ulterior, prin hotărârea nr. 144/7 din 21 februarie 2017, CSM a dispus inițierea procesului de testare a candidaților la funcția de judecător prin intermediul detectorului comportamentului simulat (poligrafului), președintele CSM fiind împuternicit pentru încheierea unui acord de colaborare cu Centrul Național Anticorupție. La moment se duc negocieri în vederea asigurării aplicabilității prevederilor legale aferente *testării cu utilizarea poligrafului*.

Cu referire la deficiențele identificate în materia *testării cu utilizarea poligrafului* menționăm următoarele.

În vederea respectării prevederilor legale, menționate, Consiliul Superior al Magistraturii a publicat în Buletinul achizițiilor publice din data de 26.06.2015, anunțul nr. 15/01201, cu privire la intenția de achiziționare a aparatului pentru detectarea comportamentului simulant. La concursul desfășurat la data de 06.07.2015, nici un operator economic nu a prezentat oferta.

În adresa Consiliului a parvenit scrisoarea nr. 09-04/574 din 30.06.2015, de la Ministerul Finanțelor, prin care a fost instituit moratoriu asupra achizițiilor publice începînd cu luna iulie. Astfel, procesul bugetar în anul 2015 s-a finalizat cu deblocarea cheltuielilor pentru minimul necesar.

Achiziționarea aparatului respectiv din Republica Moldova nu este posibilă, deoarece nici un operator economic nu este specializat în producerea și comercializarea unor astfel de aparate.

În acest sens, Consiliul s-a interesat de achizițioarea unui aparat poligraf din țările vecine: România și Ucraina. Respectiv, au început a fi duse negocieri cu agenți economici din Ucraina în vederea procurării aparatului poligraf, iar reprezentanții agenților economici ucraineni au propus transferarea resurselor financiare în Ucraina și ulterior, după efectuarea transferului să fie expediat aparatul poligraf.

Reieșind din aceste considerente, invocăm faptul că legislația Republicii Moldova nu prevede o astfel de procedură în materie de achiziții publice, și respectiv, achiziția a fost soldată eșecului. Or, resursele financiare sunt prevăzute în legea bugetului pentru fiecare an pentru a fi utilizați conform procedurilor legale existente.

De asemenea, o altă problemă constă în faptul că în țară nu există instituții care să instruiască poligrafologul și de asemenea, acesta poate fi instruit doar atunci când există aparatul de poligraf achiziționat.

Drept soluții identificate de CSM pentru contracararea problemelor existente, considerăm că ar fi posibilă identificarea unui aparat poligraf prin inițierea unui proiect guvernamental și identificarea unor actori care ar fi disponibili să acorde suportul material în vederea asigurării Consiliului cu echipament care să facă posibilă testarea la detectorul comportamentului simulat.

O altă soluție propusă de CSM constă în faptul că testarea la detectorul comportamentului simulat să fie asigurată de autoritățile/instituțiile din Republica Moldova care dispun deja de aparate poligraf și personal instruit în acest sens.

Referitor la ședința care se preconizează a fi organizată la data de 23 ianuarie 2018, ora 10³⁰ în incinta Parlamentului, Vă informăm asupra faptului că suntem în imposibilitatea de a delega reprezentanți, deoarece la data de 23 ianuarie 2018, are loc ședința ordinară a CSM (nr. 3), la care vor participa toți membrii CSM, inclusiv și președintele, în calitate de factori de decizie/persoane cu funcții de răspundere care ar putea fi desemnați la întrunirea nominalizată de DVS în demers.

Cu respect,

**Președintele Consiliului
Superior al Magistraturii**

Victor MICU

MINISTERUL FINANTELOR AL REPUBLICII MOLDOVA
SERVICIUL VAMAL

MD-2065, mun. Chișinău, str. Nicolae Starostenco, 30,
tel./fax: (+373 22) 273061, e-mail: vama@customs.gov.md

Nr. 28/03-1057 din 22.01. 2018

Parlamentul Republicii Moldova
Comisiei securitate națională,
apărare și ordine publică

la nr.CSN9 nr.7 din 18 ianuarie 2018

***Notă informativă referitor la aplicarea Legii testării la detectorul
comportamentului simulat nr. 269-XVI din 12.12.2008***

În conformitate cu prevederile Legii nr.269-XVI din 12.12.2008, persoanele care participă la concursul pentru ocuparea funcției vacante urmează să fie supuse controlului la detectorul comportamentului simulat. Actualmente, controlul este imposibil din considerentul că Serviciul Vamal nu dispune nici de aparat poligraf și nici de specialist atestat care testează la poligraf (*poligrafolog*).

Totodată, în conformitate cu Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 56 din 30.03.2017, pe parcursul trimestrului I a anului 2018, urmează ca Serviciul Vamal să fie dotat cu cel puțin 2 aparate poligraf din mijloacele bugetare proprii (pct.2, prioritatea III.1, Pilonul III din Planul de acțiuni). În prezent este inițiată procedura de achiziții publice a acestora.

Concomitent se examinează condițiile de integrare a „testării la detector” în procedura de „control special” la angajare.

De asemenea, conform Strategiei nominalizate (pct.20, prioritatea II.2, pilonul II din Planul de acțiuni) a fost elaborat și urmează să fie aprobat de Guvern Planul sectorial anticorupție în domeniul vamal, care a fost supus dezbaterilor publice, consultat cu CNA, iar actualmente este examinat de Ministerul Finanțelor.

Concomitent, examinând cerințele Legii 269/2008 în special prevederile art.10 care stabilește că „*refuzul persoanelor de a fi supuse testării obligatorii nu va constitui unicul temei pentru neangajarea lor în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuțiilor de serviciu*”, constatăm, că practic, angajatorul nu are dreptul să refuze angajarea (sau continuarea activității) invocând rezultatul testării.

Director adjunct

Grigore IONIȚOV

Anexa 2. Rezultatele cercetării empirice asupra aplicării tehnicilor criminalistice și psihocriminalistice în detectarea comportamentului simulat și obținerea informației ascunse, în cadrul Penitenciarului nr. 9 de tip închis, 2023

Link video: <https://youtu.be/zVMPJR7dtP8>

Context: Această cercetare a fost realizată în 2023 la Penitenciarul nr. 9 de tip închis, cu scopul de a explora eficiența aplicării unor tehnici și procedee din domeniul criminalisticii și psihologiei aplicate în detectarea comportamentului simulat și obținerea informațiilor ascunse. Studiul a fost realizat cu consimțământul Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP) și sub supravegherea psihologului penitenciarului, asigurând astfel respectarea normelor etice și profesionale în interacțiunea cu subiecții.

Persoanele implicate în cercetare au fost doi deținuți cu un istoric infracțional semnificativ, fiecare având la activ peste șase detenții pentru infracțiuni grave, precum jafuri, furturi și tâlhării. Acești subiecți au fost aleși datorită recidivelor frecvente și comportamentului lor infracțional persistent, care oferă un context relevant pentru testarea eficienței tehnicilor de detectare a comportamentului simulat.

Cercetarea a inclus aplicarea unor metode diverse, cum ar fi tehnica P.E.A.C.E., cunoscută pentru abordarea sa etică și nonconfrontativă în interviu, tehnica Reid, care este orientată spre identificarea comportamentului mincinos și obținerea mărturisirilor, și aplicarea poligrafului, un instrument clasic în detectarea stresului asociat cu minciuna.

Scopul principal al acestei cercetări a fost de a evalua impactul și eficiența diferitelor tehnici criminalistice și psihocriminalistice în procesul de detectare a comportamentului simulat și de obținere a informațiilor ascunse de la deținuți cu un istoric de recidivă. În mod specific, cercetarea a avut drept obiectiv să identifice tehnicile care pot fi adaptate și integrate în etapa pre-test a examinării poligraf, cu scopul de a amplifica relevanța și acuratețea reacțiilor fiziologice măsurate. De asemenea, s-a urmărit modul în care diferitele tehnici influențează atât conținutul, cât și veridicitatea declarațiilor, în funcție de metoda aplicată, oferind o înțelegere detaliată a interacțiunii dintre tehnică și răspunsurile subiecților, care ar putea fi aplicabilă în investigațiile viitoare.

Obiectivul: În cadrul acestei cercetări, care este parte integrantă a tezei cu titlul „Particularități ale aplicării tehnicii poligraf în cercetarea infracțiunilor”, ne-am propus să atingem mai multe obiective specifice. Primul obiectiv a fost să evaluăm eficiența unor tehnici criminalistice și psihocriminalistice în detectarea comportamentului simulat la deținuți cu un

istoric de recidivă. Ne-am dorit să înțelegem în ce măsură aceste metode pot contribui la descoperirea informațiilor ascunse, aspect esențial în investigarea infracțiunilor complexe.

Un alt obiectiv important a fost să analizăm cum influențează diferitele tehnici aplicate conținutul și veridicitatea declarațiilor făcute de subiecți. Am dorit să observăm dacă și cum se modifică răspunsurile acestora în funcție de metoda utilizată, pentru a identifica cele mai eficiente abordări.

În plus, cercetarea noastră a avut ca scop identificarea unor tehnici ce ar putea fi integrate în etapa pre-test a examinării poligraf. Ne-am concentrat pe acele metode care ar putea amplifica relevanța și acuratețea reacțiilor fiziologice măsurate, oferind astfel un instrument mai eficient pentru investigarea infracțiunilor.

Nu în ultimul rând, am urmărit să oferim o perspectivă practică asupra utilității acestor tehnici în contextul real al investigării infracțiunilor, explorând moduri concrete de adaptare și implementare în mediul penitenciar.

Metodologie: Cercetarea/experimentul a fost desfășurat(ă) în cadrul Penitenciarului nr. 9 „Pruncul”, având ca obiectiv aplicarea și evaluarea eficienței diferitelor tehnici de intervievare și de detectare a comportamentului simulat, în scopul obținerii informațiilor ascunse. Procesul metodologic a fost riguros structurat, incluzând atât o analiză preliminară detaliată, cât și o serie de etape distincte de intervievare, menite să optimizeze relevanța datelor obținute.

Înainte de desfășurarea propriu-zisă a experimentului la locul de detenție, am procedat la o analiză exhaustivă a dosarelor fiecărui participant selectat pentru studiu. Această analiză a avut drept scop identificarea elementelor esențiale ale personalității infractorilor, a modului lor de operare, a tiparelor comportamentale și a profilului victimelor. În particular, am examinat istoricul infracțional al fiecărui participant, evidențiind patternurile de recidivă, motivațiile psihologice, și contextul social care au influențat activitatea infracțională. Această etapă a permis formularea unor ipoteze inițiale cu privire la potențialul de disimulare al fiecărui subiect, ipoteze care au ghidat intervențiile ulterioare.

Etapele intervievării:

✓ Ascultarea pasivă. Prima etapă a procesului de intervievare a implicat utilizarea tehnicii P.E.A.C.E., o metodă recunoscută pentru abordarea sa etică și nonconfruntativă. În această fază, subiecților li s-a dat posibilitatea de a-și expune declarațiile fără întreruperi, permițând astfel captarea unui flux natural și nefiltrat de informații. Această ascultare pasivă a fost crucială pentru stabilirea unui raport inițial între intervievator și subiect și pentru identificarea zonelor de interes care urmau să fie abordate mai aprofundat în etapele ulterioare.

✓ Întrebări și răspunsuri. Ulterior, s-a trecut la o etapă structurată de întrebări și răspunsuri, în cadrul căreia s-a urmărit clarificarea și aprofundarea aspectelor menționate în timpul ascultării pasive. În această fază, declarațiile obținute au fost fixate și analizate, permițând intervievatorilor să evalueze coerența și veridicitatea informațiilor furnizate. Această etapă a constituit o tranziție către o analiză mai activă și orientată, esențială pentru identificarea eventualelor inconsecvențe sau indicii de disimulare.

✓ Interviewarea după tehnica Reid. După obținerea primelor seturi de informații, am aplicat tehnica Reid, recunoscută pentru eficiența sa în identificarea comportamentului mincinos și obținerea mărturisirilor. Această metodă, care combină interogarea directă cu observația comportamentală, a fost utilizată pentru a explora și mai profund declarațiile subiecților și pentru a identifica eventualele discrepante care ar putea sugera intenția de a ascunde informații relevante. Interviewarea prin tehnica Reid a adăugat o dimensiune critică cercetării, concentrându-se pe aspectele psihologice ale minciunii și manipulării.

✓ Aplicarea poligrafului. În continuare, subiecții au fost conectați la poligraf, iar interviewarea a fost reluată cu aplicarea acestui instrument. Testul poligraf, care măsoară răspunsurile fiziologice asociate cu stresul și anxietatea, a fost utilizat pentru a corobora sau infirma veridicitatea declarațiilor obținute în etapele anterioare. Această etapă a oferit date suplimentare, esențiale pentru o analiză comparativă a reacțiilor psihofiziologice în raport cu informațiile furnizate.

✓ Etapa post-test: Procesul de intervieware s-a încheiat cu o etapă finală, în cadrul căreia subiecții au avut ocazia să discute într-un cadru mai relaxat și confesional cu intervievatorul. Această fază, menită să încurajeze deschiderea și sinceritatea, a permis participanților să reflecteze asupra declarațiilor anterioare și, în unele cazuri, să ofere mărturisiri sau clarificări suplimentare. Această etapă finală a fost esențială pentru consolidarea încrederii dintre intervievator și subiect și pentru obținerea unor informații mai detaliate și autentice.

Rezultate

În urma desfășurării primei etape a cercetării, s-a reușit stabilirea unui contact psihologic pozitiv între intervievator și subiecți. Deși nu s-au obținut informații ascunse în această fază, acest aspect a fost conform așteptărilor, întrucât etapa nu a avut ca obiectiv principal obținerea de declarații sincere.

Această primă etapă a fost esențială pentru realizarea unei analize comportamentale inițiale a subiecților. Prin observarea și evaluarea comportamentului în timpul expunerii unor fapte pentru care subiecții nu aveau niciun motiv să mintă, s-a stabilit un „fond” comportamental de referință.

Acest „fond” comportamental a oferit un punct de comparație important pentru etapele ulterioare, în care subiecții ar fi putut încerca să disimuleze informații sau să mintă.

Următoarea etapă a introdus o doză de stres și tensiune în cadrul discuțiilor, deoarece întrebările s-au concentrat pe activitățile criminale comise de individul interviuat. Importanța acestei etape a constatat în faptul că a fost posibilă observarea și fixarea momentelor în care subiecții au furnizat declarații mincinoase și au continuat să le susțină. Această observare și documentare a fost relevantă pentru a evalua dacă subiecții pot menține coerența în minciună și pentru a identifica posibile discrepanțe comportamentale care ar putea trăda falsitatea declarațiilor.

A urmat etapa de întrebări-răspunsuri, care este considerată mai „agresivă” din punct de vedere psihologic. În această fază, am urmărit cu atenție declarațiile celor intervieuați sub influența stresului indus de întrebările directe și provocatoare. Am observat modul în care starea lor psihoemoțională s-a modificat pe parcursul interviului și cum au gestionat presiunea psihologică exercitată prin această abordare mai directă. Această etapă a oferit perspective valoroase asupra capacității subiecților de a menține consistența în declarații atunci când se confruntă cu întrebări mai incisive și a permis evaluarea gradului de rezistență emoțională și a tacticilor de disimulare utilizate.

În etapa testării cu aplicarea poligrafului, s-au obținut reacții fiziologice foarte bune la întrebările relevante. Aceste reacții au demonstrat clar capacitatea poligrafului de a detecta variațiile psihofiziologice ale subiecților în contextul întrebărilor sensibile. Un aspect notabil a fost observat la întrebarea: „Ați comis și alte infracțiuni care nu au fost cercetate de organele polițienești?”. Ambii intervieuați au întârziat să răspundă și au prezentat reacții fiziologice extrem de informative, sugerând o retrăire intensă și o emoție accentuată legată de acest subiect. Aceste reacții indică faptul că subiecții au experimentat un stres emoțional considerabil, ceea ce poate sugera fie vinovăție, fie teama de dezvăluirea unor fapte nedeclarate anterior.

La etapa finală a urmat o sesiune de confesiune a celor intervieuați, în cadrul căreia aceștia au recunoscut că au comis și alte infracțiuni care nu au fost cercetate de organele polițienești. Această mărturisire a fost obținută după aplicarea cumulativă a tehnicilor de interviu și a testării cu poligraful, demonstrând astfel eficiența abordării folosite în facilitarea dezvăluirii unor informații ascunse. Confesiunile subiecților, coroborate cu reacțiile fiziologice observate anterior, au consolidat concluziile cercetării, evidențiind modul în care presiunea psihologică și utilizarea tehnicilor adecvate pot duce la obținerea unor informații semnificative în contextul investigării infracțiunilor.

În *concluzie*, experimentul a demonstrat că aplicarea etapizată și coordonată a tehnicilor descrise mai sus contribuie semnificativ la obținerea unor informații mai detaliate și autentice.

Această cercetare susține integrarea metodologică a acestor practici în investigațiile penale, asigurând astfel o abordare cuprinzătoare și eficientă în descoperirea adevărului.

Pe lângă acestea, s-a observat o nervozitate sporită în momentul cuplării senzorilor poligrafului, ceea ce a demonstrat că simpla prezență a acestui instrument poate exercita o influență psihologică considerabilă, sugerând posibilitatea utilizării sale și ca factor de manipulare psihologică.

De asemenea, considerăm că etapa post-test a fost decisivă, deoarece a facilitat obținerea unor confesiuni spontane din partea subiecților, care au recunoscut comiterea unor infracțiuni nedecarate anterior. În consecință, pledăm pentru includerea obligatorie a acestei etape în cadrul testărilor cu aplicarea poligrafului.

Anexa 3. Exemple practice de dialoguri și formulare a întrebărilor utilizate în testările poligraf

1. Dialog pre-test între examiner și subiect (caz real sintetizat)

Context: examinare desfășurată în Odesa, Republica Ucraina, privind suspiciuni legate de vânzări neautorizate de apartamente din baza de date a unei companii imobiliare.

Participanți: Andrei Lungu – specialist poligraf (examiner); Nikolai Petrov – angajat investigat (subiect).

Andrei Lungu (AL): Dle Petrov, înainte de a începe testul poligraf, doresc să obțin niște informații suplimentare despre dumneavoastră. Apoi vom discuta întrebările specifice testului. Sunteți de acord?

Nikolai Petrov (NP): Da, sunt de acord.

AL: Numele dumneavoastră complet, vă rog?

NP: Nikolai Petrov.

AL: Adresa dumneavoastră actuală?

NP: Strada Deribasovska, numărul 18, Odesa.

AL: Aveți vreun istoric medical relevant pe care ar trebui să-l cunosc?

NP: Nu, sunt sănătos.

AL: Ați consumat alcool sau medicamente în ultimele 24 de ore?

NP: Nu, nu am consumat.

(pauză pentru observarea reacțiilor nonverbale și stabilirea raportului)

AL: Dle Petrov, în timpul acestui test vreau să clarific trei aspecte.

Primul se referă la suspiciunea că ați vândut apartamente din baza de date a companiei fără a întocmi un contract oficial.

Al doilea este legat de posibilitatea de a fi implicat în alte tranzacții neautorizate.

Al treilea aspect se referă la identificarea altor persoane implicate în aceste activități, dacă există.

Aveți cunoștință despre aceste aspecte?

NP: Nu, nu am nicio cunoștință despre aceste acuzații.

AL: Este important să înțelegeți că poligraful poate indica dacă sunteți sincer sau nu. Este important să răspundeți cu sinceritate la toate întrebările. Înțelegeți?

NP: Înțeleg și voi răspunde sincer.

(pauză scurtă – se notează calmul fiziologic aparent)

AL: În ce condiții ați avut acces la baza de date a companiei și cum ați folosit aceste informații?

NP: Am avut acces doar în scopuri profesionale, pentru a gestiona listele de apartamente disponibile pentru vânzare.

AL: Ați discutat vreodată sau ați sugerat cuiva posibilitatea de a realiza tranzacții în afara cadrului oficial al companiei?

NP: Nu, niciodată nu am discutat sau sugerat așa ceva.

AL: Ați avut vreodată conflicte sau neînțelegeri cu colegii sau superiorii dumneavoastră care ar putea influența această situație?

NP: Am avut unele neînțelegeri obișnuite, dar nimic care să conducă la acuzații atât de serioase.

AL: Cum evaluați integritatea și etica profesională în cadrul muncii dumneavoastră?

NP: Întotdeauna am fost un angajat integru și am respectat principiile etice ale companiei.

AL: Mulțumesc, Dle Petrov. Acum, vom trece la întrebările specifice testului poligraf. Vă rog să rămâneți calm și să răspundeți sincer la fiecare întrebare. Sunteți pregătit?

NP: Da, sunt pregătit.

2. Exemplu de aplicare a testului de cunoaștere a informațiilor ascunse (CIT)

În cazul unei examinări privind un presupus viol, pot fi utilizate mai multe seturi de întrebări pentru a determina dacă suspectul are cunoștințe despre circumstanțele presupusei infracțiuni, fără să i se dezvăluie informațiile.

Exemple de întrebări:

- Ce culoare avea lenjeria purtată de victimă?
 - Roșie
 - Verde
 - Gri
 - Neagră
- Unde a avut loc agresiunea asupra victimei?
 - În baie
 - În bucătărie
 - În sufragerie
 - În hol
 - Pe balcon

3. Model de întrebări relevante bazate pe modus operandi în cadrul testării poligraf

În funcție de specificul cazului investigat, în bateria de teste poligraf pot fi incluse întrebări relevante axate pe analiza modului de operare (*modus operandi*) al subiectului. Exemple de întrebări posibile:

- Ați planificat din timp acțiunile din ziua crimei?
- Ați discutat cu cineva despre intențiile dumneavoastră înainte de comiterea crimei?
- Ați folosit o armă pentru a comite crima?
- Ați utilizat vreun mijloc pentru a imobiliza victima?
- Ați încercat să ștergeți urmele lăsate la locul crimei?
- Ați manipulat dovezile pentru a crea o pistă falsă?
- Ați schimbat vreun aspect major al vieții dumneavoastră după comiterea crimei?
- Ați contactat pe cineva pentru a vă crea un alibi fals?

4. Exemplu de întrebări orientate spre analiza comportamentului victimei și a detaliilor contextuale

Întrebări despre comportamentul victimei

- Victima a arătat semne de ezitare sau teamă atunci când i s-a cerut să se dezbrace?
- Victima a încercat să se acopere sau să se retragă în timpul agresiunii?
- Victima a verbalizat sau a manifestat disconfort în legătură cu expunerea lenjeriei sau a nudității?

Întrebări despre detalii ale lenjeriei:

- Lenjeria victimei avea anumite caracteristici distinctive, cum ar fi culori, modele sau materiale specifice?
- Victima purta lenjerie care ar fi putut împiedica sau îngreuna actul sexual?

Întrebări despre atitudinea infractorului:

- Infractorul a făcut comentarii sau a manifestat un interes special pentru lenjeria victimei?
- Infractorul a încercat să îndepărteze lenjeria victimei într-un mod specific sau a petrecut timp analizând detalii ale acesteia?
- Infractorul a manifestat un comportament excitabil sau neobișnuit legat de lenjeria sau nuditatea victimei?

5. Baterii de teste pe Dosarul penal nr. 897/1997, arhiva Procuraturii oraşului Novorossiisk, anul 1997

Testul nr. 1: *În viaţa dumneavoastră aţi comis acţiuni ilegale pentru care nu aţi fost pedepsit penal:*

- Furt de elicopter?
- Furt de maşini?
- Omor?
- Furturi?
- Viol? (întrebare relevantă)
- Vânzare de droguri?
- Vânzare de bunuri furate?

Testul nr. 2: *În acest an, o femeie a fost violată în pădure. Când credeţi că s-a întâmplat:*

- În august?
- În mai?
- În ianuarie?
- În noiembrie?
- În iunie? (întrebare relevantă)
- În februarie?
- În iulie?
- În martie?

Testul nr. 3: *Cum credeţi, în ce zi a săptămânii a fost violată cetăţeană M.:*

- Duminică?
- Luni?
- Marţi?
- Vineri?
- Miercuri? (întrebare relevantă)
- Sâmbătă?

Testul nr. 4: *La ce oră a fost comis violul:*

- Ziua?
- Dimineaţa devreme?

- Seara?
- Noaptea? (întrebare relevantă)
- Seara devreme?
- Seara târziu?

Testul nr. 5: *Cum a forțat infractorul victima să întrețină relații sexuale cu el:*

- A convins-o pur și simplu?
- A amenințat că îi va arunca acid pe față?
- I-a promis mulți bani?
- A amenințat-o cu un pistol?
- A lovit-o în cap?
- A amenințat-o că o va înjunghia? (întrebare relevantă)
- I-a pus un laț la gât?

Testul nr. 6: *Unde credeți că a fost violată cetățeanul M.:*

- La fântână?
- La stația de autobuz de la intrarea în pădure?
- La marginea pădurii, aproape de casă?
- În mijlocul pădurii, la 10 metri de potecă? (întrebare relevantă)
- În pădure, la intersecția a două alei?
- În pădure, pe o bancă?
- La marginea pădurii?
- La marginea pădurii, lângă lac?

Testul nr. 8: *Ce purta victima:*

- Palton?
- Geacă sport?
- Tricou?
- Bluziță? (întrebare relevantă)
- Maiou fără mâneci?
- Pulover?

Testul nr. 11: *Ce a făcut infractorul cu victima în timpul actului sexual:*

- A strâns puternic umerii?
- A spus: „Te iubesc”?
- A sărutat-o pe buze?
- A strâns-o de sâni? (întrebare relevantă)
- A ciupit-o de coapse?
- A mușcat-o de lobul urechii?
- A strâns-o de gât?

Testul nr. 12: *Ce a făcut infractorul cu victima după actul sexual:*

- A stropit corpul cu parfum?
- A sărutat-o pe obraz?
- A forțat-o să meargă acasă goală?
- A spălat vaginul cu vodcă? (întrebare relevantă)
- A masat vaginul cu degetele?
- A oferit victimei vodcă?

Testul nr. 13: *În ce stare a lăsat infractorul victima:*

- Doar cu cizmele?
- Doar cu sutienul?
- Doar cu bluza?
- Complet dezbrăcată? (întrebare relevantă)
- Cu chiloții și ciorapii?
- Cu fusta?
- Complet îmbrăcată?
- Doar cu lenjeria?

Testul nr. 14: *Ce a spus infractorul victimei când a părăsit locul violului:*

- Mulțumesc mult?
- Unde locuiești, voi veni din nou?
- Sper că ești mulțumită?
- Dacă vei striga sau vei spune cuiva, te voi ucide? (întrebare relevantă)
- Vino mâine la ora 9 seara?
- Dacă te vei comporta urât, îți voi arunca acid pe față?

Testul nr. 15 (prezentat lui Petrov): *Cine a participat la consumul de băuturi alcoolice în parcul abandonat în acea seară:*

- Zvaykin?
- Sokolov?
- Zubov?
- Mitin?
- Ivanov? (întrebare relevantă)
- Bogushev?
- Yanshin?
- Kalinin?

Testul nr. 16 (prezentat lui Ivanov): *Cine a participat la consumul de băuturi alcoolice în parcul abandonat în acea seară:*

- Mukhin?
- Sokolov?
- Zubov?
- Mitin?
- Petrov? (întrebare relevantă)
- Bogushev?
- Yanshin?
- Kalinin?

Testul nr. 17

- Locuiești în orașul N? (numit orașul în care locuiește)
- Acum e vara?
- Știți cine a violat cetățeanca M.? (întrebare de control)
- Știți cine a violat-o pe fata K. și a ars-o de vie? (întrebare de control)
- Vă aflați acum la comisariatul de poliție?
- Ați luat parte la violul cetățencei M.? (întrebare relevantă)
- Vremea este bună afară?
- Ați luat parte la violul fetei K și ați ars-o de vie? (întrebare de control)
- Acum e vara?

- Ați violat-o pe cetățeanca M.? (întrebare relevantă)
- Sunteți testat benevol?
- Ați violat-o pe fata K. și ați ars-o de vie?
- Purtați un pulover negru?

6. Întrebări relevante ce țin de activitățile de pregătire și planificare a infracțiunii și activități cu implicare directă la săvârșirea infracțiunii.

Întrebări despre activitățile de pregătire și planificare a infracțiunii:

- Ați discutat vreodată cu cineva despre planificarea unei spargerii la Hatton Garden Safe Deposit Company?
- Ați participat la întâlniri pentru a planifica detaliile spargerii?

Întrebări despre activitățile cu implicare directă la săvârșirea infracțiunii:

- Ați fost prezent la Hatton Garden în weekendul de Paște din 2015?
- Ați folosit un burghiu industrial pentru a crea un tunel în peretele seifului?
- Ați deținut vreodată obiecte furate din Hatton Garden Safe Deposit Company?

Întrebări despre complicități la săvârșirea infracțiunii:

- Ați discutat cu Brian Reader despre spargerea de la Hatton Garden?
- Ați primit instrucțiuni de la altcineva în legătură cu această infracțiune?

Întrebări despre activitățile post-infracțiune:

- Ați transportat obiecte furate din seif?
- Ați distribuit bunurile furate între membrii grupului după spargere?
- Ați ascuns vreo parte din bunurile furate?

Întrebări despre abilitățile și cunoștințele despre sistemele de securitate electronică:

- Sunteți familiarizat cu modul de dezactivare a sistemelor de securitate electronică?
- Ați folosit echipamente specializate pentru a pătrunde în seiful de la Hatton Garden?

Anexa 4. Rezultatele cercetării empirice asupra diferențelor dintre declarațiile mincinoase și cele adevărate scrise de mână, din perspectiva psihocriminalisticii

Contextul acestei cercetări a avut ca scop explorarea și înțelegerea diferențelor posibile între declarațiile scrise mincinoase și cele adevărate, prin aplicarea științelor grafologiei și grafoscopiei. Studiul a fost realizat în două etape separate, cu un interval de nouă luni între ele, în anii 2023 și 2024. Fiecare etapă a implicat un eșantion de 50 de participanți, rezultând un total de 100 de participanți cu diferite niveluri de educație și experiență.

Scopul acestei cercetări este de a contribui la înțelegerea modului în care se pot distinge declarațiile mincinoase de cele adevărate prin analiza textelor.

Obiectivul propus este să determinăm dacă există diferențe semnificative între declarațiile scrise mincinoase și cele adevărate, bazându-ne pe analiza detaliată a trăsăturilor textuale prin prisma grafologiei și grafoscopiei.

Metodologia cercetării

Această cercetare a implicat două grupuri distincte de participanți, fiecare având de redactat câte două declarații scrise, în scopul de a analiza diferențele dintre declarațiile mincinoase și cele adevărate, utilizând metodele grafologiei și grafoscopiei.

✓ Grupul 1

Primul grup de participanți a fost instruit să redacteze două texte:

Textul 1: Descrierea unui accident rutier real. Participanților li s-a cerut să detalieze un accident rutier la care au fost martori sau participanți, cu următoarea cerință: „Te rugăm să descrii în detaliu o situație la care ai fost martor sau participant la un accident rutier care a avut loc în viața ta. Scrie pe o foaie de hârtie tot ce îți amintești despre acea experiență.”

Textul 2: Descrierea unei experiențe fictive de concediu. Participanților li s-a cerut să inventeze o poveste despre un concediu petrecut la hotelul Domina Voiaj din Sharm el-Sheikh, Egipt, folosind următoarea cerință: „Te rugăm să ne povestești în detaliu cum ai petrecut concediul la hotelul Domina Voiaj din Sharm el-Sheikh, Egipt. Încearcă să redai cât mai fidel atmosfera și trăirile tale din timpul concediului.”

✓ Grupul 2

Al doilea grup de participanți a primit aceleași două sarcini, însă cu o diferență importantă în ceea ce privește scopul celui de-al doilea text:

Textul 1: Descrierea unui accident rutier real, folosind aceeași cerință ca și pentru primul grup: „Te rugăm să descrii în detaliu o situație la care ai fost martor sau participant la un accident

rutier care a avut loc în viața ta. Scrie pe o foaie de hârtie tot ce îți amintești despre acea experiență.”

Textul 2: Descrierea unei experiențe fictive de concediu cu scopul obținerii unui alibi. Participanților li s-a cerut să inventeze o poveste despre un concediu petrecut la hotelul Domina Voiaj din Sharm el-Sheikh, Egipt, dar de această dată scopul declarației era să servească drept alibi. Cerința specifică a fost: „Te rugăm să ne povestești în detaliu cum ai petrecut concediul la hotelul Domina Voiaj din Sharm el-Sheikh, Egipt, de parcă această poveste ar trebui să servească drept alibi pentru tine.”

A urmat o analiză detaliată a textelor scrise. Am comparat declarațiile despre accidentul real cu cele despre odihna fictivă, precum și declarațiile despre accidentul real cu cele despre odihna-alibi. Analiza a fost realizată prin prisma următoarelor criterii:

- volumul textului: compararea cantității de text produsă în fiecare sarcină;
- amplasarea textului: observarea modului în care textul este distribuit pe pagină;
- viteza de scriere: evaluarea ritmului în care a fost redactat textul, pentru a identifica diferențe între scrierea bazată pe experiențe reale și cea inventată;
- înclinarea textului: analizarea înclinației literelor, care poate varia în funcție de nivelul de stres sau de autenticitatea declarației;
- înălțimea caracterelor: compararea dimensiunii literelor pentru a detecta potențiale semnale de disimulare sau tensiune.

Rezultate observate pentru primul grup

Ca urmare a examinării detaliate conform criteriilor menționate anterior, s-au constatat următoarele:

- ✓ Volumul, viteza de scriere și alte caracteristici textuale.

Comparând textele inventate cu cele reale, s-a observat că descrierea accidentului rutier real a avut un volum considerabil mai mare și a fost redactată într-un ritm mai rapid. Aceasta sugerează că participanții care au relatat o experiență reală au avut un flux de idei mai coerent și mai spontan, indicând faptul că evenimentul avea o relevanță emoțională și cognitivă mai mare pentru ei.

În contrast, textele inventate, fiind lipsite de o bază reală, au fost redactate într-un ritm mai lent și cu un volum mai redus, reflectând un efort suplimentar în „construirea” narațiunii fictive.

Pe lângă volumul și viteza de scriere, au fost analizate și alte caracteristici, precum amplasarea textului pe pagină, înclinarea textului și înălțimea caracterelor. Totuși, aceste elemente nu au prezentat diferențe semnificative între textele reale și cele inventate. Amplasarea textului,

înclinarea literelor și înălțimea caracterelor s-au dovedit a fi relativ constante între diferitele tipuri de declarații, sugerând că aceste aspecte nu sunt influențate în mod direct de autenticitatea sau falsitatea conținutului scris. Drept urmare, aceste caracteristici au fost considerate nerelevante pentru scopurile specifice ale acestei cercetări.

✓ Efortul cognitiv și relevanța emoțională

Diminuarea volumului textului inventat, însoțită de o viteză de scriere redusă, indică un efort cognitiv mai mare pentru alcătuirea acestuia. Autorii au avut nevoie de intervale de timp suplimentare pentru a inventa și a structura detaliile unei povești care nu a avut un corespondent în realitate. Această necesitate de a crea o narațiune fictivă cu detalii credibile, dar neavând o bază emoțională reală se reflectă atât în cantitatea redusă de text, cât și în ritmul lent de redactare. Aceste observații sugerează că textul inventat nu poartă aceeași presiune emoțională ca un text bazat pe experiențe trăite, ceea ce se traduce printr-o nevoie sporită de planificare și de gândire înainte de a scrie.

Rezultate observate pentru al doilea grup

✓ Volumul textului, viteza de scriere și alte caracteristici textuale

În cazul acestui grup, unde participanții au redactat atât o descriere a unui accident rutier real, cât și un text inventat care trebuia să servească drept alibi, s-a observat că textul referitor la accidentul real a avut un volum mai mic comparativ cu textul inventat. Viteza de scriere a fost aproximativ constantă pentru ambele texte, ceea ce sugerează un angajament similar din partea participanților în ambele sarcini.

În plus, alte caracteristici textuale, precum amplasarea textului pe pagină, înclinarea textului și înălțimea caracterelor, nu au prezentat diferențe semnificative între cele două tipuri de texte. Aceste caracteristici s-au dovedit a fi constante, indicând faptul că ele nu au fost influențate în mod semnificativ de natura reală sau fictivă a conținutului scris.

✓ Relevanța cognitivă

O constatare importantă a fost faptul că textul inventat, care trebuia să servească drept alibi, a avut un volum mai mare decât textul referitor la accidentul real. Aceasta sugerează că participanții au atribuit o importanță cognitivă sporită creării alibiului, ceea ce i-a determinat să fie mai detaliați și să investească mai mult efort în această sarcină. Alibiul fictiv, având o semnificație mai mare pentru participant, a necesitat o elaborare mai amplă pentru a părea credibil, ceea ce a dus la un text mai lung și mai detaliat.

Concluzii

Deși există opinii exprimate de unii practicieni din Rusia și Ucraina⁵⁶, susținute de utilizarea programului „Калиграф”, conform cărora falsul în declarații poate fi identificat prin analizarea unor factori precum viteza scrisului de mână, amplasarea textului, volumul textului, înclinarea textului și alte caracteristici similare, cercetarea noastră nu susține această ipoteză.

Studiul nostru a arătat că singurul element care a diferit în mod consistent a fost volumul textului, care variază în funcție de relevanța informației din text pentru subiect. Totuși, această diferență în volum nu poate, sub nicio formă, fi considerată un criteriu suficient pentru identificarea falsului în declarații pe baza scrisului de mână. Astfel, deși tehnici precum cele utilizate de „Калиграф” pot aduce unele informații suplimentare, nu putem recomanda volumul textului sau alte caracteristici analizate ca fiind instrumente fiabile și suficiente pentru detectarea falsului în declarații.

Deși se face trimitere și la presiunea scrisului, care este considerată a reflecta o stare psihoemoțională sporită ce presupune minciuna, credem că orice text scris în cadrul unei declarații date organelor polițienești sau altor structuri de aplicare a legii va fi redactat, în mod inevitabil, într-o stare de nervozitate și stres. Acestea sunt cauzate de contextul în care persoana se află sub suspiciune, se confruntă cu o situație oficială sau potențial incriminantă, precum și de faptul că este conștientă de posibilele consecințe ale declarației sale. Prin urmare, presiunea scrisului nu poate fi considerată un indicator precis al minciunii sau al falsului, deoarece este mai degrabă o reflecție a stării naturale de anxietate care însoțește orice interacțiune cu autoritățile de aplicare a legii.

⁵⁶ Деулин, Дмитрий Владимирович. 2016. «Психографический анализ почерка как вспомогательный метод обеспечения процедуры инструментальной детекции лжи». Прикладная психология и педагогика 1(1): рубрики: Психолого-педагогические технологии в профессиональной деятельности.

Anexa 5. Rezultatele cercetării empirice asupra reacțiilor psihofiziologice la stimuli vizuali în cadrul examinării poligraf, septembrie-octombrie 2024

Link video: <https://youtu.be/zKJwZjvRzHA>

Context: Studiul, desfășurat în perioada septembrie-octombrie 2024, a avut ca scop investigarea modului în care o persoană care a fost victimă a unei infracțiuni de răpire, sechestrare și agresiune generează reacții psihofiziologice în cadrul unui test poligraf, atunci când stimulii folosiți sunt de natură vizuală. Cercetarea propune o abordare inovatoare, utilizând imagini în locul întrebărilor tradiționale pentru a stimula reacțiile fiziologice și a obține informații relevante în legătură cu circumstanțele infracțiunii.

Această metodă de folosire a stimulilor vizuali este pe larg utilizată de către specialiștii din Japonia, țară care a demonstrat o eficiență crescută în identificarea reacțiilor psihofiziologice asociate cu evenimentele traumatice și investigarea infracțiunilor grave. Implementarea acestei tehnici în contextul cercetării noastre reprezintă un pas important în adaptarea acestor practici internaționale la investigarea infracțiunilor locale.

Scopul principal al cercetării în cauză a fost de a evalua dacă utilizarea stimulilor vizuali în cadrul examinării poligraf poate genera reacții psihofiziologice detectabile în cazul unei persoane care a fost victima unei infracțiuni de răpire, sechestrare și agresiune. Prin înlocuirea întrebărilor verbale tradiționale cu imagini ce reflectă locul sechestrării, arma folosită, mijlocul de transport și fețele unor persoane, inclusiv cea a infractorului, am urmărit să analizăm dacă astfel de stimuli pot declanșa răspunsuri fiziologice specifice asociate cu evenimentele traumatice.

Un alt obiectiv important a fost să evaluăm avantajele și dezavantajele acestei metode de testare comparativ cu abordările tradiționale. Ne-am propus să determinăm în ce măsură prezentarea stimulilor vizuali poate reprezenta o alternativă eficientă la întrebările verbale, precum și să identificăm posibilele limitări ale acestei abordări inovatoare, în contextul investigării infracțiunilor.

Obiectivul: În cadrul acestei cercetări, care face parte integrantă din lucrarea de doctorat cu titlul „Particularități ale aplicării tehnicii poligraf în criminalistică”, ne-am propus să investigăm eficiența utilizării stimulilor vizuali în testele poligraf, în locul întrebărilor verbale tradiționale. Am urmărit să observăm dacă prezentarea unor imagini care reflectă circumstanțe legate de comiterea infracțiunii poate declanșa reacții fiziologice detectabile la o persoană implicată într-un context infracțional.

Un alt obiectiv a fost să analizăm avantajele și dezavantajele acestei abordări inovatoare, comparativ cu metodele tradiționale de testare poligraf, pentru a evalua aplicabilitatea și eficiența acesteia în investigațiile criminalistice.

Metodologie: Experimentul s-a desfășurat cu scopul de a evalua reacțiile psihofiziologice la stimuli vizuali în cadrul unei examinări poligraf. Subiectul testat a fost o persoană implicată într-un context infracțional. În locul întrebărilor tradiționale folosite în timpul unui test poligraf, s-a recurs la prezentarea unor imagini reprezentând circumstanțe legate de comiterea infracțiunii.

Echipament utilizat: Pentru înregistrarea reacțiilor fiziologice s-a folosit poligraful Lafayette LX 4000, care este în dotarea instituțiilor de aplicare a legii și măsoară simultan ritmul cardiac, ritmul respirator, conductivitatea pielii (activitatea electrodermală) și tensiunea arterială.

Procedura experimentală

➤ Setul de stimuli vizuali: a fost creat un set de imagini care reflectă diferite aspecte ale infracțiunii, precum locul incidentului, obiecte implicate și persoane relevante. Aceste imagini au fost selectate cu atenție pentru a reflecta circumstanțele relevante ale infracțiunii, fiind prezentate într-o succesiune bine determinată.

➤ Instrucțiuni pentru subiect: subiectului i s-a cerut să urmărească cu atenție fiecare imagine afișată pe monitor, fără a oferi răspunsuri verbale (DA sau NU). A fost instruit să fie atent la întrebările examinatorului, însă scopul principal era monitorizarea reacțiilor psihofiziologice la stimulii vizuali, fără nicio implicare verbală directă.

➤ Măsurarea reacțiilor: poligraful Lafayette LX 4000 a înregistrat reacțiile fiziologice ale subiectului, inclusiv ritmul cardiac, tensiunea arterială, activitatea electrodermală și ritmul respirator. Reacțiile au fost monitorizate pe parcursul întregii sesiuni de expunere la stimuli vizuali, iar datele colectate au fost analizate pentru a identifica orice variații semnificative care ar putea sugera o reacție emoțională legată de imaginile prezentate.

➤ Durata testului: sesiunea de testare a durat aproximativ 30 de minute, timp în care fiecare imagine a fost afișată suficient de mult pentru a declanșa potențiale reacții fiziologice. Între seturile de imagini au fost incluse pauze scurte pentru a permite subiectului să se relaxeze, evitând astfel efectul cumulativ al stresului.

Analiza datelor. După colectarea datelor, am comparat reacțiile fiziologice înregistrate în timpul expunerii la diferite imagini. Accentul a fost pus pe identificarea variațiilor semnificative în răspunsurile subiectului, care ar putea indica o asociere emoțională puternică cu circumstanțele infracțiunii. Datele au fost analizate atât cantitativ, cât și calitativ, pentru a evalua eficiența utilizării stimulilor vizuali în detectarea reacțiilor psihofiziologice specifice.

Rezultate

Ca urmare a acestui test, s-a constatat că reacțiile fiziologice la imaginile relevante, care reflectau circumstanțe precum locul faptei, mijlocul de transport, fața persoanelor implicate și alte detalii semnificative, au avut o amplitudine considerabil mai mare. Reactivitatea subiectului la

acești stimuli vizuali a fost extrem de pronunțată, iar timpul de apariție a reacțiilor a fost mai scurt în comparație cu răspunsurile la întrebări verbale.

Acest lucru sugerează o primă concluzie importantă: imaginile oferă o claritate imediată și un impact direct, în timp ce întrebările necesită mai mult timp pentru a fi procesate cognitiv. O altă concluzie care se impune este că întrebările pot fi înțelese greșit sau interpretate diferit, mai ales atunci când există bariere lingvistice sau neclarități de comunicare. În schimb, imaginile elimină acest risc, oferind un stimul clar și uniform, ceea ce face ca metoda bazată pe stimuli vizuali să fie mai eficientă în astfel de contexte.

Pe lângă reacțiile imediate la imaginile relevante, a fost observat un alt tip de reacție, retrospectiv, care pare a fi rezultatul reținerilor emoționale. Aceste reacții se manifestau la un interval de timp după expunerea la stimuli, sugerând o reactivare a trăirilor legate de evenimentul infracțional. Este posibil ca aceste răspunsuri fiziologice să apară ca urmare a reținerilor mentale ale subiectului, declanșate inițial de imaginile vizuale prezentate.

Acest tip de reacție poate fi legat de conceptul de *reactivare emoțională* sau *amintiri invazive*, fenomene bine documentate în studiile despre traume psihologice. Literatura de specialitate sugerează că expunerea la stimuli asociați unui eveniment traumatic poate declanșa reacții întârziate, chiar și după ce stimulul inițial a fost îndepărtat, din cauza re consolidării amintirilor⁵⁷. Aceste reacții reflectă reținerile emoționale intense a evenimentului, care poate fi amplificată prin expunerea vizuală.

O altă observație importantă este faptul că imaginile vizuale au un impact direct asupra sistemului emoțional al subiectului, ceea ce limitează oportunitățile de manipulare cognitivă a reacțiilor fiziologice. Spre deosebire de întrebările verbale, care oferă timp de gândire și posibilitatea de a controla răspunsurile, stimuli vizuali declanșează reacții rapide și nefiltrate. Astfel, metoda vizuală poate fi un instrument mai eficient pentru a obține reacții autentice, în special în cazurile în care subiectul încearcă să manipuleze rezultatele.

În acest context, constatăm și faptul că această metodă s-a dovedit a fi extrem de eficientă și în situațiile în care există dificultăți de comunicare verbală sau bariere lingvistice. În timp ce întrebările verbale pot fi interpretate greșit sau neclar, imaginile oferă un stimul clar și universal, eliminând riscul de neînțelegeri. Această claritate face ca metoda bazată pe stimuli vizuali să fie preferabilă în cazurile în care limbajul sau comunicarea verbală poate afecta interpretarea corectă a întrebărilor.

⁵⁷ Nader, Karim, Glenn E. Schafe, și Joseph E. LeDoux. "The Labile Nature of Consolidation Theory: Memory Reconsolidation Reconsidered." *Nature Reviews Neuroscience* 1, no. 3 (2000): 216-219. <https://doi.org/10.1038/35044580>.

Un alt aspect relevant este că metoda vizuală poate contribui la detectarea simulărilor sau a înscenărilor. În cazul în care un subiect încearcă să simuleze un răspuns sau să însceneze o poveste, reacțiile fiziologice la imaginile legate de circumstanțele infracțiunii ar putea fi absente sau incongruente. Lipsa reacțiilor emoționale autentice poate sugera o posibilă tentativă de simulare, oferind examinatorului un indiciu clar asupra veridicității răspunsurilor subiectului.

Limitări și dezavantaje. Unul dintre principalele dezavantaje ale utilizării stimulilor vizuali în testele poligraf este legat de percepția denaturată a persoanelor implicate în infracțiune, fie că este vorba de autori, fie că este vorba de victime. În timpul comiterii infracțiunii, atât infractorul, cât și victima se află într-o stare de stres extrem, ceea ce poate afecta percepția lor asupra detaliilor contextuale. Această distorsiune a percepției poate face ca imaginile utilizate în testul poligraf să nu declanșeze întotdeauna reacții fiziologice precise sau relevante, deoarece subiecții pot să nu își amintească corect circumstanțele exacte ale evenimentului. Același fenomen poate influența și reacțiile victimelor, care pot percepe detalii diferite sau incomplete din cauza stării de șoc sau a traumei emoționale trăite.

În timpul comiterii unei infracțiuni, atât infractorii, cât și victimele experimentează adesea niveluri ridicate de stres, ceea ce afectează capacitatea lor de a percepe și de a reține detalii cu acuratețe. Stresul intens poate denatura percepția, ducând la erori în amintirea faptelor sau a circumstanțelor⁵⁸. Această distorsionare a memoriei poate influența negativ reacțiile subiecților la testele bazate pe stimuli vizuali, deoarece imaginile prezentate ar putea să nu coincidă cu ceea ce subiectul își amintește sub presiunea momentului. Fenomenul este bine documentat în cercetările asupra efectelor stresului și traumei asupra memoriei⁵⁹.

De asemenea, aplicarea eficientă a metodei bazate pe stimuli vizuali presupune o pregătire temeinică a examinatorilor, atât în selectarea și prezentarea corectă a imaginilor relevante, cât și în utilizarea tehnologiei adecvate pentru înregistrarea reacțiilor fiziologice. În plus, interpretarea acestor reacții nu este întotdeauna simplă, deoarece ele pot fi influențate de factori externi care nu sunt direct legați de infracțiune (de exemplu, o imagine poate declanșa o amintire personală nelegată de caz). Aceste elemente fac ca metoda să fie dificil de aplicat pe scară largă, întrucât necesită resurse și echipamente avansate, iar analiza rezultatelor poate fi complicată și susceptibilă la ambiguități sau rezultate neconcludente.

⁵⁸ Deffenbacher, Kenneth A., Stephanie Bornstein, și Steven D. Penrod. „A Meta-Analytic Review of the Effects of High Stress on Eyewitness Memory.” *Law and Human Behavior* 28, no. 6 (2004): 687-706. <https://doi.org/10.1007/s10979-004-0565-0>.

⁵⁹ Popa, Gheorghe. *Interogarea persoanelor în procesul penal*. București: Editura Universul Juridic, 2010.

Un alt aspect important este că, spre deosebire de întrebările verbale standardizate, imaginile nu beneficiază de un cadru metodologic standardizat, ceea ce face dificilă compararea rezultatelor între cazuri sau între subiecți diferiți. Fără un protocol clar și bine definit pentru utilizarea imaginilor, aplicarea acestei metode poate varia semnificativ de la un examinator la altul, ceea ce afectează replicabilitatea și validitatea rezultatelor.

Generalizând, putem afirma că examinarea bazată exclusiv pe stimuli vizuali nu este suficient de cercetată și validată pe scară largă pentru a fi utilizată ca metodă de sine stătătoare în testele poligraf. Cu toate acestea, integrarea imaginilor în cadrul unui test clasic poate aduce beneficii semnificative. O abordare mixtă, care să includă atât întrebări verbale, cât și stimuli vizuali, ar putea oferi o imagine mai completă asupra reacțiilor psihofiziologice ale subiectului. Introducerea unor seturi de imagini relevante în bateria de teste tradiționale ar permite coroborarea reacțiilor obținute prin intermediul stimulilor auditivi și vizuali, sporind astfel acuratețea și fiabilitatea rezultatelor.

Din perspectiva acțiunilor de urmărire penală, utilizarea poligrafului în cadrul efectuării prezentării spre recunoaștere a persoanelor sau a obiectelor poate aduce un avantaj semnificativ în evaluarea obiectivă a sincerității subiecților. Prin expunerea la imagini sau elemente relevante pentru caz și monitorizarea reacțiilor psihofiziologice, poligraful permite o examinare detaliată a legăturii emoționale și cognitive a subiectului cu materialele prezentate. Această metodă nu doar consolidează validitatea probelor, dar oferă și o modalitate de verificare a coerenței între declarațiile verbale și reacțiile fiziologice involuntare. În special în cazurile în care există suspiciuni de mărturii false, poligraful poate detecta incongruențe între ceea ce este afirmat și ceea ce se reflectă în răspunsurile fizice.

În plus, simpla prezență a poligrafului exercită o influență psihologică semnificativă asupra subiectului, ceea ce poate descuraja intențiile de a furniza declarații false. Conștientizarea faptului că reacțiile fiziologice sunt monitorizate poate determina subiectul să renunțe la planul de a disimula sau de a manipula informațiile, oferind astfel o șansă mai mare pentru obținerea unor mărturii veridice.

Anexa 6. Cazul Igritia

Prezentare generală a cazului

În seara zilei de 10.09.2011, în jurul orei 19:00, C. I., cioban în localitatea Igritia, în timp ce păștea oile pe pășunea satului, a sesizat poliția prin 112 că într-o poiană aflată la aproximativ 4,5 km de sat, dintr-o vatră de foc, câinii "au tras" mai multe resturi carbonizate provenind dintr-un corp uman.

La examinarea craniului, a fost găsit în cavitatea bucală un fragment din material textil cu o lungime de aproximativ 22cm, de culoare alb-crem. Acesta a fost extras cu respectarea procedurilor, folosind pensete sterilizate, pentru evitarea contaminării și intercontaminării, examinat sumăr ca formă și dimensiuni, ambalat și sigilat în vederea trimerii acestuia laboratorului de genetica judiciară.

Materialul extras din cavitatea bucala
a cadavrului

În vederea soluționării unei infracțiuni grave, criminaliștii se mobilizează exemplar alături de organele judiciare, legiști, etc., pentru a putea răspunde celor 7 întrebări fundamentale :

1. ce faptă s-a comis?
2. unde?
3. când?
4. cum?
5. în ce scop?
6. cu ce mijloace?
7. cine a comis-o?

Uneori ancheta trebuie să răspundă la o a opta întrebare: **cine este victima ?**

Cu ocazia investigațiilor au fost identificate mai multe camere de supraveghere în localitățile limitrofe. Au fost ridicate toate aceste imagini video și au fost vizualizate, ocazie cu care au fost identificate mai multe autoturisme care au circulat în zona respectivă. Au fost efectuate "stop-frame-uri" ale cadrelor unde apar respectivele autoturisme și au fost notate menționându-se ora filmării, marca, modelul și numerele de înmatriculare.

Dupa multe verificari de persoane precum si testari poligraf ai diferitilor suspecti, din lista de autoturisme suspecte din punct de vedere al prezentei acestora in zona, a fost identificat un autoturism având plăcuța de înmatriculare CJ-13- xxx. Verificând numărul de înmatriculare, s-a stabilit că autoturismul aparține numitului PDA, de 23 de ani, din mun. Cluj-Napoca.

Neconcordanțe apărute în declarația subiectului PDA:

- autoturismul cu nr. de înmatriculare CJ-13-xxx, apare ca venind la ora 05:55 de pe DJ109B, dinspre localitatea Igritia;
- suspectul afirmă că nu a fost în zona în perioada comiterii faptei;
- declara că nu a mai fost în zonă de mai bine de 2 luni;
- nu posedă permis de conducere;
- oferă informații despre persoane care pot confirma prezența sa la o petrecere care a avut loc în Cluj Napoca.

Având în vedere că marea majoritate a probelor erau distruse de foc, nu se cunoșteau date despre victimă, mobilul faptei etc., era foarte greu de stabilit un set de întrebări pentru testul poligraf care să acopere întreaga problematică. Putea să fie un accident rutier și autorul să încerce să scape de victimă, putea să fie o reglare de conturi între membrii unor bande rivale, putea să fie o răzbunare din gelozie etc. Întrebările relevante la care subiecții au trebuit să răspundă au fost următoarele:

R3 – În noaptea de 09/10.09.2011 ai lovit vreo persoană cu autoturismul ?

R5 – În noaptea de 09/10.09.2011 ai dat foc vreunui om într-o poiană din deal de la Igrîția ?

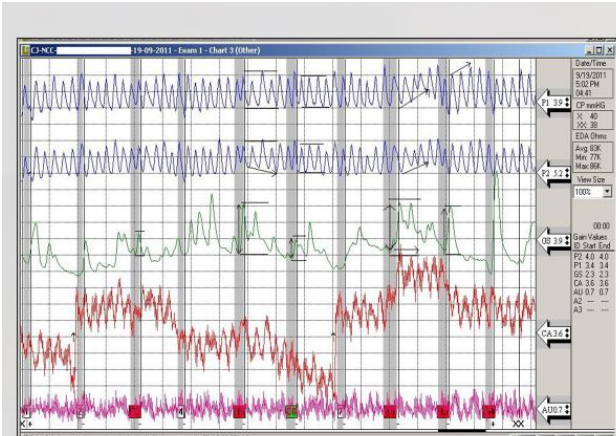
R8 – Ai omorât vreun om în noaptea de 09/10.09.2011 ?

R9 – Știi cine a dat foc unui om în deal la Igrîția în noaptea de 09/10.09.2011 ?

În data de 19.09.2011 numitul PDA a fost examinat la poligraf stabilindu-se că prezintă indici specifici comportamentului simulat la întrebările relevante adresate.

În cadrul discuției post test subiectul a fost informat cu privire la faptul că în urma testului poligraf s-a stabilit că acesta nu este sincer la întrebările referitoare la infracțiunea de omor.

PDA nega orice fel de implicare în omor, susținând anumite probleme de natură emoțională care ar fi putut să-i influențeze rezultatul testului.

După investigații amănunțite s-a stabilit că din cercul de prieni al suspectului fac parte MSM de 21 de ani.

Se solicită efectuarea testului poligraf cu cel de-al doilea suspect (MSM) și prin mijloace tehnico-științifice specifice procedurii de examinare poligraf, expertul poligraf reușește să obțină o informație hotărâtoare pentru rezolvarea cazului, și anume recunoșterea participării lui MSM la comiterea faptei.

Omor Cluj3		9/20/2011		page 1 of 1	
ID	ER Text	Exam Type: Other			
1	Y Te numesti M S M ?				
2	N Ai peste 25 de ani ?				
R3	Y Ti-a propus P D A sa-l agresati pe K A pentru a-l speria ?				
4	N Locuiesti in Floresti ?				
R5	Y In noaptea de 09/10.09.2011 i-ati dat foc corpului lui K A in deal la Igritia ?				
C6	N Te-ai gandit vreodata cum ar fi sa omori pe cineva ?				
7	N Porti ochelari de vedere ?				
R8	Y L-ai vazut pe P D A strangandu-l de gat pe K A ?				
SR	Y Ai spus adevarul la intrebare?				

Scrieți aici:

Recunosc ca am participat la fapta. S-a omorât pe K A, și P D A, și am ajutat pe acesta să scape de cadavru, deoarece s-a întâmplat la mine în casă. Am fost speriat de urmări.

20.09.2011 S

Prezentare generală a cazului

- in luna iunie 2012 mama numitului RTC face o sesizare la nr. unic 112 in legatura cu disparitia acestuia;
- compartimentul "persoane disparute" din cadrul IPJ Cluj SIC fac investigatii in zona de apartenenta a persoanei disparute, delegand de asemenea o echipa de politisti de la Politia municipiului Gherla sa verifice zonele limitrofe;
- este gasita o persoana cu numele de RT ca desfasurand activitati pastorale in una din comunele limitrofe comunei persoanei declarate ca disparuta si ca atare se incheie activitatea de verificare.

- in luna august 2012 mama numitului RTC suna din nou la nr. unic 112 si spune ca fiul sau a fost ucis de fratele acestuia;

- o echipa de criminalisti se depalseaza la fata locului pentru cercetari insa nu gasesc nimic suspect si este adus fratele acestuia pentru audieri;

- acesta afirma ca mama lor este bolnava psihic, cunoscuta cu antecedente si multiple internari la psihiatrie si ca este posibil ca acesta sa fabuleze;

- procurorul dispune totusi testarea poligraf a fratelui persoanei disparute;

Testarea poligraf

Intrebarile relevante folosite:

R3: Stii sigur ce s-a intamplat cu fratele d-tale Traian Claudiu ?

R5: Te-ai batut cu fratele d-tale in perioada cat mama d-tale a fost internata in spital ?

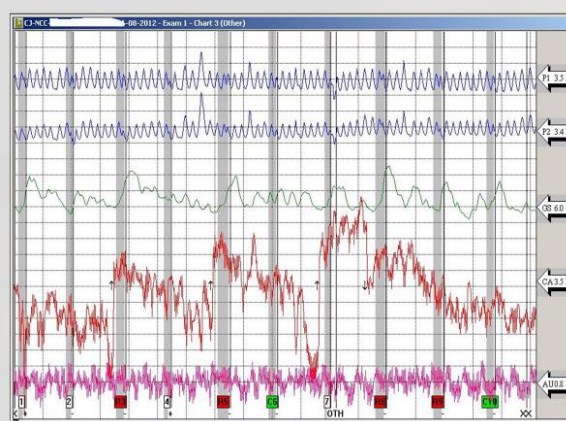
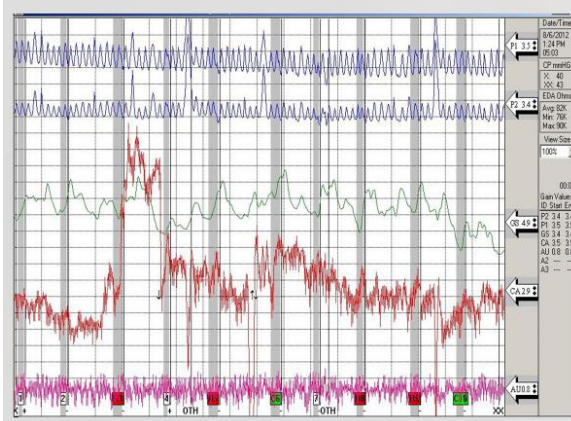
R8: D-ta l-ai omorat pe fratele d-tale Traian Claudiu ?

R9: Stii unde se afla fratele d-tale acum ?

Intrebarile de control folosite:

C6: Te-ai gandit vreodata sa faci rau unei persoane apropiate ?

C9: Te-ai gandit vreodata sa omori pe cineva ?

În urma analizei și interpretării diagramelor poligraf expertul poligraf a concluzionat că subiectul prezintă modificări specifice comportamentului simulat la întrebările relevante ale cauzei.

În cadrul discuției post-test subiectul a recunoscut că și-a omorât fratele.

Foto 1. – casa familiei victimei .

Foto 2. – curtea fotografiată dinspre poartă, respectiv WC – ul situat în dreapta clădirii.

Foto 3. – wc-ul în care a fost găsită victima

Foto 4. – interiorul gropii WC-ului, respectiv craniul.

Foto 5. – fotografia cadavrului

Foto 6. – fotografia craniului

Foto 6. – arma cu care a fost ucisa victima

Anexa 7. Chestionar – utilizarea tehnicii poligraf în cercetarea infracțiunilor (Adresat ofițerilor din urmărire penală și activitate specială de investigații)

Context: În perioada aprilie – mai 2025 a fost realizat un sondaj privind utilizarea tehnicii poligraf în procesul de investigare penală. Scopul acestuia a fost de a identifica percepțiile și provocările întâmpinate de către ofițerii de urmărire penală și de investigații speciale.

Au participat 447 de respondenți, dintre care 65 % sunt ofițeri de urmărire penală și 35 % – ofițeri din activitatea specială de investigații.

Rezultate analitice:

1. Ați întâmpinat dificultăți în solicitarea sau aplicarea testării cu poligraf?

Da, din cauza lipsei de specialiști – 42,5 %

Da, din cauza procedurii birocratice și greoaie de dispunere a examinării – 34,9 %

Nu, nu am întâmpinat dificultăți – 15,2 %

Nu am avut nevoie – 7,4 %

Interpretare: 77,4 % dintre respondenți au semnalat dificultăți, principalele cauze fiind lipsa specialiștilor și birocrăția procedurii de solicitare.

2. Câte examinări poligraf ați solicitat sau utilizat în activitatea dvs. profesională în ultimii 5 ani?

Niciuna – 28,6 %

O singură dată – 19,7 %

De 2-3 ori – 33,3 %

Frecvent (minimum o dată pe an) – 18,4 %

Interpretare: aproape jumătate dintre respondenți au recurs la examinarea poligraf de cel puțin 2 ori în ultimii 5 ani, indicând o utilizare moderată a instrumentului.

3. În ce tipuri de infracțiuni considerați că poligraful este cel mai util? (au putut fi selectate 2 opțiuni)

Infracțiuni contra vieții și sănătății – 58,9 %

Infracțiuni privind viața sexuală – 49,3 %

Infracțiuni contra patrimoniului – 36,7 %

Infracțiuni de corupție – 28,4 %

Interpretare: poligraful este perceput ca fiind deosebit de util în cazurile de infracțiuni grave contra persoanei.

4. *Din experiența dvs., cum reacționează, în general, persoanele supuse examinării cu poligraf?*

Acceptă fără rezerve – 18,1 %

Acceptă, dar cu neîncredere și suspiciuni – 62,7 %

Refuză sau încearcă să evite procedura – 19,2 %

Interpretare: majoritatea persoanelor acceptă testarea, însă manifestă neîncredere, ceea ce poate influența atât desfășurarea, cât și interpretarea rezultatelor.

5. *Cât de utile considerați rezultatele testului poligraf în formarea convingerii dvs. cu privire la sinceritatea subiecților?*

Foarte utile – 46,8 %

Parțial utile – 48,5 %

Inutile – 4,7 %

Interpretare: peste 95 % dintre respondenți consideră că rezultatele poligraf sunt utile în evaluarea sincerității, fie integral, fie parțial.

6. *Ce nivel de încredere aveți în acuratețea testului poligraf?*

Mare – 39,1 %

Medie – 50,6 %

Redusă – 10,3 %

Interpretare: încrederea în testarea poligraf este preponderent medie spre mare, doar o minoritate semnalând rezerve considerabile.

7. *Ați fi de acord ca rezultatele testului poligraf să aibă un rol mai pronunțat în procesul probatoriu?*

Da, inclusiv ca mijloc de probă – 48,2 %

Da, pentru coroborare cu alte probe – 42,4 %

Nu, consider că nu trebuie utilizat în procesul probatoriu – 9,4 %

Interpretare: există un sprijin majoritar pentru consolidarea rolului poligrafului în procesul probatoriu, fie direct, fie în susținerea altor probe.

8. *Considerați că tehnica poligraf ar trebui utilizată mai des în procesul penal?*

Da, semnificativ mai des – 65,1 %

Este suficient de utilizată – 28,7 %

Nu este necesară suplimentarea utilizării – 6,2 %

Interpretare: majoritatea consideră necesară extinderea utilizării tehnicii poligraf în investigațiile penale.

9. *Considerați necesară prezența teritorială a examinerilor poligraf și în alte regiuni decât municipiul Chișinău?*

Da, este absolut necesară – 61,3 %

Da, ar îmbunătăți accesibilitatea și eficiența procedurilor – 33,7 %

Nu văd necesitate – 5,0 %

Interpretare: aproape 95 % dintre respondenți sprijină extinderea rețelei teritoriale a specialiștilor în poligraf.

10. *Ați considera utilă o instruire suplimentară privind utilizarea tactică a tehnicii poligraf?*

Da – 89,2 %

Nu – 10,8 %

Interpretare: nevoia de instruire suplimentară este recunoscută de marea majoritate a practicienilor.

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Lungu Andrei

Digitally signed by Lungu Andrei
Date: 2025.09.17 11:43:15 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

CV-ul AUTORULUI

Andrei Lungu

Cetățenie: moldoveană Data nașterii: 23/07/1975
Număr de telefon: (+373) 69450000 E-mail: andrei.lungu@mai.gov.md
Acasă: Bd. Moscova 15/1 apt 96, 2068 Chișinău (Moldova)

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

Șef al Secției proiecte și dezvoltare instituțională
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [03/02/2023 – în curs]

Formator Ministerul Afacerilor Interne
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2023 – în curs]
Țara: Moldova

Formator Ministerul Justiției
Administrația Națională a Penitenciarelor [2024 – în curs]
Țara: Moldova

Membriu al Consiliului Școlii doctorale „Științe penale și drept public”
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2023 – în curs]
Țara: Moldova

Membriu al Colegiului de redacție „Legea și Viața”
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2022 – în curs]

Membriu al Asociației Eurasiatică a Examinatorilor Poligraf
Asociația Eurasiatică a Examinatorilor Poligraf [2023 – în curs]

Ofițer principal al Secției proiecte și dezvoltare instituțională
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2022 – 02/02/2023]

Șef al Serviciului protecția datelor cu caracter personal
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2021 – 2022]

Ofițer superior al Secției integritate și protecția informației clasificate
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2020 – 2021]

Administrator
Vlad&Cost SRL [2009 – 2020]

Administrator Centru Consultanță psihologică și psihodiagnostic
DL-Test [2007 – 2009]

Director General
SA „Sky Alliance” [2003 – 2005]

Lector Catedra criminalistică
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [1996 – 2003]

COMPETENȚE LINGVISTICE

Limbă(î) maternă(e): română

Altă limbă (Alte limbi):

rusă

CITIT C2 CONVERSAȚIE C2

engleză

CITIT A2 SCRIS A2 EXPRIMARE SCRISĂ A2

CONVERSAȚIE A2

franceză

CITIT B1 CONVERSAȚIE B1

Niveluri: A1 și A2 Utilizator de bază B1 și B2 Utilizator independent C1 și C2 Utilizator experimentat

EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

Doctorand la specialitatea: 554.04 – Criminalistică
Școala Doctorală a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI [2021 – 2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Lucrarea de diplomă: Particularități ale aplicării tehnicii poligraf în cercetarea infracțiunilor

Master în drept, specializarea urmărire penală
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2020 – 2022]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Domeniul (domeniile) de studiu: Afaceri, administrație și drept: • Drept
| Lucrarea de diplomă: Modalitățile tehnico-tactice de depistare a comportamentului simulat în cercetarea infracțiunilor.

Master în psihologie, specializarea psihologia juridică
Universitatea Liberă Internațională din Moldova [2020 – 2022]

Lucrarea de diplomă: Rolul reacțiilor psihofiziologice în aplicarea tehnicii poligraf

Licență în drept, specializarea expert criminalist
Academia de Poliție „ALI.Cuza” [1992 – 1996]

Localitatea: București | Țara: România

Poligrafolog

Universitatea Umanitar-Tehnică [2007 – 2007]

Localitatea: Moscova | Țara: Rusia

Curs de formare managerială

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2021 – 2021]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Nivelul CNC: Nivelul I, management de bază

Curs de Instruire: „Managementul proiectelor”

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [2022 – 2022]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Analiza comportamentală și detecția minciunii

Centrul Multifuncțional de Pregătire Schengen [31/10/2022 – 04/11/2022]

Localitatea: Buzău | Țara: România | Site de internet: <http://www.cmps.mai.gov.ro/>

Webinar Internațional „Eficiența în managementul structurilor de aplicare a legii”
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI [22/02/2023]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Cursului practic: Specialist elaborarea sau adaptarea strategiei instituției optim pentru absorbția fondurilor europene.

INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [20/06/2023 – 22/06/2023]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Cursului practic: Scrierea cererii de finanțare și managementul proiectelor.
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [27/06/2023 – 29/06/2023]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Online course: Access to Justice for Women
Council of Europe HELP Programme [04/07/2023]

Site de internet: <https://help.elearning.ext.coe.int/>

Admissibility Criteria before the ECtHR
Council of Europe HELP (Human Rights Education for Legal Professionals) Programme [05/07/2023]

Site de internet: <https://help.elearning.ext.coe.int/>

Online course: Committee For The Prevention Of Torture Standards
Council of Europe HELP Programme [14/07/2023]

Site de internet: <https://help.elearning.ext.coe.int/>

Seminar: Facilitator of learning
Programme of the European Union - Erasmus+ [22/07/2023 – 27/07/2023]

Localitatea: Izvoare | Țara: România

Manager de Proiect Fonduri Europene
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [27/02/2024 – 29/02/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Site de internet: <https://ddep.md/>

Expert prevenirea neregulilor în proiectele cu finanțare din fonduri europene
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [27/02/2024 – 29/02/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Site de internet: <https://ddep.md/>

Educația adulților-Formare de formator
MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA [28/02/2024 – 01/03/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Training course Project appraisal
THE MINISTRY OF FINANCE [26/03/2024 – 28/03/2024]

Localitatea: Chișinău

The EU project “Support for the Government of the Republic of Moldova in the identification and development of projects related to the implementation of the Moldova-EU Association Agreement”

Scrierea cererii de finanțare și managementul proiectelor
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [23/04/2024 – 25/04/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Cursului practic: Scrierea cererii de finanțare și managementul proiectelor.
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE ȘI EXPERTIZĂ A PROIECTELOR [23/04/2024 – 25/04/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Workshop: Oportunitățile din Pilonul II al Programului cadru UE „Orizont Europa”
AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU CERCETARE ȘI DEZVOLTARE [15/05/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Training course: GREEN IT
Programme of the European Union - Erasmus+ [05/06/2024 – 13/06/2024]

Localitatea: Marina di Massa | Țara: Italia

Managementul proiectelor – instrumente puse în aplicare
Colors in projects, Romania [22/07/2024 – 26/07/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Curs: Aplicarea cunoștințelor speciale în detectarea comportamentului simulat
MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA [11/10/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

Leadership and Management
Colegiul European de Poliție (CEPOL) [25/11/2024 – 29/11/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova | Site de internet: www.cepol.europa.eu

Curs de formare profesională cu atribuții în activitatea psihologică cu personalul
MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA [21/10/2024 – 25/10/2024]

Localitatea: Chișinău | Țara: Moldova

COMPETENȚE DIGITALE

Navigare Internet / Social Media / Utilizare buna a programelor de comunicare(email messenger skype) / Microsoft Office (Excel PowerPoint Word) - nivel intermediar / Microsoft PowerPoint / buna utilizare a rețelilor de socializare / Microsoft office word / facebook page / Microsoft Word Microsoft Excel PowerPoint / Zoom / Skype

CONFERINȚE ȘI SEMINARE

[2021] Galați, Romania
Practici internaționale ale aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor “
International Conference Interdisciplinary and Cooperation in Cross in Cross -Border Research

[2022] CNE, Chișinău,
„Adevărul despre minciună”
Conferința Internațională „Probleme științifice în domeniul expertizei judiciare psihiatrice-psihologice și modul de utilizare în procesul judiciar.”

[2022] Școala de Agenți de Poliție „Septimiu Muresan” Cluj-Napoca
„Aplicarea poligrafului în activitatea polițienească. Abilități profesionale ale specialistului poligraf”
“Ordinea publică în Europa, între tradiție și contemporaneitate”. Conferința științifico-practică internațională, ediția a XI-a

[2022] Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Cluj-Napoca, România
„Application of the polygraph to the investigation of environmental crimes”

"THE EFFICIENCY OF LEGAL NORMS" – (Human) Rights in the Struggle for the Environment, *Conferința științifico-practică internațională*

[2021] Chișinău, Moldova

„Obligatorietatea aplicării examinării la poligraf-măsură de prevenire sau constrângere ?”
Conferința științifico interuniversitară a studenților doctoranzi, Academia Ștefan cel Mare a MAI

[2021] Chișinău, Moldova

„Amprenta cerebrală-metodă revoluționară aplicată la exonerarea nevinovaților”
Conferința științifico cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice” (în regim de videoconferință), Academia Ștefan cel Mare a MAI

[2022] Chișinău, Moldova

„Competențe și abilități profesionale a specialistului poligrafolog”
Conferința științifico națională interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, ediția a IV-a, Academia Ștefan cel Mare a MAI

[12/2022] Chișinău, Moldova

„Examinarea poligraf - dileme și oportunități.”
Conferința științifico cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, ediția a II-a, Chișinău, 8 decembrie 2022

[12/2022] Chișinău, Moldova

Aspecte ale aplicării poligrafului în activitatea organelor de poliție
Conferința științifico-practică internațională „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală”, 08-09 decembrie 2022, Universitatea de stat din Moldova, Universitatea din Varșovia.

[03/2023] Chișinău, Moldova

Fundamentarea științifică a detectării comportamentului simulat.
Conferința științifico internațională „OMUL, CRIMINOLOGIA, ȘTIINȚA”, ediția a II-a, dedicată aniversării a 40 de ani de activitate pe lângă Institutul Științelor Științei și Științei și 65 de ani de viață a criminologului Valeriu Bujor. 23 martie 2023, Chișinău, Republica Moldova

[03/2023] Alba Iulia, Romania

Specificul și unele particularități de ordin criminalistic ale aplicării tehnicii poligraf la prevenirea și cercetarea infracțiunilor de terorism.
Manifestarea științifico internațională cu genericul: „Convergențe în Dreptul Public Internațional privind activitățile specifice din secoarele: apărare, afaceri interne, afaceri externe și structuri de inteligență în strategiile viitorului”, găzduită de către Facultatea de Drept și Științe Sociale din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

[14/04/2023] Chișinău, Moldova

Aspecte criminalistice ale participării poligrafologului la cercetare la fața locului
Conferința internațională „Cercetarea calitativă a locului săvârșirii faptei – factor importanți în efectuarea expertizelor judiciare ulterioare”, CNEJ

[15/05/2023] Chișinău, Moldova

Aplicarea poligrafului la cercetarea delictelor fiscale.

Conferința științifico internațională cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”, ediția a V-a”, organizată de școala doctorală „Științe penale și drept public”, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

[24/05/2023] București, Romania

Particularitățile aplicării tehnicii poligraf la asigurarea ordinii și siguranței publice.
Conferința științifico cu participare internațională „Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică”, Ediția a IX-a, Academia de Poliție „Al. I. Cuza”, București.

[25/05/2023] Cluj Napoca, Romania

Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale în psihocriminalistică la etapa pregătirii testării poligraf.
Conferința științifico internațională „Emilian Stancu. Probleme și direcții actuale ale cercetării științifice în criminalistică”, Ediția a II-a, Facultatea de Drept, Universitatea din București, Facultatea de Drept Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Faculty of Law, Economy & Administration, University of Wroclaw, Poland.

[07/06/2023] Cahul, Moldova

Aspecte ale detectării instrumentale a comportamentului simulat la investigarea evaziunii fiscale.
Conferința științifico internațională cu genericul „Perspectivelor și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației” ediția X-a, Cahul 7 Iunie, Universitate de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul.

Link: https://conferintie.stu.md/sites/default/files/evenimente/Legea_si_viata_editie_speciala_conf_18.05.2023.pdf

[06/10/2023] Chișinău, Moldova

Practica internațională a interpretării reacțiilor psiho-fiziologice în cadrul expertizelor judiciare
Conferința internațională “Mijloace tehnico – științifice în serviciul expertizei judiciare” CNEJ.

[20/10/2023 – 21/10/2023] București

Aspecte ale aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor. Particularitățile etapei pre-test.
Conferința internațională de științe criminalistice cu tema: „CRIMINALISTICA - PILONUL PRINCIPAL AL PROBATIUNII JUDICIARE ÎN PROCESUL PENAL ȘI CIVIL”, Ediția a XI-a

[07/12/2023] Chișinău, Academia Ștefan cel Mare a MAI

Strategii psihologice și aplicarea poligrafului în detectarea declarațiilor false.
Conferința științifico cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, ediția a III-a

[25/04/2024] Academia Ștefan cel Mare a MAI

ECHOES OF ARMED CONFLICTS. FORCED MIGRATION AND THE HUMANITARIAN CRISIS IN A REGIONAL CONTEXT
Conferință științifico internațională „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective” - ev eminent științific aflat la cea de a VI-a ediție, fiind organizat de către Școala doctorală al Academiei Ștefan cel Mare a MAI.

[26/03/2024 – 27/03/2024] Alba-Iulia, Romania

Aplicarea poligrafului la protejarea infrastructurilor critice
Conferință științifico internațională cu genericul: „Apărare, Afaceri Interne, Afaceri Externe și Structuri de Informații în strategiile viitorului”, ediția II, găzduită de către Facultatea de Drept și Științe Sociale din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

PUBLICAȚII

[2021]

“Aplicarea poligrafului la cercetarea infracțiunilor – mit sau realitate”

„Legea și Viața”, 2021, nr. 2 ediție specială, pp. 64 – 66. ISSN -1810-309X

[2021]

“Particularitățile metodologice ale aplicării poligrafului. Modelul Japonez”

„Legea și Viața”, 2021, nr. septembrie-octombrie, pp. 28 – 32. ISSN -1810-309X

[2021]

“Particularitățile metodologice ale aplicării poligrafului în SUA.”

„Legea și Viața”, 2021, nr. noiembrie-decembrie, pp. 9 – 13. ISSN -1810-309X

[2021]

“Aspecte criminalistice ale aplicării tehnicii Reid la audierea persoanelor.”

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr.14, pp. 99-109. ISBN 978-9975-135-44-3

[2022]

“Aspecte criminalistice ale aplicării tehnicii P.E.A.C.E. la audierea persoanelor.”

„Legea și Viața”, 2022, nr. ianuarie-februarie, pp. 110 – 115. ISSN -1810-309X

[2022]

“Aplicarea poligrafului în cercetarea infracțiunilor de corupție”

„Legea și Viața”, 2022, nr. martie-aprilie, pp. 58 – 62. ISSN -1810-309X

[2022]

„Analiza comparativă a cadrului normativ cu privire la procedura aplicării poligrafului în procesul penal pe plan internațional.”

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr.15, pp. 320-333. ISBN 978-9975-135-60-3

[2022]

Aspecte criminalistice ale aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor informatice

Legea și Viața, 2022, nr. iulie-august, pp. 23 – 29. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373

[2022]

“Особенности применения полиграфа в Израиле”

Legea și Viața, 2022, nr. septembrie-octombrie, pp. 116 – 123. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373

[2023]

Aspecte ale aplicării poligrafului pe timpul conflictelor armate.

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr.16, pp. 22-31. ISBN 978-9975-170-00-0.

[2023]

Interpretarea critică a principiilor detecției minciunii în criminalistică.

Introducere aici descrierea...

„Legea și Viața”, ediția 2, aprilie-iunie 2023, pp. 117 – 123. ISSN 2587-4365. Revistă tipul C.

[2023]

Aplicarea cunoștințelor speciale pentru detectarea comportamentului simulat la cercetarea spionajului economic și industrial

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI a RM 2023, nr.17, pp. 8-20.

[2024]

Abordări proactive: integrarea metodelor psihologice și a poligrafului în administrarea justiției penitenciare

Introduceți aici descrierea...

Legea și Viața, 2024, pp. 77 – 85. ISSN 2587-4365. E-ISSN 2587-4373. Revistă tipul C.

[2024]

THE PARTICULARITIES OF THE APPLICATION OF SPECIAL KNOWLEDGE IN PSYCHO-CRIMINALISTICS

Introduceți aici descrierea...

AGORA International Journal of Juridical Sciences, Vol. 18, No. 1, pp. 29-35

DISTINCȚII ONORIFICE ȘI PREMII

[2023]

Gubernul Republicii Moldova

Bursa Guvernului pe domenii științifice pe anul 2023

Link: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-30-mec-2023.pdf>

[12/05/2023]

Academia „ Ștefan cel Mare” a MAI, redacția Legea și Viața

Cel mai activ cercetător doctorand al anului 2022 după versiunea revistei Legea și Viața

Link: <https://academy.police.md/slimalti-clitori-autori-si-parteneri>.

PROIECTE

[2022 – 2023]

Consolidarea capacității de gestionare a fluxului migrațional din Ucraina prin utilizarea MTC portabilă.

Expert pe proiect

Scopul proiectului educațional este oferirea beneficiarilor proiectului a posibilității extinderii cunoașterii oportunităților aplicării instrumentarului criminalistic portabil în zone de concentrație de refugiați.

Proiect susținut și finanțat de Administrația de Cooperare Internațională a Turciei (TIKA).

[05/2023 – 11/2023]

Digitalizarea bibliotecii Academiei „ Ștefan cel Mare” a MAI

Coordonator de proiect

Proiect educațional aprobat cu finanțare din partea Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova al Guvernului României.

Obiectivul general al proiectului se referă la: Modernizarea Departamentului Informațional Bibliotecar al Academiei „Ștefan cel Mare” prin digitalizarea fondului de carte.

[27/10/2023 – 04/11/2023]

Communications is the Key

Lider de grup-facilitator

Proiect de mobilitate academică „Comunicarea este cheia”, în cadrul programului de mobilitate KA1, Erasmus+

[2024 – 2027]

EU4Security Moldova

Punct de contact pe proiect.

Proiect implementat de CFPOL – Agenția Europeană pentru Formarea în Aplicarea Legii în viziunea: Contribuția la stabilitatea națională și la integritatea teritoriului într-un mediu de incertitudine regională în deservirea prin consolidarea capacităților umane, instituționale, operaționale și sociale naționale.

DOMENII DE INTERES ȘTIINȚIFIC

[1960/1992 – în curs]

Criminalistică și expertize judiciare

Activități de cercetare orientată spre metodele și tehnicile criminalistice moderne, precum și aplicarea expertizelor judiciare în procesul investigativ și probator.

[2007 – în curs]

Detectarea comportamentului simulat prin metode instrumentale

Explorarea tehnicilor și mijloacelor tehnico-stiințifice utilizate pentru identificarea comportamentului simulat în contextul activităților investigative.

[2020 – în curs]

Analiza comportamentală aplicată în criminalistică

Studiul comportamentului infractor în contextul investigațiilor criminalistice, utilizând indicatori psihocomportamentali relevanți în formularea ipotezei or investigative.

[2022 – în curs]

Profilarea criminală (Criminal Profiling)

Interes pentru metode de elaborare a profilului psihologic și comportamental al infractorului necunoscut, pe baza amelor, modus operandi și altor caracteristici relevante.